B. Elvin

Partea mea de comedie

roman

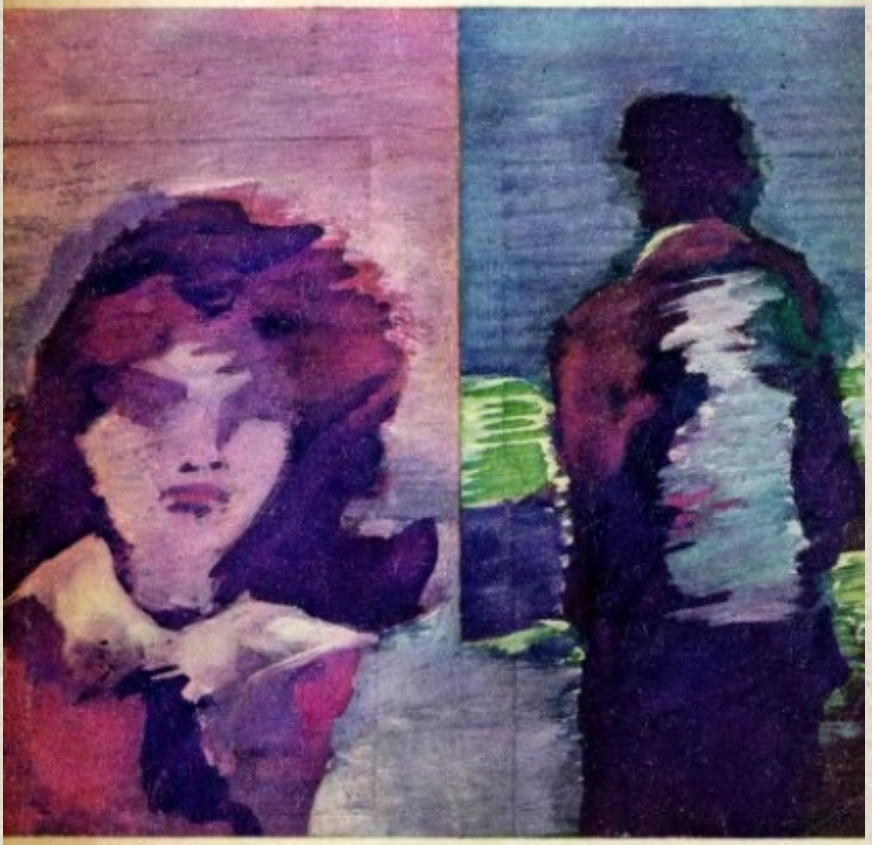

Editura Eminescu

B. ELVIN

Partea mea de comedie

EDITURA EMINESCU
1974

Cuprins

Capitolul I_____5
Capitolul II_____16
Capitolul III_____21
Capitolul IV_____34
Capitolul V_____43
Capitolul VI_____63
Capitolul VII_____72
Capitolul VIII_____82
Capitolul IX_____101
Capitolul X_____117
Capitolul XI_____140
Capitolul XII_____146
Capitolul XIII_____151
Capitolul XIV_____163
Capitolul XV_____188
Capitolul XVI_____226
Capitolul XVII_____243
Capitolul XVIII_____255
Capitolul XIX_____269

MOTO:
„Fiecare om trebuie
să-şi reducă partea lui de comedie”

ANDRE MALRAUX

Capitolul I

REPETIŢIA SE SFÂRŞISE. ACTORII dispărură de pe scenă. Brusc reflectoarele se stinseră. Sala rămase într-un întuneric compact. Regizorul se ridică îndreptându-se spre ieşire. Nu se izbi de scaune. Cunoştea drumul şi avea simţul distanţelor. Ajunse în coridorul cu unul din pereţi îmbrăcat de sus până jos în oglinzi şi celălalt despărţit de stradă printr-o uriaşă poartă de cristal. Avu senzaţia că ceva se năpusteşte brusc asupra sa, îl înhaţă, îl aruncă afară din el. Orbit de lumina amiezii, cercetă figura care se legăna ameţită în oglinzi. Se privi de parcă ar fi vrut să-şi reamintească unde se află şi să-şi recapete identitatea. Când acela care-l scruta bănuitor din imagine deveni persoana sa de fiecare zi, simţi ceva mişcându-i-se în creier, precum greutăţile de balans din capetele păpuşilor.

Eugen Filipescu porni spre foaier. Peste un ceas, acolo urma să se deschidă o modestă expoziţie: douăzeci de ani de existenţă a teatrului care în 1958 primise numele de „Camil Petrescu“.

Contemplă pe îndelete fotografiile înfăţişându-l pe decanul ansamblului. Erau vreo şapte poze. În prima, cu marginile zdrenţuite, se vedea un băieţaş moţăind într-un fotoliu baroc. Adormise cu gura deschisă. Copilului îi lipseau doi dinţi. („Debutul la vârsta de cinci ani“). Următoarea îl prezenta în centrul unei cete de adolescenţi. Avea o expresie distrată şi în acelaşi timp concentrată ca şi cum s-ar fi uitat dintr-o dată spre obiectivul aparatului şi spre el însuşi. Alta reliefa un

bărbat frumos, înveşmântat într-o togă romană. Suita se încheia cu un chip de bătrân ştirb somnolând într-un scaun. „Firs din *Livada cu vişini* de Cehov“, îşi spuse Eugen fără să mai citească legenda. Era surprins de cât de mult semăna faţa fericită a copilului din prima fotografie cu beatitudinea ruinei din ultima. Surâse: „tot atât de încurajator ca un drum care te întoarce de unde ai plecat”.

În expoziţie mai puteau fi admirate, pe lângă scene din spectacole, afişe, programe, machete de decoruri, săbii încovoiate, fluturi de hârtie, capa de hermină îngălbenită purtată de Regina de Navarra, bancnote false, chipiuri cu panaş, flacoanele de săruri ale Coanei Joiţica, robotul din fauna mecanică a unei piese de anticipaţie ştiinţifică, diplome şi trofee atestând meritele trupei şi costumul cu două semicercuri întunecate sub braţ al lui Hamlet.

Regizorul le trecu în revistă cu regretul că nu-l emoţionau, deşi multe din piesele reprezentate de teatrul „Camil Petrescu“ fuseseră puse în scenă de el şi-şi amintea foarte bine de fiecare spectacol. Dar în acel moment îi păreau episoade dintr-un timp marginal, fragmente dintr-un mister dezlegat şi căzut în desuetudine. Îşi îndreptă ochii spre chenarul plafonului cu ghirlande de trandafiri sculptaţi în ghips.

La vernisajul din 1966 îl întâlni pentru prima oară pe Marcel Oancea. Îl impresionase muntele acela de om încercând să se strecoare fără a produce mari pagube prin spaţiul devenit strâmt din pricina numărului mare de invitaţi care se agitau cu câte un catalog al expoziţiei în mâini şi cu cele mai proaspete cancanuri pe buze. Oancea se detaşa printre acele feţe luminate de un entuziasm sincer sau factice, adumbrite de-o melancolie reală sau mimată, printre acele chipuri de prinţi şi de stipendiaţi ai culturii risipindu-se în complimente şi parfumuri protocolare. Circula printre exponate schimbând saluturi simple, fireşti, spontane. Ele se deosebeau de toate celelalte salve de ornamente verbale

şi efuziuni disproporţionate, ascunzând în fond o profundă şi egală indiferenţă. Regizorul îi urmărea traiectoria ca un radar sedus de obiectivul ce intrase în zona sa de percepţie. La rândul lui, Marcel Oancea receptase pe Eugen Filipescu prin vârtejul anonim şi egalizator.

Evident, această puternică impresie reciprocă îşi avu importanţa ei, dar, mai târziu, meditând la felul cum s-au legat unul de celălalt, regizorul socoti că ceea ce contribuise la conturarea prieteniei miraculos înfiripate peste un an între el şi Marcel Oancea a fost o ingeniozitate a destinului, căci trăsăturile lor de caracter păreau chemate să-i despartă, nu să-i apropie.

Ce-i drept, existau câteva semne ale unei posibile relaţii amicale, dar una din acele relaţii care nu-i în esenţă decât o neutralitate binevoitoare. În adevăr, Eugen Filipescu aprecia luciditatea articolelor lui Marcel Oancea, mai ales că, fiind străine de „arta dramatică” – se refereau de regulă şi în termeni generali la probleme sociale – nu se iviseră motive pentru a-şi manifesta acordul sau dezacordul. Iar Marcel Oancea, care frecventa cercuri variate şi avea pretutindeni prieteni bine văzuţi, se arătase agreabil surprins de spectacolele lui Eugen Filipescu, considerându-le „inspirate” şi reliefând că ele constituiau „dialogul fermecător între un instinct de observaţie sigur şi un dar de a construi precis şi minuţios iluzia”.

Erau deci doi străini atraşi în taină unul de celălalt în clipa când în repertoriul Teatrului „Camil Petrescu“ a fost introdusă piesa lui Marcel Oancea: *Celălalt versant.*

Piesa nu se ridica mult peste nivelul de plutire, dar aflai în ea fiinţe viguroase, în ciuda suferinţelor, a bolii, şi care urau resemnarea. Mai ales una din scene îţi dezvăluia ceva din fragilitatea omenească şi din încăpăţânarea noastră de-a cere vieţii dovezi că putem fi fericiţi. Era episodul în care eroina povesteşte cum, după ce izbutise să ducă familiaritatea cu durerea fizică până la indiferenţă, cedează nevoii îndelung reprimate a bucuriei

şi începe a se minţi. Dar cu vremea ceea ce păruse un sprijin şi o consolare devine o măsluire a realităţii şi o risipire a personalităţii ei atât de primejdioasă încât existenţa i se înfăţişează ca un talmeş-balmeş de adevăr şi închipuire, iar eroina are senzaţia c-a uitat până şi amintirea exactă a fiinţei ei reale.

Eugen Filipescu, în calitate de prim-regizor, susţinuse scrierea, oferindu-se s-o pună chiar el în scenă, aşa că, atunci când începură lecturile la masă, Marcel Oancea ştia cât îi este de îndatorat. Şi cum Marcel Oancea nu părea una din acele firi cărora le vine mai uşor să înfrunte o duşmănie decât să suporte o generozitate, simpatia lui pentru regizor spori.

Într-o zi, Eugen îl luă să-i arate teatrul plimbându-l prin buzunarele scenei, prin subsolul şi podul ei, prin cabine şi ateliere, la sonorizare şi la electricieni – toate încăperi legate prin galerii întortocheate şi scăriţe luminate de geamlâcuri palide, căci era o clădire veche de la începutul secolului, reamenajată în câteva rânduri. În magazia cu decoruri s-au oprit îndelung în faţa unui dulap rococo. Un fronton arcuit îţi dădea iluzia că cele două uşi ale dulapului sunt o singură şi mare poartă. Au surâs, iar dramaturgul a spus:

— Simbolul de serviciu. Caraghios, dar emoţionant, nu?

Raporturi mai strânse se stabiliră în timpul repetiţiilor. Marcel Oancea asista la toate, pasionat să-şi audă textul rostit pe scenă. Tumultuos cum era şi cu înfăţişarea lui de uriaş, umplea sala mai mult decât ocupau actorii scena.

Din când în când se repezea cu o copilărească violenţă să semnaleze un accent deplasat sau o omisiune, ca şi cum în clipa aceea şi-ar fi văzut piesa mutilată. Pe Eugen îl amuza panica necunoscătorului şi după ce-l liniştea cu tot felul de glume lesnicioase („nu te speria, sfârşitul lumii nu va avea loc înainte ca spectacolul cu piesa ta s-o fi cucerit”), repetiţia se desfăşura calm mai departe.

Dar ce-a câştigat inima lui Eugen Filipescu a fost mai ales seninătatea cu care autorul se arăta gata să modifice

o replică sau chiar un dialog ori de câte ori efectul scenic lăsa de dorit. Ba atunci când câte unul din actori se poticnea într-o frazare imposibilă, Marcel era primul care râdea – şi încă în hohote – echivalând el singur cu un întreg public. (De altfel, Angela Cernea de la „Teatrul Central” – şi care juca în piesă întrucât regizorul socotea că nu există în trupă o interpretă pentru Valeria, eroina principală – i-a spus o dată: „Dacă la comedii ar fi în sală trei ca dumneavoastră, ne-ar ajunge”.) După ce termina de râs şi-şi rostea replica de două sau de trei ori cu glas tare pentru a sublinia cât e de proastă, cum se hurducăie limba printre gropile ei, Marcel o schimba pe loc fără şovăire.

Deocamdată nici scriitorul, nici regizorul nu se mişcau nestânjeniţi; prudenţa făcea încă de santinelă şi de aceea amânau momentul în care să vorbească, în sfârşit, despre ei. Dar se apropiau pe nesimţite unul de celălalt, purtaţi de acelaşi flux. Eugen se dovedea în observaţiile sale ironic şi distant – aşa cum se muncise totdeauna să fie – iar Marcel, fără strădanie, de-o îngăduinţă jovială. Aşezaţi aşadar în fotolii alăturate, îşi comunicau tot soiul de observaţii despre ceilalţi, în vreme ce actorii se străduiau în faţa lor să trăiască sentimente şi să facă plauzibile situaţii.

La capătul celei de-a cincea repetiţii pe scenă, au plecat de braţ la „Grădiniţa” să ia o bere, căci nu terminaseră să desfiinţeze o carte recent apărută şi pe autorul ei. S-au destupat o mulţime de sticle, băute patru la unu în favoarea lui Marcel, în timp ce reflecţiile şuşotite caustic de o parte şi rostogolindu-se năvalnic dar tolerant de cealaltă, luau în stăpânire totul prefăcându-l în nimic, ceea ce, după cum se ştie, constituie una din bazele cele mai trainice ale comuniunii intelectuale. Ulterior a devenit un ritual să ciocnească un pahar după fiecare repetiţie ei singuri, nu cu întregul grup de actori, cum se obişnuieşte, pentru a se crea o atmosferă de echipă. (Eugen constatase demult că acest climat nu se poate înfăptui

decât pe scenă şi că orice încercare de a-l prelungi în viaţă n-are sorţi de reuşită.)

Când Relia a plecat în delegaţie la Craiova, iar Eugen a rămas trei zile singur, Marcel l-a poftit la masă ca s-o cunoască pe Viri – derivat nu prea firesc de la Victoria. Bineînţeles că s-a discutat numai despre *Celălalt versant.* Soţia proaspătului dramaturg dorea să cunoască părerea regizorului şi să obţină un pronostic cu privire la succesul piesei. După ce Marcel, care se impusese autoritar în publicistică, izbutise să trezească un anume interes cu volumul său de nuvele despre tineri infractori, gloria scenei apărea în planurile ambiţioase ale lui Viri drept o necesitate. Eugen i-a dat toate asigurările, dar mereu mai sâcâit de stăruinţele ei, a sfârşit prin a-i spune că publicul bucureştean e indulgent, făcând în fiecare stagiune proba unei resemnări încurajatoare, şi că atunci când un dramaturg îşi vede transpusă piesa pe scenă, nu riscă să piardă altceva decât o imagine reconfortantă despre talentul său. Dacă Marco părea că gustă din plin umorul regizorului – trupul său robust, capabil de mari eforturi, se zguduia satisfăcut în hainele întinse pe el gata să pleznească – Viri nu preţuia deloc ironia lui Eugen. Faţa ei a pălit până aproape de nuanţa blond metalică a părului şi nu s-a sfiit să-l străpungă pe oaspete cu o privire încărcată de primejdii, o privire tinzând să demonstreze că n-are totdeauna ochii la fel de somnolenţi. Dar îndată după aceea s-a stăpânit şi, punând capăt incidentului, a ţinut să sublinieze cât de mult îi place noul nume al soţului ei (ea îi spunea Marceluş), nume care avea o rezonanţă de celebritate. Eugen i-l dăduse socotindu-l oarecum dezorientat în lumea teatrului, ca Marco Polo printre asiatici.

Mai târziu, micile interviuri strecurate în ziare înaintea premierei constituiseră o ocazie binevenită pentru cei doi să exprime public ceea ce nu-şi spuseseră niciodată în faţă. Eugen a vorbit de meritele piesei, destăinuindu-şi bucuria de-a o pune în scenă, iar Marco a declarat ritos

că, dacă va fi o reuşită, ea se va datora exclusiv regiei. Aşa se face că în seara premierei înţelegerea dintre ei nu cunoştea nicio fisură, şi realitatea e că Eugen era poate mai emoţionat pentru Marco decât pentru el însuşi. Iar când în ropotele de aplauze publicul a început să strige „autorul, autorul” (regizorul de culise îi desemnase pe cei care să dea semnalul), Eugen l-a împins aproape cu de-a sila pe Marco în scenă. Fireşte, regizorul nu se aştepta să fie adus şi el la rampă, şi încă de-o forţă fizică infinit mai mare decât a sa. Nici nu i-a făcut reproşuri lui Marco pentru nefericita iniţiativă, căci era prea de curând în teatru ca să ştie că nu-i bine să apari în faţa spectatorilor fără să te fi chemat.

În fine, tot împreună au pus mai apoi la cale cronicile şi şi-au reunit forţele – contribuţia cea mai serioasă aducând-o bineînţeles Marcel Oancea cu nenumăratele şi sus-pusele lui relaţii – făcând joncţiunea într-un plan perfect concertat, spre mulţumirea indolentă a lui Petre Simionescu, secretarul literar, care a răsuflat uşurat că scăpase de-o corvoadă.

Şi totuşi apropierea dintre Eugen şi Marco s-a consolidat abia în săptămânile vacanţei. Premiera avusese loc în aprilie, iar la închiderea stagiunii hotărâseră să plece împreună în concediu.

Eugen insistase pentru Mamaia. De mai bine de-un an de când se căsătorise cu Relia reuşise s-o ţină departe de lumea teatrului şi nu dorea de fel s-o reîntâlnească la Doi Mai, unde Eugen îşi petrecuse verile înainte de-a se fi însurat. (Cu un an înainte fuseseră în „luna de miere” la Predeal.) Nici vorbă, actorii şi actriţele împânzesc tot litoralul, dar în imensitatea Mamaiei se pierd, în timp ce Doi Mai pare să fie un soi de prelungire estivală a scenei. Cum Marco n-avea preferinţe, iar Viri era atrasă de perspectiva de-a cumpăra câteva „bluziţe” de la turiştii străini, au convenit pentru Mamaia.

Aici cele două femei, care la Bucureşti nu arătaseră că ar avea să-şi spună prea multe, descoperiră subit una

pentru cealaltă o mare capacitate de simpatie, afecţiune şi tandreţe. Erau nedespărţite, căci îşi puteau împrumuta rochiile, formând până la urmă o vastă garderobă comună. Mai exista şi altă trăsătură de unire: lipsa totală de asemănare, ceea ce permitea fiecăreia dintre ele să se considere în genul ei nepereche.

Alcătuiau un grup vesel. Stăteau sub acelaşi umbrar privind oamenii din jur şi forfecându-i. Viri, ca o pisică încolăcită şi picotind de somn, dar veşnic la pândă, se oprea asupra anatomiei umane, în care descoperea fulgerător cel mai mic cusur dându-i proporţii de diformitate, pentru ca apoi să-l absolve cu o neînţeleasă domolire. Relia semnala, cu aerul ei vag absent şi fără ca vreodată să poţi explica sau prevedea legătura de idei, mici incidente de pe plajă ori întâmplări amuzante petrecute cu o zi sau două în urmă sub ochii lor insuficient de atenţi. Cei doi bărbaţi redesenau carierele unor figuri cunoscute; fizionomia portretelor se contura de-a lungul unui du-te-vino între concret şi general, naraţiune şi meditaţie, satiră şi teorie.

Momentele cele mai agreabile erau însă prilejuite de comentariile asupra necunoscuţilor. Marco se pricepea să descopere impresia pe care aceştia ţineau s-o comunice despre ei înşişi şi să semnaleze frauda, fără a se arăta însă indignat. „Cum aş putea imputa cuiva că vrea să pară mai bun decât e? Doar ăsta-i motorul progresului. Şi pe urmă, tot imitând, începi să semeni cu ceea ce ţi-ai propus să fii, ba într-o măsură chiar ai şi devenit.” Îi plăcea să privească oamenii din jur şi felul cum fiecare din ei se expunea la soare sau intra în mare. Îi plăcea să se uite la ei cum se împrietenesc sau se ceartă. Îi plăcea să-i urmărească în ceasurile lor de animaţie sau de plictiseală, îi plăcea să observe corturile sau costumele cu care veneau pe plajă. Îi plăcea să afle cărţile pe care le citeau şi, când îl ascultai, totul părea simplu, iar lucrurile arătau aşa cum trebuie să fie. Dovedea în observaţiile sale, care se succedau impetuos, acea toleranţă izvorâtă

din lipsa iluziilor ce atenuează duritatea faptelor, făcându-le normale, uşor de acceptat. „Uitaţi-vă la individul ăsta”, le spuse într-un rând indicându-le un bărbat înalt, lăptos, cu ochii spălăciţi şi sprâncenele incolore. „Ţine morţiş să ne demonstreze că-i place sportul la nebunie, că se topeşte nu alta după viaţa în aer liber, deşi e clar că are o vitalitate scăzută şi şi-a trăit zilele mai mult prin biblioteci. Nu vedeţi cum se zoreşte să le arunce puştilor ăstora mingea ori de câte ori are norocul să-i cadă în preajmă? Cu câtă energie, forţă, voinţă! Exact ce-i lipseşte. Oare un intelectual care se reneagă se poate socoti chit cu el însuşi?“ întrebă el ridicând uşor mâna. Avea mâini mari, puternice şi cinstite de pălmaş. „Dar pe fetele alea le-aţi remarcat?“ Erau două adolescente, una brună, mititică, admirabil proporţionată, iar cealaltă cu un cap de păpuşă perisabil ca o jucărie de serie. „Toată vremea trăncănesc. Cum le vin însă curtezanii, îşi iau un aer profund şi dispar în mister, iar când aceştia le vorbesc, se arată surprinse să afle că-n jurul lor mai e cineva. Află că până la urmă îi păcălesc. În felul ăsta şi-a câştigat, de altfel, inima reputaţia: înşelându-se.“ Şi zâmbi îngăduitor.

Eugen nu-şi amintea să mai fi fost vreodată atât de senin ca în acest sfârşit de august. De obicei n-avea răbdare să stea zi de zi cu aceiaşi oameni. Dar fie pentru că Marco lăsa să se înţeleagă că ceea ce făceau ei nu era decât un joc, nici mai bun nici mai rău decât altele, fie pentru că dramaturgul nu-şi preţuia peste măsură contribuţia la acest joc, fie că prinsese felul de glume care-i plăceau regizorului, fie pentru că ştia să arunce cu modestie punţi de volubilitate peste punctele moarte ale conversaţiei, Eugen se simţea tot mai bine lângă el, iar vremea trecea aproape fără ca ei să-şi dea seama.

Altă dată le arătă un tinerel care se tot maimuţărea în preajma unui burtos. „Ăla grasu’ e probabil şeful, iar măscăriciul un subaltern isteţ. Pe plaja asta, unde cei frumoşi şi tineri strălucesc, bufonul îi reaminteşte

directorului că acolo, la Bucureşti, el e cel mai puternic.” S-ar fi zis că aspectul moral al lucrurilor îl lăsa indiferent pe Marco, că între el şi ceilalţi nu existau alte raporturi decât cele între un mecanic şi principiile motorului cu explozie. „Sau fiţi atenţi la alt spectacol, că-i teribil de instructiv, şi-i şi pe gratis. Până acu o clipă s-au ciorovăit de moarte. Dar se apropie de ei o altă pereche fericită. Sunt pesemne cunoştinţe proaspete. Ia, ia priviţi cum le dispare enervarea, cum se luminează. El îi mai trage o înjurătură printre dinţi, ea îi mai aruncă o privire de erete, dar, gata, au şi devenit o căsnicie respectabilă. Se înclină politicos unii în faţa celorlalţi. Mai mare dragul! A învins partea cea mai bună din ei... Vezi, de asta n-am să pot fi niciodată un mizantrop.” Vocea lui Marco era plină de vervă şi de bună dispoziţie, iar curiozitatea lui dovedea obişnuinţa de-a vedea şi de-a înţelege.

Stăteau tot timpul împreună, continuând să observe defilarea de pe plajă şi s-o comenteze. Câteodată râsul îi prindea pe toţi patru, cel reticent al lui Viri, cel ca de copil vrăjit de desene animate ai Reliei, cel studiat şi muzical al lui Eugen, toate pierzându-se sub cascada de hohote a lui Marco.

Când intrau în apă, grupul solidar prin exuberanţă se desfăcea şi fiecare din cei patru se apropia ceva mai mult de el însuşi. Relia făcea câteva mişcări de bras, după care se întorcea pe spate şi plutea, abia ondulând braţele şi picioarele, într-o graţie involuntară şi inconştientă. Marco se dezlănţuia într-un craul irezistibil, stârnind valuri din bătaia ca de elice a picioarelor şi înfuriind salvatorii dincolo de care trecea totdeauna cu nepăsare. Viri ţopăia acolo unde se spărgeau valurile, cu mici ţipete, amestec savant de spaimă şi extaz, pe urmă se înfunda în mare înotând mult timp sub apă şi revenind la suprafaţă exact acolo unde nu te aşteptai. Eugen aluneca uşor, într-o impecabilă indiană, de parcă l-ar fi privit un parter de cronicari dramatici.

Seara mergeau împreună la bar şi dansau fiecare cu

„jumătatea” lui, după o tacită înţelegere. Motivele pentru care cuplurile nu se despărţeau nici pe podium erau limpezi. Eugen considera că nimic nu se asemuie cu mişcările dezinvolte, aeriene ale Reliei. Apoi, cu toate că Viri avea ceva dintr-o felină, iar părul ei blond-argintiu o făcea foarte atrăgătoare, regizorului i se părea că soţia dramaturgului e mereu prea aproape de el şi fără s-o ţină în braţe. La rândul ei, Viri, deşi disimulată, nu-şi putea ascunde antipatia instinctivă pe care i-o inspira Eugen. Alt argument îl constituia Marco. În ciuda staturii lui supradimensionate – nu dădea deloc impresia adipozităţii şi i se vedeau muşchii jucând când îşi mişca umerii – era un dansator cu care Eugen nu s-ar fi putut nicidecum măsura. În sfirşit, Relia nu făcea un secret din dorinţa ei de-a se lăsa cuprinsă şi de-a se lipi de Eugen. Cât despre Marco, se poate presupune că urmărea să evite orice ar fi riscat să deterioreze pacea conjugală, aşa că pentru bună regulă nu acorda nicio privire altei femei. (Doar de-a lungul repetiţiilor fusese cât pe-aci să preţuiască farmecele neatent oferite de Mihaela Pătraşcu. Îl ispiteau privirile speriate, fragede, cristaline, pe care Mihaela le trimetea universului de când se zvonise că se va pune *Hamlet* în scenă şi ea candida pentru rolul Ofeliei. Marco sesizase desigur impostura, dar, aşa cum îi mărturisise lui Eugen, îl amuza că Mihaela era adânc încredinţată de propria ei sinceritate, iar reprezentaţia, pe care o trăia în primul rând în faţa ei, câştiga tot mai mult în adevăr. Numai abilitatea lui Eugen îl mântuise de prăpăd: „Fii atent. Inocenţa doarme cu oricine. Dar are gura mare.“)

Într-o noapte, pe drum, între bar şi hotel, încolţise ideea ca Marco şi Eugen să scrie împreună o carte despre teatru – nu ştiau încă bine ce anume – unul venind cu autoritatea teoreticianului – Marco a predat Istoria teatrului universal la „Institut” – celălalt cu experienţa unui practician al scenei. În zilele următoare au discutat, pe plajă proiectul, dar nu ajunsese la o formă destul de conturată până au plecat la Bucureşti. Aici au continuat

să se vadă aproape tot atât de des. Erau şi multe de aflat, toate cele petrecute în lipsa lor, căci, ca odihna să fie adevărată, se feriseră de ştiri. Nu uitau însă de „cartea lor”. Marco era poate dornic ca după publicistică, proză şi dramaturgie să treacă şi la eseistică, după cum nu-i exclus să fi fost realmente interesat de subiectul încă neprecizat. Eugen, care nu cutezase niciodată să predea vreun volum spre publicare, dar îşi întocmea caietele de regie ca pe nişte adevărate opere literare, nădăjduia ca sub girul lui Marco să înfrunte tiparul, punând capăt timorării ce-l împiedicase să se aventureze pe-un teren unde nu era sigur că ar putea culege elogii. Şi cum amândoi erau dotaţi cu multă tenacitate, proiectul nu avea de ce să nu se înfăptuiască.

Capitolul II

EUGEN FILIPESCU SE SCULĂ PUŢIN înainte de-a se face ziuă, se duse în bucătărie şi pregăti cafeaua pentru el şi pentru Relia. Îşi făcu apariţia în dormitor cu o tavă pe care se aflau termosul cu cafeaua fierbine, ceştile de porţelan transparent şi o farfurie cu fursecuri exact când ceasul deşteptător emise un sunet melodios şi insistent şi pe care soţia sa îl auzi ca ceva foarte îndepărtat sau atât de apropiat încât putea aparţine visului. Eugen o sărută uşor pe obrajii încinşi de somn, fermecat de expresia lor împăcată.

Acum stătea pe canapeaua îngustă, în pijama, şi după ce pusese deoparte piesa pe care se străduise s-o citească fără a reuşi, căci nu-şi putea aduna gândurile, începu să reflecteze la Marco.

Relia plecase, era singur şi voia să-şi facă puţină ordine în minte. Cum e posibil, îşi zicea el, ca doi oameni atât de deosebiţi unul de celălalt să se împrietenească, mai cu seamă că şi unul şi altul ştiau asta, iar reacţiile lor nu erau ale unor firi cedând primului impuls?

Se odihnea aşa, întins pe spate, cu două perne mari sub cap, respirând aerul de toamnă înmuiată în rugină care venea prin ferestrele larg deschise şi se întreba de ce o relaţie umană, care nu era de aşteptat şi de înţeles, se instaurase în viaţa lui ca o plăcută necesitate.

Ecoul îndepărtat al tramvaielor, tic-tac-ul metalic al ceasornicului, uruitul ascensorului se pierdeau odată cu multe alte zgomote mărunte, şi cunoscute într-un fel de tăcere semănând cu un vacarm mut şi-i acompaniau

gândurile. „Oricum, un lucru e limpede: Marco se pricepe să ducă fără niciun efort o complicată existenţă socială, nu suceşte şi nu răsuceşte fiecare fapt şi fiecare cuvânt, încercând să prevadă şi să presupună substraturile şi urmările lor. Până şi felul cum merge arată o încredere neabătută, ca şi cum nu i-ar fi teamă de nimic din ceea ce s-ar putea să-i iasă înainte sau să-i sară din spate, iar viaţa i-ar fi un şir de schimbări paşnice, uşoare, purtându-l înainte şi ţinându-l departe de orice necazuri. Adevărul e că nu-şi face probleme, acolo unde sunt, şi, dacă problemele se încăpăţânează, le alungă: „Nu mă interesează, n-am nevoie de voi“.

Surâse. Îl vedea foarte bine pe Marco rostind o astfel de replică cu acea detaşare calmă care-l lumina pe dinăuntru. Numai dacă te uitai la el, şi îţi dădeai imediat seama că Marco nu-şi pune nimic la inimă. „Până şi mâniile lui, socotea Eugen, sunt probabil trecătoare şi fără gravitate. Nici nu s-au terminat bine şi le-a şi uitat; s-au pierdut fără o adresă precisă, făcând loc obişnuitei jovialităţi. Poate însă că acest har vine de altundeva. Fiindcă bunul simţ şi scepticismul cumpătat de care dă dovadă nu-s nişte însuşiri de care habar n-are. În orice caz, cred că ar trebui să le pun în legătură cu puterea lui înnăscută de a ţine sub control oamenii şi faptele. Realitatea e că tot ceea ce eu realizez cu preţul unor repetate străduinţe, apelând la resursele mele de energie şi de inventivitate şi elaborând o strategie minuţioasă, e la el o pornire firească. Aici e, nici vorbă, diferenţa cea mai importantă dintre noi. Aşa cred.“

Se ridică în capul oaselor şi-şi aprinse o ţigară. În timp ce-şi aţintea privirea spre rotocoalele de fum, iar o fracţiune de secundă văzu în urmă lunga lui ucenicie pentru a deveni „altfel“, îşi spuse: „Marco are un creier parcă anume făcut să prindă fără greş aspectul concret al întâmplărilor. Or asta nu se învaţă. Sau se învaţă al dracului de greu. Din punctul ăsta de vedere e admirabil înzestrat pentru viaţă. Pe mine, de pildă, a reuşit să mă

seducă simţind că astfel de însuşiri mă vor cuceri. Dar a avut inteligenţa s-o facă pe faţă. N-a ascuns că-mi e recunoscător. Mi-a arătat o prietenie nu dezinteresată, ci atât de interesată încât tocmai asta m-a îndemnat să mă gândesc şi la ceea ce depăşeşte nevoia unui dramaturg de-a fi ajutat de un regizor. M-a împins să reflectez la ceea ce poate încălzi inima a doi oameni dincolo de acţiunea în care s-au angajat temporar. Presupun că, în ceea ce mă priveşte, şi-a dat seama chiar de mai multe. A priceput, de exemplu, înclinarea mea de a vedea ceea ce e teatral până şi în comportarea noastră involuntară şi asta fie că ne aflăm în prezenţa altora, fie că suntem singuri.“

Stinse ţigara cu grijă în scrumiera plină de-o grămadă de mucuri, din care venea un iz acru, stătut, şi continuă să mediteze nu numai deoarece urmărea să ducă până la capăt un act de judecată, ori pentru că se obişnuise să supună reflecţiei ceea ce trăia, dar şi fiindcă în mod special această meditaţie asupra lui Marco îi producea satisfacţie. „Marco a intuit câte ceva din mine, dar şi eu i-am surprins slăbiciunile. În orice caz, una dintre ele: în teatru, nu se simte în largul lui. Adevărul e că se teme. El care ştie «să dea la spate» orice nelinişte, are o spaimă secretă... O ştiu precis. Adevărul e că i-e teamă. Ca şi cum speranţa de a deveni un scriitor de notorietate, apreciat realmente pentru vocaţia lui, ar fi o speranţă prea mare, o nădejde disproporţionată, o bucurie la care n-are niciun drept. Într-un fel îl înţeleg şi-i dau dreptate. E ceva fragil, nesigur în piesa lui... Între o scenă şi alta sunt treceri primejdioase, nemotivate, salturi bruşte în psihologia eroinei. Dar cine poate pronunţa un verdict definitiv despre talentul unui dramaturg la întâia lui piesă? Oricum, mi-ar plăcea să reuşească. O doresc din toată inima. Şi am să-l sprijin cât am să pot. De fapt, ceea ce caută şi găseşte Marco la mine e această încredere în posibila lui victorie literară. Şi, fără îndoială, îl bucură că încrederea vine din partea unui regizor care n-a făcut

concesii în spectacolele sale şi nu-şi iartă lesne propriile facilităţi artistice.”

Stătea întins pe canapeaua îngustă, îmbrăcată într-o husă de creton înflorat, rememorând etapele prieteniei dintre el şi Marco şi trecând printr-o sită fină cuvinte, gesturi, priviri. Se silea, ca de atâtea ori în trecut, să developeze corect imaginile şi impresiile înregistrate, menţinându-le între rosturile şi limitele lor exacte, întrucât ştia că, în ciuda educaţiei pe care şi-o impusese, realitatea se proiecta adesea deformat pe ecranul înţelegerii sale.

Pe urmă, când socoti că sfârşise cu tot ce era de clarificat, privirea i se opri asupra unui tablou pe care-l cumpărase împreună cu Relia. Îşi amintea foarte bine şi cum începuse pentru ei după-amiaza aceea de noiembrie cu lapoviţă şi cum se adăpostiseră în expoziţia unde-şi reuneau operele trei pictori şi cum, după ce examinase pânzele primului dintre ei, Relia murmurase: „Nu-i mai cald ca afară, dar măcar e uscat“, şi cum, după ce cercetase panoul unde expunea cel de-al doilea, ca şi cum ar fi simţit schimbarea penelului, ea a rostit: „Câte feluri deosebite există pe lumea asta pentru a nu face nimic!“, şi cum Relia s-a oprit brusc în faţa unei pânze semnate de cel de-al treilea pictor, spunând: „Ce-ar fi să întrebăm cât costă?“ El se uitase la început nedumerit. Pictura, executată în tonuri calde, estompate, mai ales ocruri, înfăţişa un colţ de odaie. Nu-i atrăsese atenţia prima oară, dar, pe măsură ce-o privise, simţea că-i acolo în cameră, simţea parfumul vag de ceai amestecat cu cel somnolent al becurilor cu gaz aerian, simţea prezenţa îngrijorătoare a bărbatului instalat în fotoliu şi încercând să ţină în loc gânduri care fugeau spre trecut, simţea îngrijorarea tânărului aşezat pe-un taburet scund lângă fotoliu şi aşteptând hotărârea unchiului său, simţea timpul trecând peste ei.

Aşa se scurseră primele ore ale dimineţii, şi când Eugen Filipescu se uită la ceas, constată că trebuie să se

zorească. La zece avea întâlnire cu autorul. Începu să citească piesa. Lectura fu mai uşoară decât se aşteptase. După patruzeci de pagini se putea emite un diagnostic răspicat: „Incurabil”. Ceea ce şi făcu, dar în felul în care se învăţase s-o facă.

După ce băură la Capşa o cafea, îi spuse aspirantului literar, care nu era un tânăr neras, supt de mizerie, cu ochii înfrigurați de chemarea artei, ci un sportiv matur, rumen în obraji, profesor de educaţie fizică la un liceu, purtând un pulover de-un frez ţipător:

— Un regizor citeşte atâtea piese proaste încât e aproape mişcat când dă peste o piesă atât de vie, cu atâtea personaje şi care se petrece în atâtea medii diferite.

Şi, în timp ce autorul îl asculta fermecat, Eugen continuă:

— Însă tocmai faptul că nu există o legătură mai solidă între personaje şi între întâmplări e cusurul ei. Sigur, nu un cusur fundamental, dar aici e serios de lucru.

— Dacă-i vorba de muncă, nu mă dau înapoi.

— De un anume fel de muncă, căută să-i explice Eugen.

— Aţi putea să mă ajutaţi? şopti plin de nădejdi autorul.

— Am să încerc.

Faţa mobilă a regizorului îşi schimbă instantaneu expresia. O gravitate solemnă se intersectă o clipă cu emoţia marii răspunderi pe care ştia că şi-o asumase, dar nu făcu niciun efort să-şi înăbuşe cele două simţăminte, ci, dimpotrivă, li se dărui integral.

— Uite, cum să-ţi spun... Nu, mai bine e s-o luăm de la Aristot. Ei bine, Aristot, în cugetările sale asupra teatrului, socotea că o piesă atinge punctul maxim de intensitate când evenimentele au loc înlăuntrul unei comunităţi umane strâns unite. Bunăoară, în *Orestia* un fiu îşi ucide mama, în *Medeea* o mamă îşi asasinează copiii... Ce să mai vorbim de *Othello,* unde un bărbat îşi sugrumă soţia... Dar asta s-a petrecut mai târziu.

Asupra aspirantului literar această primă lecţie avu un efect deprimant. Ceru un pahar de coniac, pe care-l dădu pe gât dintr-o dată. Dar băutura, departe de a-l stimula, îi accentua melancolia.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata? îl întrebă Eugen Filipescu.

— Mă simt abătut, replică sportivul. Credeam că-i mai uşor.

Capitolul III

ÎN CIUDA PASIUNII LUI EUGEN Filipescu de a pătrunde în subteranele unei vieţi, deschizând cu chei potrivite porţi închise şi, cu tot dorul său de a forţa secretele celor din teatru, pe care-i observa atent, dintr-o pornire depăşind curiozitatea şi indiscreţia, nu reuşise să afle mai nimic despre Maria Pandele. Femeia aceasta, cu faţa de forma unei inimi, nu vorbea niciodată de anii de tinereţe şi nu se ştia nimic despre familia ei, în afară că era văduvă de mai bine de zece ani. Regizorul nu izbutise să afle prin ce împrejurare fusese transferată de la o întreprindere (presupunea că metalurgică, deoarece, de câte ori era vorba de folosit metal la un decor, se arăta deosebit de pricepută) unde era contabilă pe un post similar la Teatrul „Camil Petrescu“. Nici nu-i urmărise ascensiunea rapidă (care însă în niciun caz nu s-a întemeiat pe intrigi: i-ar fi parvenit ele la ureche) ca să-i descopere mecanismul. Într-o bună zi a devenit şeful serviciului producţie, în alta director administrativ. Şi abia atunci Eugen Filipescu a luat în adevăr cunoştinţă de existenţa ei. Nici nu putea fi neglijată.

Mărunţă şi dolofană cum e, cu coatele prea îndepărtate de corp, parcă într-o nevoie de a zbura mereu înfrânată, vorbeşte puţin în problemele de serviciu şi totdeauna dubitativ. (Restul timpului vorbeşte mult şi pe-un ton categoric.) în şedinţele unde trebuie să se stabilească un repertoriu, o distribuţie sau un turneu, în clipa când toţi par să fi ajuns la un acord – şi se ajunge greu la clipa asta

– se face brusc auzită vocea neliniştită a Mariei Pandele întrebându-se mai mult pe sine decât pe ceilalţi dacă nu cumva cheltuielile de montare sunt prea mari, soluţia de-a obţine un actor din afara colectivului un impediment în programarea spectacolului, publicul la care piesa are audiţie suficient de larg, deplasările îngreunate de formula scenografică. Rolul pe care şi l-a asumat în consiliul artistic e de a semnala necontenit şi cu un glas alarmat neajunsurile de ordin practic. Pe ea arta n-o exaltă şi n-o sperie. O priveşte circumspect, fără violenţe în negaţie, fără entuziasme, controlat şi reticent. Avântul şi emoţia le lasă pe seama celor mai dăruiţi decât ea să le trăiască şi nu se lasă înduplecată cu una cu două de nişte ficţiuni, chemate, din punctul ei de vedere, să asigure un plan de încasări şi spectatori.

Adoră cancanurile – şi, în lumea unde trăieşte, ele nu lipsesc – atât să le asculte cât şi să le povestească, şi-o face cu un haz deosebit, umorul ei realizând de altfel o variaţie odihnitoare, deoarece actorii se simt de obicei tentaţi să interpreteze persoanele despre care vorbesc. Această patimă ar putea să pară un gust pentru bârfă, ori o încercare de a-şi exprima apartenenţa la marea familie a oamenilor de artă, dar, de fapt nu-i vorba nici de una, nici de alta, ci de un principiu de conducere. Întocmai celor ce-au cârmuit imperii, ştie că o populaţie dezmembrată e mai uşor de stăpânit şi de aceea furnizează argumentele dezbinării.

Îi plac bărbaţii, fără preferinţă şi discriminare, ceea ce nu poate fi, bineînţeles, un capăt de acuzare pentru o femeie care abia a împlinit patruzeci de ani. Iar faptul că cei frumoşi o atrag cu predilecţie, constituie, din punctul de vedere al lui Eugen Filipescu, o circumstanţă atenuantă. (Totdeauna considerase că ochii sunt primii învinşi.) Însă tot atât de adevărat e că sancţionează aspru actorii ispitiţi să-şi negocieze o carieră. Când un proaspăt absolvent repartizat în provincie se hotărăşte s-o ia cu asalt, îi aplică de regulă o lecţie. Ritualul ei e mereu

acelaşi. Actorul ajunge la Maria Pandele în birou, se aşază şi surâde, căci vede că zâmbetul îi e apreciat, iar după ce discută despre lucruri pasionante pentru oameni de teatru, timp în care el nu poate să nu bage de seamă că directorul administrativ e sensibil la farmecul masculin, făptuieşte invariabil o greşeală. Amăgindu-se, tânărul îşi expune, încrezător, dorinţa de a face parte din trupa teatrului, fiind convins că cea din faţa lui pândeşte febril un prilej de a-i sări în ajutor. Aproape că aşteaptă şi expresia dezamăgită a Mariei Pandele însoţind propoziţia: „Numai atât?“ Dar iată că ea, continuând să-i admire silueta, începe să facă loc unui lung şir de îndoieli privind sorţii acestui deziderat, pe care ea cea dintâi îl înţelege şi-l susţine. Sunt îndoielile unei femei realiste şi care nu-şi îngăduie să întreţină iluzii. Declară că totuşi va căuta o soluţie, dar pentru cineva care cunoaşte arta interpretării are un ton care afirmă cu precizie că n-o va găsi. O descoperă numai când o nouă angajare nu dăunează intereselor financiare ale instituţiei, căci nu vrea să facă vreun rău cuiva, nici să stânjenească o vocaţie, câtă vreme Teatrul „Camil Petrescu“ nu suferă.

Alţi actori, mai abili, nu i-au cerut nimic, venind încă o dată, şi încă o dată să-i relateze plini de vervă şi francheţe cancanuri, ca şi cum ar fi fost atraşi doar de bucuria de a sta în apropierea ei şi de a beneficia de-o ascultătoare atât de aleasă, încercând să atingă acel grad de intimitate care descurajează un refuz. Dar Maria Pandele e, din instinct, bănuitoare şi oricât de epic sau didactic i s-ar transmite un mesaj, suspectează meşteşugul *trompe l'oeil*-ului. Şi nici proastă nu-i. Când într-o zi un actor i-a vorbit pe-un ton exaltat de împărăteasa Teodora a Bizanţului şi de isprăvile ei amoroase, semnalându-i însă că Procopius e un soi de anticipator al scriitorilor de scandal, Maria Pandele a replicat, privindu-l pieziş:

— Marea noastră încredere în oameni ne face să socotim adevărat tot ce-a scris Procopius ăsta al dumitale

şi totodată ne îmbie să-l considerăm pe el un mincinos.

Eugen Filipescu presupunea că, din ziua în care a rămas văduvă, s-au găsit bărbaţi cărora să le deschidă sufletul, dar ştia că nu făceau în niciun caz parte din teatru, domeniu în care e călăuzită de un singur interes: să nu piardă cârma din mâini, terfelindu-şi prestigiul de om cumpănit şi gospodar priceput printr-un scandal care altora li s-ar trece eventual cu vederea. Sigur, va fi încercat o animozitate împotriva acelora ce-şi puteau permite, fără primejdii excesive, aventuri sentimentale, suportând şi biruind o rumoare ipocrită sau indignată, dar mai curând de natură să aprindă curiozităţile decât să atragă o reprimare. Nici vorbă că-i va fi invidiat pe acei privilegiaţi ai destinului ce aveau dreptul să se zbată energic ca să se afirme, ei şi numai ei, pretinzând că se jertfesc pentru triumful armatei artistice în care s-au înrolat definitiv într-un moment de incandescenţă a conştiinţei. Dar, cu solidul ei simţ practic, Maria Pandele a intuit că, în ultimă instanţă, militarii sunt în mâna civililor, care hotărăsc când, unde şi pentru ce trebuie să moară. Neputând fi una din acele eroine al căror nume se trece pe afiş, s-a mulţumit să devină ministrul de finanţe. Şi s-a identificat cu departamentul a cărui prosperitate este în acelaşi timp măsura puterii ei în lume. Un criteriu o conduce în întreaga-i activitate: ea dă bani, bani care aduc din păcate celebritatea altora, dar aceşti patricieni ai soartei trebuie să ştie că o victorie se calculează, în cele din urmă, prin monedă. Deci va îngădui ca alţii să biruie răsunător pe seama subvenţiei obţinute de ea, dar îi va judeca sever dacă nu vor aduce avantaje economice instituţiei.

De aici, din această concepţie asupra triumfului, s-a iscat şi conflictul Mariei Pandele cu Eugen Filipescu, pentru care izbânda însemna un mod de-a se apropia de sine, dar mai cu seamă de-a se depărta de ceilalţi. Înfruntările lor în faţa consiliului artistic fuseseră numeroase şi crâncene, iar sorţii diverşi.

E greu de spus exact ce simţăminte încercase directorul administrativ atunci când regizorul avusese câştig de cauză; cert e însă că Eugen nu suportase cu inima uşoară să piardă în faţa Mariei Pandele. (Şi asta nu fiindcă cea care-l învinsese era o femeie. Oricum, regizorul îi făcea supremul compliment de-a o considera bărbat.) Deşi orgoliul lui ar fi trebuit să-l facă pretenţios în alegerea adversarilor, acest orgoliu cultivat cu afecţiune şi asociat cu o bună memorie îl împiedica să uite ceasurile în care alţii se arătaseră mai tari decât el. Cu o astfel de fire era natural ca Eugen să dorească a demonstra tuturora şi mai ales sie însuşi că eşecurile încercate în faţa Mariei Pandele fuseseră situaţii de excepţie, ceea ce nu putea fi realizat altcum decât creând împrejurări noi.

Oricum, această trăsătură de caracter a lui Eugen, fiind văzută cu ochiul liber, cei mai mulţi îi dădeau pace, aşa că se bucura mai ales de prietenii. Dar pentru Maria Pandele simpla primejdie a unei contralovituri nu constituia un argument de natură s-o determine a abdica. Se comporta de parcă ar fi ştiut că până la urmă tot ea va învinge. Numai că nimic nu-l indispunea mai tare pe Eugen Filipescu decât această certitudine liniştită care-l îndemna la prudenţă. Se ferea pe cât putea de-o ciocnire făţişă. I se împotrivea statornic directorului administrativ, dar n-o făcea aproape niciodată deschis. Măcar atât: dacă opoziţia lui îndărătnică ar fi rămas ineficientă, să nu reprezinte o capitulare. Totuşi, uneori, era imposibilă evitarea unei confruntări directe. Aşa s-au întâmplat lucrurile şi cu piesa lui Marco, *Celălalt versant.*

Piesa se jucase cu succes în cele douăzeci de reprezentaţii de la premieră şi până la finele stagiunii, iar acum, la deschiderea noii stagiuni, Maria Pandele conta pe spectacol pentru a realiza în scurtă vreme una din depăşirile de plan care-i asiguraseră faima. Dar pentru a izbuti această performanţă, deloc uşoară, trebuia cu orice chip să scape de Angela Cernea de la „Teatrul Central”,

interpreta principală. Şi, din punctul ei de vedere, avea deplină dreptate. În adevăr, pe lângă că i se plăteau două sute cincizeci de lei de reprezentaţie în calitate de colaboratoare externă, în timp ce destule actriţe din teatru nu-şi făcuseră norma, mai exista şi dificultatea programării spectacolului (Angela Cernea era distribuită în numeroase piese la „Central”, iar la Teatrul „Camil Petrescu” juca numai în zilele când era liberă; cât despre turnee şi deplasări, nici vorbă nu putea să fie).

Erau impedimente pe care Maria Pandele le prevăzuse de la început şi de aceea se opusese venirii Angelei Cernea. Evident, regizorul se aşteptase la această rezistenţă şi de aceea recursese la şiretlicul clasic. Pentru cele unsprezece roluri ale piesei solicitase cinci actori din afară – de care n-avea deloc nevoie, cei din trupă fiind tot atât de potriviţi, dacă nu chiar mai indicaţi, iar când distribuţia se discutase în consiliul artistic, renunţase la ei unul câte unul, evident cu greu şi după o împotrivire îndârjită, dând de fiecare dată sentimentul că i se năruie spectacolul, aşa că atunci când se ajunsese la Angela Cernea, singura interpretă care-l interesa realmente, ceilalţi membri ai adunării căzură de acord că măcar atâta satisfacţie trebuie să i se ofere.

Stratagema îi reuşise de minune lui Eugen, care jubilase, şi abia aşteptă să vină acasă s-o alinte pe Relia stăruitor, copleşind-o cu tot felul de atenţii, în aşa măsură încât soţia deveni puţin bănuitoare.

Acum, în toamnă, Maria Pandele venea cu argumente proaspete: spectacolul îşi dobândise un prestigiu, cronicile apăruseră, toţi oamenii cât de cât însemnaţi văzuseră piesa în distribuţia visată de regizor şi urma marele public. O interpretă, chiar mai puţin adecvată rolului, dar dispunând de un nume de afiş, nu avea cum să spulbere un succes consemnat, iar până una-alta făcea cu putinţă programarea spectacolului.

Eugen nu i-a ripostat imediat Mariei Pandele în discuţia care s-a desfăşurat în trei (era de faţă şi Dinu Velea,

directorul teatrului), deoarece detesta să apară în ochii celorlalţi ca un idealist intratabil, neputincios să se acomodeze realităţilor. N-a izbutit totuşi să-şi stăpânească furia şi, la capătul discuţiei, şi-a exprimat cu multă seriozitate mirarea că directorul administrativ nu propune, pur şi simplu, să se suprime din piesă rolul Angelei Cernea, înlocuindu-l cu un rol din altă piesă şi jucat foarte bine de una din actriţele teatrului. Auzindu-l, Maria Pandele şi-a ridicat coatele mai sus ca oricând şi, ţinându-şi mâinile împreunate sub bărbie, dădea într-atât impresia că zboară încât, dacă în clipa aceea s-ar fi înălţat în aer, nici Filipescu, nici Velea n-ar fi fost surprinşi. Şi a tăcut. Cum a tăcut şi directorul teatrului, care se bucura în secret că Eugen o umilise pe Maria Pandele (avea dese ciocniri cu ea), dar era ispitit de perspectiva unei substanţiale depăşiri a planului. A tăcut şi a surâs ambiguu.

Pentru a profita de ezitarea lui Velea şi pentru a nu-i da răgaz Mariei Pandele să producă cifre şi să emită dubii, Eugen a semnalat că această modificare în distribuţie trebuie făcută oricum cu avizul autorului. Fireşte, din punct de vedere al legilor, nimeni nu era obligat să-l consulte, dar nu i se părea nimerit să se uite că Marcel Oancea scrie permanent la două ziare, unde poate să-şi exprime nemulţumirea variat şi îndelung.

Ultimele cuvinte ale regizorului au cântărit hotărâtor în balanţa oscilantă a directorului care, întorcându-se către adjunctul său, a vorbit cu tonul de mare înţelepciune pe care ştia să-l ia când era nevoit să respingă o propunere: „Să ne mai gândim“. Însă Eugen, care-o cunoştea pe Maria Pandele şi se temea de tenacitatea ei, s-a grăbit s-o avertizeze pe Angela Cernea şi să-i semnaleze că trebuie să sune de îndată mobilizarea generală a relaţiilor ei, dacă nu vrea să piardă un rol de succes şi două sute cincizeci de lei de reprezentaţie.

Eugen mergea vesel pe stradă, plutind fără griji prin dimineaţa radioasă şi savurând victoria. Se simţea abil,

puternic şi avea mai mult ca oricând sentimentul că-si poartă bine cei patruzeci şi trei de ani şi că viitorul său e o poliţă girată de talent. Dacă un ambasador celest ar fi fost trimis pe pământ să cerceteze cum stau lucrurile şi să controleze gestiunea, iar în drumul său ar fi dat peste Eugen, el n-ar fi precupeţit cuvintele de laudă, într-atât simţea nevoia să-şi exprime dărnicia. Dar, neîntâlnind pe nimeni, s-a oprit la Florăria „Codlea”, care tocmai primise marfă, şi i-a trimis Reliei nouăsprezece garoafe albe (numărul de luni de când erau căsătoriţi) cu o carte de vizită (purtând antetul magazinului) pe care a scris cu litere de tipar, aşa cum se folosesc pentru scrisorile anonime: „TE IUBESC”. Îl bucura ideea că Relia avea să ştie imediat de la cine sunt şi că, dacă, prin absurd, ar fi bănuit că i le-a trimis altcineva, i-ar fi putut studia reacţiile. A precizat ora exactă când trebuiau aduse (după ce terminaseră dejunul şi-şi sorbeau cafelele), plătind dublu comisionarului.

Când a ajuns la „Teatrul Central”, unde ştia că Angela Cernea e în repetiţie, l-a întâmpinat Dragoş Avram, care, deschizându-şi larg braţele, sărutându-l familiar pe obraz, mângâindu-l pe păr, i-a spus în felul lui ceremonios, înflorat:

— Mulţumesc stelei bune care mi te-a adus în cale.

De ani de zile actorul îşi inspecta vocabularul, înlăturând expresiile pe care le auzea la radio, le citea în gazete sau le rostea de sute de ori pe scenă. Făcea operaţia asta aşa cum alţii controlează dacă uşile sunt încuiate, robinetele închise, gazul stins. („Fiecare îşi apără mica lui speranţă, spusese o dată despre el Petre Simionescu. Înţeleg de ce îi e frică, dar cum nu-şi dă seama c-a înlocuit o maşinărie cu altă maşinărie?“)

Dragoş Avram era un actor foarte cunoscut. În stagiunea trecută realizase un Ivanov de zile mari. Eugen îl felicitase la premieră. Acum i se ivise prilejul s-o mai facă o dată, şi, cum ştia că actorii sunt fiinţe care resimt aproape organic nevoia de a fi iubiţi şi răsfăţaţi şi că

trăiesc cu adevărat numai într-o atmosferă saturată de atenţii, complimente şi declaraţii de preţuire absolută, rosti:

— Aţi fost extraordinar în Cehov.

Dragoş Avram căzu brusc pe gânduri:

— Cehov? Vorbeşti despre Cehov al nostru, despre Cehov al meu? Da, e un dramaturg unic. Îi rostesc numele cu evlavie. Ca într-o rugăciune.

Şi tăcu smerit. După ce-l lăsă aproape un minut să se reculeagă, Eugen şopti emoţionat:

— Magistrală creaţie!

Dragoş Avram oftă obosit:

— A fost tare greu. Nici nu-ţi poţi închipui cât a fost de greu până să dau de personajul acela unic, fără seamăn.

Eugen se mişcă de pe-un picior pe altul şi impuse glasului său o intensitate specială:

— Ce mi s-a părut absolut nou a fost duritatea cu care l-aţi privit pe Ivanov. Un portret neaşteptat de sever...

— Ivanov al meu, preciză imediat Dragoş Avram, pare prea dur pentru că e exact. Duritatea aparţine realităţii.

— Oricum, de aici înainte n-am să-l mai pot vedea altfel.

Actorul se uită la regizor ca şi cum abia atunci l-ar fi recunoscut şi se rumeni la faţă, iar în ochi i se aprinse o lumină.

— Îţi mulţumesc că mi-o spui. Şi-ţi sunt foarte, foarte recunoscător. Înseamnă că raza mea nu s-a stins. Fiindcă...

În timp ce Eugen îl asculta răbdător şi neatent, la teatrul „Camil Petrescu” dezastrul pentru prevenirea căruia Eugen se străduia atâta prindea fiinţă.

Într-adevăr Marcel Oancea, care sosise să-l ia pe Eugen la o bere şi-şi căuta prietenul din birou în birou, fu reţinut de Maria Pandele. Directorul administrativ îi explică situaţia spectacolului *Celălalt versant,* aducând în sprijinul tezei sale probe, din păcate, foarte reale: cu Angela Cernea în rol nu exista nicio şansă ca piesa să se

reprezinte mai des decât de trei ori pe lună, ceea ce era în defavoarea teatrului, dar şi a autorului, şi asta nu numai financiar, căci într-un asemenea ritm şi actorii şi publicul uită piesa. Şi înainte ca Marco să fi întrebat ce gândeşte regizorul, Maria Pandele îi semnală intransigenţa ori mai curând încăpăţânarea oricărui director de scenă în asemenea împrejurări, subliniind însă, magnanimă, că nu era cazul lui Eugen Filipescu. Ezitările lui proveneau mai ales din necunoaşterea părerii autorului piesei. Cu aerul ei preocupat şi cu sincera ei nelinişte, manifestată prin împlântarea puternică a dinţilor în buza inferioară, Maria Pandele se dovedi deosebit de convingătoare.

Marco ştia cu cine are de-a face, prea des îi vorbise Eugen de acest Colbert recondiţionat, dar era incapabil să reziste cifrelor. A socotit că prietenul lui ezita între a menţine un spectacol de calitate şi a-i asigura, timp îndelungat, un succes popular însoţit de venituri substanţiale. Poate că totuşi ar fi fost mai rezervat dacă n-ar fi început să lucreze la o dramă *(Adolescenţă regăsită),* iar paginile celeilalte, virate definitiv în contul trecutului şi al primelor sale tatonări, nu-l mai interesau, atât de frenetică era dorinţa lui de ceva nou, de mereu altceva. În plus, aspectul material nu-l lăsa indiferent.

Oricine s-ar fi uitat la Marco în acel moment ar fi văzut că nu vrea cu niciun chip să scape din mână şansa unui şir lung de reprezentaţii. „Nu e uşor de hotărât, îşi zicea, fără doar şi poate, dramaturgul, dar cum să renunţ la posibilitatea de-a fructifica din plin reuşita spectacolului? La urma urmei, cu piesa asta îmi scot până una-alta pâinea, iar Eugen are să înţeleagă... Cu talentul lui va găsi o soluţie, poate nu la fel de bună, dar oricum o soluţie. O să peticească el, aşa ca să nu se observe, spectacolul. Şi apoi, Eugen nu-şi riscă nici viaţa, nici cariera odată cu piesa. E un spectacol printre atâtea altele pe care le-a făcut şi-o să le facă de aici înainte... Regret că trebuie să folosesc asemenea metode, dar am

nevoie de bani. N-am încotro. Mă întreb doar cum o să reacţioneze Eugen. O s-accepte. N-o fi chiar atât de intransigent... O să închidă ochii şi gata. De scos la capăt, o s-o scoată el. Chiar foarte bine. În orice caz, am să-i povestesc totul, fără marafeturi".

Aşa că a acceptat schimbarea interpretei, iar Maria Pandele l-a luat de braţ şi l-a dus la director.

Dinu Velea a priceput perfect manevra, dar, întrucât nu era obligat să ţină seama decât de aparenţe, şi, cum principalul argument al regizorului cădea, şi-a dat asentimentul, satisfăcut că altcineva tranşase dilema şi bucuros la rândul său de perspectiva unor încasări care să compenseze pierderile planificate cu alte piese.

Maria Pandele s-a retras pentru o clipă la ea în birou, de unde s-a întors imediat cu o adresă gata dactilografiată şi care nu aştepta decât iscălitura lui Dinu Velea. Acesta a semnat neglijent, nu fără a-şi suprima un surâs involuntar.

Mulţumit de felul în care rezolvase totul printr-un simplu „da", Marco s-a despărţit strângându-le călduros mâinile, iar adresa pornea cu şoferul la „Teatrul Central" unde urma să producă destulă iritare pentru ca, la o eventuală discuţie asupra deciziei (Maria Pandele îl cunoştea pe Eugen), cea dintâi care să refuze ritos revenirea în rol să fie Angela Cernea.

O parte din toate astea Eugen le-a aflat seara, la el acasă, chiar de la Marco. I le-a povestit cu de-amănuntul, iar el îl asculta străduindu-se în zadar să se convingă că vina lui Marco nu era gravă, că într-un fel era îndreptăţit.

Şi-a adus aminte că în urmă cu trei zile îl întâlnise la „Grădiniţa" stând de vorbă foarte amical cu Traian Cosmescu, un cronicar dramatic ale cărui articole erau un fel de obloane trase peste tot ce era iniţiativă personală în teatru. Orice act de originalitate găsea în drumul său spre public prejudecăţile lui Traian Cosmescu. Eugen şi Marco fuseseră de acord că dintre toţi criticii, Traian Cosmescu era cel mai puţin dotat să înţeleagă teatrul. Ba

Marco spusese chiar: „Din articolele lui s-ar putea alcătui un dicţionar de superstiţii artistice şi un breviar al bătăuşului intelectual”. Iar la „Grădiniţa” Marco se întreţinuse cordial cu Traian Cosmescu asigurându-l de întreaga şi vechea lui stimă, elogiindu-i volubil „vehemenţa stilistică” şi sfârşind prin a-l invita acasă la el. De-a lungul anilor, Eugen mai văzuse şi alte adversităţi convertite peste noapte în tandreţe. El însuşi se deprinsese cu greu, dar se deprinsese, să încheie alianţe ori să menţină echivocuri. O făcea însă numai pentru a izbuti să realizeze spectacole bune, simţind că toată soarta i se joacă pe singura şansă a operei sale de regizor şi zorindu-se imediat apoi să lichideze complezenţele. Ce nevoie avea Marco de compromiţătoarea bunăvoinţă a lui Traian Cosmescu? De altfel întreaga atitudine a lui Marco îi apăruse mai mult decât un compromis. Semăna cu o dezertare. Îi zâmbea lui Traian Cosmescu tot aşa cum îi zâmbise şi lui: franc, deschis, spontan. Se întrebase: cât cântăreşte indignarea şi cât cântăreşte prietenia lui Marco?

Şi-a mai amintit şi că cineva din teatru îi şoptise o poveste foarte urâtă în legătură cu Marco, o poveste mai veche, de prin 1958. Obţinuse aprobarea pentru un post telefonic, dar în zona unde locuia nu era niciunul liber, iar Marco divulgase numele unuia din vecinii săi, care ieşise demult din „câmpul muncii”, un bătrân locuind singur şi pentru care telefonul era unica legătură cu lumea. Eugen nu voise să creadă istoria asta. Prea i se părea murdară. Se împotrivise cu toată fiinţa lui să creadă. Acum, întâmplarea i se părea verosimilă, căci privea atitudinea lui Marco dintr-un nou unghi de vedere. „Mi-a distrus spectacolul, îşi spunea Eugen Filipescu. Mi-a distrus spectacolul, repeta el. Nu am interpretă pentru Valeria. E nevoie de-o actriţă excepţională, care să facă posibile tranziţiile între stările de suflet atât de opuse eroinei... Mi-a distrus spectacolul. În ce încurcătură mai rea putea să mă bage Marco decât să-mi distrugă spectacolul? Mi se

face rău numai când mă gândesc cum va arăta spectacolul fără Angela Cernea. Dar el, el cum nu-şi dă seama? După ce c-a avut noroc, noroc cu carul, un noroc pentru care orice scriitor şi-ar da ani din viaţă să-l prindă, dă cu piciorul la tot ce-a reuşit, e gata să mă facă şi pe mine de râs, iar acum istoriseşte foarte mulţumit şi nu-şi mai încape în piele de bucurie."

Şi totuşi n-a făcut nicio reflecţie dezagreabilă. Iar când, în mijlocul monologului exultant, împins înainte, mereu înainte, de satisfacţia că eliminase orice obstacol, că succesul de public era în buzunarul său de autor, că toţi din teatru sunt satisfăcuţi şi-i poartă recunoştinţă, că Eugen l-a înţeles, Marco s-a oprit, mirat oarecum de lipsa unei aprobări explicite, regizorul a tăcut îndelung şi abia apoi a vorbit cu un soi de indiferenţă superioară, ca şi cum nimic din ce auzise până în acea clipă nu-l privea:

— Ştii că-i vorba să pun în scenă *Domnişoara Julie.*

Marco a îngheţat. Eugen a văzut cum i se îngustează ochii devenind o linie tăioasă, în vreme ce, probabil, căuta să priceapă această schimbare subită şi jignitoare a subiectului.

Evident, Eugen ştia că Marco va fi ulcerat. Ştia atât de bine, încât îi trebuise un timp de gândire ca să găsească formula cea mai dureroasă.

Un moment Marco a fost cât pe-aci să izbucnească. Dacă ar fi făcut-o, s-ar fi expus la un conflict făţiş, la explicaţii şi poate la împăcare. Dar Marco s-a stăpânit, emiţând chiar câteva aprecieri despre *Domnişoara Julie,* iar discuţia s-a purtat mai departe în jurul lui Strindberg. Pe urmă însă au trecut la alte teme de conversaţie, dar dintr-o dată le pieriseră amândurora strălucirea şi virulenţa. Îşi trimiteau molcom unul altuia platitudini, banalităţi parcă anume căutate, ca niciunul să nu dea nimic din el. Dialogul a continuat astfel plicticos şi anodin, ca o primă mostră a raporturilor ce aveau să se stabilească în viitor, în timp ce, în partea cealaltă a camerei, Relia şi Viri vorbeau de ale lor, fără a bănui că

ceva se schimbase.

Capitolul IV

— CÂND TE ÎNTORCI? O ÎNTREBĂ el, privind-o cum îşi piaptănă cu mişcări graţioase părul lung şi negru.

Arăta proaspătă, tânără şi neînchipuit de atrăgătoare.

— Depinde de tine. Exact când vii să mă iei.

Eugen tăcu încurcat. Nu ştia cum să-i spună că şi în seara aceea e nevoit să întârzie.

— Ei, când vii să mă iei? repetă Relia.

După o clipă, el rosti cu o ezitare vinovată:

— Nu pot veni.

— Chiar nu poţi?

Vocea i se posomorâse.

— Nu mă necăji. Ţi-am spus adevărul adevărat. Nu pot.

— De ce?

Şi se uită în oglindă ca şi cum ar fi fost interesată foarte mult de orice pată de pe luciul cristalului.

— Trebuie să mă duc la *Evantaiul Doamnei Windermere.*

— Ce-ar fi să renunţi?

— Aş face-o. Grozav aş face-o. Dar nu pot.

— Păi şi ieri ai fost la nu ştiu ce piesă. De câte ori trebuie să revezi piesele astea pe care le ştii pe dinafară?

— Ce să fac? Sunt obligat să iau la rând câteva spectacole, doar-doar găsesc o interpretă pentru Valeria.

Relia tăcu. Luă de pe toaletă sticluţa cu parfum, turnă câteva picături într-o batistă, pe care apoi o puse în posetă. O aromă discretă se răspândi în odaie ca şi cum dintr-o dată, fără veste, în încăpere ar mai fi intrat cineva,

o fiinţa tot atât de vaporoasă ca şi ea.

— N-am să întârzii. Cel mai târziu la unsprezece sunt înapoi.

— Nu te grăbi. Rămâi cât e nevoie... A! Ţineam minte că trebuie să uit ceva.

Eugen surâse:

— Ce trebuie să uiţi?

— C-a telefonat Doina Ursu.

— Iarăşi?

— Da. De trei ori a telefonat. După voce pare o fiinţă violentă, timidă şi disperată.

— E numai agasantă.

— De fapt a sunat de patru ori. Însă ultima oară mi s-a adresat cu o tăcere foarte rezonabilă.

— Ţine morţiş s-o joace pe Valeria. Asta-i tot.

— Mi-am închipuit.

Ochii ei aveau o expresie uşor ironică. O ironie foarte discretă şi rece părând însă a fi mai curând pe socoteala ei decât a lui. Zâmbi, întinse mâna spre Eugen şi-l mângâie. Îl mângâie de parcă ar fi vrut să-l asigure că nu-i supărată, deşi în ultima vreme e mereu plecat de-acasă şi chiar când sunt împreună, e de fapt cu gândurile în altă parte, preocupat de altceva decât de ceea ce discută, că nu sesizează capacitatea lui Eugen de-a se abstrage dintr-o conversaţie pe care memoria sa se pricepe s-o înregistreze maşinal şi o poate oricând reda cuvânt cu cuvânt, că se lasă amăgită de expresia lui atentă, concentrată. Îl mângâie de parcă ar fi vrut să-l încredinţeze că-l înţelege, că n-are de ce să-şi facă griji, că nimic n-are să umbrească vreodată lucrul cel mai de seamă care era între ei. El o privi recunoscător. Dintr-odată se simţea mult mai bine.

Pe urmă Relia se ridică şi se îndreptă spre cealaltă cameră. Eugen o însoţi. Înainte de-a părăsi vestibulul, ea se întoarse brusc, ca şi cum şi-ar fi amintit de ceva foarte important:

— Cred că înainte de plecare ar trebui să te sărut... Tu

ce crezi, dragul meu?

Şi-i veni cu tot trupul în braţe.

...Pentru a doua oară în ultimele zile se apucă să recitească *Celălalt versant.* La întâia lectură piesa i se păruse îngrozitor de proastă, dar fiindcă îşi suspecta această impresie din pricina a tot ce intervenise între el şi Marco („sunt furios, poate nu judec cum trebuie”), se hotărâse s-o mai citească o dată. Pur şi simplu nu-i venea să creadă că se înşelase atât de grav şi că nu-şi dăduse seama cât era de artificială. Dar nici de data asta piesa nu izbuti să-i spulbere convingerea că se înşelase rău de tot punând-o în scenă.

Stătea la birou şi privea canapeaua şi cele două fotolii chippendale, televizorul, tabloul pictat în culori vătuite, nuanţe diverse de ocru, perdelele de la ferestre, şi-şi spunea că ceea ce realizase Angela Cernea fusese o minune. Descoperise un fel extraordinar de a rosti textul. În jocul ei cuvântul era când un mijloc de explorare, când un anestezic suav. Îşi trăia personajul ca şi cum ar fi ascultat, stupefiată, vrăjită, terorizată, o voce interioară, iar limbajul ar fi fost un teren de investigaţie de unde o clipă apărea necunoscutul pentru a se pierde apoi în umbră şi enigmă, pulverizat într-un soi de murmur ce separa sunetul de sens. Iar privirile şi intonaţia mâinilor atenuau trecerile de la o stare sufletească la alta, sudându-le şi împăcându-le într-o omogenitate. Cine ar mai fi putut repeta miracolul ăsta?

Totuşi se duse s-o vadă pe Tatiana Sandovici. În timp ce-o privea cum se aşază, cum se ridică, cum se mişcă pe scenă, şi-o urmărea rostind paradoxuri sfidătoare ce încetaseră de mult să mai intrige, amintindu-şi că Wilde voise să-şi construiască viaţa ca o operă, torturat mereu de ideea de-a se deosebi de toţi ceilalţi şi sfârşind ca un ocnaş anonim purtând matricola C 33, în timp ce-o privea într-un fel de contemplare imobilă, revedea viaţa Tatianei Sandovici.

Tatiana intrase în teatru prin 1949, când familia ei

fugise peste graniţă. Ea refuzase să-i urmeze. O făcuse din convingere politică? Rămăsese din încredere în acel fir de talent care-o îndemna încă din copilărie să recite poezioare fără a se lăsa rugată? Fapt e că într-o vreme în care cei din lumea ei se retrăseseră din viaţa publică pentru a deveni eroi prin absenţă şi valori prin pasivitate, ea se urcă pe scenă hotărâtă să-i sfideze răsunător. Debută prin a-şi da concursul la câteva festivităţi ale Uniunii Patrioţilor, pe urmă făcu figuraţie într-un spectacol la „Naţional”, în fine, intră în ansamblul „Teatrului Contemporan”. Aici, cu toată energia înmagazinată în ani de nostalgii nelămurite, repeta şi juca parcă n-ar fi ştiut ce-i istovirea şi-şi petrecea zilele doar printre actori, dispreţuindu-i sincer pe „civili”. O întâmplare rupsese cursul monoton al acestei existenţe ce-şi găsise liniştea. I se stricase lumina şi cum nu găsea un meşter să i-o repare, iar colegul ei de scenă Gheorghe Minea, care înainte de-a juca aristocraţi fusese electrician, se oferise să-i vină în ajutor, acceptă bucuros. O oră mai târziu, când becurile se aprinseră, Tatiana înţelese că se îndrăgostise de bărbatul acela viguros, de-o frumuseţe glacială. Nu pregetă să i-o mărturisească. Minea îi ascultă declaraţia cu surâsul lui bărbătesc, niciodată dulceag, care avea chiar uneori ceva primejdios întrucât caninii albi, sănătoşi dezvăluiau o forţă stăpânită. Se căsătoriră curând după aceea şi el se mută la Tatiana, mulţumit să scape de casa mizeră situată nu departe de Spitalul Central şi de închisoarea Văcăreşti, la doi paşi de cimitir, şi unde în zilele toride se simţeau miasmele abatorului. Se înţelegeau, destul de bine şi ea era mândră de bărbatul întotdeauna sobru, distingându-se printr-o politeţe fermă, pe care nu şi-o pierdea nici după mai multe sticle de vin, rămânând închis în rezerva lui atunci când ceilalţi, duşi de alcool, îşi făceau confesiuni, se pupau şi se luau la harţă. Căsnicia Tatianei fu scurtă. În prima toamnă el se îmbolnăvi grav de pe urma unei viroze a căilor respiratorii şi după o săptămână se stinse.

Eugen ştia precis ce însemnase pentru Tatiana moartea bărbatului acesta. O presimţise mult timp într-un fel vag, nedesluşit, iar într-un rând, de-a lungul unei călătorii, i-o mărturisise el însăşi. Uitându-se înapoi în ani, Eugen vedea scena ca şi cum ar fi avut loc acum sub ochii săi.

...În noaptea aceea se găsea în compartimentul de clasa întâi împreună cu Tatiana Sandovici şi încerca să doarmă. Dar somnul nu se lipea de el şi asculta scârţâitul ritmic al osiei. Nu era îngrijorat: niciodată nu reuşise să închidă ochii în tren. Pe atunci nu ştia încă ce sunt insomniile şi cât de mult se deosebesc cei ce dorm de cei ce nu dorm. Nu cunoştea nici diferenţa între zilele cuiva care se trezeşte odihnit şi zilele celui care şi-a petrecut noaptea în speranţa că va aţipi măcar două-trei ore şi încearcă să momească somnul povestindu-şi întâmplări liniştitoare, gândind la ceva plăcut şi fiindcă se îndepărtează de prezent, crede c-a aţipit, i se pare chiar că visează, dar mereu ceva îl întoarce din drum, iar dimineaţa, sleit de vegheri inutile, aşteaptă seara, şi seara dimineaţa. Aşa că zăcea pur şi simplu şi reflecta cu ochii închişi la evenimentele din turneul care se sfârşea. Din când în când lumina câte unei gări îi străpungea pielea subţire şi viorie a pleoapelor.

Tatiana Sandovici nu izbutea nici ea să adoarmă. Deşi sta nemişcată şi răsufla regulat, el îşi dădea seama că se luptă zadarnic cu trezia.

— Suferi de insomnii?

— Nu.

— Atunci ce s-a întâmplat? Nu te simţi bine?

— Nu. Dar ştii... în tren... La ce oră ajungem?

— Pe la şase... Dacă n-are întârziere.

— Şi are?

— Habar n-am. Cred că nu.

— Asta-i bine. Măcar asta-i bine.

— Dar ce nu-i bine? a râs el.

— Că nu pot să dorm.

— Barem ştii de ce nu poţi să dormi?

— Da, astă ştiu.
— Şi?
— Nu-i destul.
— Ai fost la medic?
— Da. N-are ce să-mi facă. Şi nu vreau să iau barbiturice sau tranchilizante. Mi-e teamă că-mi slăbesc memoria.

Erau amândoi liniştiţi şi ascultau roţile frecându-se de şine, iar Eugen gândea la uzura iremediabilă a osiilor şi la ziua când vor ceda.

— De ce nu ne-au dat vagon-pat? Oricum era mai comod, spuse el.
— Niciodată nu ne dă de la Braşov. Mi se pare că nu-i voie. Sau fac economii.
— Şi mâine avem repetiţie.
— Eu n-am.

De când se îngrăşase peste măsură, i se afla tot mai anevoios întrebuinţare. La fiecare început de stagiune se punea aceeaşi întrebare: „Tatiana are rol?” I se găsea mai greu, mai uşor cu vagi alterări ale vârstelor indicate de dramaturgi şi, de obicei, cu rezultate satisfăcătoare, fiindcă era dificil de aflat în tot ansamblul o voce mai nuanţată. În plus învăţase să fie firească, iar titlul de artistă emerită (obţinut nu atât graţie spectacolelor cât nenumăratelor emisiuni radiofonice) „face totdeauna bine pe afiş“, vorba Mariei Pandele. Iar ea se mulţumea şi cu o apariţie episodică, numai să nu stea deoparte şi să rugineasc㠂. Atâta doar că la un metru cincizeci şi opt înălţime eântărea aproape optzeci de kilograme.

Eugen îşi aprinse o altă ţigară.
— Abia ai stins-o pe cealaltă, îi zise ea.
— Te supără fumul?
— Nu. Bărbatul meu fuma şaizeci pe zi.
— Iartă-mă, asta a avut vreo legătură cu boala lui?
— Nu. Niciuna.
— N-ai vrea să-mi vorbeşti despre el?
— Nu-mi place să vorbesc despre el.

— N-ar fi trebuit... Te rog să mă ierţi.

— N-am de ce. L-ai cunoscut?

— Doar de pe scenă.

— Adevărul e că nici eu nu l-am cunoscut. În orice caz, nu l-am cunoscut decât cu o clipă înainte de-a se stinge.

— Ce vrei să spui?

— O, nu merită.

— Nu cred că nu merită.

— Poate ai dreptate: N-aş fi crezut că cineva poate să aibă atâta putere. Se sufoca, faţa îi devenise vânătă, horcăia, dar n-a gemut niciodată.

— Asta e ceva... Câţi oameni se ţin aşa până la urmă... Dar n-au încercat cu antibiotice? Nu i-au dat masca de oxigen?

— Nu. De altfel, nici n-a murit la spital. A murit la el acasă, în Berceni. N-a vrut să se reîntoarcă în apartamentul meu. Şi când a simţit că nu mai are mult, a ţipat la mine: „Ieşi afară!“ şi apoi şi mai tare: „Ieşi odată!“

Eugen tăcu, iar ea adăugă:

— Acum ştiu prea multe despre el ca să mai vreau să mă gândesc la cum era. Oricum, aş prefera să uiţi ce ţi-am povestit. Nici nu ştiu ce m-a apucat să-ţi povestesc.

Şi se întoarse cu faţa spre geamul întunecat.

Asta-i spusese în noaptea aceea Tatiana...

Ce se petrecuse mai apoi cu ea nu era pentru nimeni un mister. O vreme, spectacolele în care juca Tatiana căzură, iar cei din teatru începură s-o considere agentul dezastrului şi s-o evite din distribuţii. Fiindcă deşi iluziile n-ar trebui să-i hipnotizeze tocmai pe cei ce le pun la cale, câteodată ei se lasă totuşi conduşi de semne obscure, recurg la invocaţii, cred în blestemul cifrat şi în fatalităţile făcute să ţină pentru totdeauna tovărăşie unui spectacol ori unui actor repetându-se indefinit. Sunt bunăoară piese ori interpreţi despre care „se ştie“ că aduc noroc sau ghinion. Ceea ce pentru alţii e indiferent sau ridicol (ziua unei premiere, fotoliul ocupat în sală de-un anume cronicar), devine uneori în lumea teatrului

capital.

Tatiana îşi dădu seama că ceilalţi o socotesc damnată? Oricum, nu se miră că-i ocolită. Presupunea că-i cruţată din colegialitate? Poate că Tatiana Sandovici Minea (poreclită „Cădere”) îşi zicea: „E vorba doar de-o eclipsă, orice actor poate trece printr-o astfel de perioadă, în curând se va ivi piesa care mă va redresa.“ În orice caz, nu dădea importanţa creşterii vertiginoase a pometilor şi a guşei.

Eugen Filipescu urmărea spectacolul *Evantaiul Doamnei Windermere* din loja direcţiei şi se uita la Tatiana Sandovici, la ochii ei inroşiţi de nesomn. Se uita la femeia asta greoaie, strânsă drastic şi inutil în corset, sub rochia neagră şi cu părul argintiu revărsându-se peste umerii opulenţi.

În antract părăsi sala odată cu ceilalţi spectatori, arborând instantaneu o ţinută degajată şi înflorind într-un surâs amabil şi monden, căci putea fi recunoscut, şi de aceea o parte din el însuşi rămânea totdeauna disponibilă pentru a intra în contact cu ceilalţi, dacă se declara „stare de necesitate”. Se amestecă tăcut şi aparent distrat în rumoarea vocilor, luminilor şi culorilor.

Un bărbat care-şi zări un prieten la capătul celălalt al foaierului înţesat de lume îşi ridică mâinile în aer pentru a-şi manifesta explicit bucuria de a-l fi întâlnit, dar, din dorinţa de a da mai multă expresivitate satisfacţiei, îşi amplifică gestul transformându-l astfel într-o mare disperare sufletească şi fizică.

Eugen studia schimburile de priviri între spectatori, felul cum se organizau în mici grupuri sau se evitau, configuraţiile în care se dispuneau simpatii şi adversităţi instinctive, întregul şir de reţele şi raportări făcând parte din gramatica vieţii sociale.

Cu o ureche atentă şi cu o privire vigilentă, cerceta reacţiile publicului în faţa spectacolului, desluşind emoţiile înecate într-un zâmbet fără de expresie, dezaprobările categorice, indiferenţele afişate vizibil ale

celor ce nu acceptau să fie la discreţia unor tulburări artistice şi se închideau într-un fel de apatie profundă după ce porunciseră parcă simţămintelor pătrunse prin efracţie: „Circulaţi, circulaţi”.

Strecurându-se cu mişcări elegante prin mulţime, Eugen recepta ştirile comunicate confidenţial despre viaţa cutărui sau cutărui actor, entuziasmele care n-aveau curajul să meargă până la capăt şi se împiedicau de-o circumspecţie, precipitarea celor ce-şi destăinuiau pentru ce aveau răsuflarea tăiată şi nu găseau cuvinte să-şi exprime uluirea, ori discuţiile fără nicio legătură cu reprezentaţia, discuţii lăsând să se vadă uneori că, pentru „oameni ca ei“, arta constituia pâinea cea de toate zilele şi că din fragedă copilărie nu făceau altceva decât „să mănânce teatru“.

Capitolul V

CÂND, DOUĂ ZILE MAI TÂRZIU, Eugen a fost întrebat pe cine propune în locul Angelei Cernea, a rostit fără urmă de ironie: Tatiana Sandovici. Dinu Velea, care nu gustă glumele decât în măsura în care-i întăresc prestigiul, s-a strâmbat plictisit:

— Vorbim serios, Eugene.

regizorul şi-a luat aerul de om nedreptăţit şi neînţeles pe care l-a studiat aTât de amănunţit că până şi cei care-l cunosc foarte bine se lasă derutaţi în primul moment şi a răspuns:

— E singura din teatru care poate ţine rolul. Dumneavoastră mai vedeţi alta?

Într-un fel avea dreptate. Cu un sfert de veac în urmă, Tatiana ar fi realizat o Valerie credibilă, dacă nu prin altceva, măcar prin tinereţe. Acum însă ceea ce-i dăruia practica nu putea suplini însuşirile cerute de „partitură”; puteai să-i apreciezi glasul făcând abstracţie de înfăţişarea ei doar dacă închideai ochii.

— De ce nu Doina Ursu? întrebă Maria Pandele, care o proteja întrucât nu-şi făcea norma.

Eugen o privi amical:

— Ca să vă fac să înţelegeţi, ar trebui să vă ţin un curs de teatru, care la Institut, pentru studenţii talentaţi „durează cinci ani.

— Ţi-o dau pe Gina Marinov, interveni repede Velea, care n-apucase să-şi revină bine din stupoarea pricinuită de propunerea regizorului, când fu din nou năucit de bădărănia lui.

(Fireşte, după atâţia ani devenise imun la orice grosolănie, dar nu se aştepta s-o audă din gura lui Eugen.)

Gina Marinov era interpreta favorită a lui Eugen, adusă de el în teatru, dirijată de el chiar în spectacolele pe care le montau alţi directori de scenă, iar o vreme, mult înainte de a se fi căsătorit cu Ralia, afectuoasa lui legătură. Juca aproape în toate spectacolele, aşa că directorul făcea un sacrificiu oferindu-i-o, dar un sacrificiu având doar o semnificaţie psihologică, căci Gina nu putea interpreta fiinţe luminoase, iar eroina piesei era – cum semnalaseră de altfel şi cronicile – „flacăra dăruirii”.

— De ce să nu scoatem, piesa de pe afiş? E mai simplu.

După ce-a rostit această replică, Eugen s-a simţit mai bine. Acum erau ei în mâna lui. Şi se încăpăţână să respingă orice altă actriţă din teatru decât Tatiana Sandovici.

Trei ceasuri s-au războit cu el, venind cu propuneri după propuneri, cu argumente după argumente. Se lăsau înşelaţi de netemeinicia motivărilor lui şi socoteau că le vor putea răsturna dintr-o clipă în alta, fără a-şi da seama că regizorul recurgea la justificări tot mai şubrede numai din voluptatea de-a le arăta că se află la cheremul lui.

Aşa cum era de presupus, discuţia s-a terminat fără să se ia vreo hotărâre, iar trei seri mai târziu Relia îi făcu lui Eugen o gravă mărturisire.

Luaseră cina – frugală, fiindcă amândoi ţineau la siluetă – şi se instalaseră în faţa televizorului unul lângă altul, ca să vadă la telecinematecă *Planeta maimuţelor.* Se ţineau de mână ca doi adolescenţi, pelicula rula de-un timp, poate ajunsese la jumătate, când, între două replici ieşite din difuzor, Relia murmurase:

— Sunt îndrăgostită.

Nu-l prea obişnuise pe Eugen cu declaraţii, în această privinţă îi lăsa exclusivitatea, aşa că s-a simţit destul de mişcat şi, negăsind un răspuns, a strâns-o de mână. Relia a priceput, căci a precizat în şoaptă:

— Nu de tine.

Eugen nu şi-a desprins mâna (dintr-o dată umedă) de a ei. Nervii lui se clătinau caraghios ca picioarele unei paiaţe pe-o frânghie ce se deşiră şi care, descoperind că până şi sublimul e la îndemâna ei, are o ezitare. Nu-i venea să creadă.

Ar fi întrebat: „De cine?“, ceea ce era un fel de obligaţie de politeţe, dar realitatea e că nu-i păsa. Oricine ar fi fost, îi era totuna. Un singur bărbat ar fi făcut excepţie: Marco, dar ştia că nu-i vorba de Oancea. Şi nu găsea ce să spună. I-au trebuit câteva minute bune pentru a găsi formula, şi ea netoată, dar acceptabilă:

— De când?

— Nu ştiu exact. S-a întâmplat aşa pe nesimţite, într-o zi ne-am dat seama amândoi.

După o tăcere, probabil necesară ca să-şi aducă aminte, a adăugat:

— Alaltăieri.

Precizarea zilei lua aspectul unei farse de prost gust, cum nu se mai joacă de aproape o sută de ani. Realitatea acelei clipe i se părea precară, scobită de trape, înclinată spre artificial ca un plan glisant. Fără nicio legătură de idei, îi veni în minte o ştire citită câteva zile în urmă despre un şef de trib african care lovea furios cu bastonul pământul cimitirului, refuzând să creadă că mama lui ar fi putut muri acum, după ce el devenise conducătorul unui stat. Începu să râdă. Nu că ar fi gustat comicul situaţiei, nici că ar fi fost unul din cei ce primesc loviturile soartei cu simţul umorului, dar avusese răgazul să considere că era atitudinea cea mai avantajoasă. Când va fi căsătorită cu celălalt, Relia avea să-i povestească felul în care el se comportase chiar din primul moment, colaborând la întreţinerea legendei sale.

Auzindu-i hohotele exuberante – niciodată veselia nu fu pentru Eugen un atletism mai istovitor – Relia tresări, apoi întrebă cu un nod în gât:

— De ce râzi?

Desigur, Eugen avea replica gata pregătită, aşa că i-o servi la ureche, confidenţial, cu cel mai bun efect scenic:

— De el.

— Mă deteşti?

Era în glasul ei o panică prea accentuată, excesivă. Dacă vreuna din actriţele teatrului ar fi exprimat-o acolo pe scânduri, Eugen s-ar fi îngrozit de cât era de artificială, dar realitatea prezintă dezavantajul că nu poate fi pusă la îndoială nici atunci când e prost şi sumar trăită. Şi trebuia să găsească un răspuns la această întrebare fără noimă. (Ce-i mai păsa Reliei de sentimentele lui?) Într-un târziu, cedând celei mai alarmante dintre probleme, articulă:

— Ce-ai de gând?

Relia îl strânse de mână cu înfrigurare:

— Să te rog să m-ajuţi.

Totul era atât de stupid încât o clipă Eugen crezu că-i cere concursul să-l înşele fără ca el să afle, dar, din fericire, după o pauză, Relia adăugă:

— Trebuie să trecem peste acest moment. Nu vreau să te pierd dintr-o prostie. Cum să-ţi spun, de el sunt îndrăgostită, dar pe tine te iubesc.

Eugen încercă senzaţia că prin uşa acestei plăpânde discriminări, ridicolul, şi încă un ridicol copios, intrase şi mai adânc în viaţa lui, năclăindu-i-o şi târându-l într-o anecdotă. A dat drumul mâinii şi, pentru a nu marca o tranziţie bruscă, a vrut s-o apuce pe Relia pe după umeri, dar ea s-a tras deoparte aproape cu violenţă:

— Nu! Nu mai trebuie să mă adori, să mă alinţi. Atenţiile tale au devenit de nesuportat. Cred că de-acolo se trage totul. Fii mai reţinut. Încetează cu această inflaţie de cuvinte şi de gesturi amoroase.

O secundă, apoi glasul studiat al lui Eugen:

— Observi cât e de reacţionară ideea filmului?

Relia rămase stupefiată. Îngăimă:

— Nu. N-am prea fost atentă.

Iar în timp ce filmul se desfăşura mai departe, Eugen îi arăta că el nu poate fi decât în dezacord cu o artă

înspăimântată de perspectivele civilizaţiei, concepând viitorul ca o prăpastie către care ne îndreptăm accelerat şi susţinând că salvarea faţă de ceea ce va veni e întoarcerea la ceea ce a fost. „Accept orice traumatism, exceptând pe cel provocat de progres, îi explica el calm şi categoric. Refuz să admit că maimuţa va succeda pe planeta noastră din pricina ştiinţei. Că asta zice la urma urmei filmul, când dă dreptate animalelor să blocheze cunoaşterea fiindcă ea se însoţeşte automat de-un cataclism atomic. Nu vezi că temniţele şi interdicţiile urangutanilor, tot felul lor medieval de a gândi e apărat, e justificat? Nu simţi că scenaristul şi regizorul îi încuviinţează în taină şi cu tristeţe să considere ştiinţa criminală, întrucât împinge omul la autodistrugere şi pământul la neantizare? Nu realizezi cât e de retrogradă presupunerea că până şi ceea ce au dăunător gorilele astea tot de la noi au moştenit, că dacă sunt fiinţe arierate e pentru că au preluat defectele noastre, iar asta le va pierde împingându-le irevocabil spre progres?“ Apoi Eugen concedă că tema dezagregării lumii din pricina oamenilor e frecventă în arta contemporană, în care utopia se confundă cu apocalipsul, că filmul are scene foarte frapante, cum e cea când maimuţele prind cu arcanul o hoardă de fiinţe primitive, specimenele deteriorate ale unei civilizaţii stinse, ori asta de acum, când messa se celebrează sub un enorm urangutan crucificat. Căci Eugen urmărea acţiunea prevăzând-o şi chiar anticipând asupra calităţilor de interpretare, prezicând unde aveau să apară; reuşea asta cu atât mai uşor cu cât văzuse filmul la „Scala“ cu câţiva ani în urmă şi-l ţinea minte. Dar ea nu trebuia s-o ştie. Pentru întâia oară de când se cunoşteau i se arăta Reliei din nou în toată strălucirea lui intelectuală şi în toată spontaneitatea.

Filmul se termină şi pe când la ediţia de noapte a telejurnalului se prezentau secvenţe de la o întrunire (la Bremen) a şefului P.N.P. (unde Adolf von Thaden venit

într-un Mercedes blindat şi, sub protecţia a două sute de gardieni personali, intră într-o cuşcă de plexiglas pentru a vorbi unei mulţimi orbită de proiectoare şi care nu ştia dacă există realmente un vorbitor sau se derulează o bandă de magnetofon), el continuă să analizeze *Planeta maimuţelor,* ca şi cum ar fi fost primul film văzut împreună.

Relia asculta atentă, deschizând parcă şi mai mult ochii mari de-un albastru-închis şi adânc, şi era vădit că expunerea lui făcuse asupra ei o puternică impresie, dar nu s-ar fi putut spune dacă în bine sau în rău. Oricum, părea dornică să afle atâtea lucruri străine de meseria şi preocupările tehnice ce-o acaparau.

În mijlocul unei fraze, în punctul ei culminant, Eugen curmă brusc analiza, râzând uşor, blând:

— Tu te scoli devreme mâine dimineaţă.

Relia deschise gura ca să-l roage să continue, dar el se şi ridicase şi stinse televizorul. Apoi se îndreptă spre fereastră şi închise geamurile:

— S-ar putea să plouă.

Nu rămase ca de obicei cu ochii pironiţi asupra ei în timp ce se dezbrăca, iar când o luă în braţe Eugen avea pe obraz un surâs amuzat. O vreme, Relia rămase nemişcată, dar lipită de el.

— E mai bine aşa, spuse Eugen într-un târziu, elogiindu-i astfel sinceritatea, ca şi cum această sinceritate ar fi absolvit-o în ochii lui pe de-a-ntregul.

— Da. Mult mai bine.

— Sper că spui adevărul...

— Te îndoieşti?

— Nu. Nu. Şi mă bucur.

În noaptea aceea ea îl simţi, după multe luni, iarăşi nou, arzător şi neînchipuit de drăgăstos, ceea ce-l înfurie pe Eugen, care făcu ce făcu şi, între două tăceri, aduse vorba de Rodica Seimeanu.

Relia ştia că Rodica Seimeanu fusese una din marile lui pasiuni, părăsită în ziua când o cunoscuse pe ea, şi se

crispa toată, trupul ei delicat îndârjindu-se atât de brusc încât Eugen se întrebă dacă relaţiile instaurate de soţia sa nu erau cele mai indicate pentru a duce la despărţirea lor. Dar intrase în joc.

Dimineaţa nu se mai trezi odată cu ea, n-o mai privi ca de obicei cum se îmbracă şi nu mai băură cafeaua împreună. Dormea sau, mai curând, se făcea că doarme, ceea ce Relia bănuia, căci în momentul plecării, în chip de „la revedere”, spuse:

— Îl cheamă Răzvan Ştefănescu. Are biroul vizavi de al meu.

Eugen, care nu era obligat să fi auzit, n-a deschis ochii şi nu s-a mişcat până nu s-a închis uşa de la intrare. Apoi s-a sculat, s-a dus la fereastră ca s-o vadă pe Relia în stradă pe când se îndepărta. Dar ea a ridicat capul şi a privit în sus, iar el s-a retras repede, sperând că în întunericul de la acea oră nu-i deosebise profilul pe pata neagră a geamului.

Se aştepta ca după emoţiile serii, după noaptea aceea în care dormise puţin şi prost, să se simtă obosit, iar urmele emoţiei să i se fi întipărit pe faţă. Intră în baie şi, înainte de-a se bărbieri, îşi cercetă chipul. Nu se produsese nicio modificare. Nici măcar cearcăne n-avea. După ce făcu un duş, intră în bucătărie şi-şi pregăti o cafea. În timp ce-o bău pe îndelete cu sorbituri mici, deschise *Express*-ul din 16 octombrie, pe care i-l împrumutase Marco. Sări amuzat peste un articol intitulat*. Răul nu-i totdeauna sigur,* se opri o clipă cu acelaşi surâs asupra altuia, *Nimic nu mai e acum la fel,* în care era vorba despre canadienii de limbă franceză, parcurse fără interes informaţiile despre maşina viitorului alimentată cu energie electrică, editorialul închinat morţii lui André Maurois titrat *Datoria de a fi fericit,* reportajul *Hippy la Paris* şi citi atent cronica dramatică la piesa lui James Saunders: *Un anumit parfum de flori.* Piesa nu părea peste măsură de interesantă. Se ridică totuşi, îşi căută pixul şi şi-o însemnă în carnet, copiind câteva din

observaţiile criticului. Apoi se duse la biroul lui. Scoase din sertar *Celălalt versant,* cu gândul s-o mai citească o dată. Dar cunoştea textul pe de rost şi nu vedea, cine şi cum ar putea-o interpreta altfel. Abandonă. „Am să trec pe la teatru”, îşi zise. Dar era abia opt. Şi pe urmă, oricum n-avea niciun rost să calce pe-acolo. „S-ar socoti că sunt gata să cedez, c-am venit de fapt să discut.” Reluă piesa lui Oancea. Manuscrisul, tras la gestettner pe-o singură faţă a foii, cuprindea pe cealaltă indicaţiile sale de regie. Unele dintre ele erau notate detailat, altele concentrau, în liniile unui desen, ca într-un cod, o întreagă mişcare cu toate drumurile corpurilor, vocilor şi înţelesurilor. Textul şi însemnările sale i se părură fără interes, calpe, neghioabe şi forţate. Sări peste zece pagini deodată pentru a nu pierde vremea de pomană şi pentru a descoperi, poate, din întâmplare, ceva care să-l reţină, ceva care să-i reaprindă voinţa de-a lucra. Nu găsi nimic. Se uită la ceas. Se făcuse nouă. Puse textul la loc în birou şi se hotărî să dedice un sfert de oră gimnasticii. Tot nu mai făcuse demult. Deschise larg ferestrele, îşi dezbrăcă bluza de la pijama şi începu exerciţiile. Mai întâi ale braţelor, apoi genuflexiuni, rotirea capului, bicicleta la sol (muşchii abdominali se cam muiaseră), în fine, alergări pe loc şi respiraţii largi. După zece minute obosise. Se aşeză pe un fotoliu să se odihnească. Şi din nou intră în baie, unde făcu un al treilea duş. „Azi am să merg pe jos. Prea duc o viaţă sedentară.” Se îmbrăcă cu multă grijă, îşi puse pardesiul din păr de cămilă, pe care de obicei îl cruţa de teamă să nu se roadă prea iute, şi se îndreptă spre ieşire, dar se întoarse din drum şi se mai uită o dată în oglindă. Întâlni o faţă cunoscută, iar în cristalinul ochilor, ca o paranteză neînchisă, rămăşiţă unei uimiri. Se încruntă.

Afară era o zi de toamnă rece, dar aerul mirosea a primăvară, în ciuda copacilor aproape goi, cenuşii. Dispăruseră ceţurile opaline din ajun în bătaia unui soare anemic. Desprinse câteva frunze care căzuseră pe capota

maşinii, verifică încă o dată dacă portierele erau închise şi se îndreptă spre şosea. Când ajunse pe bulevard, îi veni în minte c-ar fi mai bine să intre la un film. Dar la casă era coadă, o mulţime de tineri – „probabil elevi care chiulesc” – se îmbulzeau nerăbdători, gălăgioşi. Oricum, n-avea sens pe-o dimineaţă ca asta să stea în aerul închis al unei săli de cinema. Trecu mai departe şi deodată îi veni în minte că în vechea Indie actorii îşi încheiau toate reprezentaţiile cu formula: „Fie ca toţi muritorii să afle bucuria”. „De ce mi-am amintit propoziţia asta?“ A, acolo rula un film indian. Însă actorii spuneau de fapt altă frază: „Dacă s-ar putea ca toţi cei vii să nu cunoască niciodată durerea...” Surâse. Nu era întâia oară că memoria îi juca astfel de feste fraterne. Când ajunse la Statuia Aviatorilor, zări pe celălalt trotuar un traducător care venea probabil de la Uniunea Scriitorilor. Se salutară expansiv. O clipă privirile lor se încrucişară, fiecare arătând că se bucură de această întâlnire neaşteptată şi că, după lunga perioadă care-i despărţise, încearcă o mare plăcere numai la ideea de-a fi din nou împreună, că împrejurările care-i separaseră nu exprimau adevărata natură a relaţiilor lor, dar niciunul din ei nu traversă strada. Cu câteva luni în urmă traducătorul îi prezentase versiunea românească a unei piese uşurele, dar care ar fi avut sigur succes de public. Eugen o respinsese preferând textul lui Oancea. Îşi motivase refuzul pe larg, după ce, fireşte, îi elogiase calitatea tălmăcirii. Dar traducătorul continuase să rămână impasibil pe scaun de parcă n-ar fi auzit, de parcă aceste justificări nu aveau mare însemnătate sau, în orice caz, nu-l puteau abate de la credinţa că nu există nimic pe lume care să nu poată fi soluţionat prin negocieri raţionale. Eugen aşteptase răbdător până când celălalt acceptă, în fine, să iasă din tăcerea lui, confirmindu-i printr-o opoziţie că-i înţelege punctul de vedere fără să-l aprobe.

Pe măsură ce se apropia de lacuri, şoseaua devenea tot mai pustie. Iată de ce se simţi foarte mulţumit să dea cu

ochii de doi adolescenţi, amândoi îmbrăcaţi în *blue-jeans* şi cu vindiacuri galbene, care veneau din direcţie contrară. Îi plăcea cum arată. Erau tare drăguţi. „Probabil sunt din acelaşi club sportiv.” Nu se priveau în ochi. Băiatul ţinea mâna fetei într-un fel care dovedea că o socoteşte egala lui, dar în acelaşi timp că o protejează, că între ei există o intimitate definitivă şi că nu-i pasă de ce-ar spune lumea. Ar fi vrut să se uite mai mult la ei. Totuşi, din discreţie, întoarse capul. Dar ei nu-i apreciară gestul şi, ostentativ, când ajunseră aproape de el, se luară la întrecere. Picioarele lor lungi zvâcniră dintr-o dată repezindu-se înainte şi începură să alerge ca într-o cursă al cărei start fusese prezenţa lui. Fata ţâşnise ca o săgeată, dar băiatul o ajunse curând din urmă şi după câteva secunde fură alături şi continuară să galopeze aşa, frumos şi repede ca la paradă, până trecură de el.

Se mai plimbă o vreme. Apoi se hotărî să se întoarcă. Dar nu mai avea chef să meargă pe jos. Aşa că se opri la prima staţie de troleibuz. Mai aştepta cineva. Un bărbat cu o servietă. Când se simţi observat, ca nu cumva să dea impresia că-şi pierde vremea bătând drumurile, începu să scotocească prin servietă, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi mimă surpriza („formidabil, tocmai asta am uitat să iau“) şi scoase *Contemporanul,* părând că se adânceşte în lectura lui. După titlurile gazetei, Eugen înţelese că nu era numărul din săptămâna aceea şi nici din săptămâna anterioară. Din când în când, bărbatul ridica ochii şi se apleca pe marginea trotuarului, scrutând depărtarea în amândouă sensurile, de parcă ar fi vrut să se asigure că niciun troleibuz nu venise şi nu plecase fără să-şi fi dat seama.

Câteva stagiuni mai înainte indicase unui actor aceeaşi mişcare corporală într-o scenă având un înţeles identic. Episodul reuşise foarte bine şi cronicarii îl semnalaseră. Dar scena aceea se sfârşea printr-un dialog care schimba destinul personajului. Eugen aşteptă nu fără un sentiment de ironie să se întâmple ceva similar. Nu se petrecu

nimic.

Se reîntoarse în centru, coborând din troleibuz o staţie înaintea teatrului, cu gândul că poate dă de cineva cunoscut. Dar în acelaşi timp n-avea chef de nimeni. Urcă totuşi sus la secretariatul literar. Petre Simionescu şi Antoaneta Mavrodin se aflau acolo într-o discuţie cu doi autori. Nu-i cunoştea pe dramaturgii care dispuneau de talent în coproprietate. Faţa i se crispa arborând o expresie vinovată, reprobatoare pentru actul său inoportun şi se retrase imediat în vârful picioarelor. Apoi închise uşa cu multă precauţie, încercând să reducă la minimum posibil zgomotul. O fracţiune de secundă îi păru rău că ieşise din încăpere. Ar fi trebuit să rămână. I-ar fi făcut bine să stea de vorbă cu Petre Simionescu.

Era ora douăsprezece. Telefonă Reliei la serviciu comunicându-i politicos că e reţinut la teatru şi rugând-o să mănânce fără el. Ea îl informă, cu oarecare regret în glas, că n-aveau să se vadă decât seara, întrucât făgăduise unei prietene s-o viziteze. Lucrul era perfect posibil, dar fu incapabil s-o creadă.

În restaurant era cald, plăcut. Îl servi un chelner în vârstă. Mâncă încet, tăind mărunt şniţelul în timp ce reflecta la faptul că Relia îl considera incapabil să se bucure cu adevărat de viaţă. „Nu-i chiar aşa“, îşi spuse cu amărăciune. Terminase masa, achitase nota, dar nu-i venea să se ridice. Chelnerul îl cercetă cu un surâs binevoitor. A-i răspunde cu alt surâs echivala cu a recunoaşte că n-are ce face; a nu-i răspunde putea fi socotit o jignire după ce fusese atât de bine şi de prompt servit. Zâmbi de accea distrat, de parcă nu-şi dădea seama că zâmbeşte. Era un zâmbet anonim, venit parcă dintr-un fel de ţară a nimănui.

La trei intră în cinematograful acela unde rula filmul indian. Printre interpreţi unul semăna uluitor cu tatăl său. Scund, cu o burtă mare, acoperindu-şi calviţia cu fire rare şi cărunte, avea aceeaşi expresie alarmată. Până şi ochelarii erau încadraţi într-o montură metalică. Tatăl îl

iubea pe Eugen cu o intensitate care sporise cu anii, mai ales după moartea soţiei; de dragul său nu se mai recăsători.

Toată viaţa rămăsese un mărunt contabil care nu-şi ierta că abandonase după un an Academia Comercială, îşi agonisise de pe urma liceului (urmat graţie unui „certificat de paupertate“) şi din lecturi o brumă de cultură. Pentru că o rupea puţin pe franţuzeşte, pentru că fusese cel mai bun la latină, pentru că ştia o mulţime de pilde şi de parabole, se socotea un intelectual. Era convins că a trăi cere mare bătaie de cap: trebuie să fii foarte cumpănit, să te dovedeşti folositor, să ai haz, să-i convingi pe ceilalţi că eşti mai prost decât ei, să te ascunzi, să fii cu ochii-n patru, deşi tot nu poţi fi sigur de nimic şi nu izbuteşti s-o iei înaintea vieţii. Nici n-ai vreme să bagi bine de seamă cum şi ce fel, şi te-ai şi trezit dat deoparte. Încercase în câteva rânduri să iasă din rând, încropind proiectele unor afaceri strălucite. Planurile lui aveau un punct comun: lipsa celui sortit să le finanţeze. Vorbea mereu despre demnitate şi despre datoria de a rămâne drept şi neclintit, dar propoziţiile acelea verticale erau rostite cu un glas care stătea parcă în genunchi. Asta se întâmpla chiar când îl îndemna energic: „Să te sileşti să nu plângi, ci să urăşti”. Existenţa se exprima pentru el în cifre: cutare avea un metru optzeci, cântărea aproape o sută de kilograme, dispunea de un milion la bancă, câştiga lunar cincizeci de mii, mânca patru feluri la prânz şi putea să schimbe şi trei cămăşi pe zi. *„Concedo:* e cineva.” Amintirea sărăciei în care crescuse îl urmărea, şi-i povestea adesea lui Eugen dialogul etern cu maică-sa: „— Mamă, mi-e foame. — Ia o bucată de pâine. — Şi cu ce s-o mănânc? — Cu gura... *Inter nos* fie zis, o duceam al dracului de greu.” De altfel, până şi în cele mai grele clipe, când se părea că nu-i mai rămâne altceva decât să-şi lase mâinile în jos, răpus de disperare – cum a fost atunci când l-au dat afară – făcea haz de necaz râzând pe socoteala tuturor şi în primul rând a lui, ca şi cum s-ar fi

desfătat de propriile nenorociri. „Au tras obloanele şi ne-au aruncat în stradă. Crezi că-s supărat? Deloc. Află de la mine că un contabil care a înregistrat falimentul are tot dreptul să-şi considere misiunea îndeplinită. Totul e să nu-mi pierd capul. Mai sunt şi alte firme care aşteaptă să-l folosească.” Mai târziu, când Eugen intră în teatru şi tatăl lui auzi de dificultăţile profesiunii, de problemele pe care le ridicau interpreţii, îl întreba jumătate în serios, jumătate în glumă, ca pentru a face un calcul aproximativ al situaţiei: „Spune-mi, câţi actori revin pe cap de regizor?“ Nu suporta să-l vadă pe Eugen trist: „Te văd amărât şi nu-mi place. Să fie amărâţi nesimţiţii. Ei îşi pot permite.” Pe vremea când mai locuiau împreună ar fi vrut să-l ţină pe Eugen tot timpul lângă el: „Mai bine ai sta şi tu acasă... După părerea mea, ţi-ar folosi mai curând decât... Dar dacă nu vrei... Oricum, să nu stai mult... Şi dacă nu dormi acasă, să-mi dai telefon... Neapărat... Dar ştii că plouă? N-ai vrea să amâni pe mâine? Aş putea să te învăţ o grămadă de lucruri... Fii atent că pe urmă va trebui să vii la Belu să le auzi... Şi-i drumul mai lung.”

Eugen privea imaginile filmului fără a izbuti să le lege între ele. Realiză doar că era vorba de-o melodramă, iar autorii peliculei se comportau aidoma salariaţilor unei întreprinderi de pompe funebre preocupaţi să escamoteze cadavrul şi să organizeze durerea publică într-o ceremonie al cărei substrat profund era că toţi suntem muritori, dar, din fericire, graţie seriozităţii firmei lor, ne aflăm deocamdată în situaţia privilegiată de a deplânge moartea altora. Totuşi rămase până la sfârşit.

Când ieşi, dădu de-o toamnă pe sfârşite. Ultimele frunze zăceau pe caldarâm şi vântul te izbea în faţă. Se gândi să intre într-unul din acele „baruri de zi“ cu geamurile aburite de căldura şi de fumul dinăuntru. Dar se vedea că-s înţesate de lume. Şi pe urmă arătau murdar, trist. „Mai bine afară. Încă două ore n-o fi foc...” O luă încet spre casă privind pe îndelete vitrinele cu un ochi stupid care nu vedea de fapt nimic, suspendat de

câte-un obiect, apoi de altul, de parcă ar fi existat între ele o continuitate. Unul din geamurile în care se uită nu era luminat şi suprafaţa lui îi reflecta faţa. Încercă un sentiment de jenă. Regăsise expresia pe care o avea când era copil şi practica rituri stranii, adunând cifrele de pe tăbliţele maşinilor (zece era o cifră cu noroc), sau ferindu-se de crăpăturile pavajului, malefice semne, ori ţinându-şi respiraţia pentru a descoperi cât putea rezista hrănindu-se numai din „aerul“ său. Regăsise, exact răstimpul unei clipe, senzaţia aceea pe care o avusese într-o viaţă anterioară, o viaţă ce aparţinea parcă altei fiinţe, acum dispărută, o fiinţă străină, dar pe care nimeni n-o cunoştea atât de bine ca el, şi-şi simţi sângele bătând în tâmple precipitat de surpriza acelei întâlniri.

În timp ce urca cu liftul urmărind foarte atent pe tabela luminoasă cifrele indicând etajul, de parcă s-ar fi putut înşela sau ca şi cum privirea ar fi ajutat substanţial ascensiunea, îşi reveni. Corectă nodul cravatei, îşi trecu mâna prin păr. În mod ciudat simţi chiar un sentiment de recunoştinţă faţă de Relia: în această situaţie umilitoare ea îi oferise totuşi şansa de-a se purta demn.

Îşi zâmbiră, el îi luă mâna şi i-o sărută curtenitor abia mai sus de încheietură. Încercă să înjghebe o conversaţie despre noile tendinţe ale modei pariziene – rochiile lungi câştigau tot mai multe aderente – apoi despre „arta pop“ şi rigoarea legilor ei, dar Relia îndreptă discuţia spre problemele ei de la institut. Astfel, în seara aceea, Eugen află pentru întâia oară ce înseamnă de fapt proiectarea. Relia vorbea ca întotdeauna cu un amestec dezarmant de loialitate şi candoare, de nepăsare şi seninătate, dar tot ce ştia Eugen despre Relia făcu loc unei necunoscute capabile să conceapă până la ultimul detaliu un „reductor de mare putere cu şase viteze”. Iar împrejurarea că Relia era şef de proiect cu doi ingineri, patru proiectanţi şi o trenă de desenatoare în subordine părea să-i confere soţiei sale o altă realitate. Poate de aceea o simţi acum străină, departe, incertă ca o lume nouă. Îl atrăgea şi-l

nelinişte. Când mai târziu intrară în dormitor, el îi mărturisi că a lucrat foarte mult toată ziua şi că pică de somn. Şi avu o satisfacţie simţind-o trează, în timp ce el se făcea că a adormit demult.

A doua zi la prânz îi spuse:

— Aş vrea să-l cunosc şi eu pe individul ăla.

Relia nu se arătă mirată, însă replică:

— Nu prea iese în lume. E cam sălbatic.

Relia, fiinţa care simţea nevoia să se vadă în fiecare zi cu tot felul de oameni, îndrăgostită de-un asociat? Confidenţa involuntară a Reliei i se păru lui Eugen foarte alarmantă, căci atunci când o femeie – îşi zicea el – iubeşte un bărbat atât de străin firii ei, înseamnă că-l aureolează cu toată imaginaţia de care e capabilă, iar împotriva închipuirii nu există recurs. Dar n-o lega oare nimic de acest Răzvan Ştefănescu?

— Lucraţi împreună?

— Da, el face... la care se cuplează reductorul.

Eugen nu reţinu denumirea tehnică a obiectului pe care-l proiecta Răzvan. Gândurile lui rătăceau pe altundeva: deci fiecare din cei doi se zoreşte să cedeze celuilalt avantajele şi să preia asupra lui dificultăţile, căutând împreună soluţii geniale pentru probleme insolubile, aplecându-se dintr-o dată peste planuri şi apropiindu-se „involuntar”. Dacă aşa stăteau lucrurile, ele erau mai puţin grave decât dacă ar fi fost vorba pur şi simplu de-o pasiune pentru un bărbat solitar.

— Când terminaţi proiectul ăsta pe care-l lucraţi împreună?

Relia reflectă, apoi spuse cu nesiguranţă:

— Nu ştiu. E un agregat... Poate peste doi-trei ani. Dacă nu şi mai mult.

Un gând stupid trecu prin mintea lui Eugen: soţia lui ducea o dublă existenţă: una firească, pe care o împărţea cu el, şi alta enigmatică, unde-şi avea relaţiile şi misiunile ei de care nu-i putea vorbi. Altă dată ar fi surâs poate la acest gând, dar acum se lăsă cuprins de ciudă. La urma

urmei, de ce nu se căsătorise, ca orice om de teatru, cu o actriţă pe care s-o poată înţelege? De ce-a trebuit să se îndrăgostească tocmai de femeia asta, care la treizeci şi patru de ani conducea un colectiv şi era cineva în meseria ei, unde el n-avea niciun fel de acces, necum ascendenţă? Relia credea că există ceva care mai poate fi salvat. Eugen nu-şi făcea însă iluzii. Totuşi nu rupse raporturile de „bună vecinătate” pe care ea i le propusese. O mângâie pătimaş şi în acelaşi timp distant şi distrat, ca şi cum ar fi fost o femeie oarecare aflată întâmplător lângă el pentru o noapte, iar legătura dintre ei s-ar fi mărginit la un pact carnal între două libertăţi afective.

A doua zi dimineaţa avu într-adevăr o idee remarcabilă. Se şi miră că nu-i venise mai devreme, apoi îşi dădu seama că motivul era limpede: ideea privea lumea aceea străină pentru el şi dubioasă.

Dăduse cândva o mână de ajutor la rescrierea unei piese; în noua ei versiune, o scenă din provincie o jucase. Iar fratele acestui scriitor, care-i era îndatorat şi spera să-i devină şi mai îndatorat, căci continua să scrie teatru, deţinea o funcţie importantă la Ministerul maşinilor grele. Nu se putea ca Răzvan Ştefănescu să fie mutat la alt institut? Transferul ăsta nu l-ar fi lovit pe Răzvan Ştefănescu în pâine, iar lui...

Eugen îl căută la telefon, îl întrebă la ce lucrează şi se declară gata să-i citească drama. Cel solicitat sosi la teatru cu şase manuscrise: „Ca să aveţi de unde alege”. Pe măsură ce le citea, regizorul îşi punea problema dacă nu era mai înţelept să-l lase pe Răzvan Ştefănescu acolo unde se afla. A patra piesă era însă mai puţin proastă şi, de aceea, la prânz, i-a spus Reliei cu o subită însufleţire în glas:

— Ce mai face Răzvan Ştefănescu?

Relia l-a privit puţin îngrijorată şi a mormăit ceva în doi peri. Eugen n-a dat importanţă reţinerii ei şi s-a interesat de câţi ani e la institut, ce specialitate are, unde a mai

lucrat şi tot felul de alte amănunte, ca şi cum Relia ar fi fost fiica lui, iar inginerul Ştefănescu un pretendent. Ea i-a răspuns cu circumspecţie, din ce în ce mai speriată, iar când Eugen şi-a terminat interogatoriul, s-a lăsat o tăcere grea, la capătul căreia Relia a surâs crispat:

— Să ştii că nu-i cel mai prudent lucru să-ţi închipui orice.

Eugen a tradus aceste cuvinte echivoce aşa cum îi convenea şi a luat-o în braţe o clipă, cei doi despărţindu-se imediat cu un sentiment de vinovăţie. Apoi, Eugen a întrebat-o:

— Ce faci după masă?

— Sunt la bridge, la Nina. Dacă vrei, poţi trece pe la nouă să mă iei.

Eugen înţelese că ultima propoziţie fusese rostită numai spre a-l asigura că se duce într-adevăr la Nina. Ar fi dorit să fie cu Relia, dar n-avea ce căuta acolo. Nu numai pentru că nu juca bridge. După ce Relia plecă de-acasă, Eugen începu să se gândească la ea. Încerca să înţeleagă ce se petrecuse cu această fiinţă care schimbase brusc adevărurile integre pentru cele contradictorii şi nu foarte curate. N-o considerase niciodată o inteligentă, dar mintea ei vioaie şi amuzantă se conducea după bunul simţ. Cel puţin până de curând.

Ceea ce-l atrăsese la ea din primul moment era garanţia unei lealităţi. Într-un rând, la începuturile dragostei lor, pe când ea stătea cu mâinile împreunate în jurul genunchilor şi pantalonii negri strânşi pe pulpe le subliniau supleţea, iar bluza roşie deschisă la gât lăsa vederii o piele albă, catifelată, şi el abia se reţinea să n-o înlănţuie cu amândouă braţele, s-o lipească de el, s-o ridice de la pământ şi s-o privească sub lumina lustrului o dată şi încă o dată, ea îi declarase cu stângăcie puţin solemnă: „În femeia pe care o iubeşti, sau nu te încrezi deloc, sau te încrezi până-n pânzele albe, iar în privinţa asta trebuie să te hotărăşti de la început”. Fusese atunci cât pe-aci să răspundă că nu cere să i se făgăduiască

nimic: dacă e ca totul să se ducă vreodată de râpă, tot se va duce; nimeni nu ne apără de această primejdie; cine caută să se apere pierde totul; trebuie să fii întocmai actorului înfruntând publicul, să nu faci decât asta şi mai ales să nu te gândeşti la eşec. Dar în loc să-i împărtăşească toate câte-i treceau prin cap, o ceruse în căsătorie.

După care, femeia asta din a cărei muncă rezultau valori concrete, ce-şi aveau o măsură precisă, cum precisă era şi balanţa cu care judeca lucrurile, îl captase. Să se fi dereglat în apropierea lui această cumpănă? Să fi pierdut Relia din vina lui suportul echilibrului? Alungă ipoteza, iritat că măcar o fracţiune de secundă fusese gata să preia culpa.

Pe la opt se îmbrăcă elegant şi plecă în oraş fără a şti prea bine unde se duce. Ştia un singur lucru, că viaţa îi jucase o festă. În cele mai multe cazuri, femeile se îndrăgostesc de vedetele teatrului (chiar de regizori), ispitite de-o aureolă meritată sau nu, iar soţii au de luptat cu un rival care e dincolo de bătaia mâniei lor. Lui i se întâmplase pe dos. Pentru ca echilibrul lumii, probabil, să fie restabilit.

Până la urmă intră la „Podgoria”. Găsi cu greu o masă. Ceru un Campari, trase o înghiţitură, simţi cum băutura alunecă pe limbă şi pe gâtlej ca un buchet de flori dulci-amărui şi abia atunci îşi aduse aminte că tot un Campari băuse şi când se întâlnise prima oară cu Relia.

În ziua aceea uitase să mai deschidă ziarele şi să-şi caute numele în vreo cronică sau notiţă, în acele cronici sau notiţe care-i ţinuseră mult timp locul bucuriilor, al tuturor bucuriilor pe care ţi le pot da ceilalţi oameni, al spectacolelor ce-i ieşiseră prost sau mediocru, al promisiunilor încă neîmplinite şi de care-şi amintea îndată de se vedea pomenit Într-un fel sau altul. Pândise febril ora întâlnirii trăgând de timp. Mai întâi vizitase o expoziţie. Pe urmă întârziase în faţa fotografiilor rotitoare de la „Air-France“. Ultima jumătate de oră şi-o petrecuse

circulând printre garniturile de mobilă expuse într-un magazin din Piaţa Amzei.

Eugen îşi spuse că cel mai bine ar fi s-o rupă cât mai iute cu Relia. Îşi închipuise, ca un dobitoc ce era, că această căsătorie îi va aduce liniştea măcar pe unul din fronturi, îngăduindu-i să-şi concentreze toate forţele pe celelalte. Dar căsnicia – trebuia să-şi fi dat seama de la început, doar o ştia – nu-i decât un succedaneu al păcii şi încă al unei păci incerte. Sub aparenţa calmului, lucrurile merg înainte. Ai senzaţia că totul e în cea mai perfectă regulă, eşti gata să acorzi femeii chiar „clauza naţiunii celei mai favorizate”, adică să nu mai treci printr-o vamă bănuitoare, prohibitivă, gândurile şi sentimentele ei, să i le protejezi crezând în ele. De fapt, prin căsătorie, cercul se închide şi mai strâns, iar frontierele pe care le ai de apărat devin şi mai primejduite. Bineînţeles, ceea ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat.

Ce-i de mirare atunci?

N-avea niciun rost să prelungească. Fără îndoială se dovedise imprudent îndrăgostindu-se fără rezerve. Devenise vulnerabil. Mâine-poimâine se va constata că suferă. Carnasierii teatrului se vor repezi, atraşi de sângele lui. Ce va face atunci? Hotărât, trebuia să tragă linia înainte ca totul să se destrame. Nu era însă o laşitate să cedeze fără luptă? Nu, o laşitate ar fi fost dacă n-ar fi ţinut seama de realitate. Iar realitatea era că Relia, ca toate fiinţele, nu putea să rămână una şi aceeaşi, că cea pe care o iubise pierise, că apăruse altă Relia, care şi ea va dispărea. Din păcate, era prea târziu pentru a se întoarce. Nu-i rămânea decât această formă de tristeţe derizorie, la îndemâna oricui, care-i suferinţa din dragoste. Nu i se potrivea. N-avea voie să i se potrivească. Şi pe urmă ştia că nu se poate conta pe disperare mai mult decât pe nădejde. Surâse.

Zâmbetul nu se potrivea însă cu faţa lui descumpănită, pleoştită, şi Petre Simionescu, care se ivise în dreptul mesei lui, observă îndată. Îl întrebă cu privirea: „Ce-i cu

tine?“ Eugen răspunse tot din ochi: „Ce să fie? Totul e foarte bine.“ Noroc că Simionescu nu stăruise. Fără să scoată o vorbă, se depărtase ridicând imperceptibil din umeri.

Eugen făcu un efort de atenţie. Privi în jur prin penumbra pâcloasă. Se linişti. Niciun cunoscut. Undeva, în spatele lui, doi bărbaţi discutau:

— Am sosit acu’ două ore, zicea unui din ei cu vocea sigură şi marţială. Şi-o să rămân de-acu’ înainte la Bucureşti. Nu mai plec.

— Cum? Ai fost mutat înapoi la Centrală? îl întrebă celălalt cu un glas hârâit.

— Pe mine nu mă mută nimeni!

— În schimb te transferă, râse cel cu vocea alterată.

— Nu. Eu hotărăsc pentru mine.

— Şi cât ai aici?

— Cât merită un sacrificiu. La tariful oficial.

— Un sacrificiu? (Vocea (răpănoasă trăda nedumerire.) Când te-ai jertfit tu?

— Cum, când? Eram ştab la Centrală şi am preluat conducerea unui şantier.

— Ai preluat? Zi mai bine că te-au mazilit.

— Mă dezamăgeşti, ripostă autoritarul. Uite, de-aia n-ai să-ţi faci drum în viaţă. Când am plecat eu din Bucureşti?

— Prin şaizeci şi doi.

— Şi din venitul pe câţi ani se calculează pensia?

Râse îngăduitor şi adăugă:

— Nu spun că nu câştigam bine la Centrală. Dar la lalomiţa aveam spor de şantier, şi prime de materiale economisite, şi indemnizaţie, şi...

Eugen nu întoarse capul să-i vadă. Chemă chelnerul. Plăti. Se îndreptă spre casă. Aerul, rece de-afară îl învioră. Când pătrunse în apartament, era stăpân pe sine. Cum trecuse de miezul nopţii şi-l prinsese foamea, intră încet în bucătărie. Găsi în frigider friptură şi un borcan de iaurt cu poleiala nedesfăcută. Mâncă friptura cu mâna, se spălă pe degete la chiuvetă, apoi intră în dormitor, păşind în

vârful picioarelor.

Relia însă nu dormea.

— Unde-ai fost? îl întrebă.

— La un prieten.

— Asta-i ceva nou. În ultima vreme eşti plin de surprize... Nu minţi?

— Pe tine nu te mint.

— Nici de data asta?

— Nu..

— Îmi pare foarte bine că-i aşa.

— De ce?

— Fiindcă vreau să ai încredere în mine. O merit. Eu ţi-am spus tot adevărul.

Eugen o privi fără emoţie şi-o sărută cast pe frunte. În dimineaţa următoare află că direcţia hotărâse ca rolul Valeriei să fie jucat de Doina Ursu.

Tatiana Sandovici – care se aşteptase ca ea să fie distribuită – rămase uluită în faţa avizierului. Stătea ţeapănă ca un poloboc, cu mâinile atârnându-i flasc.

— De ce nu protestezi? îi sugeră un coleg.

— E inutil, şopti ea.

— Asta-i şi părerea mea. Ar trebui totuşi să-ncerci.

— Nu. N-am refuzat niciodată un rol, ca să nu refuz un succes, şi n-am cerut un rol, ca să nu cer o cădere.

Şi se îndepărtă legănându-se demn pe picioarele care abia o mai ţineau.

Capitolul VI

— DE FIECARE DATĂ CÂND VĂD un film cu oameni care au trăit acu' două-trei mii de ani, stau şi mă uit atent doar-doar oi pricepe cum făceau ăia să creadă în zei. După un timp mă las păgubaş, dar data următoare încerc din nou. Ştiţi, dom' Eugen, că mi-ar place şi mie?

Prima parte a ideii expusă de nea Jean frizerul era limpede, însă concluzia îl lăsa cam nedumerit pe regizor.

— Ce ţi-ar place?

— Să cred şi eu cum credeau ei. Ar fi grozav dacă aş putea să tai o găină sau două şi p-orma să fiu sigur că-mi merge treaba uns. Contează foarte mult când te poţi bizui pe Jupiter şi pe Junona!

Lui Eugen punctul de vedere al lui nea Jean i se părea judicios. Dar nu vedea ce i-ar fi putut răspunde, căci n-avea rost să-l felicite pentru nostalgia unei credinţe căreia spiritul său laic i se împotrivea cu atâta înţelepciune. Şi apoi era speriat de ideea că nea Jean – căruia îi dădeau ghes spre conversaţie conştiinţa profesională, înclinaţia spre cugetare şi nevoia sinceră de a dovedi distinsei clientele largul său orizont – se va întinde la o discuţie. Or, numai de asta nu-i ardea. Aşa că rosti în chip de concluzie şi pe un ton admirativ:

— Da ştii, nea Jeane, că eşti un om cult?!

— E tot ce sunt, oftă măgulit frizerul..

Şi tăcu, înţelegând că regizorul nu era în cea mai bună dispoziţie.

În timp ce frizerul îşi vedea de treabă în linişte, Eugen

îşi spunea: „Ar trebui să las deoparte furia, ambiţia. Ar trebui să dau dracului demnitatea. Ar trebui să mă sfătuiesc cu cineva din teatru. Dar cu cine? Cu Dan? E un băiat de ispravă, dar nu mi se pare deloc cel mai nimerit. Şi nici n-are cum să-mi vină în ajutor. Abia a terminat Institutul, iar spectacolele pe care le regizează... Cu toate astea, ar fi bine să stau de vorbă cu cineva. Dan e prea tânăr. Cred că la vârsta lui habar n-ai ce să faci într-o situaţie ca asta. De unde să ştie el cum să te descurci cu o piesă de care ţi-e silă şi cu un spectacol pentru care n-ai interpretă? Şi, totuşi, ar trebui să mă consult cu cineva... Poate cu Petre Simionescu. El, da, el ar putea... E un om care a cunoscut multe şi a trecut prin multe.”

Când l-a văzut prima oară, nu i-a plăcut. Nu i-a plăcut defel. I s-a părut că-i o minte îngusta care s-a deprins cu orice, nu-i mai pasă de nimic, e incapabilă să fie altfel decât indiferentă. Şi, în adevăr, aşa arăta. În clipa când ridicase plictisit mâna dreaptă şi o opunea – larg deschisă şi cu degetele răsfirate – rugăminţilor unui bibliotecar. Uitându-se la el, cum nu face niciun efort să se arate înţelegător sau binevoitor, şi-a zis că omul ăsta va judeca mereu cu aceeaşi impasibilitate şi obişnuinţă. Iar privirea cu care-l fixa, o privire stinsă, tocită, neutră, a crezut că-i încă un semn de amorţire. Şi mai târziu, din nou s-a înşelat asupra lui. Şi-a spus că socoteşte totul pierdut sau inutil fiindcă nu se simte în largul său printre cei din teatru. Şi, cum s-ar fi putut simţi în largul său, când meseria lui e alta decât să scrie piese, ori să pună în scenă spectacole, ori să le joace, ori să scrie cronici dramatice, dar nici spectator obişnuit nu-i şi nici administrator, iar fiecare din categoriile astea îl consideră în afara lor, deşi munca lui e să ia în seamă punctul de vedere al fiecăreia din ele şi să le sprijine. De fapt, felul lui de a se purta, tăind din rădăcină tentativele de cordialitate lesnicioasă, de efuziune, de sentimentalism, şi ţinând la o distanţă severă tot ce nu e absolut necesar, oboseala lui, stând ca un obstacol între ceea ce duce cu

sine şi ceilalţi, face parte din el, e el însuşi de foarte mulţi ani. Dar toate astea avea să le înţeleagă abia când el şi-a povestit viaţa la cheful ăla, de după premieră.

„Şi acum stau şi mă întreb ce l-a împins s-o facă aşa, dintr-o dată. Mai cu seamă că nimeni nu a izbutit vreodată să-i smulgă vreo confidenţă, iar eu m-am ferit să-l întreb cel mai mic lucru din ceea ce nu vroia să spună.“

Poate că l-a prins dorinţa de a se mărturisi pentru că atunci când noaptea ţi se pare prea lungă şi ai senzaţia că nu rămâne nimic din ea, a te destăinui e un fel de a o data, de a o înscrie în calendar. Poate l-a iritat ceaţa care se lăsase pe minţile multora dintre ei în orele goale, confuze, dinainte de crăpatul zorilor, felul cum unii se agăţau de câte o glumă, o replică, o vorbă, repetându-le la nesfârşit şi răsucindu-le pe o parte şi pe alta căci nu ştiau ce să facă după ce râseseră, dar nici nu se îndurau să se despartă de ele şi chemau cu disperare în ajutor alte cuvinte, care nu veneau. Oricum, i-a vorbit cu un soi de înverşunare, ca şi cum era furios pe el însuşi şi în acelaşi timp dornic să-i arate că-i deplin stăpân pe gândurile lui, despărţind cu grijă esenţialul de accesoriu şi fără să bâjbâie niciun moment. Doar din când în când se oprea şi rămânea imobil, ca şi cum ar fi vrut să restabilească depărtarea de întâmplări fixându-se la aceeaşi distanţă faţă de trecut, pe care o arăta şi faţă de prezent. Dacă n-ar fi fost umbra de ironie şi două-trei formule alese cu dinadinsul pentru retorismul lor, ai fi crezut că prezintă un raport înscriind cronologic, rece şi indiferent, o existenţă cu care n-avea prea multe de împărţit.

Se născuse la Bârlad, fiu al căpitanului de cavalerie Ioan Simionescu şi al Mariei, absolventă a gimnaziului. În o mie nouă sute şaisprezece avea trei ani şi primele lui amintiri au fost legate de neliniştile unei mame, care, în fiecare clipă, putea deveni văduvă, iar copilul ei orfan, îi plăcea să se joace cu soldaţi de plumb pe covor, în salon,

unde soţiile, sau surorile, sau fiicele celor plecaţi pe front împleteau ciorapi şi pulovere. În preajma terminării războiului, află că devenise în acelaşi timp orfan şi fiu al unui erou. Ce-i drept, al unui erou omologat. Fiindcă există două feluri de eroi. Cei care – indiferent de felul cum s-au comportat în faţa inamicului – primesc titlul numai fiindcă au avut norocul să-i nimerească un glonţ. Şi cei ale căror isprăvi de vitejie sunt deplin cunoscute şi verificate. Despre Ioan Simionescu se ştia precis ce acte de bravură făptuise pentru a pieri aşa cum a pierit.

După ce-şi termină liceul, Petre Simionescu se înscrise la şcoala de ofiţeri de cavalerie, din care ieşi trei ani mai târziu, cu talia trasă prin inel (aşa o are şi acum), cizme lucioase şi o nelimitată disponibilitate să se bată şi să „cucerească femeia”. În acei ani – treizeci şi patru, treizeci şi nouă – când lumea înspăimântată de ascensiunea lui Hitler vedea cu groază apropiindu-se războiul, el îl dorea. Mânat de-un spirit logic, care, din fericire, e departe astăzi de a fi la fel de rigid, susţinea că singurul rost al unui ofiţer e să lupte, că în perioadele de pace militarul e un non-sens, întrucât în clipa în care a ales cariera armelor a optat pentru război. Dictonul *si vis pace*, *para bellum* el îl interpreta ca un principiu tactic, nu de existenţă. Aşa că aştepta cu nerăbdare ordinul de a-i ataca pe cavalerii teutoni, care prin ereditate îi erau duşmani. Până la ora H se exersa să şarjeze cu escadronul şi să piară din goana calului, fără a da atenţie politicii. Într-o discuţie la popotă îşi precizase odată pentru totdeauna punctul de vedere:

— Politica e o bătălie trucată. Ăi mari se înfruntă prin interpuşi care se cred liberi. De fapt, ăştia liberii le fac treaba. Şi culmea e că-s grozav de mândri... Cel puţin, noi ştim că ascultăm de-un ordin...

Amestec de inteligenţă şi opacitate, Petre Simionescu refuzase cu îndârjire sa creadă că în viitorul război îi va avea alături tocmai pe cei împotriva cărora ţinea atâta să lupte.

Scrisoarea pe care a trimis-o maică-si în seara din ajunul plecării pe front a semnat-o „Piero păcălitul”. Într-un elan francofil, justificat în 1918, tânăra văduvă îl rebotezase pentru uzul domestic Pierrot, iar el, cu un soi de umor proaspăt descoperit, şi l-a ortografiat, începând de la acea misivă, fonetic.

Alţii sunt de mult formaţi la douăzeci şi nouă de ani. El, Petre Simionescu, abia la această vârstă se cristaliza. Numai atunci înţelese că intrase în armată pentru a găsi o familie, că alesese o gândire fără stare civilă dintr-o neîncredere în puterea ideilor asupra lucrurilor, că visa să se înfrunte direct şi spectaculos cu vrăjmaşii, din teama ca puţina lui personalitate să nu cadă răpusă într-un conflict lung, lent şi obscur cât o viaţă.

Apoi a avut ocazia să vadă şi cu ce semăna războiul. Căci la numai o oră după ce intrase în linia întâi, explozia unui obuz de 420 îl azvârli la pământ, rănindu-l la şold. Când îşi reveni, se afla pe un pat de campanie, într-un spital de front. Jur împrejurul lui zăceau patru ostaşi pe care-i carbonizase un aruncător de flăcări. Mureau fără gemete, tăcut, resemnat. Mureau la nivelul celulelor, în timp ce respiraţia lor devenea tot mai laborioasă, inima se dilata, ficatul îşi depăşea de două ori mărimea obişnuită, plămânii se umpleau treptat de lichid, iar sângele le ţâşnea din gură. Nereuşind să adoarmă, lăsă gândurile în voia lor, presimţind furios că în loc ca destinul său să fie moartea violentă, va avea de dus o luptă cu timpul şi că nu va scăpa de ceea ce fugise.

Îşi întări această convingere când nu mult după aceea un glonte rată o altă întâlnire cu el, obligându-l să afle tot ce se putea afla despre război, şi ceva despre om.

Plecat căpitan; şi întors maior, a ieşit din armată în 1945 printr-o lege care scotea din cadrele active pe cei vinovaţi de acte de cruzime ori de incompetenţă şi al cărei ultim articol permitea celor ce-o voiau să iasă la cerere. Piero a făcut ce-a făcut şi s-a trecut în rezervă, obţinând o pensie pe doi ani. În privinţa asta spunea cu

un fel de satisfacţie: „Am ieşit din armată la rând cu bestiile, cu fricoşii, cu incapabilii, aşa că alegeţi voi în ce categorie intru”. Spre deosebire de alţi ofiţeri, care, siliţi să-şi înjghebe o carieră nouă, s-au îndreptat în acea epocă spre politehnică sau alte facultăţi de viitor, el a urmat literele, amăgit poate de virtuţile literare ale scrisorilor redactate pe front şi pe care nu le expediase. (Funcţiona o cenzură care interzicea ştirile ce-ar fi putut ştirbi moralul părţii sedentare.)

A terminat studiile fără ca ele să-i fi dăruit harul pe care nu-l avea. Că-i lipsit de talent a înţeles după ce-a recitit cele aşternute pe hârtie şi intitulate *Un amor propriu postum.* Ideea, deloc originală, a acelor povestiri de război, era că simple nu sunt decât soluţiile radicale, întrucât lichidează brutal alternativele, dar definitoriu pentru natura umană nu-i să simplifice problemele. Şi nici foarte nobil.

Cum trebuia să trăiască, cum pricepuse că n-are chemare literară şi cum nici vocaţia speranţei n-avea, a abandonat gândul de-a deveni scriitor.

Întâlnind într-o zi un fost ostaş în subordine şi despre care nu ştiuse prea limpede că nutreşte păreri cărora pe-atunci li se răspundea cu douăsprezece focuri de armă, dar cu care schimbase adesea priviri de oroare şi revoltă, acesta-i oferi un post de redactor la Editura de Stat. De aici s-a transferat ca secretar literar al teatrului ce a primit mai târziu numele de „Camil Petrescu”.

La editură şi la teatru a continuat să scrie povestiri din anii aceia, orfanul constituindu-se fiul memoriei, povestiri pe care nu avea să le publice vreodată, mulţumindu-se să citească piesele altora. Le studia conştiincios, apoi le propunea pentru repertoriu, explicând autorului ce-ar mai trebui să facă pentru a deveni jucabile. Alteori le respingea calm, dar drastic, şi când avea ghinionul ca scriitorul să revină cu o a doua versiune şi apoi cu o a treia, rostea la fel de liniştit: „E dreptul dumitale să scrii, dar nu să profiţi că alţii au obligaţia să citească”. După

câte a trăit, nu mai avea niciun scrupul să descurajeze definitiv o falsă nădejde, mai ales una literară.

Pe el intrigile din teatru nu reuşeau să-l antreneze – de atâta timp nu mai aştepta nimic de la viitor – nimeni nu avea ce-i făgădui, nici cu ce să-l înspăimânte, iar aventurile galante sub forma târguielii îi repugnau. Stăruia în credinţa lui din tinereţe că a obţine favoarea unei femei ar fi o acţiune de cucerire. (Afară de asta, două alte trăsături îi mai rămaseră din şcoala militară: prima era credinţa că, dacă un ofiţer nu poate rezolva conflictele cu spada, să nu recurgă la insinuare ori calomnie, şi-a doua era convingerea că o ţinută fizică e indispensabilă şi de aceea se ţine drept ca o lumânare şi-şi trage mereu umerii spre spate.). Natural, ştia tot ce se punea la cale în teatru, mai cu seamă că oamenii prinseseră gust să se destăinuiască acestui defunct de la care nimic nu pleca mai departe şi care prezenta, ca orice decedat, avantajul de-a nu judeca şi de-a nu condamna. Poate peste trei-patru ani, când va ieşi la pensie, va încheia teancul enorm al istorisirilor de război şi se va apuca să scrie atunci abia mai puţin dramaticele amintiri din teatru.

— Dom’ Eugen, vă rog nu mişcaţi. Încă puţin şi-s gata.

Apoi, când nea Jean a socotit că-şi desăvârşise opera, i-a privit euforic capul, răsucindu-l uşor spre dreapta şi spre stânga, ca şi cum ar fi contemplat o sculptură excepţională, mirat el însuşi de minunea care ieşise din mâinile lui. Frizerul se înroşise de fericire şi-şi mişca urechile încet înainte şi înapoi. Numai unchiul lui Eugen mai reuşea această performanţă; îl încântase prin felul cum ştia să-şi folosească urechile pe vremea când îl juca pe genunchi, iar mai târziu – pe la nouă ani – când Eugen încercase şi el, fireşte fără a reuşi, nenea Adrian râsese cu superioritate de eşecul nepotului, dându-i acestuia impresia că simplul muritor avea de-a face cu un supraom. În vanitatea lui infantilă – destul de deosebită de cea dobândită ulterior – Eugen ajunsese să-l deteste.

Iată însă că viaţa îl răzbunase. Întâlnise altă personalitate care nu numai că nu se muncea să realizeze marele deziderat, dar o făcea dintr-o desfătare estetică. O desfătare de care oricum el nu era străin.

De la Lido, Eugen se duse la teatru. Aici află, chiar din gura lui Piero, în ce împrejurări obţinuse Doina Ursu rolul Valeriei.

Constatând că stăruinţele ei pe lângă regizor – o instigase, ca şi pe alte actriţe, Maria Pandele – erau zadarnice, intrase intempestiv în biroul secretarului literar. Fără să-şi scoată mantoul şi uitând că bărbatul din faţa ei văzuse şi trăise multe, începu să-i explice că „Valeria e rolul vieţii ei“, dar abia murmurând cuvintele, astfel încât Petre Simionescu să realizeze că această aspiraţie vine de departe, din neclintirea şi voia implacabilă a naturii, că viaţa a putut s-o rupă întâmplător de la această chemare ducând-o în învălmăşeala altora, însă, cum era de presupus, a sfârşit prin a o readuce înapoi, căci ea, Doina Ursu, poartă pe umerii ei un destin neadmiţând opuneri şi rezistenţe.

Eugen nu ştia ce va fi resimţit Sfânta Genoveva când a ieşit singură în faţa lui Atila, dar pesemne conştiinţa că e învestită tocmai cu misiunea să-l înfrunte i-a dat curaj; Doina Ursu dăduse dovadă de-un curaj măcar egal pentru a-i juca această comedie lui Petre Simionescu.

— Oricum, continuă Piero, am tăcut mâlc şi am ascultat-o ca şi cum m-aş fi aşteptat la această iniţiativă. Dar i-am replicat: „Când cineva vrea să meargă la moarte după glorie, e dreptul lui; numai că să ştii că nici glorie n-o să ai, nici de murit n-ai să mori“.

Eugen surâse. Se gândea că orice femeie, cu puţin simţ al realităţii ar fi renunţat după un astfel de avertisment, dar în cazul ăsta n-ar fi devenit nici sfântă, nici Patroană a Parisului. Era un surâs trist, dezgustat. Şi ascultă cum se petrecuseră mai departe lucrurile.

— Pe urmă m-a întrebat Velea ce cred despre Doina în rolul Valeriei şi dacă-mi iau răspunderea. I-am zis doar

atât: „Dacă e nevoie, îmi iau răspunderea”. Asta l-a liniştit, fireşte nu artistic, dar sub raportul consecinţelor de alt ordin. Mai ales că nu dorea altceva. Şi pe urmă ştie că Doina Ursu are succes de public, în special la publicul masculin.

— Mai bine o lăsai încurcată! ripostă Eugen după o tăcere. Nu pricep ce te-a apucat să girezi monstruozitatea asta?

Fantoma celui ce n-a fost niciodată îl privi obosit:

— Cu orice actriţă din teatru piesa tot porcăită era! E nevoie să ţi-o spun eu?

— Şi cum dracu am să mă descurc?!

— Nu te înfuria.

— Dacă mai spui o dată asta să ştii că înnebunesc!

— Nu te înfuria, repetă liniştit Piero.

— Bine, nu mă înfurii, dar ce fac?

— Nu ştiu. Sunt de acord că nu-i de glumit cu Doina Ursu în spectacolul ăsta. Ai însă altceva de ales? Trebuie să încerci imposibilul. Schimbă complet întreaga interpretare a dramei. Inventă una în care Doina să-şi afle un rost. Tu vezi altă soluţie?

Capitolul VII

EUGEN AR FI ÎNCERCAT SĂ-ŞI remanieze viziunea, adaptând-o noii artiste, deşi se îndoia de sorţii unei astfel de tentative – piesa nu se putea ţine pe picioare decât în interpretarea dintâi – dar tocmai aflase că Marco ar fi spus despre el: „Se invidiază singur şi nu-şi iartă succesele de altădată. Probabil că din teamă.” Mult mai târziu a descoperit că fraza imaginată de cineva al cărui nume n-a reuşit să-l afle îi fusese anume atribuită lui Marco într-un efort de a preciza şi desăvârşi relaţiile dintre regizor şi dramaturg.

Cel ce îşi închipuise aceste cuvinte nu era un prostănac. El înţelesese că Eugen, care oricum nu era foarte mulţumit de ceea ce realizase până atunci în teatru, devenise tot mai alarmat cu privire la viitor, că fiecare reuşită purta pentru el întrebările: „Oare e, în adevăr, o reuşită? Şi dacă e, cum oare o s-o mai pot atinge vreodată?”, că trecuse timpul când orice împlinire i se părea o treaptă sigură spre altele.

A fost cât pe-aci să n-o accepte pe Doina în rol, toţi se aşteptau s-o facă, luându-şi răgazul de a găsi o soluţie mai convenabilă, dar tocmai atunci Eugen a aflat de la Relia că Răzvan Ştefănescu e blond cu nişte „ochi ca de miere”. Faptul că nu mai văzuse „ferestre ale sufletului” de-o culoare apicolă nu-l împiedica să aibă mereu în minte privirea lui Răzvan Ştefănescu reflectată în ochii Reliei. Şi cum nu se putea desprinde de obsesia lui, iar repetiţiile la *Domnişoara Julie* urmau să înceapă abia peste două-trei luni, a trebuit să-şi găsească ceva cu care

să-şi umple timpul. Şi a cedat.

Substraturile neprevăzutei lui abdicări erau însă mai numeroase, iar pe cel mai profund avea el însuşi să-l desluşească abia mai târziu, întrucât o vreme el fusese în acelaşi timp ascuns şi întreţinut de iritarea pe care i-o pricinuia lui Eugen contactul cu Marco.

Formal, incidentul provocat de schimbarea interpretei nu impietase bunele raporturi dintre regizor şi dramaturg. Dramaturgul n-avea niciun interes să declanşeze o ceartă exact cu acela de care depindea viitorul spectacolului său şi punea pe seama unei irascibilităţi trecătoare înstrăinarea lui Eugen. Regizorul, care-l trecuse pe Marco în rândurile relaţiilor tăinuind sub un echivoc suportabil incompatibilitatea, nu vedea de ce l-ar cinsti cu un act de sinceritate tocmai pe cel care-l dezamăgise atât de crunt şi nici nu socotea că el unul ar putea trage vreo satisfacţie din a-şi recunoaşte propria eroare (când acceptase includerea piesei *Celălalt versant)* strigându-i-o lui Marco în faţă. Şi pe urmă la ce bun o discuţie care ar fi silit dramaturgul să ia cunoştinţă de-o mediocritate dincolo de hotarele căreia, cel puţin deocamdată, n-avea cum sări.

Aşa că se întâlneau cel puţin o dată pe săptămână ba la unii, ba la ceilalţi, numai că de unde până atunci se vedeau mai des în patru, acum fiecare pereche figura pe lista de protocol a celeilalte fiind chemată împreună cu alţi invitaţi. Marco şi Eugen îşi zâmbeau şi-şi strângeau mâna cu putere, dar abia schimbau câteva vorbe între ei, iar când unul emitea o părere, celălalt tăcea.

Relia observase desigur animozitatea lui Eugen, faţă de Marco – deşi el nu i-o împărtăşise niciodată lămurit, şi asta dintr-un fel de teamă să nu apară în ochii ei uşor de tras pe sfoară, vulnerabil. Viri, care considera punctul de vedere al lui Marco pe de-a-ntregul just şi căuta să şi-o ia de aliată, o informase însă complet. În câteva rânduri soţiile încercară într-un mod discret să-i împace. Dar, Eugen găsise mijloacele să refuze tot atât de discret

concilierea. Gândea că după atâta vreme Marco ar fi trebuit dintr-o elementară probitate să înţeleagă măcar dificultăţile profesionale pe care i le ridicase şi să descopere o cale ca să repare boacăna. În secret, nemărturisindu-şi nici sieşi, blestema zilele când crezuse că şi-a aflat un prieten care să fie altceva decât o relaţie.

Cu câtăva vreme în urmă i se păruse că a intrat într-o altă zodie, mai calmă. După nenumăratele legături, cadenţate de capriciu, de dorinţă aprinsă, dar scurtă, de nepăsare boantă, toate culese prin teatre, se întâlnise în sfârşit, cu o femeie cu care sperase să se înţeleagă altfel, o femeie al cărei glas era o capodoperă a clarităţii, a transparenţei, imaginea însăşi a unui suflet deschis şi franc. De aceea se şi căsătorise, călcând peste o hotărâre echivalând aproape cu un jurănfmt. După mai puţin de un an întâlnise un bărbat pe care nădăjduise să se poată sprijini şi alături de care simţise cât e de reconfortant să nu fi tot timpul cu ochii-n patru, să poţi spune oricând ce gândeşti şi să te bizui în lupta pe care, cu sau fără voia lui, era constrâns s-o poarte pentru a obţine o piesă, pentru a impune o distribuţie, a câştiga o cronică şi a atrage publicul.

Acum Marco devenise mai rău decât un străin, iar ca să-şi păstreze soţia, se preta la o piesă umilitoare şi ridicolă, o piesă din care nu avea cum fugi, căci altă soluţie decât să rămână nu desluşise.

În primul moment când aflase de Răzvan Ştefănescu, Eugen fusese tentat să provoace o explicaţie cu Marco, dar înainte de-a găsi puterea să facă pasul, relaţiile se osificară în noua lor formă, cu atât mai solidă cu cât era aceea spre care îi împingeau din motive deosebite, dar cu rezultate identice, vechi deprinderi. Acum simţea că orice efort e inutil. Greşeala o săvârşise iniţial. Îşi amintea perfect momentul acela. Atunci, undeva, în adâncurile sale, născută dintr-o dorinţă îndelung reprimată, din încordare, dintr-o oboseală inconştientă, din saturaţia atâtor jumătăţi de simţăminte şi jumătăţi de adevăruri

constituind ţesătura raporturilor lui cu ceilalţi, din nesiguranţa şi frământările care-i însoţeau munca de regizor, o speranţă tânără, primejdioasă, crescuse şi-l purtase cu ea spre imaginea încă mai mincinoasă a unei posibile prietenii cu Marco. Îi trebuise mult curaj ca să se avânte, măcar atât cât se avântase, cloroformizându-şi suspiciunile. Spre ghinionul lui, reuşise. Mai mult chiar, devenise uneori întocmai unui spion care se spionează pe el însuşi, nesigur că nu se trădează destul în beneficiul celuilalt.

Un gând îl urmărea mereu, obsedant: aşadar era incapabil să priceapă altceva decât personaje definite prin acţiuni răspicate şi cuvinte elocvente în scene al căror sens sfârşea prin a se lămuri la căderea cortinei? Aşadar, în ciuda eforturilor lui, nu se putea descurca decât printre oamenii scenei, a căror psihologie o cunoştea? Nu numai Marco îi dovedea această incapacitate. Dar şi Relia; ceasuri în şir se străduia să înţeleagă psihologia unei femei care fuge de atracţia foarte prezentă a unui bărbat ca să regăsească una mai veche şi care evident se stinsese, de vreme ce făcuse posibilă această nouă dragoste.

Şi pe măsură ce zilele treceau, iar el încerca din răsputeri să nu-i dea Reliei răgazul să se gândească la Răzvan, rupând-o din absenţa ei tot mai apăsătoare, adversitatea împotriva lui Marco trecea pe planul al doilea. L-ar fi uitat, dacă noua interpretă a Valeriei nu i-ar fi întreţinut ostilitatea faţă de autorul piesei şi nu i-ar fi amintit că e obligat să-i taie Mariei Pandele pofta de-a se mai amesteca în distribuţii.

Şi, pe urmă, cum ar fi putut ierta cutezanţa inconştientă a acestei Doina Ursu, care se zbătuse să intre într-un rol pentru care n-avea nicio chemare? Îndrăzneala ei neruşinată semăna perfect cu orbirea unei alte femei, de astă dată incomparabil mai luminată, dar care şi ea prefera celui care îi aducea liniştea, prestigiul, dragostea, pe-un imbecil frust cu ochi „ca mierea”.

Afecţiunea pentru Relia, stârnită şi contrariată de gelozie, sila faţă de interpretă, datoria de a-l pedepsi pe directorul administrativ, nevoia de a-i arăta lui Marco ce greşeală făcuse, furia că acesta persistă în eroare, imboldul de a-i demonstra consecinţele actului său, necesitatea intimă de a înfrunta bărbăteşte o realitate ameninţând să devină o lungă descompunere, dar mai cu seamă repulsia şi spaima compromisurilor artistice, repulsie şi spaimă lăsate să mocnească în umbră ca nu cumva să se spună despre el că nu ştie să se acomodeze realităţilor, toate s-au adunat şi au cântărit în hotărârea pe care avea s-o ia, căci, oricum spectacolul nu mai putea fi salvat. Era convins că, fără o bună actriţă în rolul Valeriei, spectacolul urma să se degradeze şi să se corupă complet. După o reprezentaţie sau două, trăite abătut şi inert, cu ochii închişi, cu ideile amorţite şi cu vorbele năclăindu-se într-un terci, publicul îl va ocoli şi îl va dispreţul pe drept cuvânt. La gândul ăsta gura lui Eugen Filipescu, învăţată să surâdă luminos, deveni brusc neajutorată şi patetică ca o grimasă. Simţi o durere în ceafă. Vinele îi zvâcneau. Dar mintea îi funcţiona ca un motor ambalat la maximum şi care aşteaptă să zvâcnească înainte.

Se hotărî. Nu-i mai păsa de nimic, sigur că ăsta era unicul lucru de făcut.

Dar mai înainte de-a întreprinde ceva, o întreagă după-amiază i-a explicat Doinei Ursu rolul, aşa cum putea fi pe înţelesul ei, căci hotărâse să lupte corect. Ea îl şi învăţase şi-l cunoştea pe de rost, debitându-l ca pe toate celelalte roluri ale ei, adică deschizând gura mare mult timp înainte de a „ataca“, ca un fel de avertisment că urmează tirada, apăsând voiniceşte pe cuvintele fără apărare şi lovind de-a dreptul în conjuncţiile frazei, ca pe urmă să rostească cuvintele-cheie într-un fel de bocet, de parcă în acea clipă ar fi fost brusc răpusă de durere. Iar când se umfla în voce, îţi spuneai că acu-acu dă laptele-n foc. Au urmat repetiţiile. Ceilalţi actori jucau foarte bine, însă

rolurile lor erau dependente de al personajului principal şi nu se puteau împlini decât în raport de acesta. Iar Doina Ursu venea parcă din altă lume. Ar fi trebuit ca ea să încheie un acord cu celelalte personaje, să intre în aceeaşi gamă de intonaţii şi gesturi, dar nu se putea dezbăra de inflexiunile şi de gesturile ei dintotdeauna. Bieţii interpreţi făceau eforturi supraomeneşti să atenueze dezacordul, dar, aşa cum prevăzuse Eugen, care le dădea indicaţii, e mai uşor să remodelezi o statuie cioplită în marmură decât un actor care a învăţat şi jucat un rol vreme de douăzeci de reprezentaţii.

Atunci, fiindcă asta aşteptase, a intrat cu-adevărat în acţiune. Era gata să piară şi el odată cu spectacolul. Şi mai bine să moară spectacolul de mâna lui decât de a altora. A dereglat şi mai mult tirul replicilor, a deteriorat cu o neliniştitoare dibăcie o atmosferă care oricum nu se mai încropea, sporind deruta. Voia ca spectacolul lui să sucombe cu suflet curat, nu chinuit, suferind până în ultima clipă şi amăgindu-se că agonia e o convalescenţă. De altfel, nici nu mai putea auzi textul aşa cum suna acum în spectacol: un fals, restaurând, în autenticitatea sa, alt fals. În urechile lui avea rezonanţa unui blestem. Până şi sala, cu perdelele ei albastre, grele, zăcând în penumbră, îi părea o cameră mortuară aşteptându-şi cadavrul. Dar îşi forţă voinţa şi continuă să conducă spectacolul spre punctul lui terminus, ajutându-l să se desfigureze cu o brutalitate iscusită.

De la o repetiţie la alta, spectacolul se destrăma, actorii întruchipând un fel de încrucişări între ceea ce fuseseră şi ceea ce ar fi trebuit să fie în raport cu noua lor parteneră, impetuoasa Doina Ursu, mai atrăgătoare ca niciodată în rochiile ei decoltate.

Şi într-o zi spectacolul explodă sărind dintre graniţele posibilului, plesnind din toate articulaţiile, cu vertebrele sfărâmate, cu sensurile aruncate care-ncotro. Explodă în ţipetele actorilor care umpleau aerul încercând s-o acompanieze pe Doina Ursu. Pulpanele albastre ale

cortinei se grăbiră să acopere leşul.

Atunci Eugen îşi simţi coşul pieptului secţionat de abdomen, aşa cum auzise că simt cei ce-şi fac hara-kiri, privilegiu care, după cum se ştie, fusese obţinut de răufăcătorii nobili din Japonia feudală după ce fusese dreptul exclusiv al samurailor ameninţaţi de umilinţa prizonieratului. Nu regreta lovitura pe care şi-o dăduse singur, lovitura care transformase o fiinţă într-un lucru. Un lucru de care te puteai lipsi. Ca de toate lucrurile. Iar tensiunea fizică din acele clipe avea ceva viril în ea şi-i făcea plăcere să-i simtă durerea, rezistenţa. Parcă abia acum spectacolul îi aparţinea în fine lui şi numai lui.

Poate cu alt regizor actorii ar fi protestat, dar Eugen domina scena prea bine ca vreunul să crâcnească atunci când el era de faţă. Şi întotdeauna se străduise să-şi ducă trupa la succes, ridicând pe fiecare. Aşa că aveau o încredere oarbă în Eugen. Şi-l ascultau întocmai, deşi uneori erau ispitiţi să se răzvrătească, aşa cum avusese de gând George Voinea, cât pe-aci să se repeadă în directorul de scenă, dar dintr-o dată cuminţit şi imobil, privindu-l cu nişte ochi din care lumina se scurgea pentru a se coagula într-un fel de gelatină.

Nimeni nu ştia ce se petrece, căci Eugen se împotrivea întotdeauna să aibă repetiţii cu asistenţă. Evident, actorii implicaţi în spectacol nu reuşeau să aibă o viziune limpede, şi chiar dacă presimţeau nelămurit că ceva nu-i în regulă, nu voiau s-o creadă, mai ales că erau şi ei molipsiţi de acea tensiune primejdioasă care-l stăpânea pe regizorul ce-şi pipăia exaltat vibraţiile proaspetei sale voluptăţi. Iar cei autorizaţi să ia parte la repetiţii aveau fiecare alte motive ca să nu calce prin sală. Dinu Velea se ferea, căci, nesigur de urmările deciziei sale, nu voia să-şi asume prin simpla lui prezenţă o răspundere. Maria Pandele evita o posibilă înfruntare cu Eugen în faţa trupei. Marco socotea că nu-i cazul să-l îndârjească prin prezenţa sa. Numai Piero se abătu în vreo două rânduri şi, după ce privise stupefiat, fugi ca dintr-o casă în flăcări şi ai cărei

locatari în loc să stingă incendiul îl stârnesc mai tare. Încercă de vreo două ori să stea de vorbă cu el, dar Eugen i-o tăie scurt, continuând să-şi ducă treaba până la capăt cu sumbra încântare de a-şi încununa o carieră de creaţie cu o operă de distrugere. O operă menită şi ea într-un fel să-i ateste talentul, acel talent de care el unul era atât de nemulţumit, deşi alţii îl apreciau.

La sfârşitul celor cincisprezece repetiţii, două şnururi şi trei generale, sosi şi aceea la care trebuiau să asiste vrând-nevrând conducerea teatrului şi autorul piesei.

Dinu Velea s-a aşezat în mijlocul sălii. Şi-a scos din buzunarul de la piept stiloul şi bloc-notesul, privind în jur.. Era un om scund, cu o mustaţă ţepoasă şi cu nişte ochi verzi-albicioşi care ştiau să vadă numai ce le convenea. Ştiau asta foarte bine, şi-o mulţime de lucruri despre teatru, despre cum se face un spectacol, despre tot felul de mijloace de-a se arăta înţelegători cu oamenii şi despre faptul că niciun regizor nu ratează deliberat ocazia de a realiza, sub semnătura lui, o reprezentaţie cât mai bună. Aşa că era liniştit. Nici Maria Pandele, care s-a plasat în bândul întâi – în principiu să studieze rochiile Doinei, în realitate să-l vadă mai bine pe Tăsică Roman, heruvimul parşiv – nu-şi făcea griji. Cu atât mai puţin Mircea Pamfil, scenograful acela căzut din nori şi prezent la vizionare doar pentru cazul când s-ar mai fi cerut vreo schimbare la decor ori costume. Piero îl urmărea cu privirea pe Eugen şi, când îl văzu cât era de vesel, îşi întoarse capul spre grupul restrâns de actori veniţi să-şi felicite colegii. În ultimul rând, cu mâinile apăsate pe spătarul unui fotoliu, se afla Marcel Oancea, chemat să asiste la noua versiune scenică a piesei sale.

După pauză, când se făcu din nou întuneric, Eugen se instală alături de Marco în acea zonă de tăcere zbuciumată care împresoară un sicriu. Marco îşi încleştase maxilarele şi tăcea. Stătea nemişcat şi toracele voluminos creştea şi descreştea ritmic, şuierând când efortul respiraţiei îl săgeta mai dureros. Catifeaua roşie

de pe spătarul fotoliului, răscolită de degetele sale puternice, era umedă şi încinsă.

Când se lăsă cortina, regizorul îi surâse cu surâsul acela superior al oamenilor care au prevăzut totul şi au acceptat totul, chiar catastrofa, şi-s atât de tari încât au parcurs primii, curajos, bucata de drum care le rămâne celorlalţi de străbătut.

— Ei, ce zici?

Marco a rămas un timp nemişcat cu faţa spre cortina de după care apăreau actorii nerăbdători, apoi, fără o vorbă, s-a întors şi a ieşit din sală. Privindu-i spinarea curbată şi care-şi pierduse semeţia atletică, lui Eugen i-a părut o clipă rău. Dar după ce uşa batantă a fâlfâit stins de câteva ori, s-a întors cu faţa spre sală şi a văzut-o pe Maria Pandele înălţându-şi coatele, pe Dinu Velea trecându-şi limba peste buzele uscate şi pe Piero, care mai întâlnise şi pe alţii ce transformau deznădejdea în furie pentru a mai putea trăi şi, când totul se termina, se simţeau însinguraţi şi fără nicio satisfacţie.

— Sunteţi sigur că-i bine? întrebă Maria Pandele.

Petre Simionescu îi trimise Mariei Pandele un surâs spart, ţeapăn, din pricină că muşchii feţei erau prea încordaţi, iar Dinu Velea parcă nici nu auzise întrebarea directorului administrativ. Căuta înfrigurat o soluţie, deşi îşi dădea seama că spectacolul nu mai putea fi îndreptat. Cum actorii începuseră să coboare de pe scenă, directorul a pornit cu paşi repezi spre ieşire, urmat de ceilalţi. Numai Eugen a rămas în mijlocul lor, pentru a le explica de ce nu plăcuse noua lui montare, că el ştiuse din capul locului că aşa se va întâmpla, dar că nu putea face lucrurile pe jumătate. Şi a rămas cu ei, aşteptând să fie poftit la direcţie, şi le-a vorbit despre „intransigenţă şi definitiv” şi despre cei care se împacă mereu cu sine trădându-se, ceea ce-i o nelegiuire, încurcând lucrurile pe măsură ce căuta să le limpezească.

În acele momente de exaltare agresivă, frenetică, i se părea că existenţa nu ridică nicio singură dificultate care

să nu poată fi înfrântă. Dovadă spectacolul care zăcea mort, mort pentru totdeauna, dar nu printr-un accident ori un sfârşit natural, ci cu binemeritată violenţă. Pe retina lui el se înscrisese însă şi aşa cum fusese cândva.

Gata cu gândurile astea. Abia pândea clipa când va putea părăsi sala, să meargă să se spele, să-şi schimbe cămaşă leoarcă de sudoare şi să-şi privească chipul înnobilat – prin propriul lui sacrificiu – în oglinda cu apele calme, ca un golf imaculat.

Dinu Velea nu l-a chemat, iar a doua zi, când a aflat că piesa a fost scoasă „deocamdată” de pe afiş şi că urma să se restituie banii pentru biletele vândute încă în urmă cu zece zile, a încercat un ciudat sentiment de fervoare, ascunzându-l, firește, sub o faţă exprimând şocul şi stupoarea. Faţa aceea se potrivea perfect cu rumoarea de nemulţumire a echipei. (Unii actori socoteau că încă o dată rutina se opusese şi barase drumul unei fecunde şi revoluţionare experienţe de artă. Alţii puneau pe seama Doinei Ursu eşecul spectacolului, iar George Voinea suspecta ceva „necurat” la mijloc, dar n-avea probe ca să izbucnească într-unul din faimoasele lui accese de mânie.)

Pentru ca totul să fie desăvârşit, rămânea doar să-l înlăture pe Răzvan Ştefănescu şi, pe urmă, să sfârşească pentru totdeauna cu Relia. Era beat de elan, însă acasă soţia îl aştepta cu o veste neliniştitoare: Viri telefonase ca să-i invite pentru sâmbăta următoare la ei.

Abia atunci înţelese Eugen că Marco era hotărât să i-o plătească.

Capitolul VIII

CĂUTÂND SĂ PRICEAPĂ ÎN CE FEL va fi lovit, şi-a dat seama Eugen cât de puţin îl cunoştea pe Marco. Fireşte, ştia că e licenţiat în litere, că la absolvire fusese numit profesor de română într-un orăşel din Transilvania, că stătuse acolo vreo trei ani, după care venise la Bucureşti în redacţia săptămânalului unde-şi începuse cariera de ziarist, pentru ca scurt timp mai apoi să părăsească redacţia şi, fără niciun rost aparent, să intre la secţia de teatru a Institutului de Istoria Artei.

Aici lucrase câţiva ani buni, tipărind studii (ce făceau parte din „sarcinile sale de plan") în reviste de specialitate – şi în alte publicaţii – foarte multe articole care n-aveau nicio legătură cu scena. După o vreme trecuse lector la I.A.T.C., la secţia de Istorie a Teatrului, activitatea sa pedagogică fiind, se zice, bine apreciată. Continua să scrie tot felul de articole pe teme sociale şi editase un volum de nuvele, un fel de aventuri petrecute în diferite localităţi de munte, pe care se părea că le cunoaşte bine. Cu doi ani în urmă demisionase de la Institut, consacrându-şi tot timpul piesei sale *Celălalt versant.* În acest timp continuase să publice în ziare, funcţionând şi ca referent extern pe lângă două edituri. Cu una dintre ele încheiase un contract pentru o traducere a pieselor lui Jean Giraudoux.

Toate aceste informaţii le aflase când Marcel Oancea îşi prezentase piesa la Teatrul „Camil Petrescu" şi de atunci nu mai izbutise să afle altceva. Căci Marco vorbea rareori despre el însuşi, dând impresia că socoteşte subiectul

neinteresant. Ce-i drept, îi aminti o dată, aşa în treacăt, despre un tată care cânta la pian trezindu-l uneori noaptea din somn, când melodia era vijelioasă şi clapele instrumentului nu răspundeau exact sentimentelor ce le erau solicitate, iar altă dată îi pomenise râzând în hohote cum la şase ani aşteptase o zi întreagă să sosească zâna cea bună. „I-am spus: am nevoie de tine. N-a venit. Am insultat-o. Dacă ar fi existat, ar fi trebuit să vină, nu? De atunci n-o mai aştept.”

Sigur, un portret s-ar fi putut întrezări, fie şi pornind de la câteva întrebări. Până unde mergea neîncrederea în vocaţia sa artistică? Cât de puternică era pasiunea lui pentru literatură? În ce măsură era sincer dezorientat cu privire la adevărata sa chemare? De ce se mutase Marco de la ziar la Institut şi de la Institut la catedră? Căutase ceva sau fugise de ce găsise fără să fi căutat? Ce semnificaţie exactă avea această trecere de la studii despre istoria teatrului la reportaje despre viaţa pe diferite şantiere, de la istorisirile cu întâmplări palpitante la piesa a cărei acţiune se petrecea în mediul auster al unor matematicieni? Eugen îi propusese să scrie împreună o carte, iar Marco acceptase. De ce? Îi erau absolut indiferente şi tema şi colaboratorul? Cum avea să fie următoarea lui piesă? Să fi fost doar un accident faptul că-i reuşise episodul descriind un proces de simulări pe cât de sincer pe atât de dureros?

Când la repetiţiile dramei *Celălalt versant* Marcel Oancea schimbase replici şi dialoguri fără să crâcnească, o făcuse doar din nepăsare? Când admisese scoaterea Angelei Cernea din rol făptuise o simplă gafă? Se gândise numai la avantajele băneşti, importante nici vorbă pentru un om fără un salariu fix, sau...?

Era leal? Într-o luptă avea să respecte anumite reguli şi să respingă acţiunile neelegante? Va dezarma după un eşec ori va încerca să-l răpună?

Eugen nu putea deduce nimic din atitudinea de până acum a lui Marco. Viri era o fiinţă disimulată şi

primejdioasă, dar n-avea dreptul să-l judece după ea, tot aşa cum el nu trebuia sub niciun motiv să fie definit prin Relia. Iar dacă Marco îi răbda probabil multe lui Viri, era oare un semn că va fi tolerant şi cu ceilalţi?

De un singur lucru era Eugen sigur: paşii aceia posomorâţi şi spinarea aia îndoită pe care o văzuse îndepărtându-se din sala teatrului arătau mai curând durere decât ciudă sau furie. Şi cu toată mulţumirea pe care o încercă la gândul că o învăţase minte pe Maria Pandele, că nu se lepădase de sine şi că, distrugând spectacolul, împlinise un act de credinţă, îi părea rău. Îi părea îngrozitor de rău pentru actori, pentru aceşti oameni care nu cunosc pe lumea asta altă bucurie decât să joace şi să fie văzuţi. Şi, într-un fel, îi părea rău că fusese silit să-i dea o lovitură lui Marco, dezvăluindu-i aspectele dubioase ale unui talent închis între orizonturi inferioare şi zbătându-se într-o zbuciumată platitudine. Ar fi trebuit, poate, să-l răpună folosind armele pe care Marco le mânuia cel mai bine, adică însuşirea de a se adecva desăvârşit la real... Nu era însă de datoria lui să lichideze o impostură care-l târa şi pe el în impostură? „Nu simula o căinţa tardivă, îndoielnică şi inutilă. Măcar pe tine scuteşte-te de minciuni.”

Stătea la masă cu Relia.

— Ce vrei, suc de roşii sau vin? îl întrebă ea.

— Aş bea o tărie.

— Şi eu aş bea ceva tare. Simt nevoia să beau ceva.

— Excelentă idee, surâse el aruncându-i o privire rapidă.

Relia se îndreptă spre bar şi aduse o sticlă de coniac. Ciocniră în tăcere.

— La ce te gândeşti, dragul meu?

— La nimic.

— Eşti obosit?

— Puţin.

— Ai avut o zi grea?

— Obişnuită.

Relia se uită la el. Dar nu-i spuse nimic. Luă hotărârea să provoace o discuţie cu Marco. Împărţit între un elan şi o durere, ca şi cum n-ar fi ştiut prea bine dacă se află după o victorie sau după o înfrângere, se gândea că-i datora lui Marco o reparaţie: îi va spune limpede că-i gata să-l sprijine la viitoarea piesă, dacă era în adevăr bună şi dacă între timp Marco nu va încerca să se răzbune. Da, asta va face. O va face peste două săptămâni. Mai devreme de cincisprezece zile nu putea fi vorba. Ar fi însemnat că-i e frică. (Poate că una din originile acestei decizii era şi certitudinea că Marco se va răzbuna.)

— Abia acum îşi aminti că autorul celor cinci piese cu ajutorul căruia Răzvan Ştefănescu urma să fie transferat îl anunţase că mâine avea să-i dea o veste bună. Bineînţeles, Eugen se feri să lege această ştire de pornirea sa de generozitate faţă de Marco.

Într-adevăr, a doua zi, dramaturgul l-a chemat la telefon şi i-a comunicat că vrea să-i vorbească între patru ochi. Eugen a înţeles îndată că transferul nu era atât de simplu şi că celălalt doreşte să stabilească un pact mai sigur înainte de a-l întreprinde. L-a poftit să vină imediat la teatru.

Avea aerul cam perplex.

— Regret, dar deocamdată nu se poate face nimica. Peste trei luni e cel mai simplu lucru.

— De ce?

— E pensionar, reangajat cu contract pe timp limitat ca specialist indispensabil pentru o lucrare.

— Răzvan Ştefănescu?

— Da, evident. Doar am notat numele.

— Din atelierul trei?

— Da, lucrează împreună cu soţia dumneavoastră.

Cu marea lui prezenţă de spirit, Eugen a desluşit totuşi o explicaţie şi a întrebat cu un ton suspicios:

— Pentru ce-a fost pensionat?

Celălalt i-a răspuns cu un fel de nelinişte:

— Cum pentru ce? Pentru vârstă. Are aproape

şaptezeci de ani.

A făcut o pauză şi a adăugat, circumspect, să nu-l supere pe regizor:

— S-ar putea să se înşele soţia dumneavoastră. Fratele meu îl cunoaşte foarte bine şi spune că n-a băgat niciodată intrigi, că nu-i genul de om care ar... lucra o tânără ingineră.

Eugen a încremenit într-o expresie de perplexitate, ca şi cum tot n-ar fi ştiut cine dintre ei a minţit ori s-a înşelat: el, autorul, Relia? Siguranţa de sine îi dispăru brusc. Până atunci existau puncte de reper. Erau încurajatoare sau nu, însă oricum defineau ceva. Acum ele se dezagregaseră şi totul se clătina.

Avea desigur multe să-i reproşeze Reliei, dar o socotise o fiinţă loială. Aşadar îl păcălise, iar el se mişcase luni de zile ca într-un somn pe care-l luase drept trezie. A simţit crescând în el o revoltă împotriva celei care-i drogase zi de zi, manipulându-l aşa cum voise. A dus mâna la buzunar după o ţigară, a căutat chibriturile, le-a găsit, a aprins unul, dar, în loc să dea foc ţigării, l-a ţinut în mână până i-a ars degetele. Furia împotriva Reliei se asocia cu furia împotriva lui însuşi. Inteligenţa, luciditatea sa pieriseră brusc, odată cu revelaţia spre care se grăbise s-ajungă. A avut senzaţia că de aici înainte exhibă impudic o infirmitate.

Şi-a revenit cu greu, dar şi-a revenit. S-a trezit făcând socoteala că pentru o simplă informaţie nu-i revenea obligaţia să rescrie el însuşi textul. Aşa că a început să-l înveţe pe dramaturgul prezumtiv cum să-şi refacă scrierea. Probabil că habar n-avea ce spune, întrucât atunci când acesta l-a întrerupt („bine, dar personajul meu nu e un om lipsit de voinţă, diippotrivă, are o voinţă de fier“), a ripostat descumpănit: „Sigur, dar vorbeam în planul celălalt şi în orice caz nu face nimic”.

A pierdut aproape două ore cu el. După care şi-a însoţit musafirul până la uşă cu zâmbete şi cu încurajări.

Pe urmă a plecat şi Eugen. Îi era teamă să nu dea

cineva peste el şi să observe cât e de năucit. Cum a ajuns acasă, s-a lungit pe pat străduindu-se să înţeleagă de ce se considera Relia absolvită de culpabilitate declarându-se îndrăgostită de un pensionar. A conchis: mărturisindu-i că iubea alt bărbat, Relia îi demonstra o francheţe care o justifica în propriii ei ochi, dar dintr-o prudenţă elementară dăduse un nume fals, iar ca substituţia de persoane să fie mai greu de descoperit, a unuia existând realmente. Singura greşeală e că alesese un pensionar.

Când Relia a intrat pe uşă, n-a interpelat-o, şi nici mai apoi în timpul dejunului. Au schimbat câteva amabilităţi cu intonaţii deopotrivă de neutre. Apoi s-au dus să-şi facă somnul de după-amiază, dar numai Relia a dormit. Când s-a trezit, a găsit pe noptieră o cafea. I-a mulţumit. Avea pometii îmbujoraţi şi-i căuta ochii. Dar el privea ţintă înainte. S-a dat jos din pat, s-a îmbrăcat, l-a întrebat dacă-i place noua ei rochie, el a confirmat, şi-au pornit împreună la Grigore Papadopol, unde erau invitaţi. Pe drum au stabilit că pe la unsprezece seara vor pleca de la soţii Papadopol; gazdelor nu le plăcea ca musafirii să rămână la ei acasă târziu, iar aceştia se simţeau atât de prost şi se plictiseau atât de tare, încât se jenau să plece, de frică să nu pară că fug. Iar în tot acest timp, Eugen s-a gândit la celălalt, care nu era Răzvan Ştefănescu, n-avea părul blond, „ochii ca mierea” şi un caracter asocial.

La plecare, când îi deschise uşa ca s-o lase să treacă, spaţiul fiind prea îngust, Relia îl atinse în treacăt şi atunci realiză cât de greu îi va veni de-aci înainte s-o ia în braţe. O clipă uită că nu era mult de când hotărâse să se despartă. Îşi spuse că ceva trebuie să se schimbe, dar, din nenorocire, nu există cale de schimbare. Toate erau imposibile. Imposibile, căci le întâlnise în piese. Începând cu amorul sau cu sinuciderea, continuând cu împăcarea împletită din pocăinţă şi iertare – n-o vedea pe Relia căzându-i la picioare şi nici pe el absolvind-o – şi sfârşind cu celelalte soluţii propuse şi anulate de nenumărate scrieri. „Teatrul îmi ia mijloacele de expresie şi de

acţiune”, surâse el. Un surâs verde.

Se urcară în minuscula lor maşină, un Fiat 500, şi-şi găsi o voluptate din a conduce automobilul cu mişcări line, cu variaţii de viteză insensibile şi frâne blânde. La intrarea în strada Grigore Alexandrescu văzu două femei luându-şi rămas bun pe marginea trotuarului, una dintre ele pregătindu-se să traverseze fără a se asigura, căci mai avea de completat o idee insuficient dezvoltată. Dacă accelera puţin, accidentul era inevitabil. Să ucizi o nevinovată şi să intri la închisoare, realizând astfel despărţirea definitivă de o soţie adulterină – iată o situaţie pe care n-o mai întâlnise în dramaturgie. Definitivă? Nu era în stare de ebrietate, aşa că pentru omor prin imprudenţă putea lua cel mult câţiva ani. Ca s-o uite pe Relia era insuficient, mai ales că în temniţă n-avea altceva de făcut decât să-şi amintească de ea. Iar dacă la proces declara că făptuise intenţionat accidentul, curtea avea să-l socotească dement, fără îndoială traumatizat şi, în loc să-i agraveze pedeapsa, i-ar fi redus-o.

Femeia rămăsese departe în urmă, continuând să-şi ia rămas bun. Eugen se înfurie: „Pierd vremea inutil. Îmi port coarnele ca toţi ceilalţi.”

La doctorul Grigore Papadopol (profil distins, descărnat, auster ca o abstracţie) se reunise multă lume după un protocol riguros întocmit în funcţie de nevoile soţiei sale, Maria Vernescu Papadopol, traducătoare din franceză şi spaniolă, iar conversaţia animată trecea de la un subiect la altul. În mai puţin de două ore s-a discutat despre cruzimea povestirilor pentru copii, unde celor mici le e oferită opţiunea între a le sta capul unde le stau şi picioarele şi a se căsători cu fiica împăratului, despre soarta vitregă a traducătorilor care pot fi oricând înlocuiţi unii cu alţii, ca şi cum n-ar fi nişte individualităţi distincte, şi despre destinul ingrat al istoricilor literari, aceşti proletari ai erudiţiei.

Lipsea totuşi o idee mântuitoare care să închege

dezbaterea şi să-i asigure o singură inimă. Fiind prea mulţi invitaţi, dialogul se purta pe grupuri, în funcţie de cum se aşezaseră printr-un destin geografic.

— Puţin coniac?

— Nu, mersi.

— Whisky?

— Un strop. Ajunge.

Alexandru Vintilă, recunoscut cronicar dramatic; surâse Mariei Vernescu Papadopol fără a se atinge de pahar. Nu punea niciodată gura pe alcool. În societate vorbea rareori şi puţin. „Are atât de puţine idei încât până şi pierderea uneia îndurerează”, remarcase o dată Marco.

Într-un colţ al camerei, un grafician, căruia statura şi frumuseţea îi dădeau motive să creadă şi în cultura sa, îşi explica punctul de vedere unui universitar. Prietena graficianului, asistentă la aceeaşi catedră, o femeie slăbuţă şi urâţică, îi atinse deodată mâna, într-o mângâiere părând numai afecţiune şi mândrie. Plăcut surprins, bărbatul plecă ochii, tăcu, iar asistenta îl privi cu o recunoştinţă de astă dată sinceră.

Alături, un cunoscut poet se întreţinea cu o redactoare a Editurii „Globul”, o femeie înaltă, brună, într-o rochie foarte decoltată, care-i lăsa umerii goi şi-i scotea în evidenţă sânii grei, voluminoşi. Poetul o asculta, cu capul sprijinit în palmă, ca şi cum nu se putea rupe din farmecul acestei inteligenţe, în timp ce ea vorbea, vorbea necontenit.

— E insuportabilă, îi şopti un alt redactor al aceleiaşi edituri, profitând de momentul în care femeia se ridicase să caute, o scrumieră. Cât o să mai trăncănească?

— Nu mă deranjează, ripostă poetul. Sunt obişnuit să lucrez şi cu radioul deschis.

Stelian Panait, regizorul de filme, îl întrebă pe Eugen:

— Eşti printre noi?

Umăr la umăr, îl asigură Filipescu.

— Atunci, îţi mulţumim.

De obicei, Eugen ţinea seama de dorinţa doctorului

Papadopol ca subiectele aduse în discuţie să fie cât mai neutrale cu putinţă, nu cumva să se emită în propria lui casă idei primejduindu-i aspiraţia de a urca în ierarhia clinicii la a cărei conducere râvnea. (Se spunea despre el că nu pierde o ocazie să-şi înfunde colegii. „Nu-mi vine să cred. Un om atât de distins?! se mirase Relia. — Evident, el n-are nicio vină, îi replicase regizorul, fizionomia i-a jucat o festă.”) Dar în acea seară, urmărind-o pe Relia, ghemuită într-un ungher al canapelei şi ascultând cu o binevoitoare indiferenţă dezbateri deşarte, ca o femeie ce ştie prea multe şi gândeşte prea adânc ca să se lase antrenată într-o sporovăială sub demnitatea ei de om de ştiinţă, Eugen împinse dinadins discuţia într-o direcţie periculoasă. Unul din invitaţi, traducător şi el, elogia tocmai tălmăcirile din Alfred de Vigny semnate de Maria Papadopol:

— Absolut strălucite... Întâlnirea fericită a două sensibilităţi... Suflul nedefinit al inspiraţiei...

Era un bărbat fără talie, fără gât, cu o faţă umflată şi cu buza inferioară atât de lăbărţată că părea să-i acopere până şi nodul cravatei.

— Într-adevăr, confirmă Eugen pe-un ton grav, Maria a găsit cele mai frumoase echivalenţe. Mai mult decât atât: traducerea ei trece dincolo de aparenţele versurilor lui Vigny, către înţelesurile lor.

— Dumneata te referi, nu-i aşa, la demnitatea, la nobleţea omului? rosti cu un glas sentenţios celălalt.

— Dimpotrivă, ripostă energic regizorul.

Şi, cum se lăsase o tăcere încărcată de uimire, continuă:

— Alfred de Vigny şi demnitate? Parcă n-am şti c-a fost o târâtură. Nobleţe? Cel mult nostalgia ei. Fiindcă avea pe conştiinţă numai josnicii.

Grigore îl privea înmărmurit. Cu faţa palidă şi cu vocea tulburată, protestă:

— Bine, dar înălţimea lui de gândire, dar durerea lui...

Văzându-l răpus de jale, Eugen se însufleţi şi mai tare:

— Înălţime de gândire? Cum poţi să afirmi asta, doctore, dumneata care eşti un diagnostician reputat. S-a bălăcit prin toate abjecţiile.

Relia îi făcea semne disperate („Ce te-a apucat? Nu ţi-e bine? Doar e scriitorul ei preferat. O să creadă că-i o aluzie la bărbat-su“), dar el simulă că nu o bagă în seamă. În încăpere se lăsase o tăcere reprobativă. Străduindu-se să rămână o gazdă desăvârşită, Maria Vernescu Papadopol schiţă un surâs, venit parcă dintr-o ancestrală educaţie a resemnării, cum îl au numai cei ce-au învăţat să accepte şi să tacă. Surâsul trecu pe chipul ei uşor, fără să atingă stratul de pudră şi ruj. Traducătorul cu faţa tumefiată întinse o mână mare şi păroasă spre Eugen ca şi cum i-ar fi cerut cuvântul, însă nimic nu putea opri indignarea regizorului. Îşi întoarse capul, înclinându-l în acelaşi timp spre umărul său stâng, într-o atitudine spunând limpede că nicio rugăminte, plângere sau ameninţare nu-l va clinti, fixă un punct aflat dincolo de zidurile încăperii, privindu-l neabătut sub sprâncenele dese şi negre, care, ori de câte ori se încrunta, îi asigurau o înfăţişare energică şi intratabilă, iar prin tonul vocii îi făcu să priceapă pe toţi că are dreptul la acel minim de respect datorat unui om înfrăţit cu adevărul:

— Ce nevoie avem să-l înfrumuseţăm? Realitatea e c-a fost un arivist şi un turnător. Un arivist şi un turnător care nu s-a dat în lături de la nimic. Există probe. Probe cu nemiluita...

Şi începu să le expună.

Grigore turna fără întrerupere vin în pahare ca şi cum ar fi vrut să stingă un incendiu, în vreme ce soţia lui îi spunea din ochi: „E grav, e foarte grav“, iar el îi răspundea tot din priviri: „E definitiv”.

Când Eugen socoti că-l ponegrise îndeajuns pe Vigny, execută o întoarcere:

— De asta mi-a şi plăcut atât de mult traducerea Mariei. Se simte în ea izbânda unui mare poet, care se răscumpără prin artă de greşelile omului. În versiunea ei,

se vede cum tot ce-a vrut Vigny să cuteze şi n-a cutezat se transformă în regret. Şi nu-i doar regretul pentru erorile lui, e regretul pentru ceea ce e neîmplinit, dramatic, greu de priceput de către alţii într-un destin atât de singuratic. Pentru că ăsta a fost Vigny: un naufragiat al absolutului.

Doctorul Papadopol, uşurat ca de-o grea povară, lăsă să-i scape un suspin de satisfacţie, traducătorul cu buze al căror ritm de creştere era, nici vorbă, cel mai ridicat din lume căzu de acord cu punctul de vedere al lui Eugen, pe care acum, da, îl înţelegea. Maria servi torta, tăind bucăţi mai mari şi mai groase ca de obicei, redactoarea îl privi furioasă fiindcă fusese întreruptă tocmai când era atât de intens ascultată, Alexandru Vintilă se uită la el amorf, Stelian Panait se întreba, probabil, de ce un bun regizor ţine să se dea în spectacol cu scamatorii de doi bani, iar Relia îl străpungea cu ochii de parcă ar fi descoperit dintr-o dată în Eugen ceva rău şi meschin.

Pe la zece Eugen dădu semnalul de plecare, receptat într-un entuziasm general, şi se urcară în maşină.

După ce intrară în casă şi traseră plapuma peste ei, o clipă înainte de-a stinge veioza, Eugen o întrebă:

— Ce-i cu Răzvan Ştefănescu?

Surprinsă, Relia rosti cu un sentiment de vinovăţie:

— Mă fascinează. Nu-i vina mea, dar mă fascinează.

— La cei şaptezeci de ani ai lui? replică el scos din fire.

Relia păli:

— De unde-ai aflat?

Eugen îi întoarse spatele:

— Acum spune-mi despre ce-i vorba.

Vorbise ca şi cum nu i-ar fi rămas decât să completeze un nume pe certificatul de adulter. Ea răspunse repede, gâfâirud:

— Te-am simţit atât de sâcâit de insistenţele Doinei Ursu... Erai atât de amărât de greşeala lui Marco. Şi de faptul că ţi-o scosese pe Angela din rol. Nu te-ai văzut, dar nu mai erai om. Sau, în orice caz, nu mai erai cel pe

care-l iubesc. Atunci m-am gândit cum să te fac să uiţi de toate necazurile de la teatru.

Eugen s-a reîntors năucit. Şi nu găsi altceva să zică decât!

— De la cine ai ştiut?

— Cum de la cine? De la Viri.

Şi izbucni în lacrimi.

Încă o dată desăvârşita ei candoare îl ului. Se uita la Relia ca şi cum ar fi vrut să se convingă dacă femeia de lângă el era cu-adevărat soţia sa, ori altcineva, nemaiîntâlnit până atunci.

— Bine că s-a terminat, că nu mai puteam.

Şi îngerul care devenise demon din bunătate (poate cea mai primejdioasă dintre convertiri) îl privi drept, fericit că-şi regăseşte adevărata lui natură:

— Nici nu ştii ce îngrozitor e să simţi că-ţi lipseşte totul dintr-o dată.

Relia izbucni din nou în lacrimi, iar Eugen, care simţise până atunci tensiunea insuportabilă a alergătorului strunindu-şi muşchii şi aşteptând înfrigurat lovitura de pistol anunţând startul pentru a zvâcni înainte, o prinse în braţe. Şi în noaptea aceea nu se gândi decât la frumuseţea chipului ei, la ochii de-un albastru limpezit, la părul lucitor care-i cădea pe umeri ca faldurile unei cortine somptuoase, la tenul ca de lapte, la pielea aceea catifelată.

N-o lăsă să doarmă nici măcar un ceas. Pe urmă discutară îndelung, cu o linişte regăsită, iar în cele din urmă şi despre Marco. De abia spre patru dimineaţa a realizat Eugen că tot ce ştia Relia de la Viri privea evenimentele dinainte de vizionare, căci de atunci n-o mai văzuse pe soţia lui Oancea. Un moment a avut simţământul omului care s-a informat cu mult interes de situaţia la zi dintr-un ziar pe care l-a citit febril şi tot mai satisfăcut, pentru ca dintr-o dată să descopere că gazeta e veche de doi ani. În clipele de nehotărâre care au urmat a decis să-i spună totul Reliei. Îi datora această

sinceritate. Şi apoi era mai înţelept ca ea să afle ce se petrecuse de la el, înainte de a-i ajunge la urechi într-o versiune deformată.

Cuvintele lui treziseră în ochii ei trei reflexe – mândrie, spaimă, durere – fără ca ele să se lege într-o privire certă.

— Eşti sigură că e bine să continui?

— Da. Continuă.

— Poate ar fi mai înţelept să tac.

Ca şi cum mărturisirea l-ar fi dezvăluit pe de-a-ntregul, pijamaua i se desfăcuse şi i se vedea pielea.

— Nu. Vorbeşte.

Iar el continuă să-i mărturisească.

— Dumnezeule, cum ai putut? şopti la un moment dat Relia.

— Nu puteam altfel.

— Eugene...

— Da.

— Am bănuit.

— Cum ai bănuit? Ce te-a făcut să bănuieşti?

Dar ea nu-i răspunse.

Când sosi ora de plecare a Reliei, nu terminase să-i povestească prin tot ce trecuse în zilele când îşi distrugea spectacolul. Aşa că o însoţi prin străzile forfotind de lume şi luminate artificial până la Institutul ei de proiectări. Iar în clipa despărţirii o convinse să-şi ia un concediu pentru a doua zi, sâmbătă, ca să plece împreună într-un *week-end.*

Ajunse la teatru primul, înaintea personalului administrativ, care venea la opt. Portarul îl privi îngrijorat: oare se pregăteau evenimente senzaţionale? poate unele care priveau chiar cariera sa de portar?

Telefonă la Marco acasă – îi dispăruse orice ezitare – dar nu răspunse nimeni. Chemă din nou peste o jumătate de oră şi reveni din sfert în sfert de ceas. Fără rezultat. Pe la zece sosi Dinu Velea care, aflând că Eugen e în teatru, la regizorat, îl chemă de îndată la el în birou: mai ştii, poate ţinea să-şi mărturisească vina pentru falimentul

spectacolului *Celălalt versant.* Regizorul nu dădea semnele remuşcării. Vorbi despre proiectul spectacolului *Domnişoara Julie,* iar Velea îi făgădui tot sprijinul.

Ieşi din biroul directorului şi încercă să dea de Marco, dar telefonul continua să sune în gol. Aşa că plecă spre casă, şi cum în ziua aceea n-aveau femeie de serviciu, pregăti el masa. (Era una din cochetăriile lui să-şi pună şorţ şi să facă pe bucătarul, ca Alexandre Dumas.) Tocmai terminase să aşeze florile în vasul de cristal, când auzi cheia în uşă şi pe urmă râsul fericit al Reliei.

După dejun s-a ridicat problema spălatului farfuriilor şi al cratiţelor. Eugen le folosise pe toate, dar Relia a avut o idee de geniu: să-şi pună bagajele în maşină şi să plece în mica lor vacanţă direct de la Marco, fără să mai treacă pe acasă, iar luni dimineaţă venea femeia.

Viri i-a întâmpinat plină de elan, iar Marco l-a luat chiar pe Eugen în braţe şi l-a sărutat zgomotos pe amândoi obrajii (n-o mai făcuse niciodată), de faţă cu toată lumea; apoi l-a recomandat tuturor, ca şi cum ar fi fost un necunoscut: „Fratele meu de eşec. Am fost învinşi împreună, şi asta ţine loc de tot.“

Şi în timp ce Eugen îl urmărea cu un surâs pribeag, începu să-l laude pentru că ştia să scoată dintr-o replică de cinci ori mai mult decât pusese autorul în ea şi pentru că în această lume în care nu ştii ce gândesc unii despre alţii, în care câteodată nici tu nu ştii ce să crezi despre tine, iar prieteniile sunt de-o zi, pasiunile de-o noapte şi indiferenţele ţin uneori cât o existenţă – Marco întreţinea şi stimula acum în mod deliberat retorismul, distrugând parcă voit cuvintele prin exces şi ridiculizându-le prin melodramatism – regizorul rămăsese egal cu sine, suportând cu aceeaşi demnitate, succesul şi înfrângerea. Dovadă cât de frumos reacţionase după ce Velea îi alungase spectacolul din repertoriu numai pentru că era prea îndrăzneţ:

— Fiindcă, sigur, nici pentru un scriitor nu-i un fleac să-şi vadă piesa aruncată la gunoi. Bineînţeles că şi lui îi e

greu. Mai ales în prima perioadă îi e totdeauna greu. Dar scriitorului îi rămâne pagina tipărită. Ce-i rămâne însă regizorului? Şi apoi un scriitor depinde, până la urmă, doar de condeiul lui. Dar un regizor? Soarta lui ţine de actori, de public, de cronicari. Ajunge ca unul din ăştia să-i fie împotrivă şi s-a terminat cu el. Ceea ce-i o nedreptate strigătoare la cer. Dar lasă, Eugen, îţi promit eu că lucrurile n-or să rămână aşa. Ce-ai făcut tu pentru piesa mea n-o să rămână nerăsplătit.

Toţi auziră fraza, dar numai Eugen văzuse ochii lui Marco fixaţi, o secundă, asupra lui cu o expresie care întărea necrezut de mult făgăduiala. După o clipă de tăcere, Eugen exclamă plin de avânt, ca un om mergând în întâmpinarea norocului:

— Contează şi tu pe mine.

Două pete înfloriră pe obrazul Reliei, şi cât ai clipi toată faţa şi gâtul ei se înroşiră.

Viri veni lângă ea drăgăstoasă:

— Trebuie să închinaţi.

Şi îi întinse un pahar de vermut, singura băutură de care Eugen îi spusese odată că nu se atinge în ruptul capului, fiindcă-i face greaţă.

După miezul nopţii Eugen şi Relia plecară şi, în timp ce goneau pe şoseaua aproape pustie cu ochii aninaţi dobânda luminată a farurilor, el o întrebă dintr-o dată, parcă pentru a rupe o tăcere speriată:

— Ce-i exact Institutul ăla al tău? Ce faceţi de fapt acolo?

Relia răspunsese obosită, fără să întoarcă capul.

— Parcă n-ai şti... Ţi-am mai spus-o. Şi cred c-ai înţeles perfect. Doar ai terminat şi tu arhitectura. Dacă n-ar fi decât proiectul de diplomă la absolvirea facultăţii. Proiectăm maşini.

Avea un glas stins şi cuvintele stinghere încercau să ascundă iritarea, panica. Era clar că nu-i ardea să vorbească. Dar Eugen o atrase pe nesimţite într-o discuţie despre cei cu care lucra.

Află astfel că Răzvan Ştefănescu (pe care avea să-l urască până la moarte) era „vioi ca o zvârlugă“ şi înlocuia lipsa imaginaţiei cu o experienţă dublată de-o excelentă memorie, ceea ce-i îngăduia la fiecare nou proiect să-şi amintească de felul cum fuseseră soluţionate dificultăţile la alte maşini. Află astfel şi despre Raul Veniamin, care transforma cele mai simple calcule în probleme de matematici superioare, ca să nu piardă beneficiul titlului său de doctor în matematici de la Oxford, şi despre Vasile Aurian, priceput ca nimeni altul să se debaraseze de lucrările mai grele, şi despre Corina, al cărei soţ, de-o gelozie bolnavă, o aştepta totdeauna la ieşirea din Institut, şi despre Anton, zis Tonel, mereu în criză de timp şi înspăimântat că nu va fi gata în termen, şi despre Mariana, desenatoarea gata să lucreze oricând, dar devenind sălbatică ori de câte ori trebuia să refacă ceva din greşeala inginerului.

Poate că iniţial Relia acceptase să-i povestească despre Institut numai pentru a îndepărta amintirea serii, dar până la urmă se înfierbântase. Oricum, nu conteni până nu-i relată câte ceva despre fiecare din colegi şi tot felul de incidente începând cu lupta dusă de ea pentru a avea tandemul (aşa numea Relia biroul şi planşeta ei) lângă geam, căci îi era teamă să lucreze la lumina artificială care strică ochii (nu i-ar fi stat bine cu ochelari).

Cele două zile petrecute la Poiana Braşov au fost mai mult decât o vacanţă, căci abia acum o descoperea pe Relia, cu toate ideile năstruşnice care-i treceau prin minte şi amestecul acela de umor şi ingenuitate. Au stat închişi în camera de hotel cu două calorifere radiind o căldură plăcută şi n-au coborât niciodată. Masa li se aducea în odaie de-o ospătăriţă atât de politicoasă că părea mută.

Încăperea n-avea decât un pat mare şi confortabil, o masă şi două scaune. Prin fereastră se vedeau vârfurile brazilor străjuind luminişul unde fuseseră înălţate câteva clădiri, din bârne de-un negru ars, munţii decupaţi în tonuri grave, domolite, şi drumul şerpuind în jos spre

oraş.

Când vântul şuiera şi geamurile se zgâlţâiau, Relia se ghemuia lângă Eugen. Îl întreba mereu acelaşi lucru:

— Şi chiar mă iubeşti?

El îi răspundea invariabil cu un simplu „da“, amintindu-şi că nu-i cazul să facă „inflaţie de cuvinte amoroase”.

— Eşti mulţumit? Aş vrea să te ştiu mulţumit...

Ascultând-o, lui Eugen i se părea că teatrul cu lumea lui e în clipa aceea tot atât de departe şi de abstract ca şi linia ecuatorului. Poate nici nu exista cu adevărat. Stătea la adăpostul pilotei de puf, cu braţele sub cap, şi era tare plăcut să se gândească că nu există nicio grabă care să-l mâne din urmă.

— Hai, mai povesteşte-mi ceva, îl stârni Relia la capătul primei zile, nesăţioasă să-l asculte.

Iar el îi povesti:

— A fost odată un pictor în Franţa. Locuia într-o mansardă şi se zbatea între pânzele lui suferinde pentru că nu se vindeau. Când n-a mai avut nicio speranţă, s-a apucat să falsifice tablourile altora. Mai norocoşi. Şi s-a umplut de bani. Până aici nimic deosebit. Dar era un artist adevărat şi munca asta însemna pentru el o caznă cumplită. Atunci s-a gândit la ceva care să semene totuşi cu nădejdea. Cum cunoştea întreaga operă a lui Picasso şi-i ştia viaţa, pasiunile, obsesiile, şi-a zis că nu-i nimic nemaipomenit să refacă ceea ce mai făcuse o dată pictorul, dar să i-o ia înainte, să creeze el ceea ce mai devreme sau mai târziu avea să creeze celălalt. Asta da, era ceva. S-a pus pe treabă. L-a închipuit pe Picasso mai bătrân cu câţiva ani, amputat de vitalitate, dar cu poftele rămase întregi şi cu instinctele de viaţă izbucnind neputincios, disperat, grotesc în preajma unor nuduri tulburate şi tulburătoare. Iar pe Picasso, chinuit de silă şi furie, dezarmat, dezgustat de el însuşi, dispreţuindu-se. Într-o zi a aflat că Picasso începuse să se vadă în desenele lui chiar astfel. Şi desenele semănau leit cu cele pe care le imaginase el. Nicio deosebire. Imposibil de

descoperit care erau ale unuia şi care ale celuilalt. A fost marea lui bucurie. Pe urmă...

— Nu, povestea asta nu-mi place, îl întrerupse Relia uitându-se spre uşă, apoi spre fereastră, unde se zăreau norii atârnând foarte jos, ca nişte obloane bine trase. Spune-mi alta. Spune-mi iute alta.

Eugen îi urmări linia obrazului, gâtul fragil şi umerii care se retrăgeau sub pilotă.

— Să încerc.

— Hai, încearcă.

Îşi căută un alt glas, schimbă intonaţia şi, după ce-şi aprinse o ţigară, începu:

— Au fost odată un băiat şi o fată. Pe fată o chema Ioana. Într-o zi stăteau amândoi în preajma unui aerodrom. El se uita la Ioana, dar ea se uita la avioanele care se smulgeau de pe pământ cu puterea unei explozii pentru a dispărea apoi dincolo de orizont. — Priveşte, i-a zis fata. El a întors capul, a contemplat un moment ca şi cum ar fi vrut să sesizeze ceea ce văzuse ea, dar nu descoperi nimic. — Ce trebuie să văd? întrebă. — Frumuseţea lor, replică hotărâtă Ioana. Tânărul se înfurie uşor: — Sunt toate la fel. — Fiindcă ţi-au rămas străine. Şi nici măcar nu suferi, protestă ea. — Tu mi-ai rămas străină. Şi de aia sufăr. — Eu? Străină? De ce spui asta? — Pentru că-nu mă laşi nici măcar-să-ţi sărut ochii. — Totul la timpul său, îi făgădui Ioana. — Când? Ea surâse misterios. Atunci băiatul făcu un gest brusc şi-o prinse în braţe. Ioana nu se apără, dar privirile lor se întâlniră şi el o eliberă. După un timp, rosti cu voce gravă: — Spune-mi, sunt un laş? — De ce un laş? se miră ea. — Pentru că nu te-am brutalizat. — Nu, nu puteai să mă brutalizezi. Fiindcă nu ţi-am opus rezistenţă... îi explică fata. — Nu-s bun de nimic, îngăimă el ruşinat. — Ba da, numai să vrei. Tânărul se ridică în picioare. Ochii îi ardeau: — Ce trebuie să fac ca să mă iubeşti? — Ceva mare. Ceva important. Nu ştiu încă ce. Dar ceva mare. — Eu aş vrea numai să ne iubim. — Atunci caută pe alta. Băiatul se bosumflă:

— Ceva mare. Ceva mare. Asta cere timp. O să am douăzeci de ani când am să reuşesc ceva mare. Şi eu acum vreau să te sărut. — Nu-i nimic. Am să te aştept, ripostă ea liniştită. El îşi trecu mâinile prin părul decolorat de soare. — Să aştept încă şase ani. O să-nnebunesc. Ea râse: — Nu-ţi cer s-aştepţi. — Atunci mă laşi? — Nu, renunţă. — Să renunţ? Nu mă cunoşti. — Ştii, îi explică fata, nu pot fi nevasta oricui. De aceea vreau să faci ceva mare. Nu mă interesează nimic altceva. — Nu vreau nici măcar să te sărut pe gură. Vreau să-ţi sărut ochii. Cer atât de mult? — Ceri totul. El îi întoarse spatele. — N-am să te mai rog nimic. Dar pe urmă reveni şi-i căută ochii: — Ascultă-mă, dacă am să fac ceva mare, atunci n-am să te mai iubesc pe tine, am să iubesc lucrul ăla. Dar ea nu-l asculta: — Ţi-am mai spus: n-am să-l sărut decât pe cel care merită. — Bine, se hotărî băiatul uitându-se cu ură la fata aceea care era cu doi ani mai mare decât el.

Eugen stinse ţigara în scrumiera de argilă şi-i surâse.

— Asta da, e frumoasă, şopti Relia. Dar e adevărată?

— Nu, râse el.

— Mi-ar fi plăcut să fie... Ştii, tu mi-eşti drag indiferent de...

— Ştiu. Vrei să dormi?

— Nu. Povesteşte-mi.

— Ia uite ce frumos plouă, ripostă el, căci nu voia să strice simetria creată de cele două istorioare.

— Mai bine mă uit la tine. Ţi-a cam crescut părul. Ar trebui să te tunzi.

— Îl las lung.

— N-o să-ţi vină bine. Ai să vezi.

Niciodată în cele două zile petrecute la Braşov vreunul din ei nu pomeni de Marco.

Capitolul IX

ÎN SAPTĂMÂNA CARE URMASE reuniunii de la Marco, Traian Cosmescu începu un serial despre arta regizorului, a cărui cadenţă era un articol din trei în trei zile. Ideea lor comună era următoarea: regizorul crede că n-are altă cale de-a se face observat decât sfidând spectatorul, de aceea caută punctele de vedere cele mai neaşteptate, pârjolind, cu voinţa lui de-a scoate ochii, textul, personalitatea actorilor şi scândurile scenei, ceea ce reprezintă o primejdie pentru viitorul teatrului. Banalitatea acestei păreri, destul de răspândite, ar fi trecut nebăgată în seamă, dacă suita de articole n-ar fi adus mereu ca exemplu spectacolele lui Eugen Filipescu, învinuite de toate erorile, obtuzităţile şi aberaţiile de care un regizor poate fi în stare. „Nu am nimic personal de răzbunat şi nu de aceea scriu articolele de faţă. Am însă câteva lucruri de lămurit despre lumea celor care fiinţează doar prin imaginea pe care o trimit publicului şi care ar trebui să gândească mai serios la răspunderea ce le revine”, suna prima frază a pamfletelor întinse de fiecare dată pe patru coloane.

Eugen Filipescu primi cele dintâi lovituri cu fruntea sus, hotărât să reziste demn, demonstrând că oricât ai da în el, dai ca într-un zid, şi că e din familia celor care ştiu să supravieţuiască chiar şi unor pamflete, în goană după cuvântul cel mai tare, adevărate probe de huliganism moral şi exemple de devastare intelectuală. Dar al doilea articol îl atinse serios, iar regizorul îşi ţinu bărbia în piept când îl reciti. Bineînţeles, rămăsese neclintit în hotărârea de a suporta calm atacul dezlănţuit asupra sa. „Nu va

reuşi – îşi spunea el – să mă scoată din sărite şi când mi-o veni ceasul am să-l fac să-şi blesteme meseria.” În a treia rundă înghiţi însă mai anevoie pumnii celuilalt, care acum îl nimereau din plin, întrucât Eugen nu mai reuşea să-i blocheze printr-o frumoasă indiferenţă interioară nici directele, nici aluziile. Când le citea, el, care dispunea totdeauna de o mare provizie de vorbe şi gesturi, avea senzaţia că nu poate articula niciun cuvânt oricât l-ar căuta prin labirinturile tăcerii şi că, dintr-o dată, uitase caligrafia atât de bine învăţată a indiferenţei. La al patrulea articol, Traian Cosmescu deveni şi mai violent, parcă până atunci nu făcuse decât să se exerseze. Se dezlănţui ca o maşină de cărat pumni. („Actorul nu e, aşa cum îşi închipuie unii, asistentul utilitar al regizorului, asociatul lui modest şi provizoriu, iar eul interpretului nu e un repertoriu de comportamente dictate, controlate şi condiţionate de acest fals dumnezeu care întreţine relaţii de o cruzime afectuoasă cu victimele lui. De altfel, cei pe care-i privilegiază sunt şi cei mai năpăstuiţi. Să urmărim, de pildă, evoluţia artistică a Ginei Marinov...”) Cosmescu îl izbise tare şi cât putuse mai jos. Eugen simţi o senzaţie de gol şi o oboseală subită îi îngreună picioarele. „Mă tem că n-o să mai pot rezista”, îşi spuse el, ţinând puternic în mână ziarul şi păşind cu precauţie pe pavajul umed, în mijlocul unei străzi, devenită brusc ireală, fără case, fără trecători, amintire a unei străzi ce nu existase cu adevărat niciodată.

De mirare că s-a ţinut pe picioare şi a izbutit chiar să dea aparenţa seninătăţii. „Jamais répondre”, i-a zis el Tatianei Sandovici-Cădere, care, sincer afectată, venise să-l consoleze, iar lui Piero i-a explicat: „Dragul meu, iubesc prea mult actul criticii ca să nu-i accept regulile. Ceea ce-i frumos într-un pamflet e tocmai vehemenţa lui intelectuală.“ Dacă Piero l-a ascultat, cu o străveche şi încercată îngăduinţă (replicându-i ironic: „când eşti lovit capeţi mari privilegii; poţi să te plângi, să ripostezi, să ierţi; ai la îndemână o grămadă de atitudini, una mai

ispititoare decât alta – şi înţelepciunea şi dispreţul şi suferinţa; devii foarte puternic”), Tatiana s-a prefăcut, dintr-un trezit instinct monden, că-l crede, şi a schimbat imediat vorba, recunoscându-şi parcă eroarea de-a fi luat un fleac drept catastrofă.

Adevărul e că Eugen Filipescu n-avea cum să riposteze, tot aşa cum Marco nu putuse să facă nimic când îşi văzuse piesa distrusă. Îi rămânea doar – aşa cum îşi repeta întruna – să aştepte zile mai bune. Iar până atunci să suporte consecinţele. Ele nu întârziară. Dinu Velea nu-i dădu să pună în scenă niciun spectacol. Din dispoziţia Mariei Pandele, numele regizorului fu cules pe noile afişe cu litere subţiri, aproape invizibile. Dar asta era un fleac. Mai grav e că actorii începuseră să-şi corecteze rolurile din spectacolele lui Eugen Filipescu, încercând să remedieze viciile semnalate de Traian Cosmescu şi, din păcate, confirmate de eşecul răspicat cu *Celălalt versant.*

Când se întâlnea cu Marco – cel puţin o dată la zece zile – dramaturgul se arăta tot mai prietenos, iar Viri chiar îşi exprimă faţă de Relia regretul pentru neplăcerile prin care trecea „bietul Eugen”:

— E o ruşine. Nu se face asta cu un artist.

Eugen nădăjduise o clipă ca Oancea să prezinte unui teatru a doua lui piesă – acum n-avea nicio îndoială că vă fi proastă, şi-şi zicea că oricare ar fi fost scena sau regizorul ce-o monta, va găsi el o modalitate să-i scoată şi mai mult în evidenţă deficienţele – dar Marco îi declară într-o seară că deocamdată are altele de lucru şi că nu mai intenţionează s-o joace. Poate peste câţiva ani.

Fireşte, atacurile lui Traian Cosmescu nu-l puteau lichida. Într-o zi serialul tot va lua sfârşit, alte stagiuni aveau să vină şi lumea va uita. O să aştepte ca lucrurile să se potolească şi atunci îşi va spune şi el cuvântul. Numai că n-avea puterea să aştepte şi nu mai dormea cu nopţile, începuse chiar să-i fie lehamite să mai treacă pe la teatru, unde Dinu Velea întârzia, întârzia mereu să-i încredinţeze un nou spectacol. Poate că o făcea din

proprie iniţiativă, poate că o făcea la îndemnul prietenilor lui Marcel Oancea care aflaseră că eşecul lui Eugen nu era un eşec inocent şi că regizorul subminase în mod deliberat o speranţă a dramaturgiei, poate că îşi punea problema dacă Eugen e, într-adevăr, un talent, dacă merită să investească în ei încredere...

Reliei îi ascundea întinderea dezastrului, plasându-se pe poziţia unui om zdravăn, pocnit din senin de-un nebun, şi-i povestea plin de haz cum până şi cei care ori de câte ori vorbeau cu el aveau în gură numai apă sfinţită şi se ridicau pe labele din faţă acum nici nu-l mai cunosc şi abia-i răspund la bună ziua, iar când o fac, au un aer de eroi sfioşi sau de complici, ceea ce e, până la urmă, la fel de caraghios.

Relia îl asculta tăcută, istorisind la rândul ei mici incidente năzdrăvane de la Institut; de unde-i veni odată chiar ideea să facă apel la spiritul ei năstruşnic, dar nu-l răbdă gândul să-i ceară ajutorul arătându-se altfel decât bărbatul care scutură cu nepăsare de pe umeri tot ce l-ar putea cât de cât stânjeni. Dacă se prăbuşea în faţa ei, totul se ducea de râpă. Aşa că făcea tot ce-i sta în putinţă să ascundă că se simte stors de puteri, că are genunchii moi, că pe dinăuntru e făcut zob, iar efortul de-a se ţine drept, neclintit, îl costă neînchipuit de mult.

Într-o noapte avu un coşmar. Se făcea că stă de vorbă cu Marco, aşa cum stătuse de vorbă în vara aceea pe plajă. Oancea îl ţinea de umeri cu degetele lui puternice. Degete care-i puteau strivi clavicula aşa cum striveşti un ghemotoc de hârtie. Şi prin degetele lui se scurgea un fluid de nemărginită încredere în sine. Marco îi spunea întruna: „Trebuie să te dai bătut”, iar Eugen îi răspundea: „Nu, asta nu pot. Cere-mi orice altceva.” Şi simţea că se sufocă, fiindcă sufla un vânt uscat, nisipurile fumegau, iar cerul era îmbâcsit de-o pâclă joasă. „Linişteşte-te. Să ştii că ţin foarte mult la tine”, îi şoptea dramaturgul. Apoi faţa şi trupul i se mistuiră dintr-o dată. Din masa aceea enormă de carne şi muşchi rămase doar un braţ. Dar

braţul îl ţinea strâns. Lui Eugen îi era cu neputinţă să scape din menghina care-l înhăţase fudul şi protector. Privi, spre mare, dar acolo unde fusese apă nu mai era decât un gol verzui. Vru să se ridice în picioare, însă pulberea sfărâmicioasă a plajei nu-l mai ţinea. Marco slăbi strânsoarea. Eugen se scutură cu furie. Nu reuşi să se elibereze. Ţipă cu o voce înfundată: „Sfârşeşte odată!“ Marco, deloc speriat, îi ţinu mai departe, aruncând asupra lui o suflare în care fermentau aceleaşi otrăvuri ca cele din aer: „Dacă am să sfârşesc, tu ai să regreţi”. Lui Eugen îi veni greaţă. Se zvârcoli, în vreme ce încerca să uite de duşmanul a cărui faţă nici nu putea să şi-o amintească, dându-şi vag seama că de fapt visează, dar că în acelaşi timp ratează prilejul de a discuta cu Marco şi încercând să descifreze clipa pe care-o trăia, temându-se că atunci când se va trezi ea se va şterge din memorie. Resimţea aprig dorinţa să-l distrugă pe dramaturg şi totodată să-l înţeleagă şi să-l ierte, să se reîntoarcă într-o epocă irecuperabilă şi să fugă înainte, departe, cât mai departe de tot ce era mincinos în ea, fără să ştie prea bine ce voia în realitate, pricepând doar că tot ce era de nimicit se consumase, fără a se sfârşi însă pe deplin.

Din coşmar îl trezi Relia, pe care o întrebă speriat:

— Am vorbit în somn?

— Ai spus ceva, dar n-am înţeles nimic. Mai mult te-ai zvârcolit.

Traian Cosmescu continua încă să-l pocnească vârtos şi nu ajunsese la capătul serialului său când Dinu Velea se aranjă să fie transferat la editura „Teatrul-Muzica-Filmul”. Înţelesese că, dacă războiul dintre Marco şi Eugen ţine de-un accident, pacea atârnă de-un miracol, iar conflictul riscă să facă victime şi în rândurile nonbeligeranţilor. Ca mâine-poimâine putea deveni şi el o ţintă, mai cu seamă că nu era cu totul străin de cauzele măcelului. Cum un alt director nu se găsea cât ai bate din palme, iar el voia să plece imediat, Eugen – într-un moment de inspiraţie – şi-a

asumat alături de Maria Pandele conducerea provizorie a teatrului.

De la Maria Pandele pornise totul, dar Eugen era gata să uite acum vechea rivalitate. Iar directorul administrativ nu era răzbunător, era practic. Se arătă dispusă să colaboreze cu Eugen, cu condiţia ca treaba să meargă bine. Regizorul a mai fost vizitat o dată de inspiraţie, dovedindu-se docil şi ajutând-o pe Maria Pandele să-şi facă planul. Pentru o piesă care abia mai pâlpâia şi urma să fie scoasă din repertoriu a dat fericite soluţii de regenerare, declanşând şi o campanie de propagandă la televiziune prin mijlocirea unui prieten. Pentru alt spectacol cu totul neinteresant – semnat ca şi celălalt de colegul său Dan – dar foarte economicos (piesa, aşa cum îi explicase Maria Pandele, aparţinea acelor scriitori atât de valoroşi încât nu mai cereau să li se plătească drepturi de autor, opera lor fiind de domeniul public), a găsit câteva norocoase efecte regizorale etc., etc. În discuţii părerea Mariei Pandele era şi părerea lui. Sigur, directorul administrativ avea prea multă experienţă spre a se lăsa amăgită de această primenire radicală în concepţiile lui Eugen şi nu credea în ea. Dar pe Maria Pandele n-o interesa ce gândeşte regizorul despre artă, ci numai ce e gata să facă în vederea realizării câştigurilor băneşti prevăzute pentru anul financiar în curs.

Eugen ştia că n-are nicio şansă să fie numit în locul lui Velea, mai ales după şirul de articole împotriva lui. Şi nici n-o voia. N-o voia deloc. Însă campania lui Traian Cosmescu îi şubrezise autoritatea, iar câteva săptămâni în funcţia de director puteau să-i refacă, măcar în parte, un prestigiu în declin.

Aşteptând să vadă cine va fi noul conducător al teatrului, circula mult, vedea tot felul de oameni, cu dorinţa de a-şi câştiga prieteni şi aliaţi şi de-a fi mereu informat, mai cu seamă că unii dădeau ca sigură numirea lui Marco, iar perspectiva de a-l avea pe dramaturg ca director îl neliniştea, îl otrăvea, îl înfuria. Încordarea

zilelor deveni de nesuportat. De la teatru mergea la cafenea, de la cafenea în tot felul de vizite, apoi iar la teatru, cutreierând cabinele, şi din nou prin restaurante, glumind, bând, promiţând discret, trăgând de limbă şi neobservând că în locul ploilor prinseseră să cadă fulgi de zăpadă, că venise iarna.

Într-o seară, târziu de tot, după ce stinseră lumina, Relia, pe care continua s-o ţină departe de preocupările lui, îi şopti:

— Unul din voi ar trebui totuşi să cedeze.

Eugen şuieră printre buze:

— Nu eu am să fiu primul.

Relia făcu o pauză, pe urmă rosti uşor intrigată:

— Te amuză?

Ce întrebare! Îl cunoştea oare chiar atât de puţin? Răspunse oftând:

— N-am încotro.

La lumina vânătă a neonului din stradă o văzu mişcându-şi încet capul în stânga şi-n dreapta şi-i auzi vocea puţin tulburată:

— Mi-am închipuit.

Relia nu mai spuse nimic o bună bucată de timp şi Eugen ar fi putut să creadă c-a adormit, dacă nu i-ar fi văzut genele clipind. În cele din urmă, Relia spuse:

— Şi, dacă te-aş ruga *eu* să cedezi?

Eugen replică fulgerător, căci trăind într-o lume unde promptitudinea ripostei e hotărâtoare, unde o secundă de întârziere poate schimba sorţii, se învăţase să gândească iute:

— Cred c-ai face o greşeală.

Relia îi replică la fel de prompt, de parcă i-ar fi prevăzut răspunsul:

— De-aia nici nu te-am rugat.

Glasul ei n-avea sunetul unui reproş. Semăna mai curând a râs. Întinse mâna, îl apucă blând de păr şi-l scutură uşor ca şi cum s-ar fi jucat cu un căţel. În clipa aceea Eugen simţi că admiraţia Reliei pentru el e în

descreştere, fiind înlocuită cu un început de compătimire. Iar compătimirea e cealaltă faţă a aroganţei. Nu, nu era arogantă. Pe chipul ei tras se ivi tristeţea. Sentimentalismul şi giugiuleala condescendentă a Reliei constituiau dovada propriei lui slăbiciuni. Soţia începea să-l cunoască. În faţa neliniştitoarei perspective, Eugen simţi că i se frânge inima.

I-a apucat mâna, i-a sărutat-o, apoi a murmurat:

— Mai bine n-ai fi abordat subiectul.

Relia a oftat, un oftat lung. Avea un nod în gât când s-a scuzat:

— N-aş fi făcut-o. Dar am făgăduit.

— Cui?

Cine oare se amesteca? Şi cu ce scop? Ce urmărea?

— Cine?

— Margareta Oancea.

Margareta? Care Margareta? Pe Viri o chema Victoria.

— Cine-i asta?

— Mama lui Marco.

Da, evident, şi Marco putea să aibă o mamă. Dar iată că-i semăna fiului: se băga în treburi care n-o priveau.

— Mai bine l-ar sfătui pe fiu-său să-şi vâre minţile-n cap.

Relia ridică din umeri:

— Zice că nu poate. Că e ca turbat.

— Şi-ai acceptat rolul de-a mă potoli tu pe mine?

— N-am avut încotro, zise ea şi izbucni într-un râs plin de seninătate. Dar n-am făgăduit să fac astfel încât să reuşesc.

În mai puţin de-o secundă Eugen o trase lângă el şi începu s-o sărute.

Da, confruntată cu o grijă maternă, Relia cedase, cedase formal, şi nimeni n-ar fi putut s-o acuze că nu intervenise pe lângă soţul ei, dar procedase aşa încât să nu obţină nimic, rostise cuvintele parcă alese anume ca să-l îndârjească şi mai tare. Iar felul în care îl dezmierdase nu trăda o milă superioară, ci dimpotrivă, mulţumirea

femeii care ştie că se poate bizui pe bărbatul ei.

Gândul ăsta nu l-a părăsit nici a doua zi dimineaţa, iar soarele galben, rece, de decembrie îi lumină o faţă mai odihnită. Plecă înviorat la teatru, unde-l aştepta o surpriză.

Când Eugen aflase că Răzvan Ştefănescu era un pensionar reangajat temporar, fusese atât de uluit încât nu mai făcuse niciun comentariu şi mai ales omisese să contramandeze rugămintea de-a fi îndepărtat din Institutul Reliei. Astfel că a rămas surprins când dramaturgul s-a prezentat la el surâzător, cu piesa refăcută după indicaţiile primite şi cu informaţia că se aprobase prelungirea contractului marelui specialist, dar la alt institut.

Un moment, ştirea l-a satisfăcut; era o dovadă că, dacă Relia ar fi fost într-adevăr îndrăgostită de Răzvan Ştefănescu, el, Eugen, ar fi avut cum să acţioneze. Era totuşi o victorie, o victorie zadarnică şi stupidă, dar o victorie, şi regizorul simţea mare nevoie de această pomadă curativă, căci plăgile deschise de serialul lui Traian Cosmescu supurau. Pe urmă însă se încruntă, căci acum trebuia să achite nota, adică să-i recomande piesa unui teatru. Nu era grav – de vreme ce nu el iscălea spectacolul – dar nici plăcut nu era. A promis să se ocupe folosind cuvinte uleioase, furios că intrase de pomană în toată afacerea asta.

Pe la patru, Relia s-a întors neagră acasă. Niciodată soţul ei n-o văzuse atât de întunecată.

— Ce s-a întâmplat? o chestionă el, bănuind că aflase de vreo nouă manevră a lui Marco.

— S-a întâmplat că am rămas fără Răzvan Ştefănescu.

Eugen se uită în farfuria în care începeau să sleiască două ochiuri cu şuncă:

— Şi-i o nenorocire atât de mare?

— Este! răspunse ea fără să se atingă de mâncare. Fiindcă Răzvan ştie meserie.

— Poate că nici noul tău colaborator nu-i un ageamiu.

— Poate. Oricum însă nu cunoaşte lucrarea.

Încercă s-o consoleze:

— Ai să-l înveţi. N-are de ce să-ţi fie teamă.

— Zău? Termenul bate la uşă.

Relia dădu la o parte farfuria şi adăugă:

— Mănâncă tu. Eu n-am chef.

Din politeţe şi din remuşcare, Eugen nu se atinse nici el de mâncare. Avea o vină, dar nu-i mai putea sări în ajutor, căci a cere revocarea hotărârii l-ar fi făcut ridicol şi l-ar fi antrenat la obligaţii suplimentare. Căută să se împace cu el însuşi, reamintindu-şi că luase iniţiativa îndepărtării pensionarului din dragoste pentru Relia, dintr-o dragoste fără margini, iar puţin mai târziu îşi spuse că şi ea are o vină, chiar una mai mare decât a lui, căci scornise o iubire care nu exista. Eliberat de povara culpabilităţii, găsi resurse s-o îmbărbăteze.

Cum Relia rămase pe gânduri, îi şopti cu un glas care venea de departe:

— Iertaţi-mă, doamnă, că vă inoportunez. Nu ştiţi din întâmplare unde e strada Albastră?

Ea se întoarse încet, surprinsă, înţelese că urmărea s-o înveselească şi după o ezitare intră totuşi în joc, dar numai cu intenţia de a-l termina.

— Îmi pare rău, nu ştiu.

— Cum, n-aţi trecut niciodată pe acolo? insistă el.

— După câte ştiu, nu. Regret.

— E posibil? N-a fost făcută decât pentru dumneavoastră.

Ea surâse:

— E o stradă nouă?

— Nu, dimpotrivă. Una din cele mai vechi. De secole vă aşteaptă. Scuzaţi-mă.

Ochii Reliei, abia ascunzându-şi lacrimile, se fixară asupra lui Eugen ca şi cum ar fi privit un străin.

— Am impresia că m-aţi acostat.

Rostise propoziţia ca o constatare şi cu un soi de jenă că nu sesizase de la început intenţia necunoscutului.

— Mai exact, am intrat în vorbă.

— E acelaşi lucru. Unde-i strada Albastră?

— Pretutindeni unde vă aflaţi. Toate străzile devin de azur cum păşiţi pe ele.

— Şi rămân aşa?

— Nu. Îndată ce le părăsiţi devin cenuşii.

Până la urmă izbuti să-i descreţească fruntea. Dar zilele următoare se arătară grele pentru ea. Noul ei colaborator era inginerul Marin Bordea, amabil, competent şi gata să facă treabă bună, dar neînchipuit de fricos, căci intrase o dată la apă, când din cauza unor erori de proiectare ale altora nu se realizaseră parametrii fixaţi, şi acum n-avea altă grijă decât „să se acopere”. De unde până atunci Relia lucrase normal cu Răzvan Ştefănescu, comunicându-şi concluziile unul altuia peste birou, acum era obligată să facă note scrise pentru orice mărunţiş, note datate, bătute cu copie şi înregistrate. Lucrurile decurgeau astfel:

— Marine, am stabilit intrarea conductei de ulei la 150 milimetri de peretele din fund.

Un zâmbet curtenitor, o expresie de mulţumire, apoi:

— Aurelia dragă, dacă nu te deranjează prea mult, fă-mi o notiţă în acest sens. Şi cu o schiţă ca să se vadă exact poziţia.

Relia îi făcea hârtia, iar a doua zi primea răspunsul care suna cam astfel: „Vă mulţumesc pentru nota dvs. din... privind poziţia de intrare a conductei de ulei. Am luat-o în studiu şi vă vom comunica în termen de cinci zile dacă e compatibilă cu cerinţele părţii noastre de proiect”. Exact peste cinci zile o altă notă: „Studiind poziţia de intrare a conductei de ulei, ea nu pare să stânjenească niciun element din partea noastră de instalaţie. Dacă ulterior se vor ivi totuşi aspecte încă imposibil de prevăzut în actualul stadiu al proiectării, vă vom comunica de îndată. Pentru a evita refaceri de lucrări, vă rog să consideraţi această poziţie încă provizorie timp de cincisprezece zile.“

Când citi această hârtie, Reliei nu-i veni să-şi creadă ochilor şi simţi că i se urcă sângele la cap, dar, după obiceiul ei, se stăpâni. Odată ajunsă acasă, însă, îşi dădu drumul. Cu obrajii în flăcări, fulgeră printre lacrimi de ciudă abia reţinute, înşiruind grijile care năvăliseră dintr-o dată în viaţa ei, hărţuindu-i-o fără rost. Eugen se sperie, căci n-o mai văzuse niciodată în halul ăsta. Încercă să-i explice cu argumente raţionale iraţionalitatea existenţei, îi descrise psihologia omului, dar cum, alături de Eugen, avusese vreme să se imunizeze împotriva retoricii, Relia protestă neînduplecată:

— Nu înţelegi că-n felul ăsta trebuie să fac proiectul de trei ori? O dată să-l gândesc, altă dată să i-l explic lui Marin, a treia oară să-l conving să-l contrasemneze?

Eugen o povăţui să provoace „discuţii“ cu caracter oficial, în care să stabilească liniile mari ale lucrării, ca să nu mai fie nevoie să-şi scrie note de la doi metri distanţă. Relia încercă şi această cale, dar după aia blestemă şi mai tare: dezbaterile tehnice ţinuseră o dimineaţă, iar redactarea minutei, două.

Era ostenită, furioasă şi chiar după somnul de după-amiază abia îşi revenea. Suporta greu orice vizită, orice reuniune şi comitea greşeli la bridge. Cu toate astea îşi păstrase umorul, chiar dacă el prinsese unele umbre de amărăciune în reflecţii de genul: „Să vezi că până la urmă n-o să mai pot comunica niciodată cu nimeni decât în scris”.

Fiindcă Relia mai putea glumi, Eugen socoti că necazurile ei nu sunt atât de serioase, că nu şi le pune la inimă, că oricum mai devreme sau mai târziu erau sortite destrămării. Spre această concluzie, care avea pe nesimţite să mărească depărtarea dintre ei, fu împins şi de faptul că acum nu mai încăpea nicio îndoială: Marco urma să devină foarte curând noul director al teatrului „Camil Petrescu“. Îl informase confidenţial Dinu Velea, iar fostul conducător nu şi-ar fi permis să-i comunice ştirea dacă numirea lui Marco n-ar fi fost la acea oră un act

oficial. Eugen nu ştia motivele exacte care-l mânaseră pe Dinu Velea să-i transmită vestea. O făcuse din satisfacţia de a-i arăta ce dezlănţuise distrugând spectacolul *Celălalt versant* şi silindu-l pe el să se transfere? O făcuse din ranchiună împotriva celui care-i lua locul, ori dintr-un rest de preţuire şi de prietenie pentru regizor? Oricum n-avea importanţă. Important era un singur lucru: ce atitudine trebuia să adopte. Aşa că, după ce i-a mulţumit lui Dinu Velea pentru încredere, a început să se gândească.

N-avea nicio posibilitate să schimbe sau să determine hotărârile forurilor superioare. Era clar că, în noua lui funcţie, Marco va dispune de forţe şi de mijloace să se apere şi să lovească şi mai crunt. Dar ce putea să facă? Asta era situaţia. Bună, rea, trebuia s-o accepte. Orice tentativă de a zădărnici, traducerea în practică a numirii ar fi fost o utopie. La ce-ar folosi împotrivirea lui? În plus, ar fi dat impresia că are o răfuială personală cu Marco, că e orbit de-o duşmănie nejustificată, că i-e frică de el. Da, mai ales asta o să se creadă. Şi, la urma urmei, nici n-are de ce să-i fie teamă.

„Dacă-şi închipuie că, fiindu-mi şef, voi fi la cheremul lui, că mă va obliga să pun în scenă ce spectacole are el chef, se înşală. Oare n-a înţeles că nu-s omul concesiilor? Aş vrea să văd cum o să se poată descurca fără regizorul principal al teatrului? Şi, afară de asta, îi va trebui vreme să-şi facă relaţii, prieteni în rândurile trupei.”

Hotărât lucru, a lupta împotriva deciziei semnate e o aberaţie. De altfel, Marco nu va acţiona făţiş împotriva lui, întrucât ar însemna să dezmintă o prietenie pe care – din motive ce-i rămân încă misterioase – ţine morţiş s-o prezinte în ochii lumii ca fără fisură. Până una-alta, aşa e chibzuit să se comporte şi el: ca un prieten. Cel puţin, aşa va evita stârnirea unor noi animozităţi în teatru. Nu-i nimic, lasă să vină director. Dacă asta ţinteşte dramaturgul cu piesele lui, facă-i-se voia. Dacă-i dă pinteni doar perspectiva ascensiunii sociale şi a liniştei economice (în ultimii ani trăieşte – cum zice Maria

Pandele – numai din „venituri întâmplătoare”), să-şi vadă visul cu ochii, îi va dovedi lui şi nu numai lui că nu urmăreşte în artă decât satisfacţii străine de artă. Mai mult, va demonstra că-i tot atât de neputincios să devină un bun director pe cât e de inapt să devină un bun scriitor. Desigur, Marco îşi spune: n-oi fi cel mai talentat dintre cei talentaţi, dar nu se poate contesta că-s un scriitor; n-am încă experienţa unui om de teatru, că-s un om al realităţilor care se pricepe când e oportun să închidă ochii şi când să-i deschidă mari, când să aibă iniţiative temerare şi când să fie acomodant. Evident, Marco are însuşirile astea, dar el o să aducă probe că toate laolaltă sunt absolut insuficiente ca să fi un adevărat conducător artistic. El nu ştie cât e de anevoios să fii director de teatru, câte acrobaţii pe muchie de cuţit faci zi de zi ca s-o scoţi la capăt, împăcând datoriile repertoriului cu ale planului de încasări, câte alambicuri trebuie să străbată o hotărâre pentru a rămâne măcar în parte ceea ce a vrut să fie, câte istovitoare strădanii sălăşluiesc în necesitatea de a ţine-n mână cincizeci de oameni, fiecare considerându-se mai presus decât ceilalţi patruzeci şi nouă, războindu-se aprig între ei pentru fiecare centimetru de scenă, dar solidari în lupta contra directorului, prin definiţie răspunzător că nu joacă, sau că nu joacă ce vor ei, sau că joacă în piese fără succes. El crede că va mătura piedicile cu un dos de labă, că inimile salariaţilor şi podelele instituţiei vor tremura sub impunătoarea-i statură de gigant, că în panoplia lui va găsi destule şiretlicuri şi că-i totuna a fi un profesor capabil, ori un gazetar iscusit, ori un organizator dotat cu a fi un animator artistic. El îşi închipuie că puterea lui asupra fiinţelor şi lucrurilor, îndoielnică în lumea fragilă a ficţiunii, e irezistibilă în planul existenţei curente.

„Dar am să-i arăt eu lui, şi nu numai lui... O să-şi frângă gâtul în mai puţin de-o stagiune. Dacă şi Dinu Velea, care-i un as, şi-a luat tălpăşiţa!“

În satisfacţia, pe care regizorul şi-o întrezărea,

zdrobirea carierei administrative a lui Oancea constituia însă numai o părticică din rezultatul scontat. Restul până la „total” urma să fie bucuria că, asaltat de griji ce vor năvăli din toate părţile, de manevrele printre pasiuni adverse, de sâcâiala şedinţelor, va fi constrâns să-şi mute forţele de pe poligonul manuscriselor pe fronturile unui război de uzură şi că-şi va slei muniţia şi carburanţii, ajungând să râvnească la foaia de hârtie a scriitorului care fusese cândva – scriitor insignifiant, dar scriitor – ca la un miracol imposibil.

Îl şi vedea prăbuşindu-se patetic ia picioarele lui – un gigant surpat – şi, la imaginea asta aţâţătoare, chipul i se transfigura, fiindcă regizorul se avânta, se avânta tot mai mult şi mai departe cu închipuirea. Nu încerca niciun dubiu că va reuşi să fie tot atât de abil în planul relaţiilor sociale ca şi prietenul lui, mai ales că de data aceasta avea „avantajul terenului”, aşa cum nu încercă niciun dubiu că Marco va fi un prost director. „Am să arăt că de pomană sunt nemulţumit de felul cum înnod raporturi cu realul. Am să arăt că, la nevoie, mă pricep şi eu, şi încă mai bine decât Marco, să evoluez pe frânghii, trapeze şi inele.”

Exceptând aceste prezumţii, precum şi ideea că-i foarte nimerit şi foarte înţelept să-şi piardă timpul strigându-şi în gura mare afecţiunea pentru Marco şi declanşând o acţiune de cucerire a simpatiilor în sprijinul viitorului director, totul era perfect logic în gândirea lui Eugen Filipescu. O gândire hotărâtă să nu ia în seamă dezminţirile pe care viaţa i le aruncase în faţă ori de câte ori încercase să-şi adjudece succesul în planul relaţiilor sociale.

Şi-a întocmit deci un proiect cu tot ce avea de făcut pentru a pregăti o primire favorabilă viitorului conducător şi a da senzaţia că între acesta şi el ar fiinţa un pact tainic şi nespus de solid, dar, fiindu-i teamă că va uita acţiuni esenţiale, a trecut chiar la redactarea unui caiet de regie al acestui *happening.* Scriindu-l, a găsit o adevărată

desfătare. Se simţea ca un şef de stat major orânduind trupele la asalt, dispunând tunurile, tancurile şi, evident, forţele din serviciul secret. Simţământul ăsta i-a adus aminte că, în primul război mondial, Marele Cartier german, sub bagheta inegalabilului Von Ludendorf, elaborase un studiu complet în care erau prevăzute toate mişcările posibile ale aliaţilor, precum şi ripostele ce aveau să le zădărnicească. Amintindu-şi însă cum s-a sfârşit războiul, nu şi-a putut reprima o uşoară îngrijorare.

Strategia lui Eugen Filipescu prevedea ofensiva în instituţie şi în afara ei. Cu o reală cunoaştere a oamenilor de teatru, înţelegându-le precis şi nuanţat psihologia şi ţinând sub observaţie toate resorturile acestui câmp de patimi şi de interese exact cu aceeaşi siguranţă cu care se înşela asupra rostului şi valorii întreprinderii sale, a stabilit ce trebuie să afle fiecare despre Marco pentru a-l întâmpina cu o simpatie şi o încredere pe care timpul îşi va lua grija să le dezamăgească. („Cu cât mai mari vor fi speranţele fiecăruia, cu atât mai dureroase decepţiile.”) Absorbit de acţiunea sa şi ascultând de „exigenţe tactice”, găsea în el resursele unei supleţi sufleteşti care-l încânta. Era fericit că se poate frânge şi răsfrânge în atâtea chipuri câte îi cereau fiinţele din jur pentru a fi manevrate. E adevărat că o clipă s-a speriat constatând că nu se mai recunoaste pe sine de la o întâmplare la alta, ca şi cum cineva i-ar fi retezat legăturile dintre ceasuri, răsturnându-i neîncetat ideile, simţămintele şi obligându-l la salturi peste goluri, dar imediat şi-a revenit: „Mă împart în mai multe făpturi, însă, de fapt, mă desăvârşesc într-una singură”.

Conform „planului de operaţii”, a reunit la el în câteva rânduri o serie de personalităţi din lumea teatrului, dându-i Reliei să înţeleagă că doreşte s-o mai distreze ca să mai uite de necazurile ei:

— Frumoasă seară, nu-i aşa? îi spuse Eugen într-o sâmbată la sfârşitul uneia din aceste petreceri.

Relia, care strângea prin casă, se întoarse spre el, îl

privi şi tăcu. El simţi nevoia s-o îmbuneze:

— Ai pregătit lucruri excelente. Şi pateurile, şi friptura, şi torta au fost grozave. Îţi mulţumesc.

— N-ai pentru ce.

Continuă să care farfuriile în bucătărie şi să pună băuturile în frigider.

— Ce bine că mâine ne putem scula amândoi mai târziu! reveni el.

— Conversaţia cu tine devine tot mai săracă, replică Relia.

— Ce vrei să spui?

— Că uneori ne detestăm exact pentru ceea ce-i mai bun în noi şi ne stimăm tocmai, pentru ce n-ar trebui...

Eugen avu o ezitare pe care o rezolvă printr-un:

— Mi-eşti dragă.

— Strângi legaturile de familie?

I se vedeau umerii zvâcnind sub bluza albastră, dar nu plângea.

— Ce ai, Relia?

— Nimic.

— Ce te frământă?

— Nimic.

— Totuşi. Nu te simţi bine?

— N-am nimic.

— Atunci?

— Ţi-am spus: nimic.

— Eşti supărată pe mine?

— Ce motiv aş avea?

Eugen se gândi că, într-adevăr, n-avea niciun motiv.

Capitolul X

REALITATEA ÎI INSPIRA TATĂLUI său fascinaţie, repulsie, teamă; era în acelaşi timp ceva sacru şi ceva respingător. Dar o întâmpina cu sentimentul, consolidat prin ani, că, orice s-ar întâmpla, se află puţin deasupra ei. Oare cine se pricepea mai bine decât el să-i iasă înainte cu o glumă? Nenorocirile nu-l găseau niciodată cu pumnii strânşi, cu ochii speriaţi, gata să strige după un ajutor pe care nimeni nu i-l putea da, sau dispus să intre în încăierare şi să se răfuiască pe viaţă şi pe moarte cu dezastrul. În semn de indiferenţă, în semn de superioritate, arbora un surâs făcut din melancolie şi înţelegere. Odată, la bătrâneţe, povestindu-i lui Eugen cum pierduse puţinii săi bani – adunaţi cu chiu cu vai dintr-o leafă mizeră – printr-o investiţie nefericită, rosti ca o scuză: „A fost chestie de ghinion... Numai că ghinionul e cel mai mare defect pe care-l poate avea un om de afaceri. Şi de ce să te mint, am avut cusurul ăsta...” Altă dată, după ce se despărţise de-un coleg, contabil ca şi el, îi spuse lui Eugen: „E un individ foarte bănuitor. Se îndoieşte de intenţiile fiecărui om care-i iese în cale. Dar nu fiindcă ar fi fost mereu tras pe sfoară, ci pentru că, în clipa când îi întinde cuiva mâna, se gândeşte ce-ar putea câştiga de pe urma lui şi, bineînţeles, îşi închipuie că şi celălalt judecă la fel. Uite, şi din punctul ăsta de vedere sunt un om norocos. Cu anii am învăţat să mă apăr de teama consecinţelor, căpătând certitudinea că nepriceperea mă împiedică oricum să le prevăd... Slavă Domnului că nu-mi semeni, că te-am

crescut altfel.” Printre sfaturile pe care nu contenise să i le dea fiului său încă din adolescenţă era şi acela de a-şi constitui o cultură făcută din citate, referinţe şi exemple celebre: „E foarte important să ai totdeauna la îndemână un mort de prestigiu care să poarte pe umerii lui părerile tale. Habar n-ai cât de mult te poate ajuta. Mai cu scamă când trebuie să-i convingi pe alţii...”

În toiul operaţiilor de anvergură menite să-i asigure lui Marco adeziunile trupei, Eugen şi-a amintit o clipă de toate acestea, dar prea preocupat să se depărteze de sine şi să se admire cum ştie să fie vesel sau să fie trist când, de fapt, nu era nici vesel, nici trist, ci numai îndârjit, le-a uitat foarte iute. Oricum, nimic din atitudinea, din parabolele, din poveţele tatălui său n-avea cum să-i fie de folos în confruntarea cu oamenii de teatru de felul lui Mircea Pamfil sau al altora.

Mircea Pamfil studiase arhitectura, dar nu apucase să înalţe vreo clădire. Din facultate intrase de-a dreptul în teatru, pasionat de scenografie. Până aici drumul său fusese întocmai cu cel al lui Eugen Filipescu... Dar Mircea Pamfil nu se simţi ispitit să devină şi regizor, poate pentru că era un bun decorator şi nu se resemna uşor să devină un prost director de scenă, (cum ziceau inamicii lui Eugen), poate pentru că nu-i plăcea să ţină în mână destinele altora şi nu vedea ce fel de voluptate este aceea de-a prelua asupra ta viaţa artistică a unei trupe şi de-a hotărî în numele ei. De altfel, ideea de-a interveni într-o existenţă, fie şi cu un sfat, nici nu i-ar fi trecut prin cap.

Firav, având toracele îngust ca al unei fete cu pubertatea întârziată, nu simţea nici nevoia de-a acţiona, nici, de-a se opune evenimentelor. Treceau pe lângă el. Unii se întrebau ce-ar fi făcut dacă n-ar fi existat meseria de scenograf, căci, nedotat cu simţul utilului, probabil ar fi închipuit case de nelocuit cărora le-ar fi lipsit amănunte cum ar fi baia, bucătăria sau uşa de la intrare. El însă nu-şi pusese niciodată problema. Îşi găsise folosul în acea

lume destinată să fie văzută numai dintr-o parte şi unde dulapurile sunt, ca în piesele lui Gorki, un simbol, iar scaunele hărăzite, ca în tragedia lui Ionescu, unor musafiri invizibili. Aici, în acest univers, unde viaţa se dispensa de momentele ei accesorii, iar oamenii trăiau doar clipele de răscruce, scenograful se simţea la largul lui. „Sigur, acu-i vine uşor, dar ia să-l fi văzut în urmă cu un veac, pe vremea naturalismului”, ziceau cu invidie colegii, iar alţi colegi, din plăcerea de a-i aţâţa, le răspundeau: „Să fim serioşi, pentru Mircea orice epocă tot un paradis ar fi fost; şi asta numai pentru că el era contemporanul ei“. Totuşi nimeni nu-i pusese vreodată la îndoială talentul. De altfel era destul, bunăoară, să facă o pardoseală imitând albul rece cu vine trandafirii al marmorei şi să trimită din pod un policandru cu douăzeci şi patru de lumânări din sticlă răsucită, ca să dea senzaţia augustă şi glacială a unui palat arzând în propria lui trufie. Iar când, pe pervazul unei ferestre, aşeza într-o glastră de pământ un buchet de busuioc, simţeai până la „cucurigu” mireasma ascuţită, piperată a plantei.

La început, fiinţa asta ciudată, care dovedea prin purtarea ei că n-are niciun interes personal de apărat, că puţin îi pasă ce piesă i se atribuie şi care nici măcar pentru materiale nu se bătea, la nevoie mulţumindu-se cu un băţ şi o sfoară, căci tot minuni scotea din ele, fusese ţinta a nenumărate glume şi farse. Le suportase liniştit, ca şi cum nici nu le-ar fi băgat în seamă, iar o lipsă de atenţie şi un fel inimitabil de a părea departe de ceea ce i se întâmplă sfârşiseră prin a tăia cheful şi inspiraţia celor dornici să râdă pe seama lui. Totuşi nu cedară, iritaţi de neverosimila lui seninătate. Atunci cineva emise ipoteza că scenograful care nu ştia niciodată cât costă o pâine sau un kilogram de carne, căruia puteai să-i ceri bani şi să nu-i dai niciodată înapoi, îngerul căzut din sămânţa cea bună a lumii nu era atât de serafic şi de distrat pe cât simula, ci un om de-o abilitate nemărginită, iar candoarea lui constituia masca unui turnător ordinar. Dar

presupunerea putea fi cu greu acceptată, întrucât Pamfil nu căuta tovărăşia altora şi nu ţinea minte nici cel mai simplu banc. Mai târziu altcineva lansă ideea că scenograful rămăsese în toate domeniile, cu excepţia profesiunii sale, un fel de copil şi că cea mai importantă parte a fiinţei sale spirituale şi fizice nu i se dezvoltase niciodată. Dar inocenţa lui nu semăna deloc cu prostia, iar, pe de altă parte, omul era căsătorit şi avea copii. Spirite mai subţiri dar la fel de intrigate încropiseră în cele din urmă o teorie mai rafinată. Pentru Mircea Pamfil intrarea în teatru ar fi constituit un şoc nu mai puţin puternic decât întâlnirea cu o forţă iraţională. Sub efectul traumatismului, ajunsese să creadă că ceea ce se petrece într-un ansamblu artistic nu-i doar inevitabil, dar şi foarte bine. Această atitudine era dictată de fascinaţia prezentului, de presentimentul unui viitor aidoma cu ceea ce trăia şi de conştiinţa neputinţei sale. Socotind că nu-i rămâne altceva de făcut decât să se supună fatalităţilor lumii teatrale, se aruncase dintr-un instinct de apărare în candoarea lui hipnotică. Alţii, tot aşa de puţin pregătiţi să ia parte la lupta pentru piese, roluri şi celebritate, se mulţumeau să închidă ochii în faţa realităţii, ceea ce – oricât de paradoxal ar părea – reprezintă o operaţie dificilă, pentru că nu-i un simplu act de pasivitate. Temperament pasionat, cu mari resurse de entuziasm, Mircea Pamfil nu putea fi însă satisfăcut doar de-o orbire morală. De aceea se învăţă să schimbe sensul lucrurilor, pozitivându-le pe toate şi dăruindu-le întreaga lui încredere, dar refuzându-şi participarea activă, căci, aşa cum oricine observa de îndată, pentru el un fapt nu era palpabil decât dacă mai întâi devenea ireal. Aşa s-ar explica şi de ce nimeni nu reuşise să-l implice într-o intrigă şi de ce scenograful asculta ce se petrece în jurul lui fără mirare sau interes, ca şi cum ar fi fost vorba de ficţiuni, de proiecţii ale imaginaţiei, singurele lucruri precise, tangibile şi care puteau să-i afecteze existenţa fiind cele din piese.

Desigur, teoria asta despre Mircea Pamfil nu găsise ecou, şi dacă un timp unii se mai întrebară „oare ce fel de sânge o fi curgând prin vinele unui om ca ăsta?“, iar alţii ziceau în batjocură că „în visurile lui, scenograful îşi închipuie viaţa de pe lumea ailaltă întocmai celei de pe scenă, cu sofale îmbrăcate numai cât vede publicul, cu ziduri de pânză, furtuni de tablă, ninsori de hârtie şi două puncte cardinale: curte şi grădină, cei mai mulţi încetară să-şi mai bată capul şi-l înregistrară ca un ţicnit. Un nebun paşnic, căruia i se mai întâmpla să repete cu vocea lui mică, nimerind mereu notele false, ce-a auzit, însă care cu bună ştiinţă nu făcea rău nimănui.

Eugen Filipescu, care nu excludea posibilitatea ca Mircea Pamfil să-şi fi construit, dintr-un motiv sau altul, un personaj artificial, o „acoperire”, şi-a făcut următoarea socoteală: dacă scenograful e realmente candid, inaptitudinea lui poate fi folosită, cum de atâtea ori s-a mai întâmplat în istorie, iar dacă se preface fiind un iluzionist de geniu, abia va trebui să fie consecvent cu inocenţa afişată anume ca să nu divulge. Aşa că, dând de el în atelierul de pictură, unde supraveghea vopsirea unui fundal înfăţişând golul unui oraş cu oase mici şi risipite, a înjghebat o conversaţie cu Mircea Pamfil şi, de la una la alta, a ajuns şi la Marco.

— Îmi pare rău de el, a spus Eugen.

— De ce? s-a mirat Pamfil.

— Că, dacă apucă să vină director, se nenoroceşte.

Scenograful s-a depărtat câţiva metri de pânză, să constate cum se va vedea din sală amestecul de alb şi verde, şi a revenit, aşteptând cu un interes moderat să afle de ce se va nenoroci Marco.

— Nu rezistă, i-a explicat Eugen. În postul ăsta trebuie un altfel de om, un om în stare să poruncească, să cadă la învoială, să-i ducă pe toţi cu vorba. Nu-i făcut pentru aşa ceva.

— Înţeleg.

— Ascultă ce-ţi spun. Omul ăsta n-are ce căuta în

teatru.

Mircea Pamfil îşi exprimă o vagă nedumerire:

— Da’ ce, îl obligă cineva?

— E mai rău decât dacă l-ar obliga cineva. Crede că-i de datoria lui.

— Aha, făcu scenograful abia ceva mai interesat. Şi de ce?

— Pentru că-şi închipuie că teatru înseamnă doar ce văd spectatorii.

— Şi se înşală?

Eugen l-a scrutat suspicios, dar pe chipul netulburat al lui Pamfil nu se putea citi nimic. Ochii limpezi erau preocupaţi doar de pânza din faţa sa. Totuşi, chibzui regizorul, nu strica să se arate puţin enervat:

— Bineînţeles că se-nşală. Ca s-o scoată la capăt, va trebui să se înhăiteze cu unii, să se certe cu alţii, să fie gata la concesii. Or tocmai asta nu poate. Ţi-am mai spus-o, nu? Când e vorba de artă, e total incapabil să facă vreo concesie.

Şi începu să se plimbe în sus şi-n jos cu paşi alarmaţi.

— Linişteşte-te, îl povăţui senin scenograful. Umblatul ăsta o să-ţi facă rău.

— Sigur c-o să-mi facă rău. Dar tu poţi să stai pe loc când vezi că unul din prietenii tăi – poate chiar cel mai bun – e cât pe-aci să se distrugă?

— Zău, te montezi. N-are ce să i se întâmple rău. I s-a întâmplat cuiva dintre noi ceva rău, vreau să zic ceva care să-i schimbe viaţa?

După ce-i aruncă o privire piezişă, bănuitoare, Eugen consideră că-i cazul să se lase convins şi rosti calm:

— Eşti mai înţelept ca mine. Te felicit. Dar nu găseşti că-i trist ca un scriitor, care ar putea face atâtea lucruri extraordinare, să se piardă în administraţie?

— Nu spun că-i bine. Nici, ferit-a sfântul, că-i de dorit. Dar când un artist simte nevoia să pună umărul ca un teatru să meargă cum trebuie, nu-i cazul să-l opreşti. Sunt atât de puţini, sunt atât de rari cei care au cu-

adevărat vocaţia asta...

Mircea Pamfil se adânci în gânduri, strângându-se parcă şi mai mult în trupul străveziu, iar după un timp se întoarse cu nişte cuvinte care înfruntară şovăielnic tăcerea atelierului:

— Cine ştie, o fi simţind nevoia să împărtăşească necazurile şi bucuriile lucrului în comun... Ştii, un autor e mereu singur. Şi când scrie, şi când e criticat. Aici suntem toţi legaţi unii de alţii. Împărţim riscurile şi satisfacţiile. Poate că asta caută.

Deşi era mereu la un pas de maliţiozitate, inexpugnabila candoare a scenografului nu-l uimi pe Eugen. De aceea îl incită:

— Ce-i adevărat e adevărat. Nu poate rămâne indiferent. Dovadă articolele lui. Nu ştie să ia lucrurile uşor, să le privească detaşat. Din punctul ăsta de vedere e chiar un Don Quijote. Tocmai de-aia îmi şi fac griji.

Şi mimă umbra unei nelinişti renăscute.

— Prostii, dragă Eugen. Prostii. N-are ce să i se întâmple rău. De ce nu eşti realist? În orice caz, dacă mă-ntreabă cineva, eu am să-l susţin din toată inima.

Regizorul se declară în sinea lui încântat de rezultatul dialogului. Ar fi fost nimerit, evident, să prelungească discuţia, dar, dintr-o dată, îşi dădu seama că tocmai asta era o imprudenţă.

La despărţire, Mircea Pamfil îi dădu mâna, întinzând-o foarte departe, parcă pentru a pune o distanţă între el şi celălalt şi, în acelaşi timp, ca şi cum i-ar abandona-o. Eugen Filipescu avu senzaţia că scenograful e în stare să i-o lase în mâna sa, definitiv, numai să-l ştie mulţumit.

De la Mircea Pamfil se duse la Maria Pandele şi, pe la mijlocul şuetei, îi strecură, privind-o drept în ochi:

— Mă tot întreb dacă Oancea va face faţă ca director.

Fiinţă pragmatică, Maria Pandele voi să aibă o explicaţie concretă. Eugen i-o servi:

— E o nulitate din punct de vedere administrativ. Nu

numai că nu pricepe nimic din organizare, dar o şi detestă.

Era limpede pentru oricine că un astfel de cusur îndepărtează pe oricine de la conducerea instituţiei în care administraţia, ca peste tot, e decisivă. Dar Maria Pandele a plecat privirea – e felul ei de-a o face indescifrabilă – şi a înghiţit de două sau de trei ori. De când visa ea un director de calibrul ăsta aerian, un om care să nu se amestece în treburile ei, care să nu le înţeleagă şi pe care, deci, să-l poată dirija în voie. Cu Velea, excelent organizator, nu-i prea mersese. Dar dacă venea Oancea, Maria Pandele devenea adevăratul director, iar titularul un simplu consilier artistic.

În momentul acela Eugen a câştigat pentru prietenul lui sprijinul total al Mariei Pandele, care, în emoţia momentului, n-a mai găsit cuvinte.

Cum nicio clipă nu trebuia pierdută, şi-a continuat ofensiva a doua zi, în biroul lui Jean Moraru.

Jean Moraru a fost adus de Maria Pandele, căreia îi trebuia un jurist isteţ, gata s-o prevină de primejdii şi mai ales să-i găsească soluţii pentru a se strecura printre restricţii ce împiedicau libera prosperare a instituţiei. Iar Jean Moraru era exact omul care-i trebuia. Profund pătruns de deviza „clientul meu, stăpânul meu”, singura justiţie în care crede e a întreprinderii ce-l plăteşte. Are o memorie în care sunt înregistrate toate H.C.M.-urile, deciziile ministeriale şi instrucţiunile de funcţionare care privesc de departe sau de aproape viaţa unui teatru, are un creier parcă anume făcut să descurce legislaţia în vigoare sau s-o încurce şi mai rău, dacă asta i se cere. Eugen îl văzuse o dată instalat în fotoliul de piele din faţa biroului Mariei Pandele, umplându-l aproape complet, cu mâinile leneşe adunate sub abdomen, pe coapsele lăţite, ascultând-o cum se văicărea că nu poate să plătească o versiune scenică şi care nu era nici adaptare, nici dramatizare, nici traducere. Părea că nici n-o aude, aşa cum stătea cu pleoapele pe jumătate lăsate, cu răsuflarea

grea trecând printre buzele prea cărnoase. Avea aerul că se gândeşte la altceva, sau că-şi face siesta. Secretara a intrat cu o hârtie de iscălit, a ieşit, a urmat o secundă de tăcere, după care Jean Moraru a spus pe-un ton categoric:

— Există un paragraf în H.C.M. 632, care combinat cu...

Şi, sub privirea extatică a Mariei Pandele, a arătat cum se poate ocoli greutatea. Moraru avea o singură pretenţie: să i se acorde în teatru deferenţa datorată unuia mai înţelept decât toţi la un loc şi respectul cuvenit celui care oricând şi-ar putea retrage o bunăvoinţă niciodată suficient preţuită. Juristului, Eugen Filipescu i-a vorbit în şoaptă despre primejdia ca în locul lui Velea să fie numit în ultimul minut Vasile Ducea, cunoscut pentru infatuarea ţepoasă şi dispreţuitoare cu care-şi tratează subalternii. Ceea ce a avut efectul scontat, căci prin grăsimea lui Jean Moraru a trecut un freamăt. Dintr-o dată a optat pentru Marcel Oancea, despre care Mircea Pamfil îi şi vorbise – Eugen ştia asta – ca despre un om incapabil să ordone.

De la Moraru s-a dus la Piero, însă secretarud literar i-a retezat-o de cum a deschis uşa:

— Dacă ai venit în turneu electoral, las-o baltă.

Eugen a socotit că-i mai înţelept să tacă. Şi amândoi au vorbit despre Dinu Velea, pe care secretarul literar l-a definit excelent:

— Păcat că l-am pierdut. Era un excelent conducător. Ori de câte ori superiorii lui făceau doi paşi îndărăt, el nu făcea decât unul. În felul ăsta le-o lua mereu înainte.

Ieşind din biroul lui Piero, Filipescu a dat de Valentina Ionescu, de care mulţi din teatru se fereau întrucât nu se sfia să spună ce gândeşte şi să se ia la harţă cu oricine fără să-i pese de consecinţe, dacă socotea că are dreptate. Injustiţia o stârnea mai puternic decât alte ispite şi credea că poate s-o denunţe şi s-o înfrângă graţie ardoarei şi impecabilei ei dicţiuni. Protesta când se lua ziua liberă maşiniştilor, se bătea pentru trecerea într-o categorie superioară de salarizare, a colegilor, revendica,

revendica mereu, iar când Dinu Velea îi dădu o primă grasă ca să-i închidă gura, i-o înapoie cu un scandal pe care n-avea să-l uite câte zile îi mai rămâneau de trăit. Nu era deloc proastă, pricepea îndată dedesubturile unei intrigi, interesele implicate, ţelurile ei. Avea pur şi simplu o vocaţie de luptător, iar realul ei talent actoricesc n-o îndemna să şi-o ţină în frâu. Celor ce-o preveneau de primejdiile la care se expune le răspundea hotărâtă: „Uite ce e, eu nu-s merceolog a treia care doreşte să devină merceolog întâi. Iar dacă închid gura, nu mai am ce căuta pe scenă. Şi ştii de ce? Fiindcă nu cred în teatrul mut.” Eugen nutrea o concepţie mai nuanţată despre relaţia dintre etic şi estetic, ceea ce nu-l împiedică să încerce a înregimenta dăruirea tinerei de douăzeci şi opt de ani sub flamura sa.

Cum ştia că Valentina, deşi îl aprecia ca regizor, îl detesta ca om, Filipescu nu ezită să folosească dispreţul ei:

— Mie-mi va fi al dracului de greu cu el.

— De ce? s-a mirat Valentina.

— E un caracter. Indignarea lui e indignare. Entuziasmul lui e entuziasm.

Vorbise cu un fel de ferocitate în glas.

— Şi nu suporţi asta? Nu te lasă conştiinţa?

— Ba nu, am o conştiinţă în stare să digere şi cuie. Dar oricum... Când va fi director...

A-l promova pe Oancea defăimându-se pe sine i se părea nu numai un procedeu abil, dar şi elegant.

Actriţa şi-a trimis privirea către Eugen ca un avion într-un zbor de recunoaştere. Îl mai auzise pe acesta autocalomniindu-se, dar niciodată atât de răspicat. Nedescoperind însă nimic suspect, îşi retrase avioanele la bază.

Eugen a executat acest şir de manevre cu o patimă care imprimase întregii lui existenţe o nouă înfrigurare, fără a sesiza că intrase în posesia unui demon subaltern, îşi zicea că n-are niciun rost să denunţi păcatele eterne

ale teatrului, că-i mai bine să le accepţi şi să încerci să creezi dincolo de ele, participând cu seriozitate la o luptă care nu-i mai puţin savantă şi nici mai puţin pasionantă decât un spectacol. În fond, jocul e foarte complex şi a activa simpatiile, a atenua adversităţile, a desluşi interesele, a deştepta pasiunile, finind în mână cu fineţe toate firele acestui eşafodaj constituie o adevărată artă. Nu degeaba au rămas în istorie atâţia curteni care au devenit exemple ilustre de tehnicieni ai puterii. În euforia lui, regizorul s-a închipuit chiar, o clipă, în clădirea renascentistă a Cancelariei din Roma – pe care o studiase la facultate şi despre care profesorul îi spusese că este pendantul arhitectonic al tabloului lui Tiţian, *Venus din Urbino* – circulând printre succesiunea de pilaştri şi înfruntând interpelări directe, atacuri oculte, şicane spirituale, pe toate biruindu-le. Şi era atât de exaltat de reuşitele sale din secolul al XVI-lea şi de cele din secolul al XX-lea încât, întorcându-se acasă, a înscris operaţiile în carnetul său, omiţând doar întâlnirea cu Piero. Într-un fel, proceda întocmai acelor regizori pe care-i dispreţuia întrucât reţineau doar cronicile elogioase şi aruncau la coş pe toate celelalte, considerate în bloc ca expresia obtuzităţii, a prostului gust, ori a intereselor şi ca atare neputând constitui un material documentar profitabil viitorului. El unul avea altă atitudine. Asculta orice voce, chiar când observaţiile pe care i le adresa îi erau incomode, sincer curios să desluşească sursa dezacordului şi calitatea rezistenţelor provocate de spectacolele sale. Îl pasiona, ori de câte ori citea un articol de bună credinţă, să descopere chipurile în care se răsfrângea opera lui în conştiinţele altora. Acum trecu superior peste dezaprobarea lui Piero. Dar nu-şi dădu seama de asta, aşa cum nu-şi dădea seama de multe.

De un singur lucru îi părea rău, anume că, prin însăşi natura ei, acţiunea lui nu se putea reprezenta în public. Aşa se face că la prânz i-a mărturisit Reliei în parte, nespus de sumar şi cu numeroase menajamente, ce

întreprinsese, adăugând imediat:

— Înţelegi, de fapt eu nu-i fac niciun rău. Şi-l face singur prin hotărârea de a ocupa acest post. Pentru că una din două: ori îl ia fiindcă e pur şi simplu un arivist, ori doreşte să pună mâna pe el numai ca să lovească în mine. Şi într-un caz şi-n celălalt, sunt la fel de nevinovat.

Dar Relia nu era genul de om căruia îi scăpa esenţialul.

— Nevinovat? După cele ce-ai făcut ca să-i convingi pe toţi, inclusiv pe el, că va fi un conducător priceput?

Eugen îşi avea însă contra-argumentul în buzunar:

— E un drept de milenii să-i dai adversarului sentimentul că ai un punct slab, derutându-l, ca apoi să-l nimiceşti.

Obiecţia Reliei nu fu de natură morală:

— Eşti sigur c-o să-l nimiceşti? Ce te face să crezi c-o să fie un director atât de prost?

Eugen simţi unda unei îngrijorări în glasul soţiei sale şi, ca s-o îmbărbăteze, începu să-i explice cu lux de amănunte că Marco se va duce oricum de râpă, întrucât teatrul îşi supune directorii mai iute decât l-ar putea ei supune, fiind la cheremul unor forţe ce se fac şi se desfac peste capul lor, şi că e un întreg angrenaj care-şi imprimă legile indiferent de ce-ar dori directorul. Din păcate, se văzu nevoit să-şi întrerupă expozeul, căci Relia, sculată de la cinci dimineaţa, pica de somn. Seara, când fură din nou împreună, Eugen nu mai cuteză să abordeze subiectul. Acum era ea preocupată de problemele ei.

În ciuda poveţelor lui Eugen, se plânsese la conducere de metodele birocratice ale lui Marin Bordea – din fericire nu în şedinţă, măcar atâta învăţase de la soţul ei – iar răspunsul pe care-l primise fusese că procedeul e perfect legal şi că e preferabil un exces de ordine decât harababură şi lipsă de răspundere. Ascultând-o şi continuând să fie stăpânit de acea încordare exuberantă la care-i dădeau dreptul înfăptuirile din acea zi, a socotit nu numai că-i de datoria lui, dar şi de competenţa lui să-i suprime radical necazurile. Aşa că, după ce a dojenit-o

pentru că nu ţinuse seama de sfaturile lui, i-a dat altele, cu speranţa că de data aceasta le va urma. A început în mod plastic:

— Ascultă, dacă unuia îi place prea mult mierea, ce faci?

— Cât timp şi-o cumpără din banii lui, îi urez poftă bună. Nu mă priveşte.

— Dar dacă umblă la cea pentru care ai cheltuit tu?

— O-ncui.

— Şi dacă nu poţi?

Relia meditã o clipă. Apoi, cu un aer obosit:

— Iubitule, de când am terminat şcoala primară nu mai sunt receptivă la fabule. N-ai vrea să-ncerci altfel?

Dar Eugen nu era dispus să abandoneze înainte de-a enunţa morala fabulei

— Îl îndopi cu miere până face indigestie. După aia, un an sau doi ai pace cu el.

Relia a priceput despre ce-i vorba, dar a văzut şi dificultatea:

— Asta dacă ai prisacă. Altfel poate n-ai de unde.

Regizorul trecu la stilul direct:

— Ascultă-mă, apucă-te şi fă-i tu note lui Marin ăsta. Şi cere-i, dar nu aşa în glumă, zece-douăzeci pe zi. Îţi garantez că nu rezistă.

Relia a reflectat o clipă, apoi a început să râdă încet, cu năsucul încreţit:

— Nu ştiu dac-o să dea rezultate, dar e amuzant. O să încerc.

Convins că soluţia propusă de el e cea bună, Eugen i-a dat instrucţiuni suplimentare, explicându-i cum trebuie acţionat din punct de vedere psihologic, cum trebuie făcut dozajul, ca nu cumva inamicul să sesizeze stratagema. În seara aceea s-a simţit foarte aproape de Relia şi a imaginat un viitor senin în care să se sprijine unul pe altul în toate, adică el s-o îndrume, iar ea să-l secondeze ca un aliat permanent şi necondiţionat.

În zilele următoare, pe când marele bărbat de stat îşi

continua ofensiva, multiplicând şi diversificând formele de recrutare a simpatiilor în favoarea lui Marco şi relatându-i – în comunicate laconice şi totdeauna avantajoase – rezultatele campaniei sale, îşi găsea timp să urmărească şi progresele înregistrate de Relia în acţiunea contra lui Bordea.

Totul a mers bine vreme de-o săptămână, după care Relia, abia stăpânindu-şi râsul, i-a spus:

— Eugene, azi, când i-am dat cea de-a patra notă a zilei, a citit-o, apoi mi-a luat mâna şi mi-a sărutat-o cu un soi de pasiune. Mi-e teamă că începe, să descopere în mine femeia vieţii lui. Tu chiar crezi că-i bine să continui?

Eugen nu încercă niciun fel de gelozie. Era prea sigur de sila Reliei pentru Marin. Dar a căzut pe gânduri realizând dintr-o dată că, spre deosebire de aparatul digestiv, care-şi are reacţiile lui prompte de apărare, aparatul cerebral îngurgitează până la saturaţie substanţa preferată fără a manifesta semnele binefăcătoare ale intoxicaţiei. Or, în acest caz, sfatul pe care i-l dăduse Reliei în loc s-o ajute, mai rău o încurca, căci acum Bordea avea să-şi sporească pretenţiile la nivelul pe care chiar ea îl iniţiase. Eugen se afla într-o alternativă dureroasă: Sau să-i spună Reliei să renunţe, deci să admită că a greşit, sau s-o încurajeze să continue, dar, în acest caz, dacă lucrurile se terminau prost, risca să iasă cu prestigiul şi mai terfelit.

Recapitulă datele problemei. Aşadar Marin Bordea simţea că oricând va putea fi tras din nou la răspundere pentru o vină pe care n-o avea şi încerca să adune probe în sprijinul nevinovăţiei sale. Dacă lucrurile stăteau aşa, atunci inginerul se afla în postura lui Oedip ce trebuie să răscumpere tocmai neştiinţa că se află într-o situaţie dată din capul locului. În acelaşi timp, frica trebuie să fi fost la el o trăsătură de caracter pe care împrejurările o stimulaseră, nu o creaseră, tragedia sa constituind ca şi în cazul Fedrei un destin interior. Şi totuşi, aşa cum aflase de la Relia, până la împrejurarea ce făcuse din Bordea un

timorat şi un maniac, omul avea reacţiile cele mai normale, purtându-şi pălăria pe-o ureche ca toţi semenii lui. Abia ulterior se dezlănţuise sub formă de teroare. Poate că Marin şi Relia ar fi putut convieţui deplin armonios, întocmai ca Romeo şi Julieta, dacă împrejurările exterioare nu s-ar fi împotrivit înţelegerii lor...

Toate comparaţiile şchioapătă – trebui el să conchidă – mai ales când e vorba de tragedii. Şi cum avea alte preocupări mai importante, se hotărî să tranşeze până una-alta propria lui alternativă într-un mod pieziş, dar nu mai puţin radical:

— Dragoste, poate nu mi l-ai descris destul de bine. Nu ştiu ce să-ţi spun. Fă cum crezi.

În felul acesta aruncă toată răspunderea asupra ei, ceea ce însă – decise el – nu era un act de laşitate, întrucât Reliei îi plăcea să-şi rezolve singură greutăţile. Relia a zâmbit înţelegător:

— Atunci o să revin la sistemul meu de rezistenţă pasivă. Ştii, Eugene, cred că noi ăştia din lumea tehnică nu suntem atât de subtili ca voi.

Regizorul se întrebă dacă e cazul să bănuiască vreo ironie în replica soţiei sale. După ton s-ar fi părut că nu e, dar, aşa cum o cunoştea, l-ar fi mirat. N-a încercat să limpezească dubiul, ca nu cumva să nască în el vreo umbră de animozitate împotriva Reliei.

Mai târziu, reflectând din nou la replica ei, îşi dădu seama că această femeie – peste câteva zile se împlineau doi ani de când erau împreună – care nu cruţa pe nimeni, cu tot aerul ei absent, nu-l ironizase niciodată într-un mod supărător. Fireşte, făcuse haz de el în repetate rânduri, dar numai pe seama cusururilor acceptate, ba chiar afişate de omul de teatru cu un fel de mândrie. În general era vorba de defecte tolerabile, cum ar fi acela că nu e în stare să facă o adunare fără să greşească (se lovise de dificultatea asta încă în facultate, dar nu începuse să-şi cultive neajunsul cu hărnicie şi perseverenţă decât după ce fusese încadrat ca regizor). Şi s-a întrebat pentru întâia

oară ce gândeşte exact soţia lui despre el. Oare îl apreciază realmente? Îşi dă seama că valorează mai mult decât toţi ceilalţi? E dezgustată de caracterul lui, pe care i-l cunoaşte la perfecţie, dar, din dorinţa de a-i menaja susceptibilitatea, se preface că nu observă nimic neplăcut? Într-o zi, dintr-un instinct de posesiune, a vrut să-l facă gelos şi era cât pe-aci să-l piardă. Nu se poate să nu fi suferit. Deci îl iubea. Îl iubea cu un simţ al proprietăţii, dar şi asta intră în formula chimică a dragostei. Atunci se dovedise duplicitară. Mă rog, era o duplicitate avantajoasă pentru el, căci încercase, simulând o pasiune pentru cineva care nu exista, să-l recucerească. Bineînţeles, lui îi spusese c-o făcuse de dragul lui, fiindcă-l văzuse frământat... Nu cumva greşise împărtăsindu-i, chiar cu ocolişuri, ce pusese la cale împotriva lui Marco? Sau, dimpotrivă, ar fi fost mai înţelept să-i povestească absolut totul?

A traversat o noapte agitată, dar a doua zi de dimineaţă a dat la o parte toate întrebările, căci mai avea încă de luptat pentru a câştiga adeziuni. Poate că mult timp aceste întrebări neliniştitoare nu i-ar mai fi dat târcoale, dacă nu s-ar fi petrecut un incident imprevizibil.

Erau invitata la Marco, cu mai multă lume şi, cum era de aşteptat, dialogul se avânta la început într-o direcţie, apoi alţi oaspeţi îl întorceau din drum imprimându-i un traiect deosebit, ideile strecurându-se de la un grup la celălalt ca prin nişte trecători înguste, iar conversaţia sfârşind prin a se revărsa până la urmă într-o pastă fără contur, fără densitate, astfel încât nu se poate deduce cum a ajuns Oancea la un moment dat să spună:

— Sunt zece ani de când a murit mama, dar tot n-am ajuns să mă conving că e adevărat.

Eugen a rămas o clipă atât de năucit încât a fost la un pas să întrebe: „Şi n-ai avut decât una?“, apoi şi-a întors privirea spre Relia, dar ea era foarte atentă la Stelian Panait care căuta s-o convingă să joace în filmul lui. (E sistemul său de a face curte femeilor.) Totuşi, o fracţiune

de secundă i se păru că zăreşte o umbră trecând pe faţa Reliei. Imediat însă după aceea înţelese că umbra nu era decât propriul său reflex proiectat pe chipul ei. Relia continua să-l asculte, cu aceeaşi concentrare, pe Stelian Panait care-i arăta cât e de important pentru un regizor să-şi cunoască interpreţii în viaţa lor de fiecare zi, descoperind înfăţişările sub care ei se recomandă celorlalţi, întrucât numai aşa poţi să înţelegi personajele ce le ascund şi de care ei poate că habar n-au. Asta ca să nu mai vorbească de faptul că e totdeauna interesant să vezi de ce, bunăoară, un celibatar vrea să treacă drept văduv, un sentimental ţine să pară un generos (se confundă adesea simptomele unor boli asemănătoare), ori un bărbat, cu un trecut ireproşabil, îşi atribuie o conştiinţă încărcată. În timp ce Eugen Filipescu îl asculta cu jumătate de ureche pe Stelian Panait, zicându-şi că talentul acestui regizor era în adevăr un fel de a intui posibilităţile altora şi de a le fura o parte din identitatea lor somnoroasă, dar însuşirile lui erau mai modeste decât ale oricăruia dintre interpreţi şi de aceea îşi ascundea dependenţa sub o aroganţă de creator şi tot felul de teorii prea bine cunoscute, o mai privi o dată pe Ralia. Nu desluşi altceva decât o imobilitate intensă.

Mai târziu, pe când se întorceau spre casă, iar el ţinea volanul strâns în mâini, apăsa pe pedale, mânuia schimbătorul de viteze, având senzaţia ciudată că gesturile sale sunt de prisos – automobilul ar fi mers parcă şi fără conducător – ea nu încerca să se justifice. Tăcea, aşa cum obişnuia adeseori să tacă. O tăcere cu nimic deosebită de toate celelalte tăceri. Şi era calmă ca şi cum n-avea nimic de explicat.

Cum au ajuns în apartamentul lor, Eugen a întrebat-o:

— Ce-i cu mama lui Marco?

Relia şi-a adjudecat o privire îndoliată:

— Ai auzit. A murit, săraca.

Eugen n-a ripostat, mascându-şi furia într-o tăcere meditativă.

„E absurd, gândea el. Toată povestea asta, singur am inventat-o. Nu s-a petrecut. E ridicolă, e artificială, e imposibilă... De fapt, ar trebui să-mi pară bine că s-a întâmplat. Am mai învăţat ceva. Presupunând că-s în stare să învăţ... Măcar de n-ar sta acum atât de liniştită, de împăcată cu sine de parcă ar fi depus o jertfă pe un altar, şi asta nu din credinţă ci din datorie. Aş fi preferat de o mie de ori să se fi înfierbântat, spunându-mi orice şi acuzându-mă. Dar să invente ceva atât de facil şi de dezavantajos pentru ea! Fiindcă, mai devreme sau mai târziu, tot aveam s-o aflu. Altădată îşi dădea barem mai multă ostenealã...“

Da, altădată ştia să facă faţă situaţiilor. Când medicul acela tânăr, speriat de febra ei recalcitrantă şi a cărei sursă n-o dibuia, îi spusese pe un ton grav, în timp ce-şi chinuia nodul cravatei: „Nu pot încă să mă pronunţ, oricum, cazul mi se pare suspect, mărturisesc că-s alarmat”, ea îl îmbărbătase: „Vă înţeleg, dar trebuie s-aveţi încredere, puţin curaj, doctore, să vedeţi că până la urmă o să depăşiţi momentul ăsta greu“. Iar când fratele ei, pe atunci un copil de opt ani şi a cărui grijă o avea singură, se întorsese din vacanţă cu un arici, o broască ţestoasă şi un iepure, lăsându-i să se plimbe nestingheriţi prin apartament, ea găsise soluţia să se descotorosească de intruşi. Cu o tărie de caracter şi o răbdare de admirat, suportase douăzeci şi patru de ore invazia, după care îi zise băiatului că legea nu îngăduie nimănui să adăpostească persoane străine mai mult de atât, că, evident, deşi nu-s trecuţi pe ordinul de repartiţie, ei pot fi înscrişi ca flotanţi, însă; aşa cum ştie, toţi cei ce locuiesc în blocuri plătesc chirie şi, dacă va voi să-şi păstreze prietenii, va trebui să achite pentru ei ceea ce se cuvine din banii lui de bomboane. Or, socoteala arăta fără greş că i-ar trebui nouăzeci şi nouă de ani ca să dispună de această sumă, la care se adăugau cheltuielile de întreţinere, apă, căldură;, electricitate, precum şi cele ale hranei! Chiar şi în dimineaţa aceea, când Nina năvălise,

alarmată cerându-i s-o scape de amenințările fostului ei soț, ea știuse ce să-i riposteze „De ce să te scap? Tu ai nevoie de amenințările lui ca să justifici o împăcare pe care o dorești, iar el are nevoie să te amenințe ca să-și dovedească lui însuși că nu se roagă de tine. Așa se reface o căsnicie fericită. Era o glumă, care putea să pară cinică, dar nu era decât tristă:

„Și tu ești caraghios – își spuse Eugen. Gândești ca un imbecil. Doreai să-ți dea o replică spirituală? Asta doreai? Dacă ți-ar fi răspuns inteligent, s-ar fi schimbat ceva? Nu, bineînțeles că nu. Dar, cel puțin, îmi dovedea că nu-i e indiferent ce cred despre ea. Alții, într-o împrejurare ca asta, încearcă un sentiment de jenă, caută o motivare și, dacă o găsesc, devin volubili, iar dacă nu, agresivi, oricum, pândesc cu ochii ecoul isprăvii lor. Relia stă însă impasibilă. Ar fi putut, bunăoară, să-mi propună o justificare. Aș fi înțeles chiar ca o parte din ea să creadă cu tărie în această justificare. (La drept vorbind, doar așa îi putem minți cu adevărat pe ceilalți, iar în caz de forță majoră oricine are în domeniul ăsta talent.) După cum ar fi putut să angajeze o discuție, să aducă argumente, spre exemplu, să-mi demonstreze că acțiunea mea împotriva lui Marco nu-i o necesitate, că uneori necesitatea e un alibi pentru a face ceea ce de fapt dorești sau pentru a nu face ceva de care ți-e frică. Dacă am fi vorbit serios, i-aș fi putut spulbera argumentele. Și, pe urmă, discuția ar fi fost un prilej de a descoperi și alte motive, pe care le ține în rezervă și de care, poate, vrea să uite. Dar ea, în loc să spună ceva, orice, se mulțumește să-și sublinieze nepăsarea, dându-i o mai mare forță persuasivă.”

De fapt, încă pe când se mai aflau lă Marco, Eugen analizase lucrurile. Era limpede că Relia intervenise atunci, în seara aceea, încercând să-l convingă de-a înceta ostilitățile contra lui Oancea, dar, văzându-i nemulțumirea, născocise o mamă și o rugăminte de pace, iar pentru ca satisfacția să-i fie întreagă, adăugase că injoncțiunile ei fuseseră cu dinadinsul inabile, anume ca

să nu reuşească. Da, şiretlicul ăsta i se potrivea perfect femeii care-şi inventase o pasiune pentru Răzvan Ştefănescu. Stratagema, în loc să-l surprindă şi să-i dea de gândit, îl entuziasmase, şi îi sărutase mâna Reliei ca un fel de omagiu. Nu realizase esenţialul: Relia. Era departe de a fi omul dintr-o bucată pe care şi-l închipuise. Pe lângă acest adevăr, cel mai alarmant din toate câte îl loviseră în ultimele luni, trecuse cu uşurinţă ca pe lângă cea mai banală dintre fapte. Abia acum, când se vedea din nou tras pe sfoară, devenise conştient de tot ce era ambiguu şi incert în atitudinile Reliei.

O privi cum se dezbracă, cum îşi scoate rochia, cum îşi răsuceşte ciorapii, cum se demachiază, şi tot mai spera că Relia îi va oferi o explicaţie, îi va furniza dovada nevinovăţiei, dar ea tăcea, de parcă dincolo de ironia fără remuşcare a ultimelor ei cuvinte nu se mai afla nimic. În cămaşă de noapte, cu faţa despuiată de farduri, era aceeaşi Relia, pură, albă, numai că persoana asta reală devenise brusc un personaj abstract. Pe cea pe care o iubise n-o va mai regăsi niciodată, aşa cum adesea nu-ţi mai aminteşti un vis după ce te-ai trezit. Dar de candoarea ei fusese Eugen îndrăgostit? De altfel, cum ar fi putut s-o definească exact şi s-o înţeleagă, când refuza să citească în propriile lui dorinţe? La drept vorbind, Relia nu se deghizase, nici nu-şi trucase reacţiile. Tot timpul fusese ea însăşi: imprevizibilă, năzdrăvană, mistificându-l doar pentru a-l păstra şi pentru a-i cruţa suferinţe mult mai grave. Nu întreprinsese nimic condamnabil împotriva lui, în esenţă „nu schimbase o virgulă” din dragostea ce i-o purta. Ce vină avea Relia că el măsluia realitatea şi pe urmă se înfuria constatând că realitatea îl înşelase întrucât nu corespundea imaginii sale? De ce s-o acuze pe Relia pentru că luciditatea lui absenta de la întâlnirile-cheie, apărând ori de câte ori n-avea nevoie de ea? Şi pe urmă, de ce se arăta atât de stupefiat de vreme ce trăia de-o viaţă în dependenţa îndrăgită şi detestată a închipuirilor sale, ba chiar sub protecţia lor se simţea în

siguranţă, se simţea el însuşi? De ce încerca o senzaţie de uluire şi dezarmare întâlnind iluzia la el acasă? Doar o purta în sine. N-avea niciun rost să transfere responsabilitatea asupra Reliei. Şi dintr-o dată vechea iubire, pe care un minut mai devreme o crezuse definitiv stinsă, reînvie.

Când şi-a revenit, prima tentaţie a fost să spună: „Ţii atât de mult să mă împac cu Marco?“

Dar ce rost avea? O dovedise limpede. Îl irita însă tendinţa ei de a-l proteja. Nu cumva îl socotea slab? Şi-şi aminti cum îl mângâiase ca pe-un băieţaş, ridicol în ambiţiile şi mândriile lui, încă necopt să judece ca oamenii mari. Chiar dezinvoltura cu care scornise o mamă imaginară pentru a-i calma amorul propriu demonstra cu câtă uşurinţă socotea că-l poate potoli şi cât de puţină importanţă acorda în fond luptelor lui. Probabil că ea, care concepea maşini construite din metal, maşini care urmau să realizeze produse concrete, gândea că ceea ce făcea el era un fel de joacă fără nicio greutate, fără nicio durată. Nu, Relia nu era atât de mărginită.

De fapt, o singură întrebare stăruia, o întrebare mai dureroasă decât toate celelalte: „Ce mai pot crede din ce-mi spui?“ Căci făcuse proba uşurinţei cu care minţea şi inventa. Şi dacă oare într-o zi Relia avea să-l înşele, camuflând trădarea cu tot soiul de poveşti în acelaşi timp verosimile şi neadevărate, poveşti ţesute din firele aspre ale plauzibilităţii şi din mătasea lunecoasă a fanteziei, naraţiuni în care va înrola pensionari şi decedaţi pentru a ascunde bărbaţi vii, activi şi în toată firea? Cum va detecta minciuna de adevăr, cum va stabili unde începe realitatea şi unde sfârşeşte imaginaţia Reliei? Da, el care se descurcase în universul teatrului, va fi cu siguranţă derutat de o simplă femeie, de un inginer oarecare. Căci în teatru artificialul era delimitat de linia rampei, iar ce trecea dincolo de ea putea fi surprins fie identificând tiparul personajelor care formaseră şi deformaseră interpreţii, fie descoperind ceea ce era sincer teatralizat

în comportamentele lor. Dar cu Relia era altceva, altceva. Nu exista nici sentimentul mimat, nici bărbatul blond cu ochi verzi. Pentru că avea nevoie de-un anume sfârşit, concepea un anume început. Acţiunile ei neconvenţionale, însufleţite de-o dialectică în care minciunile duceau la adevăr, iar adevărul se încropea din minciuni, se cereau văzute de la punctul final spre sorginte. Cum să descifreze în aceste condiţii raportul dintre cauză şi efect? O mamă moartă readusă brusc la viaţă ca să poarte răspunderea unei intervenţii rău primite, dar totodată să-l avertizeze că greşeşte continuând să se războiască, rămânea pentru el un mesaj impenetrabil, iar Relia, care născocise toată istoria, emisarul dezordinii. Cum să recompună realitatea din ceea ce-i spunea soţia sa, această fiinţă oarecum bastardă, căci era făcută dintr-o ingenuitate a gândirii şi dintr-o solidă cunoaştere a concretului, în orice caz a psihologiei lui?

Relia nu-l va înşela, oare fără ca el măcar să-şi dea seama? După doi-trei ani de căsnicie e perfect posibil. E posibil şi mai devreme. Nu i-a spus într-o sâmbătă Rodica să nu vină în dimineaţa aceea la ea, aşa cum conveniseră, – că se căsătoreşte – şi să vină duminică?

Nu cumva Relia îl şi înşelase? Ar fi putut-o face cu cea mai mare uşurinţă, căci n-o suspectase niciodată.

Stăteau culcaţi unul lângă celălalt în întuneric. Nu mai schimbaseră o vorbă de la acel „Ai auzit. A murit, săraca”. Eugen se trăsese aproape de marginea patului, să n-o atingă, în vreme ce cu fiecare clipă se convingea tot mai tare că-l înşela demult. Şi a simţit nevoia s-o ştie limpede. Prefera orice adevăr, chiar cel mai rău, decât să aibă sentimentul că investeşte în continuare încredere în ea. Un gând stupid îi trecu prin cap: „Aşa se fac infarctele“. Alt gând îi luă locul. Nu era însă un gând, era o senzaţie de singurătate.

— Relia.

Îi auzi glasul ca prin ceaţă, de parcă ar fi avut de

străbătut un deşert:

— Da. Ce-i, Eugene?

Mai bine ar fi tăcut. Trupul îl durea ca o rană de pe care ai scos brusc pansamentul numai ca să-l expui unui doctor plătit să te asigure că plaga nu există.

— Ştii că sunt demult în teatru.

— Ştiu.

Un calm îngheţat.

— Şi că acolo pasiunile se aprind şi se sting iute.

Aceeaşi linişte rece, imobilă a Reliei:

— Nu numai acolo.

— Poate. În orice caz, eu în teatru am învăţat că nu există credinţă fără abatere. Că nimic nu ţine.

Ea-i replică fără iritare, parcă aşa, într-o doară:

— Spui asta ca să mă încurajezi pe mine sau ca să te justifici pe tine?

— N-am ce justifica. De când m-am căsătorit mi-am schimbat obiceiurile.

Şi în momentul acela lui Eugen îi păru rău că nu minte. Dacă ar fi înşelat-o pe Relia, s-ar fi simţit acum mai sigur pe el.

— Un obicei vrei să zici. Celelalte...

Nu suna a reproş. Era o simplă remarcă, o precizare.

Dar nu de astfel de precizări îi ardea lui Eugen. Îşi căuta un ton învăluit în înţelegere, îmbiind la destăinuire şi sinceritate.

— Relia, dacă m-ai înşela, aş înţelege-o perfect. Aş găsi că este natural.

Ea avu un gest iritat:

— Nu ştiu cum s-o iau. Vrei să mă linişteşti? Vrei să mă măguleşti?

Eugen tăcu, dar nu multă vreme, căci a suspenda excesiv discuţia putea să însemne altceva.

— Relia, mă înşeli?

— Nu.

Relia răspunse simplu, net, vag batjocoritor, parcă ar fi trebuit să urmeze: „Şi regret dacă-i o decepţie”. Iar Eugen

a crezut-o. Nu numai pentru că asta dorea, dar şi fiindcă Relia nu ascundea o minciună sub o negaţie atât de sumară. Şi i-a făcut plăcere să-şi amintească explozia ei de lacrimi când se terminase farsa aia neghioabă cu Răzvan Ştefănescu.

A întins mâna, a căutat-o pe a ei, i-a prins-o, dar niciunul nu s-a mişcat spre celălalt.

Capitolul XI

— ASCULTĂ! CINE E MARCEL Oancea? De ce-l susţii? Să nu-mi spui că pentru valoarea lui! Fiindcă e cel mai oarecare dintre scriitori. Nu zic nu, ştie să ţină condeiul în mână şi se pricepe să facă valuri în jurul numelui său. Dar atât. O dată pe an scoate o carte de o sută, o sută cincizeci de pagini, la fel de subţire şi de goală ca o ţigară scuturată. De fiecare dată cartea e din alt domeniu. De parcă n-ar vrea să-şi facă un nume prin eşecuri succesive în acelaşi gen. Emoţionaţi, prietenii o urmează cu capul descoperit – că în materie de relaţii e uns cu toate alifiile – şi depun câte-un buchet de cuvinte frumoase pe mormântul proaspăt deschis.

Eugen Filipescu îl asculta pe Ovidiu Munteanu în bodega plină de fum, mirosind acru. Era unul dintre puţinii actori cu care-i făcea o reală plăcere să discute. Aparţinea acelei familii foarte restrânse de oameni care nu învinuiesc pe alţii de ceea ce şi-au făcut cu mâna lor. În adolescenţă fugise de acasă, peregrinase prin câteva oraşe şi pe urmă se angajase ca „băiat la toate” pe un vas comercial. „Nu ştiu ce m-a împins la escapada asta, îi spusese odată Ovidiu Munteanu. Habar n-am de ce m-am suit pe vaporul ăla vagabond fără o rută precisă, pierind, şi sosind dintr-un port foarte apropiat în altul, mereu în căutare după marfă de transportat. Crezusem cumva că, folosind mijlocul proverbial al marilor călătorii şi parcurgând cu el mici distanţe, mă depărtam de lumea rămasă dincolo de orizont fără să mă apropii de alta pe care-o doream tot atât de puţin? Sau ceea ce mă fascina

era că pe o navă, semănând cu o haimana fără destinaţie, voi fi scutit de grija de a părăsi un loc unde eram sigur c-am să mă plictisesc fără să mai caut alt loc unde iarăşi să mă plictisesc, întrucât aveam certitudinea că nicăieri nu se află ceea ce nu mai căutam? îmi închipuiam că, suindu-mă pe vaporul care era aproape o epavă, îmi întemeiam existenţa pe o bază mai solidă? Mă amăgeam cu ideea că găsisem calea pentru a nu face efortul de-a pleca, efort care până atunci implica obligaţia de-a ajunge? Mi-era teamă că în lumea care nu mă mulţumea în niciun fel voi ajunge vrând-nevrând şi până la urmă s-o mulţumesc eu? Nu ştiu ce era în capul meu.“

Apoi fusese o vreme student în medicină, pe urmă făcuse trei ani la filosofie, în fine, intrase în teatru ca regizor de culise, figurant, iar apoi, din rol în rol, ajunsese să-i joace cu un succes ambiguu pe Răzvan şi pe Kean, dar mai târziu îşi risipise începutul de celebritate, ca şi cum ar fi fost ajuns din urmă de-o plictiseală, de-o descurajare toropitoare, ca şi cum împlinirea nu nimerise exact omul de care avea nevoie, folosindu-se de el fiindcă nu avea pe altcineva la îndemână, iar el, după ce-i făptuise voia ieşindu-şi din fire şi realizând confuz şi echivoc ceea ce nu dorise cu-adevărat, se regăsea. Acum, la peste cincizeci de ani, era încă un bărbat frumos, cu trăsături vii, dinamice, şi părea decis s-o ia de la capăt, căci în el se trezise din nou o îndârjire. Pe scenă ca şi în viaţa de fiecare zi avea un glas care te fascina, dar nu atât prin timbrul lui grav, cât prin faptul că nu puteai niciodată bănui încotro se îndreaptă. Când îl ascultai, aveai senzaţia că e mereu în căutarea a ceva, o clipă găsit, apoi pierdut, dar că în acelaşi timp ceea ce fusese pierdut nu putea fi regăsit, nici derutat prin ocoluri, şi-l urmărea, îi urmărea filându-l strâns.

— Ia şi citeşte-i cărţile, articolele. Nu se ceartă cu nimeni, nu se opune nimănui. O operă se face din nişte adversităţi. Ele o definesc. Oancea e mereu amabil şi bine dispus... Şi din orice iese basma curată.

— N-ai dreptate, protestă Eugen Filipescu privindu-i mâinile mari cu reţele de vine umflate.

Ovidiu Munteanu ridică sprâncenele stufoase într-un accent de mirare şi energie.

— Cum n-am dreptate?

— Uite aşa. Gândeşte-te la *Celălalt versant.* E o piesă serioasă. Mie-mi place.

— Ce-ţi place la ea?

— Cum ce-mi place? Îmi place povestea Valeriei. Povestea matematicienei ăsteia, trăită prin spitale, chinuită, care n-a ştiut ce-i bucuria şi care are puterea de a uita toate prin câte a trecut.

Şi se gândi să pună capăt discuţiei. Dar nu avea nimic altceva de făcut. Era prea devreme să se întoarcă acasă – Relia îl anunţase că va întârzia la bridge – prea urât afară ca să se plimbe. Întocmai tuturor celorlalţi actori care intră la „Moldova“ pentru cinci minute să bea un păhărel, să fumeze o ţigară, să vadă pe cineva, şi rămân târziu după miezul nopţii până-şi cheltuiesc toată fervoarea cu care s-au încărcat pe scenă, iar elicea motorului lor se domoleşte, Eugen nu se putu hotărî să părăsească bodega. „Ar trebui să pice“, îşi spuse el, dar discuţia cu Ovidiu Munteanu nu-l lăsa indiferent. Aşa că, după o tăcere, adăugă, deşi nu credea un cuvânt:

— E foarte interesant, zise el, să vezi cum cineva izbuteşte să intre la început prin exerciţiu şi pe urmă de-a binelea în rând cu toţi ceilalţi, uitând totul. Până şi faptul că nu mai are mult de trăit.

Ovidiu Munteanu îşi ţinea mâinile în frâu ca pe nişte cai necălăriţi.

— Ai făcut o greşeală. O greşeală cât tine de mare. Nu trebuia s-o pui în scenă.

— De ce, dragul meu?

— Nu-mi spune „dragul meu“.

— De ce nu trebuia s-o pun în scenă?

— Nu trebuia s-o pui, repetă actorul iritat. Dacă ar fi fost să stai pe tuşă stagiunea asta, şi încă nu trebuia să

ţi-o iei pe cap. Era clar că într-un fel sau altul ai să dai chix. Ce nevoie aveai? Puteai găsi piese pe care să le faci bine.

— Dar de ce era clar c-am să dau chix?

— Aşa! Fiindcă e mai bine să te gândeşti de două ori înainte de-a alege ceea ce vrei să descoperi în tine.

Şi nu te mai preface că nu pricepi!

— Totuşi nu pricep, îl incită Eugen.

— N-are rost să ne ascundem după deget, izbucni Ovidiu Munteanu. Nefericita aia de piesă e proastă. E stupidă. Valeria, sau cum i-o fi zicând, fuge de moarte, dar se distruge pe sine. Oricum, distruge ce-i mai adevărat în ea. Şi ştii de ce? Fiindcă se preface a fi uitat că e nefericită. Ce-i aia fericire, dacă ştii că nu e fericire? Şi, colac peste pupăză, se mai şi laudă cu această aşa-zisă fericire, de parcă n-ar şti ce-i cloceşte destinul. Când la rădăcina unei situaţii se află însă o astfel de minciună, ea infestează totul. Dacă ţii să afli, piesa e de partea morţii. Fiindcă şi impostura e un fel de moarte. Mai ales una de soiul ăsteia. Nu crezi? Şi pe urmă femeia asta nu-i deloc aşa de bună şi de curată cum vrea să pară. Ţi-a trecut prin cap că, măritându-se cu un băiat mai tânăr cu zece ani, îşi caută de fapt fiinţa care s-o ucidă prin însăşi tinereţea ei, lăsându-i în schimb drept recompensă remuşcarea? Iar tu ai tratat-o ca pe-o frumoasă poveste de dragoste, ca pe-un triumf al vieţii şi al sincerităţii. Halal să-ţi fie şi ţie, şi lui! E de râs, zău aşa.

— Exagerezi, replică liniştit Eugen, surprins de indignarea, de puterea de judecată şi de acel fir de foc ce se desprindea uneori din făptura actorului.

Ovidiu Munteanu bătu cu pumnul în masă.

— Ba nu exagerez deloc. Sau, dacă exagerez, e pentru că scot la lumină ceea ce poate nici piesa nu ştie că spune. Dar tu ştii, continuă actorul privindu-l cu ochii săi negri, aprinşi, tu ştii. Şi mai ştii că piesa e o făcătură, că nu-i sinceră nici în bucurie, nici în durere. Cum e măi rău!

— Recunosc că nu-i cel mai bun text. E cam

grandilocvent.

— Grandilocvent? Nu, e fals. Fals şi meschin. Numai un om brutal şi grosolan, şi care nu pune preţ pe nimic, putea să scrie o piesă ca asta.

— Pe mine nu mă deranjează brutalitatea lui.

— Fiindcă simţi că-i vulnerabil în brutalitatea lui. Numai că vulnerabilitatea asta nu-i cu nimic mai bună decât grosolănia. Sper că înţelegi ce vreau să spun. Ţine minte, e un tip josnic. Şi caută să-i tragă şi pe alţii după el.

Eugen aruncă o privire jur împrejur prin bodega tristă, cu ciment pe jos şi cu zidurile de-o culoare incertă. Clienţii ei obişnuiţi erau, pe lângă actorii bucureşteni şi cei veniţi să-i privească oficiind lumeşte, bişniţari din provincie şi beţivi din cartier. Prin gălăgia, fumul şi duhoarea băuturii zări la o masă un bărbat albicios şi fad ca o fotografie supraexpusă stând lângă o femeie ce înghiţea într-o tăcere respectuoasă un creier pane. La altă masă se afla un bătrân îmbrăcat în haine ponosite. În sfârşit, îşi obţinuse friptura care, după ce fusese o ciocnire îndârjită între pofta lui şi absenţa ospătarului, devenise acum o luptă corp la corp între un cuţit inofensiv şi o rezistenţă bovină. Ceva mai departe, în alt colţ al localului, izbucnise o dispută de idei între o barbă profetică şi o altă pasiune la fel de neîngrijită, purtându-şi pe frunte în plus o incendiară eczemă de pubertate. Argumentele bărbii nu izbuteau să convingă indestructibila siguranţă de sine a celuilalt, care vorbea dur, dar calm, ca şi cum s-ar fi temut să nu trezească bărbatul încă nenăscut din el. Lângă ei, un cronicar dramatic, care-şi cucerise reputaţia de critic bătăios la capătul unei polemici în care o pierduse pe aceea de om inteligent, asculta evlavios schimbul de gânduri şi parcă se ruga: „Fereşte-mă, Doamne, de ideile de care n-am nevoie”. Pentru a-şi consolida puterea de rezistenţă, mai ceru o băutură. Afară viscolea în continuare şi se auzeau rafalele vântului.

După un timp, Eugen spuse liniştit:

— Interesant. Pe mine cum încearcă să mă tragă?

— Habar n-am. Presupun că în multe feluri. În orice caz, mizează pe ce-i mai rău în tine.

Eugen surâse

— Şi ce-i mai rău?

— Că mă întrebi asta pe mine!

— Ai un dar nemaipomenit să spui oamenilor exact ce le place să audă.

— Îmi pare bine că-l apreciezi. Ce-ar fi să mai bem un pahar? îi propuse apoi lui Eugen.

— Fără mine. Bea tu, dacă vrei.

Ovidiu Munteanu chemă chelnerul şi-i mai comandă o sută de grame de vodcă. Până la întoarcerea chelnerului discutară despre piesele care urmau să mai fie reprezentate şi despre perspectivele stagiunii. Pe urmă Eugen îl întrebă:

— Mai joci poker?

Pokerul fusese una din pasiunile actorului, care îşi avea partea ei în nereuşitele lui Ovidiu Munteanu.

— Nu. N-am mai jucat de mult.

— De ce?

— Nu ştiu. Ba ştiu. Începusem să câştig.

— Nu mai joci. Deloc?

— Ba da. Astă seară, de pildă. Dar, crede-mă, nu e vorba de nicio cacialma.

Eugen nu răspunse. Se ridică de la masă şi se despărţi de Ovidiu Munteanu cu un sentiment de furie împotriva lui Marco. Mai apoi, acest sentiment făcu loc încordării: chiar a doua zi trebuia să continue ofensiva, să întărească campania de susţinere a viitorului director.

Capitolul XII

EUGEN FILIPESCU NU-L MAI VĂ zuse decât o singură dată pe Piero atât de abătut: în noaptea de după premieră când chefuise cu toată echipa, iar el, la o oră târzie, îi „raportase” viaţa sa.

Da, era spre ziuă, după ce Ovidiu Munteanu le arătase o grămadă de scamatorii, le ghicise în palmă, născocise o mulţime de jocuri şi le povestise că în capitala Maltei străzile sunt foarte înclinate, că lăptarii mulg caprele în faţa clienţilor, ceea ce fereşte animalele de ispita de a-şi mări producţia prin adausul de apă, că în localurile din La Valetta berea se serveşte la temperatura ambiantă şi sub tutela sirocco-ului, că palatul guvernamental e vegheat de ostaşi mergând cu paşi repezi ca de chelner până ajung la capătul sectorului lor de pază, apoi se întorc milităreşte şi pornesc iar parcă zorindu-se să aducă friptura încă fierbinte, întrucât cu decenii în urmă o santinelă a adormit în post, iar regimentul a fost pedepsit în vecii vecilor să păzească universul în pas de fugă şi în stare de alarmă.

Se cam afumaseră cu toţii, picioarele nu-i mai ţineau, şi-ai fi zis că Ovidiu Munteanu era omul cel mai vesel de pe lume, că nu încercase niciodată senzaţia de plictiseală, starea aceea când fiecare zi seamănă cu cea de ieri, doar că-i mai greu de traversat, când nouă zecimi din energia pe care n-o ai e pentru a te hotărî să faci ceva, orice, când te întrebi unde vrei să ajungi, deşi nu vrei s-ajungi nicăieri. Şi pe urmă treci de la resemnare la nemulţumire, de la iritare la tristeţe, şi te gândeşti că existenţa

constituie un fel de opţiune între inconveniente şi că a migra în pielea unui personaj ar putea, dacă nu să-ţi schimbe cursul vieţii, măcar să ţi-o îmbogăţească.

Domnea o bună dispoziţie generală. Numai Piero, dintre ei toţi, nu ieşea din obişnuita lui rezervă şi demnitate puţin prea ţeapănă.

Stătea în colţul mesei lungi – construită din împreunarea a cinci măsuţe – şi-şi turna pahar după pahar dintr-un vin care te încălzea plăcut şi-ţi dezlega limba, dându-te gata pe nesimţite. Când i-a povestit însă lui Eugen toate prin câte trecuse, era treaz de parcă n-ar fi pus o picătură-n gură şi se ţinea drept ca o statuie. O statuie cu faţa zbârcită.

Astăzi Eugen îi regăsise aceeaşi expresie.

— S-a întâmplat ceva grav?

— Nu. Dar m-am plictisit.

— Pot să aflu?

— Poţi.

Încasase o chelfăneală din pricina Antoanetei Mavrodin. Nu era prima oară că trăgea ponoase de pe urma ei. De nenumărate ori o apărase din cavalerism. Acum obosise.

— M-am cam săturat. La urma urmei, n-are rost să mergi în faţă şi să descoperi că nu vine nimeni în urma ta.

Dar, pe măsură ce-i istorisea, îşi revenea.

— I-ai spus barem vreo două?

— Nu, că are gripă.

Ori de câte ori Antoaneta Mavrodin făcea câte-o boacănă, se îmbolnăvea, eroarea atrăgând automat maladia. O dată tipărise o distribuţie cu George Voinea în rolul Desdemonei, altă dată Tatiana Sandovici-Cădere devenise autoarea traducerii *Bărbierul din Sevilla,* piesă în care avea norocul să-l joace şi pe Figaro. De rândul ăsta uitase să treacă pe afiş numele Doinei Ursu. Doina venise c-o falcă-n cer şi alta-n pământ la Maria Pandele, unde avusese o criză de nervi: „Ar fi trebuit să-mi dau seama mai demult. Dacă vreţi să nu joc, puteţi să-mi spuneţi. Dar dacă m-aţi distribuit, nu văd de ce să apar

anonim... E un drept al meu. De altfel, mie mi-e perfect indiferent, însă publicul... publicul întreabă, vrea să ştie... Eu ce pot să-i spun... Învăţaţi-mă dumneavoastră ce să-i spun şi n-am nicio pretenţie... Nu-i prima oară... Şi alte colege... Ce face secretariatul literar?... Ca de obicei, nimic... Şi, când spun asta, mă exprim decent". Directorul administrativ suportase stoic explozia şi miasmele dulcege pe care le răspândea parfumul Doinei Ursu, încercă s-o liniştească şi pe urmă ieşi glonţ din birou, luându-l la rost pe Piero:

— Atâta vreau să ştiu, izbucni ea. Dacă Antoaneta Mavrodin are certificat medical! Atât! Şi dacă n-are, eu cu mâna mea o bag în spital.

— De-abia a ieşit, îi ripostă amărât Piero.

— Cu sănătatea ei de fier, femeia asta o să ne bage pe toţi în mormânt! Ţi-am zis s-o dai afară! Ce aştepţi? În fond, răspunzi. A, să nu-ncepi s-o scuzi...

— E al dracului de neplăcut, recunoscu Simionescu între o tăcere şi o absenţă. Imputaţi-mi mie afişul şi gata.

— Chiar aşa am să fac!

Piero era sigur că Maria Pandele va găsi în cele din urmă o soluţie să nu scoată nimeni un ban din buzunar – însă toată întâmplarea îl mâhnise şi, după ce directorul administrativ plecă trântind uşa, chipul îi deveni un cearşaf mototolit. Când Piero se adânceşte în sine, faţa i se brăzdează parcă şi mai rău. Multe din ridurile astea le are dinainte de a fi ieşit din armată, iar pe celelalte le-a suportat ca pe o nemeritată înaintare în grad.

Acum, după ce-i istorisise lui Eugen păţania, chipul i se mai netezise şi-i dispăruse expresia de statuie, cu faţa zbârcită, pe care i-o cunoscuse întâia oară, la cheful acela.

— Poate ar fi bine ca Antoaneta să se mărite, îi sugeră regizorul lui Piero.

— Şi eu i-am propus, răspunse Simionescu plecându-se mult înainte ca să soarbă din cafea fără să ridice ceaşca plină ochi.

— Şi?

— Spune că nu poate face asta. Susţine că amintirea soţului ei e prea prezentă.

— A murit?

— Nu. Trăieşte. Şi e fericit cu ea.

Şi iar sorbi din cafea.

— Am impresia că şi cu tine a făcut un pact pe viaţă,

— Care?

— Tu o ajuţi să rămână în post, ea să fii dat afară.

— Oricum, o să se întâmple mai târziu. Mai are până să atingă nivelul ăla de incompetenţă.

Vorbi bărbăteşte, aşa cum vorbeşte un om care are încredere în viitor.

De cinci ani de zile, Piero şi Antoaneta împărţeau aceeaşi încăpere, asistând la aceleaşi întâmplări, care erau, fireşte, mereu altele, citind manuscrise, în intervalul dintre o adresă, care trebuia redactată urgent, şi un raport care trebuia trimis imediat, sau pregătind articolele pentru program („nicio piesă, fără indicaţii privind modul ei de folosire”, cum glumea Piero), sau întreţinându-se cu actorii dornici să afle o clipă mai înainte piesele ce urmau să fie jucate, unii, temperamente pasionate ori simulând pasiunea, alţii, descurajaţi ori simulând descurajarea, toţi cu gândurile aţintite spre ultimul rol, spre cel precedent, spre cel aşteptat. Se obişnuise cu Antoaneta aşa cum se obişnuise cu biroul ei, un birou sculptat, fără îndoială, de un megaloman într-un ceas de întrecere cu el însuşi. De ce s-o ia de la cap cu altcineva? Până la urmă i-ar fi părut rău. Or, nu merita s-o regreţi.

Eugen îşi imagina viaţa lui Piero, după orele de serviciu. De obicei pleca târziu de la teatru. Uneori intra în vreo bodegă, unde, la bar, dădea pe gât un pahar. Când se făcea întuneric, se întorcea acasă. Din când în când, mergea la un cinema, câteodată se întâmpla chiar să vadă în aceeaşi zi două filme, iar duminica verifica, de regulă, calitatea spectacolelor prezentate pe scena Teatrului „Camil Petrescu”. De nouă-zece ori pe an putea

fi văzut, în invariabilul său costum bleumarin, la premierele altor teatre; aici, în antracte, nu-şi părăsea scaunul.

Locuia într-un apartament cu plafonul în pantă, amenajat prin reunirea a două camere de serviciu. Un pat de metal, o masă cu două scaune, rafturi de cărţi şi, lângă perete, un fotoliu-club îmbrăcat în rips vişiniu alcătuiau tot mobilierul. Lampadarul, radioul şi reşoul se alimentau de la aceeaşi priză. Mai mult, Eugen nu putuse observa, prin uşa abia întredeschisă, în seara când, aşa cum se înţeleseseră, sosise să ia cu împrumut o piesă. Piero nu-l poftise în casă. Când auzise soneria, venise imediat cu volumul în mână. (îl avea probabil undeva, pe masă, lângă „Flacăra” deschisă la pagina de cuvinte încrucişate; o filă în care toate careurile erau umplute cu litere apăsate.) Şi, înainte chiar de a-i deschide uşa, Eugen îl simţi cum se ridică de pe fotoliu şi se îndreaptă cu paşi egali, măsuraţi de o cadenţă riguroasă, fiindcă a te ridica în picioare şi a străbate distanţa dintre două ziduri e nu numai o acţiune elocventă, dar şi caracteristică (unii tresar nervos şi merg precipitat, alţii întârzie corporal iniţiativa mentală), iar Piero făcea totdeauna gestul ăsta ca o datorie. O datorie, alungând nelinişştea ori zorul, ca pe nişte ipoteze inutile.

Capitolul XIII

— A FOST EXTRAORDINAR. AU stat în picioare şi ne-au aplaudat minute în şir. Nu voiau să plece. Mereu ne rechemau.

Deşi cunoscuse succesul în atâtea rânduri, faţa Ginei Marinov, o faţă obosită, epuizată, trăia cu amintirea acelei clipe. O amintire depăşind în intensitate orice altceva.

— Niciodată n-am jucat atât de bine! rosti George Voinea.

Ovidiu Munteanu îi replică, ca şi cum s-ar fi scuzat că-i nevoit să intervină:

— Totdeauna jucăm ca niciodată. Tocmai pentru că e de data aia.

Se vedea limpede că-i părea rău de ceea ce spusese, dar trebuia s-o facă, deşi ştia dinainte că vorbele lui vor provoca iritarea lui Voinea şi în acelaşi timp propriul lui regret de-a o fi pricinuit.

Pe urmă se porniră să vorbească unul după altul, amestecându-şi vocile, precipitându-se să-i povestească. Eugen abia deosebea un glas de celălalt.

— Am fost obligaţi să cărăm decorurile prin sală.

— Scena era de două ori mai mică decât a noastră.

— Când am pornit să fac cei şase paşi, am observat îngrozită că n-aveam unde să înaintez. I-am făcut pe ceilalţi trei întorcându-mă încet-încet înapoi. Efectul a fost formidabil.

— După replica mea: „fără mine, orice ai face fără mine“, un dobitoc din sală a râs. L-am auzit şi am simţit că va declanşa hohotele tuturora. Mă întrebam ce dracu

să fac.

— Atunci a repetat „fără mine“ de parcă s-ar fi mirat el însuşi: în definitiv de ce rostise fraza asta, doar n-avea mai mult sens decât altele? Părea că-i întreabă: am spus eu ceva cu glas tare, adineauri?

— Ar trebui să băgăm chestia asta în spectacol. Mergem la fix.

— Marinuş a uitat să pună taburetul pe care mă aşed în scena mea. Mi-am dat seama în ultimul moment. Noroc c-am avut inspiraţie. Am lăsat să-mi cadă cartea din mână, m-am aplecat s-o ridic şi am vorbit stând în genunchi pe podea. S-a plâns! Nu-i aşa că s-a plâns?

— Aşa-i, s-a plâns.

Eugen îi asculta. Plecaseră după prânz la sfârşitul repetiţiei, ajunseseră puţin înainte de spectacol, jucaseră într-o sală care fusese altădată un cinema amărât, o sală fără cabine, se îmbrăcaseră laolaltă într-o cameră cu ciment pe jos, o încăpere neîncălzită şi ale cărei geamuri erau zguduite de rafalele vântului, se urcaseră în autobuz târziu la miezul nopţii, când maşiniştii terminaseră de încărcat decorurile, iar la mijlocul drumului, în plin câmp, autobuzul se stricase şi aşteptară în frig două ceasuri să se repare, apoi urmară alte două ore în bubuitul motorului, în larma de fiare vechi a caroseriei, în bătaia farurilor venind din direcţie contrară şi străpungând întunericul ca nişte răngi orbitoare, două ore parcurse în mirosul de benzină arsă, dârdâind de ger, înfundându-se în paltoanele ţepene ca nişte scânduri şi suflându-şi în palme şi în degete. La început înjuraseră autobuzul, directorul administrativ, meseria, existenţa, izbind cu cuvintele, apoi nu mai avură nici puterea asta şi tăcuseră cu bărbia în piept sau uitându-se pe geam cu privirile absorbite, fascinate de golul pe care-l lăsau în urmă şi calculându-l pe cel ce se afla încă înaintea lor. La Bucureşti sosiseră dimineaţa, la cinci. Acum era douăsprezece, nu ţineau minte decât succesul, aplauzele, şi voiau să repete.

— Ei, ce facem? Îi dăm drumul?

Eugen se îndepărtă. Venise să afle ce se mai întâmplă şi să-şi continue campania în favoarea lui Marco. Sperase s-o întâlnească pe Viorica Dulan. Actriţa se abătea cam în fiecare zi pe la teatru pentru a reaminti tuturora, prin simpla ei prezenţă, că aşteaptă un rol vrednic de înfăţişarea şi de talentul ei.

Viorica Dulan – zisă Dulama – care trezea în ochii bărbaţilor un fior, impunându-le admiraţia prin siguranţa triumfătoare a feminităţii şi stârnindu-i prin tot ce era nesmerit într-o carnaţie fără tihnă, era suma unor accidente.

Primul trebuie să se fi produs în 1941, când, în ajunul plecării pe front, părintele ei a petrecut noaptea despărţirii cu o logodnică ce urma să-i devină soţie la prima permisie. Dar viitoarea soţie l-a întâlnit foarte curând pe Cristofor Zara, tânăr actor cu mari speranţe, mobilizat pe loc pentru imperioase necesităţi culturale, viguros susţinute de un naş colonel la Ministerul de război. S-au căsătorit de azi pe mâine, mama mărturisindu-i că fusese logodită, astfel că fata s-a născut cu un tată vitreg, care a declarat-o pe numele lui, Petrescu (Zara era pseudonimul său artistic), iar Viorica a ştiut încă din copilărie că e a altuia.

Nădejdile lui Cristofor (în acte, Vasile) s-au menţinut aproape intacte până în 1944, ani în care prin diverse spectacole de revistă a interpretat cu farmec, aplomb şi dinamism personalităţile coaliţiei antihitleriste, dar imediat după aceea temeiurile vocaţiei sale s-au spulberat, iar actorul s-a aciuiat la Slatina, descoperindu-şi însuşiri de contabil. Viorica a crescut în cultul artei dramatice, simţind îndatorirea de a duce mai departe „făclia primită de la tatăl ei“, aşa cum a mărturisit-o într-o zi când, fiind într-o dispoziţie sentimentală, i-a făcut confesiuni lui Eugen. Nu mai era o femeie liberă ca toate celelalte, ci purtătoarea unui mesaj ereditar. (Ce s-a întâmplat cu adevăratul ei tată n-a aflat niciodată.) De

aceea în ziua în care şi-a terminat liceul în condiţii onorabile pentru o fată „zvâcnind de viaţă“ (tot cuvintele ei) şi dezarmând cel mai sever examen critic, a intrat la I.A.T.C.

Acolo s-a petrecut al doilea accident: a intrat la clasa unui profesor care pe vremuri fusese un mare comic. Întâmplarea constă în faptul că ar fi trebuit să fie scos la pensie, dar că obţinuse să mai ducă o serie la capăt, ultima, cea în care a intrat Viorica. Dacă alţi studenţi şi-au văzut siluită dăruirea pe o linie care nu era a lor şi pentru care n-aveau posibilităţi, Viorica a prosperat, căci avea pe scenă o disponibilitate structurală pentru umor, chiar şi pentru acel gen de umor care e simţul foarte teatral al zădărniciei. Dacă ar fi nimerit la clasa de alături, probabil că nici n-ar fi ajuns în anul III, întrucât frumuseţea ei vitală, gâtul zvâcnind trufaş şi agresiv, maxilarele solide hărăzite să înfulece cu poftă, trupul darnic şi deloc vulnerabil respingeau partiturile dramatice, momentele de îndoială sau de suferinţă.

Agentul accidentului următor a fost un director de teatru din Reşiţa, care venind la Bucureşti şi aflând că înlocuirea lui nu mai putea fi revocată dacă nu-şi îmbunătăţea trupa, a asistat la spectacolele I.A.T.C., unde a văzut-o pe Viorica în *Madame Sans-Géne.* Prima lui impresie fu de natură artistică: rămase cu răsuflarea tăiată. Entuziasmat de harurile Vioricăi, s-a dus imediat în culise şi i-a propus un angajament cu perspective uluitoare. Ea care, după cum îi spusese lui Eugen, nu era încă „prea luminată la minte”, a acceptat, obţinând fără dificultate repartiţia într-o trupă de care fugea mai toată lumea. La Reşiţa a fost distribuită mai cu seamă în drame, nu din vina cuiva, ci din simplul fapt că aşa era repertoriul întocmit de un secretar literar prea încrezător în virtuţile pedagogice ale suferinţei ce devine conştientă de ea însăşi şi de erorile sau neînţelegerile care o nasc. A cunoscut un fel de succes debil amestecat cu un eşec necompromiţător, două jumătăţi care se lipesc perfect în

ceea ce se numeşte mediocritate, atât directorul cât şi Viorica uitând că alta era datoria ei, că avea realmente talent comic. Se lăsase cuprinsă de dorinţa de a juca marile roluri (cele de sfâşietoare conflicte interioare dezbătând problema omului, a naturii, a menirii sale şi luptele spirituale şi morale între o posibilitate catastrofică şi o soluţie salvatoare, neîntrezărită decât târziu şi numai din necunoaştere, din ignoranţă, dar totuşi la vreme pentru a asigura o regenerare) convinsă că ele singure pot asigura unei actriţe imortalitatea. Dar, pretinde Viorica, pe măsură ce se afunda în vâltoarea acestor destine, se trezea. Cu o inteligenţă desluşind vag cauzele nereuşitelor ei, dar văzând limpede modul radical de-a le înlătura, a decis să ajungă la Bucureşti.

Inteligenţă practică, ştia că singurul argument pe care-l putea aduce în sprijinul unui transfer era puterea ei de fascinaţie asupra bărbaţilor, după cum ştia că a folosi această forţă pe lângă cei din teatru însemna a lucra planificat în pierdere. Aşa că a început să frecventeze personalităţi regionale, sperând să întâlnească pe unul cu drumurile deschise spre capitală şi ispitit să-şi lege soarta de a ei. Într-o zi a venit în reportaj Emil Dulan, gazetar reputat prin dubla calitate de a vedea ce era de văzut şi de-a o spune aşa încât să nu treacă neobservat. Cum Viorica ajunsese să fie folosită ca element de atracţie regională – aducea cu ea fără efort buna dispoziţie – a fost mobilizată de inginerul şef al uzinei pentru a câştiga bunăvoinţa ziaristului. La prânzul îmbelşugat dar fără solemnitate pe care acesta l-a oferit şi la care a luat parte un grup restrâns, Viorica a fost aşezată lângă Emil Dulan. Patru chelneri reuniţi grabnic au servit pateurile din ficăţei de pasăre, consomme-ul cu delicioase saleuri, iepurii în sos rubiniu, torta de îngheţată acoperită de o masă de frişcă, toate preparate de Erji-neni, altădată bucătăreasă la un grof din Ardeal şi care ducea dorul dejunurilor rafinate. Din prudenţă, amfitrionul a drămuit anticipat sticlele de ţuică şi cele de Muscat-Otonel, care

lăsau pe limbă un gust dulce-acrişor, ca o fantezie risipită înainte de-a putea fi palpată şi definită, căci se temea ca vreunul din invitaţi să nu-şi dea în petic. S-a mâncat şi s-a băut cu poftă, dar chibzuit, ca şi cum lăcomia în faţa acelor bunătăţi gingaşe ar fi semănat cu o impietate, Emil Dulan întreţinându-se tot mai agreabil cu Viorica. Şi aici s-a petrecut cel de al treilea accident – nu că a fost cucerit el de ea, împrejurare oarecum premeditată şi previzibilă – dar s-a îndrăgostit cu adevărat Viorica de tânărul chipeş şi sportiv.

Astfel a ajuns Viorica la Bucureşti, unde, în loc să-şi continue cariera, a făcut un copil, instalându-se confortabil în rolul de soţie şi de mamă. Eugen o văzu într-un rând, la Herăstrău, urcându-se mândră cu fiul ei pe-un vaporaş cu două caturi, lăcuit în alb şi bleu.. Arăta foarte ispititoare în rochia roz care-i scotea în relief buclele line ale părului ei de-un negru violent şi tenul pur, delicat. Maternitatea îi împlinise frumuseţea, îmblânzindu-i rapacitatea, ca şi cum copilul, în ochii căruia toate răsăreau ca nişte minuni, îi comunicase ceva din forţa lui de-a se mira. Regizorul îi îmbiase fiul cu nişte bomboane, dar acesta, după ce i-a aruncat o privire piezişă, s-a retras cu o mişcare sălbatică: „Nu-mi trebuie!“ Viorica i-a surâs fermecător lui Eugen, dojenindu-şi progenitura: „Nu-i frumos să refuzi. Cine fuge de bine – i-a explicat ea – trebuie pe urmă să alerge după el singur”. Viorica Dulan era atât de preocupată de grija gospodăriei şi de educaţia copilului încât teatrele bucureştene ar fi cunoscut-o doar ca spectatoare, dacă Emil Dulan n-ar fi primit sarcina de a critica într-o serie de articole femeile care se mărginesc să rămână casnice atunci când ar putea fi utile în producţie. Cum îi venea greu să admonesteze această indolenţă faţă de interesele generale câtă vreme şi soţia lui o practica, i-a arătat că trebuie să se apuce de meserie, ceea ce a şi făcut, dar „fără multă tragere de inimă“. (Cel puţin aşa i-a mărturisit Viorica.) Să-şi găsească un loc n-a fost prea greu, adică i

l-a găsit Emil, şi Viorica a intrat la „Teatrul Central”, unde a continuat să joace roluri episodice, dar de mare dramatism.

Viorica Dulan se dovedise gata să renunţe la carieră acceptând un destin modest şi economic, unde niciun titlu nu e în primejdie şi niciunul de dobândit, dar, odată reintrată în circuitul artistic, socotea că nu era demn să abandoneze dorinţa de a fi cap de afiş. S-a zbătut cât a putut, antrenându-şi soţul cu multiplele lui relaţii, dar regizorii se manifestau reticent după ce-o văzuseră într-un spectacol sau două. De aici şi concluzia: n-avea ce căuta la „Teatrul Central”. Şi, cum în acel moment Ruxandra Velea, nevasta lui Dinu, pusese la punct nu ştiu ce procedeu de implantare a dinţilor şi voia să i se popularizeze descoperirea în vederea expunerii ei la Congresul stomatologilor de la New York, Viorica a fost distribuită în rolul principal din *Eroinele,* unde a făcut figură onorabilă, ceea ce i-a mărit încrederea în viitoarea ei evoluţie. Toate astea s-au petrecut imediat după apariţia articolului, de altfel perfect obiectiv, căci Ruxandra nu era o impostoare, iar Emil Dulan se declara dispus să sublinieze avantajos o realitate, dar în niciun caz s-o măsluiască.

Repetiţiile cu *Eroinele* s-au desfăşurat simultan cu ale piesei *Celălalt versant,* iar Eugen a avut ocazia s-o întâlnească adesea. A fost încântat de ea, cucerit de verva şi de hazul ei, care se aprindeau îndată ce cobora de pe scenă, dezlănţuindu-se neexigent şi stenic, înlocuind cugetarea cu o spumă ce dădea nu ştiu ce aer nostim oricărei platitudini. Şi fără nicio intenţie – numai ca să măsoare distanţa la care se aliniază umbra de realitate – o studiase, urmărind cum soluţionează stări de suflet pe care altele le-ar fi lăsat necomplete şi vagi, cum se împart şi se regrupează gândurile ei, totdeauna răspicate şi eficiente. Cu pasiunea lui de a pătrunde în biografiile oamenilor, mai ales când semănau cu un foileton, de a desluşi în fapte şi incidente secretele unei existenţe în

jocul lor cel mai ascuns şi fără a se teme de indiscreţie, căci – socotea el – e greu de stabilit graniţa dintre drepturile unui regizor dornic să definească posibilităţile artistice ale interpreţilor, „datele lor” şi drepturile unei vieţi de a-şi păstra intimitatea, o examinase convins că ceea ce era în acţiunile lui imixtiune nepioasă ori efracţie se justifica prin devotamentul faţă de teatru. Şi apoi ea însăşi, ca mulţi alţi actori, se înfăţişa aşa cum era şi-i făcea plăcere să povestească.

În aceste zile, când Eugen Filipescu punea totul în mişcare ca să-l ajute pe Marco să devină director, şi-a amintit de Viorica, a trecut-o pe listă, a căutat-o în câteva rânduri şi, în fine, a dat de ea „întâmplător” în seara următoare, când se reprezenta *Eroinele,* iar Relia era la bridge-ul ei. A vizitat pe unul şi pe altul, apoi, tot prin hazard, s-a aflat la ea în cabină în pauză. Glume, veşti şi inevitabila întrebare:

— Cum mă găseşti în *Eroinele?*

Eugen şi-a luat o înfăţişare cam dezarmată, care voia să spună că-şi declină orice responsabilitate:

— Îmi pare rău, te-am căutat, dar nu te-am găsit.

Viorica şi-a muşcat buza opulentă:

— Sunt atât de ştearsă?

— Nu eşti exact în tonul piesei.

Un zâmbet forţat a apărut pe obrazul Vioricăi şi a vorbit cu un fel de amărăciune curajoasă:

— Cu dumneata măcar ştie omul adevărul.

El a răspuns uşor nesigur:

— Să ştii însă că nu toţi sunt de părerea mea.

Viorica s-a luminat brusc, cuprinsă de-un val de căldură, de duioşie pentru cel ce-o preţuia. Chiar şi Cazacu sonorizatorul să fi fost, tot avea importanţă.

— Cine nu-i de părerea dumitale?

— Marcel Oancea.

Ochii Vioricăi scânteiară triumfător. Cel care o aprecia era chiar un dramaturg, mâine-poimâine directorul teatrului!

— Marcel Oancea?

— Da. A zis că eşti formidabilă, enormă!

Exista un sâmbure de adevăr în ceea ce afirma Eugen. La finele premierei cu *Eroinele,* Marco spusese: „Fata asta e o enormitate”.

— Adevărat?!!

Eugen trebuia să-şi menajeze totuşi retragerea, nu atât faţă de Viorica.

— După mine nu-i adevărat.

Viorica izbucni într-un râs plin, sonor:

— Eşti omul cel mai nesuferit pe care l-am cunoscut vreodată. Şi totuşi nu reuşesc să te detest.

— Nu te preocupa, sunt destui.

Se grăbea să intre în scenă şi, după ce plecă în fugă, Eugen îi şterse numele de pe „carnetul de operaţiuni”, încredinţat că Viorica Dulan va interveni pe lângă soţul ei, aşa încât unicul om care o aprecia să fie numit şef.

Întorcându-se-acasă, Eugen Filipescu o găsi pe Relia. Stătea la birou cu un teanc de planuri pe care le studia. La capătul din dreapta al biroului se afla o riglă de calcul, un compas, o radieră şi tot felul de creioane rânduite ca tacâmurile pe o faţă de masă la un dineu oficial. Rămase surprins ca de-o mică minciună, ca de-un început de trădare.

— N-ai fost la bridge?

— Nu. Am contramandat în ultima clipă.

Eugen se uită la ceas. Era trecut de zece. Întrebă cu o voce care nu mai cocheta cu propriul ei volum, şi pe care abia izbutea să şi-o stăpânească:

— Se apropie termenul de predare?

Ea răspunse fără niciun accent:

— Da. Executantul cere lămuriri, beneficiarul ţipă după lucrare şi noi suntem încă la început... Aşa că...

Lăsă fraza neterminată şi se adânci în hârtiile ei.

— E prima oară când îţi iei de lucru acasă, observă el în timp ce trăgea cu coada ochiului spre o planşă.

— N-am avut încotro.

— Seamănă cu un joc, cu unul din acelea în care trebuie să compui din mai multe roţi, manivele, pârghii un robot.

— Seamănă.

— În arhitectură planurile arată altfel. N-am văzut niciodată aşa ceva.

— Dacă voiai, puteai să vezi.

Se prefăcu, înghiţind un nod, că nu înţelege imputarea.

— N-ai prefera să stăm de vorbă? Nu vrei să-ţi povestesc ceva?

Relia surâse recunoscător, dar numai pentru a-şi îndulci răspunsul:

— Aş prefera. Dar am de lucru. Iartă-mă.

— Şi dacă insist?

— Am să-ţi spun că-i dreptul tău.

— Şi?

— Şi-am să trec peste el. Sau îţi închipui că numai ceea ce faci tu contează?

Avea un ton plin de amărăciune, cum nu mai avusese niciodată, dar fără nimic agresiv. Eugen se ridică şi o îmbrăţişă. Se lăsă îmbrăţişată. Apoi se desprinse uşor şi începu să copieze nişte cifre.

— Ce-s alea?

— Cote.

— Şi alea de deasupra?

— Consolele pentru calea de rulare.

— Relia!

— Da, făcu ea, continuând să scrie şi fără să se întoarcă spre el.

— Explică-mi şi mie. Sunt curios.

— Nu eşti curios. Vrei doar să-mi faci plăcere.

— Exact. Vezi ceva rău în asta?

Şi încercă s-o mângâie, dar ea se trase uşor îndărăt, ca şi cum gestul lui ar fi fost o formalitate şi n-ar fi sesizat că-i încărcat de-o tandreţe contrariată.

— N-are niciun rost. Pentru că nu vrei cu-adevărat.

— Ba vreau cu-adevărat!

— Poate că-i aşa, admise Relia. Dar mâine n-ai să mai vrei. Rişti să te iei cu ale tale şi să uiţi de ceea ce vrei cu-adevărat. Nu-i prima oară. Te interesează ceea ce fac în măsura în care-i amuzant. De aia îţi şi povestesc numai ceea ce-i amuzant.

Eugen se uită la ea fără să scoată un cuvânt: pentru prima oară Relia îi mărturisea de fapt că se simte singură, deşi era cu el, că Eugen se afla pentru ea undeva departe, şi ceea ce-i lega se şubrezise. Poate că era un sentiment trecător, urmarea iritării – în ultima săptămână abia schimbaseră o vorbă – dar important era că sentimentul îşi făcuse loc între ei. Şi-l prinse teama, deoarece ştia prea bine că astfel de sentimente, dacă nu sunt înlăturate la vreme, atrag după sine sfârşitul.

Nici vorbă, e un final căruia i se supravieţuieşte, continui să râzi, să umbli, să lucrezi, să mănânci, dar cel puţin pentru el unul totul ar deveni mediocru, tern, cu orizonturile teşite, iar propria lui existenţă s-ar transforma într-un fel de destin străin şi incoerent, lăsat în voia resturilor.

Încercă să-şi ascundă spaima, ca nu cumva Relia să priceapă cât era de primejdios momentul.

— Relia, fii rezonabilă.

— Sunt. Şi-mi pare rău că nu înţelegi.

— Doar ştii cât ţin la tine.

— Ştiu.

— Şi atunci?

Becul puternic de 200 de waţi al lămpii cu abajur de metal, lampă de inginer, se reflecta în cristalul biroului, orbindu-l.

— Atunci e grozav, zise ea indiferentă.

— Nu-ţi bate joc de mine!

Ridicase un pic glasul şi imediat îi păru rău..

— Glumeam şi eu aşa. Nu ţin să te necăjesc.

— Crede-mă. Ceea ce faci mă interesează foarte mult. Dar am fost şi eu prins.

— Tocmai... (Ochii ei albaştri îl săgetară ironic,

pătrunzător ca două vârfuri de compas.) Nici eu n-am spus altceva. Mereu eşti prins.

Eugen îşi aprinse o ţigară şi, sub presiunea unei hotărâri de renunţare completă la el însuşi, avu de gând să deschidă toate porţile, împins înainte de-o groază devenită elan, dar baricadele nu căzură şi se trezi rostind o neghiobie:

— Ce-ţi lipseşte? Ce-ţi refuz?

— Nimic. Nimic în afară de atenţia ta.

Şi râse sacadat, nervos.

— Dar ştii că n-am ochi decât pentru tine şi că nu te scap nicio clipă din vedere, ripostă el cu o undă de ironie, dar o ironie precaută ca o şoaptă sentimentală, căci nu voia s-o jignească.

Relia se întoarse spre el şi vorbi ca şi cum nu l-ar fi auzit:

— Totdeauna am visat că ai să mă iei în seamă nu numai ca femeie, socotind că şi ceea ce fac eu e important. Că şi eu investesc energie, ingeniozitate şi puţină – nu zic multă – inteligenţă. Dar pentru tine toate astea rămân pe un plan secundar, undeva unde nu vrei să priveşti. Sau nu poţi să priveşti.

N-avea rost să dezmintă. Nici să-i repete cât de puternic resimţise totdeauna nostalgia unei relaţii sigure cu o altă fiinţă, o relaţie furată îndoielii, smulsă din orice ambiguitate.

— Hai să nu ne certăm, – zise el.

— Ai impresia că ne certăm?

— Nu. Am o impresie şi mai rea.

Tăcu obosit, învins, iar după o pauză adăugă:

— Ţii minte ce ţi-am spus atunci la Predeal?

— Ţin minte, evident.

— Atunci iartă-mă. N-aş vrea să te sâcâi.

— Ştii bine că nu mă sâcâi când eşti *aşa.*

Relia se ridică încet, fără grabă, şi se îndreptă spre el.

— Sărută-mă.

Eugen o prinse în braţe. Faţa îi era cenuşie.

Capitolul XIV

ZECE ZILE MAI TÂRZIU, MARCEL

Oancea a fost instalat în postul de director, spre satisfacţia unui colectiv în care mulţi erau încredinţaţi că vor înflori sub protecţia noului conducător, că ceea ce trăiseră până atunci nu fusese decât un provizorat penibil şi că ceasurile existenţelor lor artistice sau administrative, până mai ieri risipite, se vor aduna dintr-o dată într-o stringenţă şi într-o necesitate, aşa cum se încheie orice construcţie simfonică.

Noul director al teatrului a ţinut bineînţeles un discurs în faţa întregului personal instalat în primele rânduri din sală.

S-a declarat copleşit de emoţie – probabil era sincer – şi îngrijorat de gândul la ce va avea de înfăptuit, mai ales după succesiunea strălucită pe care o prelua. (Dinu Velea era acum la editură şi trebuia flatat.) A rugat pe toată lumea să-l ajute, promiţând să facă la rândul lui tot ce putea ca să-i satisfacă. Şi-a proclamat încrederea în viitorul de glorie al teatrului. Apoi i-a poftit pe rând pe scenă ca să-i cunoască, începând cu atelierele. Strângea mâna fiecăruia şi îl întreba cum îl cheamă şi unde lucrează – şi cred că numai Eugen ştia ce memorie diabolică a figurilor şi a numelor are.

Când a fost vorba de personalul superior, a zâmbit fiecăruia cu un cordial „noi ne cunoaştem“, iar când a venit rândul lui Eugen, l-a luat în braţe şi l-a sărutat pe amândoi obrajii. Procesiunea s-a încheiat cu Maria Pandele, căreia i-a spus cu glas tare: „Dumneata vei fi

mâna mea stângă. Mâna dreaptă sunt toţi ceilalţi“, arătând cu un gest larg spre oamenii adunaţi să-l primească. Maria Pandele, îmbrăcată ca de obicei cu o fustă şi cu o bluză, a răspuns în doi peri: „De acord, cu stânga se strâng banii“.

Ceremonia fusese frumoasă, dar Eugen se întreba ce va face Marco mai departe. Căci acum trebuia să treacă la treabă, care constă în altceva decât în discursuri.

A doua zi Oancea a adunat consiliul artistic şi l-a rugat să-şi ducă mai departe treaba ca şi cum el n-ar fi acolo.

— Înţelegeţi, trebuie să ajung întâi să cunosc acest mecanism atât de complicat care se numeşte teatru.

A început cu atelierul de butaforie al cărui şef, Vincenţiu Romanovschi – în ceasurile de inspiraţie şi scenograf – făcea parte din consiliu. S-a înfiinţat dimineaţa în atelier şi a luat un muncitor la întâmplare, i-a zis pe nume şi l-a poftit mai la o parte să stea de vorbă cu el. S-au retras între nişte teancuri de mucava şi acolo Marco s-a interesat de situaţia lui familială, de greutăţile pe care le întâmpină în viaţă şi în teatru, de nemulţumirile pe care nu le destăinuise până atunci, de cei care-l ajutaseră, izbutind să pună omul într-o astfel de dispoziţie încrezătoare încât acesta şi-a zis că, în fine, pe lumea asta nu mai e orfan (Sandu Pascu împlinise de curând 57 de ani) şi că are din nou un tată. Marco nu s-a grăbit, a stat cu el de vorbă vreo două ore în şir, până când Pascu a spus tot ce avea de spus, începând cu băiatul, student la medicină, care îi dă multe speranţe, trecând la cel încă în liceu, care-i dă de furcă întrucât e „un tânăr din ziua de azi“ şi terminând fără îndoială cu reumatismele avansate ale soţiei.

După Sandu a venit următorul, după prima zi au venit celelalte, în care timp Marco câştiga încrederea oamenilor din teatru, începând de jos în sus, şi mai ales afla de la fiecare tot ce ştia acesta despre alţii – şi în teatru se ştie, nu glumă.

De condus nu conducea. Ţinându-se strict de cuvânt,

se ocupa numai să desluşească lumea în care voia să-i vadă pe toţi cât mai mulţumiţi. Dacă i se punea vreo întrebare privind repertoriul pentru stagiunea în curs, sau orice chestiune privind viitorul instituţiei, spunea zâmbind şi având aerul că-i complet străin de direcţia teatrului pe care-l dirija: „Faceţi voi cum credeţi mai bine“. Şi iscălea aproape fără să se uite la conţinut, dar Eugen a băgat de seamă că era foarte atent ca hârtia să fie contrasemnată.

Timpul trecea şi Marco nu apucase să stea de vorbă cu toţi. Căci atunci când au venit la rând actorii îşi ocupa câte-o dimineaţă cu fiecare din ei, de data aceasta închis în biroul lui, în care timp ce nu va fi aflat, chiar că nici nu merita să fie ştiut. Eugen a sesizat bineînţeles că Marco, simţindu-se în inferioritate, studia amănunţit terenul, alcătuind hărţi şi însemnând poziţii înainte de-a începe bătălia, întrucât proaspătul general ştia că orice mişcare în acest moment, chiar cea mai strălucită în aparenţă, putea fi o greşeală iremediabilă.

Proba cea mai evidentă a trecut-o când a avut loc recitalul de versuri din lirica universală pus în scenă de-a lungul câtorva repetiţii de Eugen şi doar la două săptămâni după ce Marco fusese instalat ca director.

Nu numai că nu i-a băgat beţe-n roate şi că s-a bucurat în mod public de succesul neaşteptat al unui spectacol de versuri, dar Marco n-a ostenit să repete că n-are niciun merit, că ideea a fost a regizorului şi că i-ar fi jenă să se împăuneze cu munca altora.

Cu aceeaşi solicitudine prevenitoare a semnat toate adresele care i-au fost prezentate pentru ca, în sfârşit, *Domnişoara Julie* să intre în repertoriul teatrului, iar când Eugen, care voia să profite de acest moment de pasivitate, a întocmit decizia prin care îi era încredinţată punerea în scenă, a iscălit-o fără urmă de ezitare.

Într-un fel, Marcel Oancea părea a fi o inexistenţă în teatru, mai curând un fel de reporter care se documentează pentru a scrie o serie de articole, şi tocmai asta a început să-l îngrijoreze pe Eugen. Se aşteptase ca

Marco să se apuce de treabă de pe-o zi pe alta, să aibă iniţiative, şi iată că dădea de un om prudent, retras, deloc interesat să-şi atribuie meritul unor hotărâri rapide şi radicale. Şi-l imagina perfect stând deoparte până la închiderea stagiunii, apoi luni de zile până la deschiderea următoarei, până se va socoti în stare să pornească atacul, consolidindu-şi în acest timp poziţia. Tocmai asta, însă, trebuia împiedicat.

Acum lui Eugen îi era – evident – imposibil să vorbească împotriva lui Marco. Aşa că a procedat din nou în numele cunoscut al prieteniei dintre ei. Fraza lui favorită a început să fie: „Un pic de răbdare, să se documenteze. Să vedeţi apoi ce-o să facă. Poate chiar înainte de închiderea stagiunii.” Cuvinte care, trecând din om în om şi prin scepticismul obştesc, se transformau în „E foarte drăguţ cât stă de vorbă. Dar să vedem dac-o să facă ceva.” Eugen ştia însă că Marco nu poate face nimic, căci a-i satisface pe unii era sinonim cu a-i nemulţumi pe alţii. Iar de îndestulat pe toţi nu avea cum, căci nu existau atâtea roluri principale câţi actori şi actriţe, nici nu putea creşte toate încadrările personalului tehnic şi administrativ. De altfel, nici nu făgăduise nimănui nimic, dar tocmai această omisiune o completa Eugen, transformând simpla atenţie simpatizantă a lui Marco într-o promisiune de fericire unanimă. Odată ce a reuşit să instaleze acest sentiment în tot personalul artistic, tehnic şi administrativ, regizorul a considerat că-şi făcuse partea lui de treabă, mai departe urmând să lucreze timpul şi decepţiile crescute încet-încet, pe măsură ce nu se întâmpla nimic.

Reliei nu i-a pomenit despre toate acestea, socotind că sunt doar manevre minore, fără nimic spectaculos ca să merite o relatare. Oricum, i-ar fi venit greu să priceapă că, pe lângă acţiunea de inventivitate şi strălucire, mai e necesară şi treaba de rutină, mica activitate de zi cu zi, a cărei însumare nu e deloc neglijabilă atunci când vine momentul marii înfruntări. Dar, mai ales, n-avea niciun

rost să se arate în continuare atât de absorbit doar de problemele lui.

Şi timpul trecea, Eugen împrăştiind în stânga şi-n dreapta elogii despre noul director, acesta necontenind cu laudele la adresa primului regizor, mereu de acord cu propunerile lui, toţi fiind astfel siliţi de evidenţă să accepte că prietenia lor era într-adevăr o realitate. Iar vacanţa se apropia.

Iată însă că Marco a făcut o mişcare de natură să-l tulbure pe regizor – şi prin neprevăzut, şi prin ingeniozitate. Doar cu câteva zile înainte de închiderea stagiunii – deşi o plănuise în taină şi de mult timp cu Maria Pandele – Oancea a semnat decizia prin care mărea încadrările a patru oameni din teatru: un maşinist, un muncitor de la ateliere, un actor şi un contabil. Iar directorul n-a omis să spună, atunci când i-a chemat personal să-i felicite: „E tot ce-am putut face deocamdată. Încet-încet o să vină rândul tuturor.”

Prin această singură lovitură, în esenţă derizorie, Marcel Oancea demolase toată suspiciunea semănată cu atâta grijă împotriva lui. Oamenii sunt la urma urmei înţelegători şi toţi erau de acord că nu putuse mai mult, dar sperau să le vină şi lor rândul. În orice caz, noul director se arătase interesat de ei, iar prima lui faptă de conducere privise soarta lor. Ceea ce făcea manevra şi mai abilă era că cei patru pe care-i alesese erau într-adevăr cei mai puţin favorizaţi şi nimeni nu contesta că aveau dreptul să fie primii cărora să li se amelioreze situaţia financiară.

Eugen a plecat cu Relia la mare, ea sperând să uite de Marin Bordea – relaţiile dintre soţi păreau să fi depăşit momentul de criză –, el să-şi continue pe plajă acţiunile împotriva duşmanului său. Şi după ce-a aflat că Marco se duce cu Viri la Costineşti, au ales pentru ei Mangalia (punct deosebit de strategic, fiind lângă Doi Mai).

Dar n-a fost un concediu fericit.

Într-un anume sens se poate afirma că răspunderea i-a

revenit Reliei. Într-adevăr, ea care nu era deloc indiscretă, care se ferea să colporteze până şi informaţii cu totul anodine (le-ar fi putut difuza în linişte fără să facă vreun rău cuiva), a comunicat colegilor ei că pleacă la Mangalia – în esenţă o datorie de serviciu – fără să prevadă consecinţele acestei mărturisiri.

Numai că scriitorii, ca şi regizorii – deşi într-o mai mică măsură decât actorii – determină o mişcare de curiozitate printre „oamenii de rând“. Sunt prea multe proiectoare îndreptate spre cei ce-şi au numele tipărit pe afişe, pe volume, în ziare, ori apar pe ecranul televizorului pentru ca ei să nu atragă, într-un fel sau altul, atenţia. Fie că muritorii obişnuiţi sunt dornici să pipăie fiinţele acestea purtându-şi inima în mâini şi oferind-o celui dintâi venit, fie că, dimpotrivă, îi caută pentru a-şi dovedi că şi făpturile extraordinare încap într-un trup, iar reputaţia lor e la urma urmei trucul norocos al unui scamator de bâlci, interesul pentru ei constituie aproape o regulă. Iar Marin Bordea nu făcea excepţie de la această regulă.

Aflând unde-şi petrece Relia vacanţa împreună cu soţul ei, vestit regizor, a ales bineînţeles acelaşi loc, gândindu-se să aibă ocazia să-l întâlnească nu numai pe Eugen Filipescu, dar, prin el, şi alte celebrităţi, actori şi actriţe cu care să poată sta alături pe plajă, dobândind astfel o şi mai mare autoritate ori de câte ori se discuta la birou despre teatru, prin faptul că-i cunoscuse personal pe cei ce-l fac.

Un alt fapt a contribuit spre a face posibilă prezenţa celor două familii pe aceeaşi plajă. Pe vremea detestabilului Răzvan Ştefănescu, el nu s-ar fi putut petrece, întrucât, în vacanţă, Relia şi Răzvan îşi ţineau locul reciproc. Dar Marin Bordea refuzase categoric să i se substituie cineva, înspăimântat la gândul imprudenţelor pe care un altul le-ar putea comite şi de care el ar trebui să răspundă ulterior, iar ca represalii – o simplă obligaţie de demnitate – Relia manifestase o reticenţă similară. În această situaţie conducerea secţiei găsise o soluţie

optimă – cea folosită şi în teatru – să plece deodată tot colectivul în concediu, oprind proiectul timp de o lună şi reluându-l cu forţe sporite după aceea (cei care aveau dreptul la mai puţine zile aveau să se întoarcă mai devreme şi să-şi găsească ceva de făcut până la înapoierea şefilor). Concediul lui Marin s-a suprapus deci cu al Reliei.

Astfel, Marin Bordea a pornit din prima zi pe plajă în căutarea figurilor ilustre. Eugen, pe care îl amuza să vadă oamenii care trec şi să-i cerceteze, l-a remarcat pe acest bărbat chipeş, cu părul inele-inele şi gambele deosebit de păroase, umblând pe nisip şi scrutând grup după grup, pereche după pereche, singur în căutarea cuiva. Ochii li s-au întâlnit o clipă, dar, cum Relia era întinsă pe burtă, cu pălăria mare de paie acoperindu-i capul – e sensibilă la insolaţii – omul şi-a continuat investigaţiile spre capătul celălalt al plăjii.

Când s-a întors, Reliei i se făcuse sete şi se dusese să bea un cico, aşa că iscoada a dat tot de Eugen.

La cea de-a treia expediţie – ciudat e că de fiecare dată Eugen a dat cu ochii de el – Relia făcea plajă pe faţă, dar nu şi pe obraz, tot acoperit sub pălăria de paie.

Când a revenit, tocmai apăruse Tăsică Roman şi se oprise să schimbe câteva vorbe cu Eugen, iar Relia, abia ieşită din mare, se usca stând în picioare cu braţele desfăcute ca într-o răstignire. Şi în vreme ce Eugen (pe care expresia de heruvim parşiv a lui Tăsică l-a indispus totdeauna, de aia îl şi evita din distribuţii) vorbea sau asculta, continuând să urmărească viaţa intensă a nisipului, l-a văzut pe solitarul disperat identificându-i nevasta, apoi înaintând cu ambele braţe ridicate spre cer – gest care nu se mai face în teatru dinainte de Sarah Bernhardt – şi exclamând:

— Relia! Numai pe tine nu mă aşteptam să te întâlnesc aici.

Relia nu s-a strâmbat – are o exersată disciplină interioară – ci, dimpotrivă, a zâmbit şi a făcut

prezentările. Eugen s-a gândit imediat să fie serviabil, ca să-i uşureze viaţa soţiei la serviciu:

— Pe cine căutaţi pe plajă de două ceasuri? Poate ştiu unde e.

Vizitatorul lor, care nu avea prezenţă de spirit, simţind că-i gata să cadă în gol, a căutat frenetic un nume de care să se agaţe ca de-o streaşină, n-a găsit niciunul, a fost cât pe-aci să mărturisească candid că tocmai după ei umbla, apoi chipul i s-a iluminat şi a rostit cu un aer neconvins:

— Mă uitam şi eu să văd dacă sunt cunoscuţi.

— Şi sunt? s-a interesat Eugen mai departe, amabil.

Dar omul îşi revenise şi a răspuns jubilând:

— Da, sunt! Sunt! Apoi s-a întors spre Relia precipitat: Mă duc să-i spun Ştefaniei. Nici nu ştii de când vrea să te cunoască.

A plecat grăbit şi atunci Eugen a înţeles că nu Marin Bordea dorise să-i întâlnească, că voinţa pornise din altă parte, iar birocratul era în misiune comandată. Acum se ducea triumfător să raporteze de executare (poate chiar prin notă internă).

Astfel Relia şi Eugen s-au văzut înzestraţi cu Marin şi Ştefania ca tovarăşi de plajă. Degeaba răspundeau evaziv la exuberantul: „Atunci ne vedem mâine tot aici!“, degeaba şi-au schimbat locul de două sau de trei ori; cu aceeaşi tenacitate cu care redacta „plăpumi“, Marin îi căuta şi îi găsea, fapt care aducea a minune pentru oricine a fost la Mangalia în plin sezon. E drept că acum Bordea ştia cum arată Eugen şi-i reperase şi cortul azuriu (regizorul prefera culorile pastelate).

Nici nu era plicticos inginerul. Avea un haz al lui, cam de mucalit, care înflorea pe măsură ce-i dispărea timiditatea stârnită de oamenii celebri. Cu un dar bine cultivat de a reduce orice la proporţiile cele mai prozaice, plasa observaţii de genul „sau poate-l durea burta” în momente cu totul neaşteptate, câştigând în fiecare zi mai mult simpatia lui Eugen. Iar părul de pe picioare îi

impunea regizorului un respect pios: cel pe care-l datorăm strămoşilor noştri.

Ştefania era poate femeia cea mai leneşă pe care Eugen o văzuse vreodată. A sta tolănită părea starea ei cea mai normală şi profilând de-o piele tuciurie care-i asigura imunitate la agresivitatea radiaţiilor, de când apăreau şi până când dispăreau, se rotea încet de pe o parte pe alta, fără să părăsească o clipă orizontala. Era statisticiană undeva şi Eugen şi-o închipuia adunând alene coloane interminabile de cifre – nu ştia deloc ce înseamnă a fi statistician – într-o stare de semisomnolenţă apatică. Nu rostea decât foarte rar câte-un cuvânt, atât de neaşteptat încât, aşa cum venea de jos, părea să fie însuşi glasul feminin al nisipului.

Latinii, oare aveau într-un grad mai înalt decât modernii simţul genurilor, au conceput nisipul multiplu şi scurgându-ţi-se printre degete; oricât l-ai sfărâma, tot nisip rămâne, ca o femeie, de aceea i-au zis *arena,* după cum spaniolii, cu o înţelepciune moştenită de la ei, îi spun tot *arena,* cuvânt aflat în limba lor de doi paşi de *arenga* (care înseamnă poliloghie) şi uşă în uşă cu vorba *arana* (care se traduce prin înşelăciune) ceea ce e perfect logic întrucât frontiera dintre adevăr şi neadevăr nu poate fi stabilită pe terenuri mişcătoare.

Teoria nu-i aparţinea lui Eugen Filipescu. I-a expus-o Ştefaniei Ovidiu Munteanu. Se abătuse pe la Mangalia pentru câteva zile şi, dând de cele două perechi, a înţeles imediat cât sunt de agasaţi regizorul şi soţia lui de familia Bordea. Pentru a-l izbăvi pe Eugen barem de placiditatea lipicioasă a Ştefaniei, a simulat o bruscă pasiune pentru această indolentă cupidă, care nu aştepta decât să devoreze lent, mutând de pe-o falcă pe cealaltă, un actor adevărat, în carne, oase şi legendă. Cum Ovidiu Munteanu are o frumuseţe aparte, care sare în ochi, i-a venit uşor s-o hipnotizeze. (Într-adevăr, frumuseţea lui nu înseamnă doar ochii sumbri, trăind intens, ori desenul senzual al gurii mici, proporţiile perfecte ale trupului,

adică acele caracteristici care sunt un rezultat al naşterii, ceva nemeritat şi pieritor, ci o atitudine a fiinţei, o mobilitate lăuntrică. Se vede imediat că în omul ăsta arde o flacără. De altfel e destul să-i auzi glasul, cu suişuri şi coborâşuri neprevăzute, cu mii de trape, care-i reflectă perfect dinamismul interior. Un soi de farmec, amestec de enigmă şi de neastâmpăr, emană din acest bărbat, care ba se identifică deplin cu lumea, ba o excomunică inventându-se mereu.) Ori de câte ori Marin, Eugen şi Relia intrau în apă, Ştefania făcea ce făcea pentru a rămâne singură cu Ovidiu. Dialogul între cei doi a debutat, fireşte, cu întrebarea:

— Aţi putea trăi fără să jucaţi?

Ovidiu a privit-o pe loc halucinat, în timp ce faţa-i devenise masca unei nobile damnări:

— Nu.

Impresionată de imediata vecinătate cu blestemul şi suferinţa, Ştefania a rostit într-o şoaptă tărăgănată:

— Şi când aţi ştiut-o pentru prima oară?

— Când aveam patru ani şi trei luni.

— Şi cum s-a întâmplat?

— S-a întâmplat că pe-atunci eram foarte urât: urechi clăpăuge, nas borcănat, picioare crăcănate. Şi m-am gândit că dacă doamne-doamne face atâtea pentru alţii, poate să facă şi pentru mine ceva. N-o să-i cadă mâna. L-am chemat şi i-am spus să mă transforme în Făt-Frumos. A doua zi dimineaţa m-am uitat în oglindă şi m-am înfuriat. Nu se ţinuse de cuvânt. Dacă era cu-adevărat doamne-doamne, trebuia să facă minunea, nu? Bine, mi-am zis, atunci lasă că-ţi arăt eu ţie. (Ovidiu Munteanu păstră o pauză retorică, după care puse punctul pe i.) Aşa am devenit, scumpa mea domniţă, actor. Adică m-am construit pe mine însumi, cel pe care-l vedeţi.

Ştefania l-a privit îndelung, cu admiraţie din cap până-n picioare:

— Aveţi talent.

— După ce se vede?

— După tot.

— Mi-am dat seama că vă place teatrul.

Tăcere.

— Sunteţi foarte cunoscut.

— Cunoscut da, recunoscut nu.

Noi kilometri de tăcere.

— Aveţi desigur mulţi prieteni.

Un răspuns trist:

— Numai pe cei pe care mi i-am păstrat.

A urmat o pauză stingheritǎ, căreia Ovidiu Munteanu n-a vrut cu niciun chip să-i pună el capăt, aşa că tot Ştefania a vorbit:

— Lucraţi mult la un rol? Îl gândiţi...

Actorul a întrerupt-o revoltat:

— Să-l gândesc? Dar ce-s nebun? Cum adică, tot eu să fac şi treaba regizorului?

Răspunsul a dezamăgit-o pe Ştefania, care a continuat puţin nedumerită:

— Şi atunci care-i partea cea mai grea în munca dumneavoastră?

Ovidiu Munteanu a oftat:

— Să ies din personajul pe care-l interpretez. Ca să mă înţelegeţi, o să vă povestesc ce mi s-a întâmplat odată, când jucam într-o piesă argentiniană rolul unei maimuţe.

— Cum unei maimuţe?

— Da, unei maimuţe. Nu era personajul principal, dar să ştiţi că nici episodic nu era. Că eu nu accept să interpretez orice fel de erou. Ei bine, într-o seară, după terminarea reprezentaţiei – cred că era a suta – şi mă îndreptam spre casă, am avut o senzaţie de sufocare. Mă înăbuşeam. Abia pe urmă mi-am dat seama că-i vorba de altceva: pur şi simplu mă strângeau hainele, plesneau pe mine. Şi nu era numai atât: începusem şi să şchiopătez din pricina pantofilor care-mi deveniseră dintr-o dată prea mici, prea strâmţi. Mă rog, şi asta ar fi fost cum ar fi fost, spuse Ovidiu urmărind cu satisfacţie amestecul de nelinişte şi interes de pe chipul Ştefaniei, dar mă ţineam

cu greu pe picioare. Gata-gata mereu să cad în mâini, aşa ca în piesă. O femeie care se zorea spre casă m-a zărit şi, crezând că mi-e rău, s-a apropiat de mine, dar când m-a văzut din faţă, a scos un ţipăt de groază. Şi azi îl aud. Ce observase biata femeie de se speriase în halul ăsta? Aveam sânge pe obraji? Mi-am dus mâna să mă pipăi şi atunci am constatat că mâna era păroasă şi cu unghii mari. Mi-am mişcat degetele, nu de alta, ca să mă conving că sunt ale mele. Răspundeau mai prompt chiar decât clapele unui pian. Disperat, am fugit către vitrina de la „Unic” să mă privesc. Şi am înţeles. N-o să credeţi, dar devenisem maimuţă.”

Ştefania nu ştia dacă să râdă ori să se sperie şi mai tare, însă glasul interpretului, parcă presărat cu cărbuni aprinşi sfârâind funebru, o captase.

— Nu, nu-mi pierdusem minţile. Şi nici nu eram victima închipuirii mele. Asemenea lucruri se întâmplă. Există de altfel o explicaţie ştiinţifică pe de-a-ntregul verificată: funcţia creează organul, rolul modifică psihologia şi totodată anatomia, la fel după cum cuvântul acţionează hotârâtor asupra spiritului în domeniul eroticului.

Sub protecţia de netăgăduit a ştiinţei şi profitând de tulburarea şi deruta Ştefaniei, continuă:

— A doua zi trebuia să mă căsătoresc cu Ana-Maria. Dumneavoastră ca femeie înţelegeţi desigur situaţia mea ca bărbat. Teribil de penibilă. Îngrozitoare. Cum să-i cer să se mărite cu un urangutan? Evident, eram silit să contramandez până-mi va trece. Dar cum s-o anunţ? La telefon? Nu, mai bine era să-i scriu. Aşa că am luat pixul şi cu chiu cu vai am aşternut un mesaj: „Doale nasul”.

— De ce nasul? întrebă Ştefania paralizată de spaimă.

Actorul îşi plecă pudic ochii:

— Ştiţi, era o vorbă de dragoste între noi.

Ştefania tăcu. Teroarea îi luase glasul. Abia într-un târziu îşi reveni:

— Şi cum aţi scăpat?

— Am avut noroc. Totul în viaţă e chestie de noroc. Un

alt regizor m-a distribuit în *Fizicienii* lui Dürrenmatt. Or acolo îl interpretam pe Einstein. Pricepeţi, nu?

Ştefania a priceput: individul ăsta ori era nebun, ori era dezgustător. Totuşi a mai avut putere să-i ridice şi ultima problemă:

— Ce-i mai frumos în profesiunea dumneavoastră?

Ovidiu Munteanu îşi consultă ceasul:

— Să dau ce am mai bun în mine la ore fixe.

Când ceilalţi se întoarseră, actorul îl luă deoparte pe Eugen Filipescu:

— Să ştii că am făcut tot ce-am putut pentru tine. Niciun frate n-are dreptul să-mi ceară mai mult.

Şi plecă.

Apoi a apărut Marco, da, Marco şi cu Viri. Nu le plăcuse la Costineşti, se urcaseră în maşină şi sosiseră la Mangalia. Dacă nu le convenea nici aici, căutau alt loc. Dar le-a plăcut.

De fapt, Eugen a fost sigur că Marco simţise primejdia şi venise ca să fie la faţa locului, să se poată apăra, dacă nu să contra-atace. Bineînţeles, în virtutea faptului că stătuseră împreună cu o vară mai devreme, era firesc să fraternizeze şi de data asta, astfel că au format un delicios grup de şase, deşi cel mai des, cu toţi cei care se perindau pe la ei, grupul atingea cifra de opt.

La fel ca altădată, Eugen şi Marco făceau reflecţii despre cunoscuţi şi străini, la fel se amuzau împreună, dar nu mai era ca înainte. Şi acum lângă el se afla matahala de bărbat cu care se înţelesese atât de bine ori de câte ori era vorba să detecteze ceea ce era „jucat“ într-o comportare aparent spontană şi duplicitate în relaţiile unui ins cu ceilalţi sau cu sine însuşi, o duplicitate devenită firească şi care nu constituia o încălcare a teatrului asupra vieţii, ci dimpotrivă, o ucenicie a existenţei, o acomodare cu lumea, dar regizorul nu se mai simţea în largul lui. Îi venea greu să interpreteze la nesfârşit comedia prieteniei. Avea aptitudini pentru acţiuni fulger – o dovedise de-a lungul campaniei în

favoarea lui Marco – dar nu dispunea de resurse pentru o reprezentaţie non-stop. Neîntrerupta veghe interioară, care nu îngăduie nici odihna, nici încrederea, îl istovea acum după ce se lecuise de febra ceasurilor trăite într-o permanentă adversitate cu ceea ce credea despre Marco şi se reîntorcea la adevărata lui fiinţă. O fiinţă înfruntând întâmplările prin încordarea nervilor, prin zbaterile voinţei, prin căutarea înţelesului şi a primejdiei în fiecare cuvânt şi gest, chiar dacă izbutea să ascundă, să dezmintă şi care se învăţase să-i înşele pe alţii, iar uneori chiar pe el însuşi, fermecat de aceste performanţe. În orele interminabile, deşarte, petrecute pe plajă în compania lui Marco, se întreba mereu dacă rostise exact cuvintele care trebuiau, dacă-şi ajustase ori nu surâsul sau tonul vocii pe măsura fiecărei clipe şi ce gândea profesionistul mistificării despre munca lui de amator pe cât de laborios pe atât de nedăruit. Ar fi vrut să pună capăt acestui simulacru de amiciţie. Iar momentul era, la o analiză, chiar foarte potrivit. Îşi adjudecase victoria, arătându-i că nu-i dispus să încheie compromisuri când e vorba de spectacolele sale, iar Marco îl lovise la rândul lui prin seria de articole semnate Traian Cosmescu; mai mult, dramaturgul se cocoţase în fruntea teatrului, şi el, Eugen, îl sprijinise. La întoarcere aveau sorţi egali de izbândă şi de multiple vexaţiuni reciproce. Acum amândoi puteau ceda, adică să spună lucrurilor pe adevăratul lor nume şi să accepte deschis că se detestă.

Eugen vedea chiar dialogul aşa cum trebuia să se desfăşoare pentru început. Un dialog nici foarte spiritual, nici foarte neghiob şi, evident, neangajant, ca un schimb de focuri în aer, având funcţia de semnal – căci între ei doi nu exista practic un limbaj, cuvintele spunând de prea mult timp altceva decât gândeau. Era necesar un dialog neutral de tipul:

— Marco, îl ştii pe Rafael Zărganu?

— Un prenume de arhanghel, un nume de peşte, şi n-a făcut nimic din niciunul. Cum să nu-l ştiu? Îi cunosc pe toţi

necunoscuţii.

— Nu le-a trecut prin cap părinţilor, să-i zică pur şi simplu Aristotel, că ajungea departe.

— Pur şi simplu ar fi fost o concesie. Nu le puteai cere chiar atât. Din păcate.

— Din păcate, are un ochi albastru şi celălalt verde...

— Din păcate? Înseamnă că are o viaţă colorată...

— Dacă i-ai auzi una din idei, cred că ţi-ai scoate pălăria.

— Spune Eugene, să vedem de la cine a luat-o. În orice caz, de la mine nu. Eu nu dau. Eu iau.

— A spus zilele trecute că tu şi cu mine suntem două premise potrivnice, aparent complementare, dar din care poate ieşi o concluzie necesară.

Marco ar fi ştiut, fireşte, că nu Rafael Zărganu rostise aceste cuvinte şi ar fi înţeles că i se propune o dezangajare sufletească şi o înfruntare făţişă. Nu-l vedea însă pe Marco acceptând clarificarea situaţiei, şi asta deoarece, fără îndoială, simţise că dintre ei doi Eugen avea cel mai mult de pierdut în acest război de uzură al minciunilor schimbate reciproc avantajos.

Presupunând că Eugen i-ar fi zis:

„Mai bine ai recunoaşte cinstit că suntem duşmani”, dramaturgul s-ar fi întors spre regizor, l-ar fi privit drăgăstos şi ar fi izbucnit în hohote de râs, un râs plin de vitalitate.

„Duşmani? De unde ai mai scos şi povestea asta?”

Pe urmă l-ar fi întrebat pe Marin Bordea:

„Poate că ţi-e ţie duşman?”

Inginerul ar fi rămas bineînţeles stupefiat.

„De ce să-mi fie duşman? Ce, avem de împărţit ceva?”

„Atunci poate că Ştefania e duşmanul tău?“

Ştefania ar fi protestat încet. În vorbe lăţite ca un aluat:

„Nicidecum.”

„Să nu-mi spui că nevastă-mea are ceva contra ta. Viri, ai ceva contra lui Eugen?“

Şi-o imagina pe Viri învăluindu-l în privirea ei blajină şi

care semăna atât de bine cu a unui inspector în prima zi de control:

„Dimpotrivă, mi-e drag.”

„Sper că pe Relia n-o bănuieşti? Vezi, n-ai niciun duşman. De ce-ţi faci griji? Hai mai bine să discutăm despre altceva. Subiecte de conversaţie sunt cu ghiotura. Câţi oameni pe plaja asta, atâtea subiecte.”

Iar Eugen ar fi zâmbit, ferindu-se să scrâşnească din măsele:

„Ai dreptate. Mai am de învăţat o mulţime de lucruri.”

Nu. Orice încercare de a clarifica situaţia era stupidă.

Se uită la Oancea şi acesta îi zâmbi. Zâmbea frumos. Ieşise de curând din mare şi apa i se prelingea pe trupul înveşmântat într-o piele ca o cuirasă şi pe care stropii nu reuşeau parcă s-o pătrundă, curgând şiroaie. Avea aerul că-l îmbie să vorbească:

„Şi acum zi-mi ce voiai să-mi zici”.

„Mâine dimineaţă, dacă n-ai nimic împotrivă, îi răspunsese tot în gând regizorul. Mâine dimineaţă am să-ţi spun totul.”

„Foarte bine, Eugene. Pricep. Totdeauna te-am priceput. Şi-ţi suport toanele. Încă n-ai observat că ştiu să mă adaptez la orice fel de împrejurare?”

Eugen Filipescu n-a avut curajul să provoace un dialog răspicat cu Marco. Şi-a zis că e inutil.

Şi între timp Viri s-a împrietenit cu Ştefania. Lungite alături la soare, una înaltă, zveltă, cu un păr blond metalic, şuşotind repede parcă ar fi fost plătită cu cuvântul, cealaltă construită după canoane generoase, brună şi cu un trup ca dat cu baiţ, scoţând alene câte-o frază tărăgănată, pe care câteodată nici n-o termina. Eugen se întreba ce-or fi găsind să-şi spună, mai ales că şi Marco participa uneori la aceste conversaţii.

A descoperit-o trei seri mai târziu, când au fost împreună să danseze şi a trebuit s-o invite pe soţia lui Marin Bordea. Alesese un tango, pentru că Ştefania cunoştea prost dansurile moderne, iar lui Eugen nu-i

convenea să se arate decât cu o parteneră impecabilă – şi aşa nu era grozav el pe platou, măcar ea s-aducă strălucire perechii.

O măsură, două măsuri, trei măsuri şi, odată cu fiecare din ele, corpul Ştefaniei se lipea mai tare de al lui, iar faţa se ridica în sus dăruită, cu gura întredeschisă. Chiar să fi dorit, Eugen tot n-o putea săruta în plină sală printre cunoscuţi, aşa că se simţea în siguranţă, dar nu pricepea ce-o apucase. Se întreba chiar dacă nu i se pare numai lui, că-şi închipuie doar că Ştefania se pregăteşte pentru o ofertă necerută; îşi spuse pe urmă că poate se gândeşte la altul în timp ce-l strânge în braţe, când îi auzi vocea:

— Ne dispreţuieşti foarte tare pe noi, oamenii simpli, care nu suntem slujitori ai artei?

— Dimpotrivă, o linişti Eugen. Dădu şi o explicaţie: Vă cunosc mai puţin..

Un râs melodios, cu ton scăzut, corpul care se lipea mai tare, deşi crezuse că nu e posibil, ca şi cum ar fi rostit o frază învăţată pe de rost:

— Cinismul e pentru bărbaţi ce e graţia pentru femei.

— Ceva cu care se desfată singuri în faţa oglinzii, nu?

El ripostase fără să stea mult pe gânduri, în schimb ei i-a fost necesară o lungă perioadă de gestaţie pentru a continua dialogul, iar vocea – timorată de parcă n-ar fi fost sigură că memorase bine replica – i-a scăzut atât de tare încât Eugen n-ar fi desluşit cuvintele dacă n-ar fi avut deprinderea să prindă replicile la repetiţii, când actorii îşi menajează corzile:

— Nu. Acel ceva căruia nu i se rezistă.

Eugen s-a simţit încolţit. Ori răspundea cu o ironie, deci era cinic, iar femeia din braţele lui se putea socoti îmbiată să nu „reziste“, ori lua discuţia în serios şi era şi mai rău. A căutat o cale de mijloc:

— Ai citit povestea cu cei doi proaspeţi îmbogăţiţi care se urau afectuos şi-şi făceau daruri? Unul a trimis un magnetofon! Celălalt, ca să-l umilească, i-a răspuns

dăruindu-i un papagal. Iritat, cel dintâi a imprimat papagalul pe o bandă şi i-a expediat-o. Aşa se întâmplă totdeauna când se întâlnesc două inteligenţe.

Încerca şi el cum putea să schimbe firul conversaţiei. Dar ştia dintr-o îndelungă experienţă că era tot atât de zadarnic pe cât e bunăoară să încerci a antrena într-o controversă despre structuralism pe unul care a venit să te tapeze de o sută de lei. Ca şi cum nici nu l-ar fi auzit şi fără nicio legătură – formală, în fond, ea se menţinea la subiect – Ştefania a murmurat târând vorbele:

— Nu ştii de ce mă lipesc de tine în felul ăsta?

Ideea i-a venit lui Eugen instantaneu – asta înseamnă geniu – adică a văzut-o în gând pe Sandra strâmbându-se scârbită când el râsese în hohote cu ochii aproape închişi şi i-a auzit glasul agasat: „Nu mai râde aşa. Mi-aduci aminte de bărbatu-meu“. Dar, poate că cel mai bun lucru era să-i aducă aminte de Marin Bordea, ca să-i mai taie cheful. Eugen îi cunoştea destul de bine stilul, aşa că a răspuns fără pauză:

— Poate nu te simţi bine.

Dar femeia pornise să dezvolte o idee şi nici nu prea fusese atentă la răspuns; cuvintele lui aveau doar funcţia de-a fi o verigă dintr-un lanţ, veriga cea mai slabă:

— Pentru că suntem într-un local. Adevărul e că mi-aş dori să fiu altundeva...

A lăsat fraza neterminată şi o clipă Eugen i-a fost recunoscător. Apoi, luat de-un fel de demon al perversităţii care-l prindea uneori, a întrebat:

— Unde?

— Pe un câmp. Să am un cal şi să galopez prin noapte.

Surprins, amuzat şi aducându-şi aminte că Dürer, într-una din gravurile sale reprezentând o femeie călare, luase drept model o superbă curtezană veneţiană (abia mai târziu a realizat că artistul pornise de la o prorocire sumbră a lui Ezechiel), Eugen a strâns-o la rândul său în braţe, i-a simţit parfumul, şi-a dat seama că e într-adevăr senzuală, chiar dacă din genul acela de senzualităţi

uleioase, grele, uitând aproape că pe acelaşi parchet de dans era Relia, cea care nu se îndoia de el. Dar numai o fracţiune de secundă, căci în următoarea şi-a amintit-o pe Ştefania spunând alene, de parcă fiecare cuvânt, după ce se târâse la pământ şi scăpase în cele din urmă dintre ostreţe, se lăbărţa fericit c-a atins stadiul graiului articulat: „Eu sunt bucureşteancă get-beget“. Unde practicase ea echitaţia atât de intens încât i se trezise brusc pofta aici la Mangalia? Parfumul ei i-a făcut greaţă şi a făcut legătura cu o altă imagine. În vara trecută, pe plajă la Mamaia trecea o fată cu un corp superb, ca o statuie de Tanagra, abia ieşită din apă, cu un costum dintr-o pânză subţire, de culoarea bronzului şi care ud i se mula complet pe trupul arămiu. Relia remarcase că era compromisul optim între pudoare şi nuditate, Marco făcuse o spirituală catalogare a bărbaţilor după gradul de goliciune la care femeile îi ispitesc cel mai tare, cerându-i să-şi expună, la rândul său, punctul de vedere, iar el, stârnit de Viri şi doar ca să scape de încurcătură şi să nu-l pună într-o situaţie proastă pe Marco, improvizase pe loc un răspuns la acea gravă şi fundamentală întrebare:

— Femeile în pantaloni de călărie negri, cizme, o cămaşă albă scrobită, cu părul desfăcut şi alergând pe-un cal la galop.

Ca să mascheze minciuna la care-l siliseră bunii lui prieteni Marco şi Viri, o mărturisise cu atâta ardoare încât ei fuseseră realmente impresionaţi. Nu vorbise cu nimeni altcineva despre o astfel de stupidă pasiune şi pe care atunci o justificase ca fiind un fel de atavism inversat de la vreo strămoaşă violată de barbari cu un mileniu şi jumătate în urmă. Nu, în afara celor trei care erau acolo, nimeni nu-l auzise spunând o prostie atât de mare. Iar acum nevasta lui Marin Bordea se trezea cu aspiraţii de amazoană. Şi de trei zile şuşotea pe plajă cu Viri.

Cu Viri, biologul. Cu Viri, care în fiecare zi, timp de opt ore, făcea experienţe pe materie vie. Cu Viri, ale cărei reuşite se măsurau în zeci de cobai sau de şoareci albi

omorâţi pentru ca rezultatul să fie concludent. Cu Viri, care scotea din cuşcă un căţel ce dădea din coadă, îl mângâia ca să stea liniştit, apoi îl inocula ca să poată observa zi după zi cum biata făptură se îmbolnăvea, se chinuia, se sufoca, îşi pierdea vederea sau era acoperită de pustule, îi făcea incizii ca să observe fenomenul în despicătura pieptului, în timp ce fiinţa martirizată se uita la ea cu ochi de disperare şi de anxietate, implorând-o s-o salveze şi crezând că-şi va găsi în ea apărarea împotriva răului.

Fără voie, i-au venit în memorie imagini, fraze, expresii rostite de Viri şi a văzut-o întinsă pe nisip lângă Ştefania. Ce nu va fi spus Viri, aşa cum îşi spun femeile între ele? Eugen nu s-ar fi mirat dacă ar fi pretins că-l cunoscuse foarte îndeaproape, dacă, dând impresia că se spovedeşte, n-ar fi servit reţete prin care bărbatul aflat la trei paşi de ele să fie cucerit, terminând prin prescripţia imaginii cu femeia în galop căreia regizorul nu-i putea rezista. Da, de aceea se lipea de ei deodată statisticiana care-i fusese poate credincioasă până de curând tipicarului şi fricosului ei soţ.

Atunci a simţit Eugen că i se urcă sângele la cap, căci Viri se folosise de anumite lucruri ştiute despre el, evident false, dar pe care i le împărtăşise într-un elan de prietenie, evident adevărată. Iar Marco nu putea să nu ştie; Marco era şi el răspunzător alături de ea.

Nici nu s-a întrebat spre ce trebuia să ducă în mintea soţilor Oancea această intrigă de amor, care oricum era hărăzită să avorteze înainte de-a începe – nu asta era important. Şi în timp ce dansul se termina, iar Ştefania se descria pe sine în pantaloni colanţi negri, în cizme înalte, cu cămaşa de linon imaculată ca o coafă de călugăriţă şi cu părul despletit (îl purta foarte scurt), fâlfâind în vântul stârnit de galopul armăsarului (îl avansase în grad), Eugen îşi spunea că Marco va trebui să plătească trădarea asta, la un loc cu tot restul.

Aproape că uitase de Viri. Ea nu însemna nimic pentru

el. Niciodată nu dăduse importanţă răutăţilor ei, deşi nu-l lăsaseră deloc indiferent.

Într-un rând se întâlniseră în casa unor prieteni comuni. Eugen îmbrăcase un costum nou cu umeri înalţi, revere late şi pantaloni cu manşetă evazată. Se bucura ca un copil de hainele acelea de-un albastru noptatec croite după ultima modă, de faptul că nimeni nu purta încă acel model aparte, confirmând, aşa cum îşi spunea singur în bătaie de joc, afinitatea sa şi numai a sa cu un viitor restrictiv şi foarte select, şi pentru că, de cum le pusese, încercase un sentiment de bună dispoziţie, iar toată seara fusese în vervă, ceea ce era, poate, un semn că-i vor aduce noroc. Viri îl privise atentă, răbdătoare, paşnică, dar când din întâmplare se apropie de el, îi şoptise ca şi cum ar fi fost dezgustată de-un gest excentric:

— Ce-i cu vechitura asta? Îţi vine groaznic.

Adevărul e că-l detesta cu atât mai mult cu cât îl vedea că se simte mai bine.

Altă dată, când îl aştepta pe Marco care întârzia, şi Viri îi ţinea companie, îl întrebase cu un fel de curiozitate politicoasă:

— Ţii la actorii tăi?

— Bineînţeles, replicase Eugen puţin plictisit de această conversaţie.

— Atunci nu te invidiez. Trebuie să fie groaznic.

Şi o expresie de subită înţelegere îi apăru pe faţă. Nimeni n-ar fi putut preciza dacă era simulată sau nu.

— Groaznic? De ce?

— Pentru că ei nu ţin deloc la tine.

— De unde siguranţa asta?

Viri nu-i răspunse imediat. Continua să-l fixeze cu ochii uşor uimiţi, uşor bănuitori, care spuneau parcă: „Ori minţi, ori încerci să mă înşeli; nu se poate să nu fi observat”. În cele din urmă rosti indiferentă:

— I-am văzut.

— Vorbeşti serios?

Eugen nu-şi putu reprima surpriza. Zâmbetul senin îi

dispăruse.

— Vorbeşti serios?

— Da, foarte serios:

Şi când îl văzu alarmat, rosti cu o subită bucurie, ca un salt brusc de tensiune într-o reţea:

— Te suportă, dar nu te acceptă.

Pe urmă, vorbi cu glasul acela zorit cu care răspunzi la telefon cuiva care te sâcâie:

— Când ai să vrei să afli mai multe, încearcă să afli ce fel de glume se fac pe seama ta.

Şi izbucni în râs. Un râs aproape desăvârşit. I-ai fi ascultat cu plăcere sunetul, dacă n-ar fi avut în el aroganţa celor ce socot că, a-l supune pe celălalt, e un joc care nu cunoaşte reguli.

Totdeauna căuta Viri un punct slab în armura lui. O făcea cu stăruinţă, cu migală, cu o chibzuinţă rece, hrănindu-se din acele resurse pe care fiinţele de felul ei se bizuie şi de care depind. Era încântată ori de câte ori izbutea să spulbere bunele lui impresii despre el însuşi. Atunci se aprindea pe loc de satisfacţie şi toată fiinţa ei părea a spune: „Mai am şi alte adevăruri să-ţi ofer, totul e să fii capabil să le recunoşti”. Dar Eugen îi pricepuse strategia şi când ea îl întâmpina exultând: „Eşti un om norocos, am mai descoperit ceva care o să-ţi taie cheful să te bucuri de tine”, îi servea liniştit, aproape vesel, respectivul duş rece: „Nu-ţi face iluzii, ştiu mult mai multe despre mine şi, uite, sunt bine dispus”.

Iarna trecută fusese bolnav. Avusese ceea ce medicii numesc genunchi dureros. Piciorul nu i se mai îndoia, stătea ţeapăn ca o bucată de lemn şi-l simţea ca şi cum ar fi cântărit zeci de kilograme. De pe o zi pe alta devenise neputincios, căci trebuia să fie ajutat de Relia la îmbrăcat şi dezbrăcat, iar gesturile cele mai simple îi erau interzise sub pedeapsa unei violente suferinţe pe care abia o potoleau cele două fiole de algocalmin şi care se redeştepta la prima neatenţie. Cei câţiva paşi până la taxiul ce-l ducea la şi de la spital, unde-şi făcea şedinţele

de roentgen, însemnau o corvoadă epuizantă, un simulacru penibil de mers: dacă atingea asfaltul resimţea contactul ca o lovitură dată din răsputeri şi dacă ţinea piciorul în aer avea senzaţia istovitoare că poartă cu el o imensă greutate, şi ea era cauza paşilor acelora dezechilibraţi, de paiaţă beată. Sprijinindu-se într-un baston cu măciulie de argint împrumutat din recuzita teatrului, avansa prin sărituri scurte şi bruşte ca o convulsiune, luându-şi de fiecare dată avânt pentru ceea ce era un veritabil număr de acrobaţie comică executat de-o fiinţă stranie, jumătate vie, jumătate manechin. Iniţial, când se văzuse dintr-o dată cu toate forţele anulate, se înfuriase ca de-o imposibilă farsă pe care i-o jucase acela, în care se încrezuse cel mai mult, fratele său, propriul trup, având impresia că nimic nu se petrece în realitate, că totul e artificial, stupid şi de neînţeles. Apoi, când doctorul îl avertizase că maladia e serioasă, se speriase, iar spaima că va rămâne pentru totdeauna infirm, presentimentul a ceva irevocabil, a ceva ce nu mai poate fi întors din drum, îl copleşi. Se vedea silit pentru totdeauna la imobilitate, dependent de alţii pentru orice, începând cu un pahar de apă, abrutizându-se şi descompunându-se încet, mult înaintea finalului. Unicul lui gând fusese: ce se va întâmpla de aici înainte cu el, cu Relia? Cum va arăta căsnicia lor şi cât va rezista oare? Ceva mai târziu, când chinurile i se atenuaseră şi era limpede că se va restabili, în ciuda faptului că se mişca la fel de dezarticulat şi de hilar, încercă senzaţia că avusese întâlnire cu o prevestire oribilă, dar că evenimentul era de domeniul trecutului şi că se afla din nou întreg, teafăr, liber. Fiindcă nu se jelise, fiindcă se comportase demn, fiindcă păstrase aparenţa unei făpturi deplin stăpâne pe sine chiar în împrejurările bolii, iar aparenţa e cifrul prin care comunicăm, nouă şi tuturor, că putem face faţă cu onoare oricărei situaţii, începu să privească viitorul cu o expresie de suferinţă calmă aproape extatică; un sentiment primejdios, un fel de mândrie de care era plin

puse stăpânire pe el.

Atunci avu loc, în holul spitalului, întâlnirea cu Viri. El se afla în picioare şi căuta din ochi un scaun pe care să se aşeze, dar nu vedea niciunul prin apropiere, toate erau ocupate, şi cum ştia că va avea de aşteptat poate chiar jumătate de oră sprijinindu-se în baston, într-o poziţie incomodă, devenise îngrijorat. Deocamdată durerea se arăta suportabilă, dar întrucât era nevoit să ţină piciorul suspendat în aer şi continua să-l resimtă ca pe-o povară, se gândea cu nelinişte ce se va întâmpla după un timp, înduioşându-se sincer de ceea ce-i rezerva ziua aceea. Cum îl zări, Viri se îndreptă spre el şi se interesă de simptomele bolii, de evoluţia ei şi cum se manifestase (pentru că Relia îi spusese numai aşa, în general), de efectele roentgen-terapiei, dacă încercase şi un tratament cu injecţii, şi ce medic îl îngrijea. Era o năvală de întrebări. Eugen îi dădea răspunsurile cu vădită bunăvoinţă, dar şi cu o anume nerăbdare, uitându-se din când în când la ceasul rotund de pe perete şi urmărind cât de greu se scurgeau minutele pe suprafaţa cadranului. La rândul lui se simţi obligat, din politeţe, s-o chestioneze despre scopul vizitei ei în acel spital şi ea îl lămuri pe îndelete explicându-i unde ajunsese cu cercetările şi că se afla într-un moment de cumpănă, pentru că, deşi rezultatul ar fi trebuit s-o mulţumească, nu putea accepta confortul acestei satisfacţii („în ştiinţă, ca şi în artă, nu există o poziţie confortabilă – de pildă, tu ai aşa ceva. Eugene? – dar şi să ştii că eşti sortit prin vocaţie unei poziţii inconfortabile e până la urmă, o formă de confort spiritual” etc., etc.), în timp ce el vedea cu enervare cum se eliberează câte-un scaun şi alţii îl ocupă, iar piciorul începea să-l chinuie sâcâindu-l ca un refren mereu mai persistent, mereu mai amplu, absorbindu-i toate forţele. Apoi Viri ţinu să-i dovedească în ce măsură e pasionant obiectul experienţelor ei, „deoarece, sfinţit de egipteni (faraonii au inventat grădinile zoologice), prezentat în spectacole de greci (ei au inventat jocurile

de circ), animalul devine în epocile mai apropiate o preocupare, un prilej de studiu, chiar de reflecţie iar noi nu ştim dacă trebuie să vedem în el strămoşul, prada ori propria noastră caricatură". Eugen fierbea: nu încăpea îndoială că Viri îşi bate joc de el, şi ideea asta întrecea cu mult suferinţa pricinuită de piciorul infirm şi de încordarea celui care, fiindcă era silit să suporte singur greutatea corpului, îşi ieşise din calm şi se zguduia într-un tremur. Ar fi trebuit să curme lungul ei monolog şi s-o înveţe minte, dar se zăpăcise, şi exact când îi veni ceva usturător în minte, Viri îi spuse:

— Iartă-mă. M-am luat cu ale mele şi am uitat că vorbesc cu un om bolnav.

Apoi îi strânse cu putere mâna, ca şi cum ar fi ţinut să-l încurajeze („toate au să treacă") şi îl părăsi lăsându-l năuc de furie şi de durere.

Totuşi, nu ea îl preocupa. Viri reprezenta pentru Eugen doar o anexă a lui Marco, iar maliţiozităţile şi micile ei cruzimi reveneau şi piereau din amintire fără a-l impresiona altcum decât ca o altă faţă a principalului său inamic. Şi, pe urmă, cu cât se gândea mai mult la intriga meschină, ridicolă, fără noimă, căreia urma să-i cadă victimă, cu atât îi venea mai greu s-o pună pe seama lui Viri. Femeia asta era în stare de răutăţi mărunte şi spornice, chemate să-i asigure un ascendent asupra lui Eugen şi să-l facă să se simtă incomodat de propriile sale certitudini, frivolităţi, imposturi, dar niciodată nu dăduse dovadă de trivialitate sufletească. Şi nici nu obişnuia să lovească pe la spate. Îi ieşea în cale cu o ostilitate batjocoritoare pe care nu se silea măcar s-o ascundă. Mai curând Marco era capabil de această mediocritate. I se potrivea mult mai bine. În fond, chiar şi cel mai abil om îşi dă în petec. Nu, hotărât lucru, Viri acţiona altfel.

„Sunt probleme de istorie a teatrului care nu pot fi rezolvate decât prin prezumţii – îşi spuse Eugen, surâzând scârbit – şi, în lipsa probelor, trebuie s-avem curajul de a ne bizui pe intuiţii, rectificând o ipoteză pe care

verificările serioase o fac improbabilă.”

Se străduí să nu se mai gândească la nimic, să nu-şi mai amintească de nimic. Privi intens, concentrat, obiectele din camera aceea de hotel şi care aveau fiecare număr de inventar, paturile gemene, dulapul încastrat în zidul pătat şi coşcovit (se spărsese probabil o ţeavă şi nimeni nu se ostenise să-l zugrăvească), în timp ce-şi aducea aminte fără voie câte trepte urcase ca să ajungă la etajul II şi că uşa încăperii lor, ultima de pe culoar, se deschidea, spre deosebire de toate celelalte, în afară, iar portarul de noapte purta un inel gros de aur cu iniţiala R.

Totuşi nu izbuti să-şi alunge gândurile. Era oare absolut sigur că doar Relia, Marco şi Viri fuseseră de faţă? O idee îi trecu brusc prin minte: vara trecută, întocmai ca şi vara aceasta, Tăsică Roman le dăduse în câteva rânduri târcoale. Nu era deloc exclus... Când te uitai superficial la capul acela acoperit de zulufi blonzi – noaptea actorul purta fileu – ai fi zis că-i un înger coborât din fresca unei biserici. Te simţeai ispitit să suspini, să-i acorzi încredere, să-l ocroteşti: în principiu, cu o mutră ca a lui puteai să faci carieră nu numai pe lumea asta. Dar dacă-l priveai mai atent, descopereai o lucire şmecheră şi rea în ochii umezi de copil. La urma urmei şi Tăsică ar fi fost în stare... Totuşi, el n-avea niciun interes – de ce-ar fi făcut-o? – pe când Marco...

Şi din nou încercă să nu se mai gândească la nimic, să nu-şi mai amintească de nimic, simţind că însăşi preocuparea îl diminua, că se diminua singur. „De fapt, dintre toate loviturile lui Marco, cea mai dureroasă e una care nici nu i-a trecut prin cap: problemele mele au început să semene cu ale lui.“ Rămase imobil şi-şi auzi gândul aşa cum îţi auzi propria voce în playbeck: „oare va trebui să răzbun şi asta?“

Capitolul XV

LA ÎNTOARCEREA DIN CONCEDIU, unul din primele lucruri de care s-a ocupat Marco a fost o uşoară remaniere a schemei, destinată să scoată din posturile cheie pe cei despre care aflase (în lungul lui turneu informativ din primăvară) că sunt, în rândurile personalului administrativ, oamenii lui Filipescu. Nu le-a desfăcut chiar contractul de muncă, neavând cum, deşi se pare că ar fi cerut la minister o reducere a schemei – cu exact necesarul ca să scape de ei. Fără îndoială că i s-ar fi aprobat, dacă n-ar fi aflat şi intervenit aprig ceilalţi directori de teatre. Un astfel de exemplu ar fi fost dezastruos pentru ei, care, de câteva ori pe stagiune, cereau majorarea schemei.

Eugen a priceput cel dintâi despre ce era vorba şi singura lui consolare a fost că, de fapt, nu contase niciodată pe aceşti oameni mai mult decât pe alţii.

Infinit mai greu au cântărit necazurile Reliei. La Mangalia, în zilele care urmaseră „declaraţiei ecvestre”, Ştefania se arătase de o perseverenţă, pe care, dacă ar fi folosit-o în profesiune, ar fi înălţat-o fără îndoială la rangul unuia din marii statisticieni ai lumii, căci cine nu e dornic să obţină din partea cifrelor supunerea pe care izbuteşte s-o dobândească din partea oamenilor? Fuseseră zile negre pentru Eugen, care-i simţea privirea aţintită asupra lui de la distanţă, când nu se trezea cu ea pe neaşteptate lângă el.

Dar asta nu constituia decât latura umoristică a aventurii – Relia râdea cu hohote de necazurile soţului ei.

A devenit mai puţin comic atunci când Marin Bordea a băgat de seamă. Fălcile i s-au încleştat într-un rictus de mânie virilă, ochii i s-au îngustat primejdios, iar părul de pe gambe i s-a zbârlit. Cu siguranţă că ar fi privit lucrurile mai lucid, dacă n-ar fi purtat lungi conversaţii şoptite cu Marco, de la care nu-i deloc exclus să fi obţinut informaţii nefaste despre apucăturile de Don Juan ale lui Eugen (într-o măsură poate chiar veridice, dacă se refereau la viaţa lui dinaintea căsătoriei).

Marin a făcut singurul lucru posibil după capul lui: s-a dus şi a discutat tragedia cu aliata lui naturală, Relia. Din câte i-a spus ea lui Eugen, dialogul ar fi decurs în felul următor:

— Relia, ai băgat de seamă ce se petrece între Ştefania şi Eugen?

— Am observat. Cred că nu se petrece nimic.

— Relia, nu fi oarbă! Dai dovadă de exact aceeaşi uşurinţă ca în proiectare. Nu-ţi dai seama ce primejdie ne paşte pe amândoi? Ni se distruge celula de loază: familia!

— E atât de serios? N-aş fi crezut. Atunci nu putem trata treaba asta atât de uşor. Fă-mi, te rog, o notă scrisă în care să-mi explici situaţia pe larg.

Cred că dialogul a fost mai lung până s-a ajuns la această replică a Reliei, la care Marin i-a întors (psihic) spatele, continuând să practice un fel de prefăcătorie mieroasă care la el se cheamă politeţe.

Poate ştia – pesemne din vreun roman de capă şi spadă – că Madame Pompadour, abilă în a-şi păstra favoarea amantului monarh, îi procura ea însăşi fete foarte ademenitoare – dar nu primejdioase – făcând toate operaţiile preliminare, suveranului nemairămânându-i decât să pună semnătura regală. Sau poate că Marin nici habar n-avusese de toate astea, dar Marco socotise util să-i îmbogăţească cunoaşterea teatrului, căci în mintea lui a apărut un raţionament pe cât de greşit pe atât de neclintit: Relia, căsătorindu-se cu un crai dintr-o lume de depravare, găsise singura cale ca să nu-l piardă – să fie

ea cea prin care soţul ei să-şi poată continua felul de viaţă, mai comod chiar decât înainte, având atât o intermediară cât şi un alibi. Toată aversiunea împotriva lui Eugen a trecut-o deci asupra Reliei, care s-a văzut dintr-o dată învinuită de nebunia Ştefaniei.

Aşa se face că într-o seară, pe când Eugen şi Relia se plimbau pe faleză, ea îi spuse:

— Trebuia să mă anunţi, dragul meu.

— Ce să te anunţ? întrebă el nedumerit,

— În definitiv, aşa ne-am înţeles, nu?

— Ce ne-am înţeles?

Eugen se opri întorcându-se cu spatele în bătaia brizei, aşteptând o lămurire. Dar Relia îşi continuă drumul, şi el trebui să-şi zorească paşii pentru a o ajunge din urmă. Simţea că se petrece ceva, dar nu ştia ce. În niciun caz nu-i trecea prin minte că soţia lui îl suspectează. Prea era limpede că Ştefania îl calcă pe nervi.

— Nu face nimic. Dacă nu vrei să mărturiseşti, nu face nimic.

— Ce-ţi veni, Relia? Să mă ia dracu dacă pricep ceva!

Se enervase, dar ea se arătă tolerantă.

— N-ai de ce să ridici tonul. Uite, eu sunt calmă.

Făcu o pauză. Apoi:

— Te-ai îndrăgostit?

În sfârşit, înţelese şi Eugen. Îşi zvârli capul pe spate şi râse nepăsător.

— Îndrăgostit? Îţi baţi joc de mine?

Ea nu-i aruncă nici măcar o privire.

— Nu fi caraghios. Decât să joci teatru...

Îşi lăsă fraza neterminată şi rămase locului tot fără să-l privească. Pe urmă se sprijini de el cu dreapta şi-şi scoase pantoful stâng, căci avea senzaţia că-i intrase o pietricică. Inspectă branţul cu atenţie concentrată, în bătaia lunii, apoi îşi trecu încet palma pe talpa piciorului, găsi un grăunte de nisip ud şi, cu un gest graţios, îl aruncă.

Eugen aşteptă răbdător şi, când porniră din nou, rosti cât putu de calm:

— Ţi-ai pierdut simţul umorului?

— Cred că da.

Lui Eugen nu-i venea să creadă, dar Relia vorbise răspicat, net, fără niciun echivoc posibil. Şi au continuat o vreme să se plimbe în tăcere pe malul înalt al falezei, care în porţiunea aceea cobora abrupt spre mare. Şi ea era atât de gravă, de fermecată în seriozitatea momentului acela, tremurând uşor, de parcă îi era frig în ciuda jachetei roz de lână; încât Eugen se temu ca dintr-o clipă în alta să nu izbucnească în plâns.

O apucă de umeri încercând oarecum s-o aducă la realitate, dar Relia se trase îndărăt, zgribulindu-se în ea însăşi.

— Hai să discutăm serios, zise Eugen. Vrei să discutăm serios?

— Vreau. Dar văd că pe tine te pufneşte râsul.

— Pentru că e absurd! Absurd!

— Nu văd de ce. Nicio iubire nu-i absurdă.

Şi-şi trecu degetele printre mărgelele ieftine de plastic care-i împodobeau gâtul zvelt, înalt.

— Bine, dar nu-ţi dai seama că mi se întoarce stomacul pe dos numai când o simt lângă mine? Nu realizezi că Marco a asmuţit-o, că eu...

— Marco, îl întrerupse ea. E singurul lucru care te chinuie.

— Păi el...

— Nu pune *şi treaba asta* în contul lui Marco. E foarte comod...

— Ce anume?

De enervare, Eugen îşi pierdu şirul.

— Ştii tu.

Încercă – deşi îi venea tot mai greu – să-şi păstreze cumpătul. O secundă fu cât pe-aci să apese pe trăgaciul vocii sale, deschise chiar magazia de cartuşe, le pipăi, dar o închise la loc şi puse piedica:

— Crede-mă. Mi-e silă de ea. Uite, îţi jur! Marco...

— Şi crezi că, dacă n-ar fi existat Marco, nu s-ar fi

petrecut?

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu s-a petrecut nimic.

— Mă rog, dacă nu vrei să recunoşti, nu te sileşte nimeni. Ar fi însă un lucru foarte simplu.

— Ar fi. Numai că n-am ce să recunosc.

— Eşti sigur?

— Da. Sunt sigur. Cum nu se poate mai sigur. Foarte sigur!

— Siguranţa ta nu dovedeşte nimic. Ai luat obiceiul să te înşeli şi pe tine.

— Nu mă înşel! Înţelege. Nu mă înşel.

— Ce-ar fi să vezi şi tu o dată ce gust are sinceritatea? Află de la mine că după aia te-ai simţi mai bine. Dar, dacă nu vrei, nu te oblig.

— Relia!

Îi căută ochii, dar ea se uita undeva în largul mării către silueta luminată a unui vapor care stătea nemişcat în larg, ori poate avansa, dar atât de lent încât îţi făcea impresia că-i va trebui o veşnicie pentru a ajunge într-un port. După un răstimp, se auzi vocea ei:

— Ce-aş fi dorit să nu se întâmple! Atât de mult aş fi dorit să nu mi se întâmple!

Şi Eugen se temu din nou să n-o vadă izbucnind în lacrimi. Atunci începu zorit, gâfâind, să-i explice că totul nu-i decât o neghiobie, că dacă-i acceptase în preajma lor pe soţii Bordea o făcuse numai pentru ea, că dacă Ştefania se ţinea scai de el era pentru că alţii (se feri să-i numească) voiau, să le distrugă căsnicia, şi pe măsură ce vorbea, şi-i relata totul, până şi greaţa dulceagă care-l năpădise când dansase cu soţia inginerului, Relia părea că se linişteşte. La capătul lungii şi nevolnicei lui spovedanii, ea-şi mişcă totuşi neîncrezătoare capul dintr-o parte în alta:

— Nu mă las chiar aşa uşor trasă pe sfoară.

— Pentru Dumnezeu!

Era obosit şi de atâta mers, şi de atâta vorbit, şi de

atâtea argumente invocate zadarnic. Privi vaporul care stătea parcă în acelaşi loc, cu focurile de poziţie sticlind printr-o pâclă viorie.

— Şi chiar nu te atrage? Vreau să zic, cât de cât?

Replică stins:

— Nu, nu mă atrage.

Dar Relia nu cedă:

— Nici măcar nu eşti destul de cinstit să recunoşti că are o carnaţie apetisantă.

Eugen simţi în gură ceva fierbinte şi roşu. Ţipă:

— E fioroasă!

Ea tăcu şi apoi întrebă, dar fără să-l mai acuze:

— Ce te face să crezi asta?

Eugen ridică istovit din umeri.

— Eşti prea aspru, replică Relia.

Vocea îi era însă acum afectuoasă şi avea inflexiunea unei mângâieri. Îl privi cu ochii ei de-un albastru profund; parcă se bucura să-l vadă încă o dată aşa cum era, înalt, sprinten şi încă tânăr, foarte tânăr.

Eugen îi surâse şi întinse mâna spre ea. Relia i-o prinse:

— Şi chiar mă iubeşti?

— Da.

— Numai pe mine? Nu mă minţi?

— Nu te mint. Şi e singurul lucru care mă face cu adevărat fericit.

— Da, cred că nu mă minţi.

Apoi, dintr-o dată, nemaiputându-se stăpâni, Relia explodă într-un râs numai lumină. Eugen nu se supără pe ea, îi era cu neputinţă să se supere pe ea, chiar dacă năzdrăvăniile ei îl puneau tot mai greu la încercare, chiar dacă marca prea multe puncte. Îşi spuse că şi competiţia în care intrase făcea parte din viaţă, şi important era să n-o socotească un război, ci o partidă amicală, chiar dacă scorul devenea îngrijorător. Altminteri totul era pierdut, definitiv pierdut.

— M-ai dus, făcu el.

— Eu? se miră ea, nereuşind să-şi domine satisfacţia.

— Nu face pe proasta.

Relia îi sări de gât, dar sărutarea ei nu fu sărutare. Hohotea. Nu reuşea să-şi curme râsul.

— Eşti foarte veselă.

— Şi de ce nu? Doar n-am venit aici să ne plictisim.

Şi se strânse la pieptul lui ca şi cum n-ar fi cerut iertare, ci ocrotire.

— Ar trebui să ne întoarcem. Hai. Hai odată!

— Nu-ţi impune jertfe prea mari.

— Acum eşti într-adevăr prost, îi spuse Relia.

Dar ultimele lor zile la mare au fost atât de neplăcute din pricina tuturor celorlalţi, încât s-au urcat în maşină şi au plecat pe nepusă masă, ca să-şi termine concediul liniştiţi, ei singuri, la Bucureşti.

Iar când Relia şi-a început serviciul, a constatat că Marin, cu zece ani mai vechi în meserie decât ea, posedă la perfecţie darul de a face viaţa amară celor cu care colaborează. În aşa măsură că a început să ducă dorul perioadei când primea simple note interne. Se apăra şi ea cum putea, utilizându-şi imaginaţia şi umorul, dar n-avea cum ţine piept rutinei unui birocrat stimulată de gelozie şi ranchiună.

Ura lui Eugen împotriva lui Marco s-a înzecit, căci acesta, încercând să lovească în el, îi adusese în primul rând neplăceri Reliei. Şi asta era greu de iertat. Ca prime represalii, i-a spus Mariei Pandele că la mare Marco se referea la ea sub denumirea „omul meu de casă“. Maria Pandele e, într-un fel, un om admirabil, căci nu oricine poate face abstracţie de interesele sale în favoarea nevoilor întreprinderii în care lucrează, ba chiar în aşa măsură încât să se identifice cu ea, dar dacă are un cusur, e o doză sensibilă de vanitate. Prin propriile ei merite a ajuns director adjunct al unui teatru de prestigiu, sub conducerea ei acest teatru a realizat necrezute succese de casă şi de public, şi asta în ciuda beţelor în roate pe care i le-au pus directori, regizori şi actori. Şi ea un nenorocit de dramaturg, fără pic de pricepere în

comerţul cu teatrul, s-o reducă la rangul unui vechil, era o rană adâncă, cu atât mai mult cu cât abjecţia se petrecuse în public – din câte spunea Eugen – în faţa unor oameni cărora, cu binele sau cu răul, Maria Pandele reuşise să le impună, dacă nu respectul, cel puţin mimarea lui. Şi poate pentru întâia oară în decursul existenţei ei cunoştea un sentiment gratuit.

Mizeriile pe care un adjunct competent – şi nici că era vreunul mai priceput ca Maria Pandele – le poate face unui director sunt nenumărate. Cu un aer de ireproşabilă umilinţă, vine să ridice o problemă care-l depăşeşte şi cere hotărârea supremă, pentru ca trei zile mai târziu să apară că directorul a făcut o boacănă. Iar arta Mariei era ca din asta instituţia totuşi să nu sufere. Căci Marco venise ca atâţia alţii, şi ca ei avea să plece, iar teatrul rămânea, sau, mai exact, teatrul rămânea al ei.

Curând confruntarea Marcel Oancea – Maria Pandele a luat o nouă întorsătură. Decis să arate cât de prost fusese conceput repertoriul – secretariatul literar purta răspunderea primejdiei de-a nu se realiza planul financiar – Marco a început să schimbe programul teatrului, legându-se mai întâi de reluări, printre care şi *Eroinele.* Cum piesa se juca totdeauna cu sala mai mult de jumătate goală, a fost perfect îndreptăţit s-o scoată de pe afiş. Decizia a mulţumit-o în special pe Maria Pandele, care nu ştia cum să scape de piesă, nimeni până atunci nevoind să ia asupra lui expulzarea unui spectacol în care rolul principal îl ţinea soţia lui Emil Dulan.

Când Viorica a aflat vestea, a avut senzaţia că lumea se cutremură din temelii: singurul om care o aprecia realmente îi distrugea singura ei apariţie într-un rol principal. Ce putea să însemne asta?

După cum sperase Eugen, Viorica ar fi trebuit să zică:

„Aşa? Bine!“ şi apoi să acţioneze împotriva lui Oancea prin toate mijloacele de care dispunea, fireşte mai puţin soţul ei, întrucât nu numai ea ştia că e nevasta lui, dar şi alţii. Dar mai înainte ca Viorica să întreprindă ceva, s-a

dus să afle exact ce crede Marco despre talentul ei.

De-abia atunci probabil şi-a dat seama Oancea de eroarea pe care o comisese, căci ştia perfect cu cine are de-a face. Greşeala lui are o explicaţie. Cum nu devenise încă un bun cunoscător al psihologiei actorilor, nu bănuise că pot fi fericiţi să joace chiar într-un spectacol fără succes, numai să joace. Într-un fel, socotise că Viorica va fi mulţumită să scape de ceea ce reprezenta, la urma urmei, reeditarea permanentă a unui eşec. Trebuie să fi fost de aceea foarte dezorientat când s-a văzut pus la zid de artista ultragiată, care în plus i-a spus – poate cu lacrimi în glas – că „un om de toată încrederea” îi vorbise despre admiraţia pe care noul director i-o purta. E incert dacă Marco a putut identifica acest om de încredere – Viorica jură că nu i-a spus numele – dar a înţeles cu siguranţă situaţia critică în care se găsea. Tot ce-i rămânea de făcut era s-o convingă că rămâne fidelul ei admirator, şi întrucât după cele petrecute cuvintele nu mai puteau ajunge, trebuia o probă palpabilă. I-a propus să-i dea roluri pe măsura talentului ei.

— Ce roluri? a întrebat Viorica, care nu se lăsa înduplecată cu una cu două, ştiind că adesea în teatru se făgăduieşte imposibilul, pentru ca apoi să urmeze justificarea a ceea ce nu se poate realiza.

— Julie, din piesa lui Strindberg, a răspuns Marco, iar Viorica, aşa cum a mărturisit-o tuturor, timp de trei minute a fost incapabilă să mai rostească un cuvânt. Partenerul dumitale o să fie George Voinea. Ei, ce zici?

Într-adevăr, e greu de aflat rol mai generos decât în această piesă pe care doi actori o ţin singuri pe umeri.

Când a ieşit de la Oancea, Viorica avea lacrimi în ochi.

Nicio clipă nu i-a trecut prin cap că regizorul, ori – cu atât mai puţin – George Voinea ar avea ceva de obiectat. Ca şi toţi ceilalţi din teatru, se amuzase să-l vadă pe George Voinea imitând pe unii sau pe alţii cu o misterioasă perfecţiune, căci surprindea nu numai intonaţia vocii sau gesturile, dar şi vocabularul, expresiile

favorite, chiar felul de a gândi al „modelului”. Ştia de asemeni că pe scenă interpretul înţelegea imediat indicaţiile, strecurându-se în pielea personajului cu o uşurinţă de cameleon, iar propria lui individualitate se risipea instantaneu. De altminteri, nu era deloc uşor să-i ghiceşti adevărata personalitate, acoperită de straturile succesive ale rolurilor trăite, o personalitate fără un contur limpede marcat şi căreia îi dădea din când în când consistenţă o explozie de furie venită din te miri ce. Atunci tot ce era confuz, surd, învălmăşit se revărsa din albia imprecisă, iar ochii lui devastaţi de curaj, de disperare, de nesiguranţă ţintuiau răzbunător lumea întreagă.

Viorica Dulan era convinsă că George Voinea va fi fericit să pună mâna pe un rol de frunte – oricare ar fi fost – mai ales că de ani de zile pândea prilejul ăsta şi că, după ce-l interpretase în urmă cu cinci stagiuni pe Woizeck din piesa lui Büchner, nu avusese parte decât de apariţii de rangul al doilea.

Viorica Dulan s-a gândit că George Voinea va fi fericit, iar Eugen Filipescu va ratifica, jubilând, opţiunea direcţiei.

Nu în acelaşi fel vedea Marco lucrurile. E drept că nu-şi făcea griji cu George Voinea: nimeni nu putea să-i conteste talentul, iar actorul avea toate motivele să exulte, căci, în fine, i se dăruise un rol. Cu greu ar fi reuşit regizorul să se împotrivească acestei alegeri, deşi ea era cum nu se poate mai nepotrivită. Nu-i vorbise chiar el în câteva rânduri despre extraordinarul dar de mimetism al interpretului căruia succesul îi rămăsese dator? Marco se temea doar că Eugen o va distribui totuşi în Julie pe Gina Marinov, actriţă favorită a regizorului. Aşa că, pentru a-şi ţine cuvântul, a început să manevreze. S-a înţeles cu cei de la „Central” (care aveau nevoie de Gina Marianov pentru Anca din *Năpasta* şi pentru alte roluri de protagonistă, tot la „Central” urmând s-o interpreteze pe Hedda Gabler) şi a cedat-o în schimbul unei actriţe oarecare. Gina a acceptat, neştiind că Eugen, care o

formase şi hotărâse să-i facă o carieră aşa cum socotea că merită, n-o distribuia în roluri de mare suflu pentru că nu era încă perfect stăpână pe meserie şi ca nu cumva să prindă obiceiuri proaste, iar acum se hotărâse să-i încredinţeze rolul domnişoarei Julie. Dealtminteri Eugen nici nu s-ar fi zbătut să capete piesa, dacă n-ar fi ştiut că are cine s-o interpreteze. Mai mult decât atât, Gina era sigură că regizorul îi pune stavile – aşa cum, de altfel, scrisese negru pe alb Traian Cosmescu – că nu vrea s-o lase să urce cum ar trebui, şi toate astea în ciuda explicaţiilor pe care el i le dăduse şi pe care ea le socotise pretexte mincinoase – e drept că nici nu era străină de darul lui Eugen de a găsi justificări, venindu-i greu aşadar să creadă că tocmai de data aceasta spune adevărul. Când a chemat-o Marco – care înţelesese cum judecă unii actori – şi i-a spus că o cere „Centralul”, a fost atât de încântată să scape de tutorele răuvoitor, că era cât pe-aci să-i sară în braţe de bucurie. Acolo, la „Central”, avea să aibă roluri, multe roluri.

Operaţia a fost executată cu o discreţie aproape miraculoasă. N-au ştiut de ea decât Marco, Gina, directorul şi actriţa de la „Central”. Adresele au fost bătute într-o taină desăvârşită, semnate, schimbate, şi totul a durat numai trei zile, după care, în sfârşit, limbile prea mult ţinute în frâu s-au descătuşat exploziv şi toată lumea a aflat.

Lovitura lui Marco era o rachetă cu multiple focoase: directorul îşi recucerea prietenia Vioricăi Dulan, răspundea necesităţii de a-i încredinţa un rol de frunte lui George Voinea şi îi asigura lui Eugen o înfrângere de răsunet.

George Voinea, care socotea definitivă atribuirea rolului lui Heinrich din *Diavolul şi bunul Dumnezeu,* spectacol ale cărui repetiţii urmau să aibă loc concomitent cu *Domnişoara Julie,* a aflat vestea pe sală unde stătea la o şuetă cu alţi câţiva actori şi actriţe şi cu Antoaneta Mavrodin. I-a spus-o Tăsică, lingându-se pe buze anticipat

şi luându-l pe departe:

— Mă Gică, ţie-ţi place Dulama?

Lui Voinea îi place Viorica, şi n-a pierdut orice speranţă, aşa cum are ea darul să nu descurajeze bărbaţii ca să nu-şi facă duşmani. Le lasă totdeauna impresia că circumstanţe de forţă majoră au împiedicat un act la care era gata să-şi dea consimţământul, iar circumstanţele se repetă la nesfârşit.

Deci, aşa cum are el gura liberă, a răspuns:

— Aş juca împreună cu ea episodul-cheie din *Oh! Calcutta!*

Tăsică nici nu sperase o replică atât de potrivită ca să şi-o dea pe-a lui:

— Poate o veni şi asta. Deocamdată în Strindberg.

Voinea îl înjurase pe Tăsică, însă din felul radios în care acesta primise înjurătura ştiuse că e adevărat. Aşadar din nou i se luase un rol făgăduit solemn. Aşadar din nou fusese luxat. Aşadar nădejdea de-a se impune odată pentru totdeauna, nădejde atât de adânc înrădăcinată în fiinţa lui încât uneori socotea tot ceea ce trăise un provizorat, o ficţiune, se prăbuşea iarăşi. Şi ce i se va da în schimb? O partitură, nici vorbă prestigioasă, dar cu care n-avea nici în clin nici în mânecă, şi de care îi era frică. O frică îngrozitoare. Probabil că şi-a zis: „Vor să mă desfiinţeze, asta vor“. Demult îl chinuia gândul că nimeni nu ia în seamă talentul lui, ori, dacă-l ia în seamă, e tocmai pentru a-l sufoca, aşa cum îl chinuia gândul că, orice-ar face, nu va izbuti să fie numărat printre cei mai buni din ansamblu.

Îşi împărtăşise convingerea asta într-o seară, după un spectacol, în turneu. Urcase în camera de hotel pe care o împărţea cu Tăsică şi, după ce fumaseră împreună câteva ţigări şi dăduseră pe gât o sticlă de coniac, mormăise: „Te-aş întreba ceva“. Celălalt îi făcu semn să continue, însă Voinea tăcu mult timp înainte de-a vorbi din nou: „Nu pricep o chestie. Am avut o grămadă de roluri. Mi-au ieşit bine. Iar când l-am jucat pe Woizeck, am cules laude şi

aplauze cu carul. Dar de fiecare dată tot actor de mâna a doua am rămas.“ Tăsică îl aproba, ascultându-l somnoros. „Aş vrea să înţeleg de ce nu mă consideră şi pe mine vedetă... N-oi fi foarte arătos, dar orişicât... Şi, pe urmă, am dovedit ce ştiu să fac... Atunci, de ce?“ Tăsică se lungi pe pat şi surâse serafic: „Habar n-am, dar părerea mea e fiindcă sunt actori care s-au născut doar ca să dea replica altora. Şi asta chiar când joacă rolul principal. Cel puţin aşa cred. Tu ce zici?“ Voinea nu ştiu ce să mai adauge. Se uită lung la Tăsică, privindu-l cu un ochi pe jumătate închis şi cu celălalt imens, negru, clocotind de furie.

Acum, auzind că i se răpea rolul din *Diavolul şi bunul Dumnezeu,* că i se oferea să joace un personaj străin de dorinţele şi de posibilităţile sale şi în plus având-o ca parteneră pe Viorica Dulan, care numai pentru Domnişoara Julie nu era făcută, că urma deci să-şi îngroape orice speranţă odată cu spectacolul ăsta, a explodat într-o criză de nervi.

A avut-o mai întâi sub o formă aparent logică, urlând cât îl ţinea gura:

— Ce caută Viorica Dulan în Strindberg?

Tăsică socoti potrivit să învârtă cuţitul în rană:

— Pe tine. Are nevoie de cineva să-i dea replica.

După aceea criza lui George Voinea a luat forme incoerente. Nimeni n-a reuşit să ţină minte precis frazele prin care George îşi exprima indignarea de-a fi fost implicat într-o cădere unde el n-avea niciun fel de vină. Se pare c-a început să vorbească când sincer, când jucând roluri. În proporţii variabile de la o clipă la alta, răscolind vechi ranchiune, amintind situaţii în care fusese dat la o parte cu zece-cincisprezece ani în urmă, interpretând chiar personaje pe care nu apucase vreodată să le joace, imitându-i mai inspirat ca niciodată pe cei care-i baraseră împlinirea artistică şi pătrunzând uneori până la datele prime ale mobilului lor psihologic, iar peste toate domina agresivitatea ratată a fricii şi revoltei.

Nu încerca deloc să-şi domolească tonul. Dimpotrivă. Şi

asta atrăgea oameni de prin alte părţi ale clădirii. Dar care actor fuge de spectatori? La o frază mai dureroasă despre „plămânii pe care şi-i scuipase pe scenă“ – e drept că scuipă des, dar în batistă – se pare că a făcut, chiar o tentativă de pauză, ca să dea ocazie aplauzelor la scenă deschisă. A ajuns astfel printr-o gradaţie nu prea bine dozată la un paroxism dincolo de care n-avea cum să mai urce şi căruia, în lipsă de text, nu-i putea găsi un final dramatic, ceea ce-l punea în situaţia tragică a unei căderi de cortină comice, când, ca de-atâtea ori în decursul carierei, soarta nu i-a zâmbit.

Exact atunci, la capătul culoarului îşi făcu apariţia, elegant, distins, cu surâsul pe buze, cu părul uşor argintat şi pieptănat într-o dezordine artistică, Eugen Filipescu, cel care, deşi cu nimic vinovat de această „porcărie la cub“, putea fi tras la răspundere.

George Voinea l-a zărit imediat, şi-a întrerupt fraza într-un efect teatral deosebit de reuşit, fixând asupra lui o privire în care erau înmagazinate toate catastrofele ce aveau să vină. Ceilalţi au continuat să fie atenţi la actor, socotind expresia doar ca un efect scenic fără legătură cu realitatea şi aşteptând să vadă pentru ce anume trebuia să servească de preambul, dar Antoaneta Mavrodin s-a întors să-i urmărească privirea. A fost ea un semnal. Ceilalţi i-au urmat exemplul şi, văzându-l pe Eugen, cercul s-a deschis să-i facă loc. Astfel, regizorul l-a avut în faţă pe George Voinea, al cărui creier clocotea în căutarea celei mai bune replici de deschidere a atacului. L-a dezlănţuit, pe când Eugen mai era la vreo doi metri distanţă de grup, cu următoarele cuvinte:

— Ei, ce-ai de spus, domnule regizor?

Ofensiva nu era chiar atât de prost gândită, căci Eugen, neştiind despre ce e vorba, urma să cadă în capcană, iar ceilalţi să facă haz de el, ca întotdeauna când publicul cunoaşte situaţia, iar personajul nu.

Eugen şi-a dat seama că s-a petrecut ceva senzaţional şi că trebuie să facă faţă, fără să aibă habar despre ce e

vorba. Cunoştea însă mai multe trucuri regizorale prin care putea evita deriziunea la care se expunea şi a ales unul oarecum la întâmplare. Fără să-şi piardă zâmbetul, a răspuns cu vocea-i etern suavă:

— Mai întâi, bună ziua.

Pe când rostea cuvintele, a salutat în dreapta şi-n stânga, ceea ce i-a obligat pe cei mai slabi de înger să răspundă. S-a produs astfel ceea ce se numeşte în teatru un „tunel”, care a distrus efectul scenic al întrebării.

Voinea a simţit şi el cum îi fusese sabotată interpretarea şi, cu realul lui instinct artistic, a ştiut că trebuie să lanseze lovitura de teatru cât mai era vreme. A rostit deci cu o voce „calmă, dar vibrantă”:

— Ştiai că intră Dulama în Julie? Iar eu îl fac pe valet?

Eugen a clipit, a clipit de două ori, nu mai mult, apoi a rostit cu un glas vag preocupat:

— Nu-i încă definitiv. Tocmai asta venisem să discut.

Spunând că nu-i definitiv, îi tăia răsuflarea lui George Voinea, dându-i o speranţă. Arătând că voia să discute, se situa în tabăra victimelor, dar pe-o poziţie de luptă, deci un aliat, unul care trebuia sprijinit, nu atacat. Astfel a putut să treacă mai departe fără alt comentariu şi să intre în cabinetul directorului.

Dar pe când se îndepărta, a înţeles tot şi a ştiut că e mai mult decât definitiv, astfel că, odată ajuns la Marco, a vorbit despre una şi despre alta, numai despre asta nu.

Şi în tot acest timp vedea distrus un spectacol pe care, de ani de zile, visa să-l creeze.

Animozitatea lui Eugen împotriva lui Marco a rămas totuşi staţionară, n-a sporit, căci pentru moment totul i se părea suportabil regizorului pe lângă necazurile pe care le îndura Relia.

Nici n-a protestat în consiliul artistic, ca nu cumva să fie evidentă pentru toată lumea duşmănia lui cu Marco. Acum mai ales, când sorţii de izbândă păreau să treacă de partea celuilalt, nu avea deloc chef ca înfrângerile lui să fie înregistrate şi de alţii. Era de-ajuns că le cunoştea

el. Aşa că lucrurile ar fi trebuit să treacă fără alte comentarii decât ale lui George Voinea şi, desigur, ale Valentinei Ionescu, care ca întotdeauna striga în gura mare şi cu o dicţiune perfectă ce avea pe suflet.

— Cum e cu putinţă să se facă o distribuţie fără să fie consultat regizorul – fiindcă să nu-mi ziceţi că Eugen Filipescu e de acord – şi de ce a fost scos Voinea din *Diavolul şi bunul Dumnezeu* – doar i s-a promis că va juca în piesă – şi când s-a mai pomenit să i se dea unei actriţe un rol – că i se potriveşte sau nu – doar ca să nu ceară un altul, şi cât o să mai acceptăm bătaia asta de joc – să vedeţi până la urmă o să ne pierdem până şi în propriii noştri ochi orice demnitate – şi cine va trage ponoasele – teatrul, bineînţeles, spectatorii – şi care pe noi nu ne întreabă chiar nimeni – de ce n-au curajul să întrebe? – c-am şti, ce să spunem.

Până şi Piero şi-a ieşit din fire. S-a ridicat şi, cu o virulenţă pe care Eugen nu i-o cunoscuse niciodată, a cerut să se ia o actriţă din afară pentru rolul lui Julie. Stătea, drept şi subţire ca o spadă, cu părul atât de alb, cu faţa aceea brăzdată de amintiri, vorbind sec, dur, purtătorul de uniformă şi de decoraţii adresându-se unei trupe care executase o retragere ruşinoasă:

— Înţeleg că arta dramatică e terenul pe care se înfruntă valoarea şi *iscusinţă* (era limpede ce înţelege Simionescu prin iscusinţă). Dar să preţuim pe cei ce-şi dau sângele, nu *iscusinţa.*

Privirile directorului au coborât pe mâinile sale uriaşe, aşezate calm pe birou, apoi a rostit cu o voce gravă, preocupată:

— Să angajăm pe cineva. Eugen, fă propunerea, iar dumneata, Pandele, ocupă-te s-o obţii.

Eugen Filipescu s-a făcut că nu aude sugestia lui Marco. S-a uitat mai întâi la lampa cu abajur de carton ceruit de pe biroul directorial, la pereţii împodobiţi cu fotografiile celor mai importanţi actori ai teatrului, toate de aceeaşi mărime şi încadrate în rame subţiri de lemn alb, la

bibliotecă având porţile de sticlă ferecate şi deţinând o funcţie strict decorativă (alcătuia un fundal adecvat când personalităţile ansamblului acordau interviuri televiziunii), pe urmă s-a oprit asupra Mariei Pandele şi i-a cercetat faţa cu acel respect datorat chipului uman pentru marile foloase aduse de-a lungul veacurilor studiului artistic.

Pe Maria, *Domnişoara Julie* n-o interesa. Era una din acele piese de prestigiu care fac 30-40 de spectacole, aduc eventual laudele cronicarilor, dar până la urmă se totalizează într-un deficit bugetar. Iar acesta va fi mai mic cu o actriţă din teatru, chiar în cazul unei căderi – decorul şi două costume nu puteau costa mare lucru – în orice caz mai puţin decât 40 de spectacole plătite fiecare cu 250 lei unei colaboratoare externe. A ridicat braţele în sus ca Toscanini atacând finalul din *Eroica,* apoi a vorbit cu un glas mărunt, cum ar fi avut vreo vioară dezacordată din orchestră:

— Nu sunt sigură c-o să avem posibilitatea s-o plătim.

Marco i s-a adresat cu brutalitate, uitând că are în faţa lui o femeie:

— Ce-nseamnă că nu eşti sigură? Avem sau nu avem?

Maria Pandele nu s-a supărat de acest fel de a i se vorbi. Era exact ce dorea.

— De fapt, răspunse ea, dacă e vorba de cifre, nu avem.

Marco s-a întors spre secretarul literar cu o expresie dezarmată, neputincioasă. El ar fi vrut, însă, dacă nu se putea, ce era să facă?

Dar Piero s-a repezit din scaun, a năvălit spre ieşire, apoi s-a întors – după atâţia ani în teatru s-a lipit totuşi şi de el efectul scenic al falselor ieşiri – şi a rostit cu un glas răguşit:

— Când la Kerci, în consiliul mixt germano-român, nemţii au impus deminarea cu populaţia civilă în oraş, am ieşit trântind uşa. Şi, pe atunci, pentru asta riscam Curtea marţială.

A întors spatele, a deschis uşa şi, când a trântit-o, s-a

zguduit camera şi o pulbere s-a desprins din tencuiala pervazului.

Asistenţa a îngheţat, dar Marco a luat un aer duios şi o voce compătimitoare:

— Săracul de el! Cine ştie ce crimă, comisă fără voia lui, l-a adus în halul ăsta. Trebuie să fim indulgenţi.

Iar Mircea Pamfil, care urmărise întreaga scenă de parcă ar fi privit un peisaj sonor, a murmurat ca o dezaprobare sau ca un acord resemnat (cu el nu se ştie niciodată):

— Da, trebuie să fim indulgenţi. Altminteri, uneori ne-am lua lumea-n cap.

Eugen a tăcut. O mulţime de lucruri îi treceau în acelaşi timp prin minte. Că Dan, care era regizor şi ar fi trebuit, din colegialitate, să protesteze împotriva distribuirii Vioricăi Dulan în *Domnişoara Julie,* ascultase totul foarte atent, cu sprâncenele ridicate, cu bărbia împinsă înainte, ca şi cum aştepta doar momentul în care să-şi formuleze răspicat obiecţiile, dar nu scosese niciun cuvânt. Că, vreme de două ore, Piero nu se rezemase nicio clipă de spătarul scaunului, iar când sărise în picioare mişcarea lui părea mai potrivită pentru un auditoriu numeros: de fapt ar fi cerut o scenă într-o piaţă înţesată de mulţime. Că, de-a lungul discuţiilor, Maria Pandele strecurase spre semnare directorului o adresă, iar Marco voise s-o iscălească pe loc, însă ea îl sfătuise suav: „mai întâi citiţi-o“. Că împotrivirea Valentinei Ionescu trecuse fără să lase nicio urmă, iar atitudinea înţelegătoare a lui Marco o scosese din fire, fiindcă femeia asta înfrunta uşor o duşmănie, dar nu putea suporta o falsă bunăvoinţă. Că Antoaneta Mavrodin, care redacta procesul verbal al şedinţei, avea gândurile în altă parte şi, uneori, revenindu-şi spunea în şoaptă: „vă rog să repetaţi, n-am înţeles bine“, frecându-şi fruntea cu mâna dreaptă ca un elev ce se preface c-a uitat ceea ce nu învăţase niciodată. Că Vincenţiu Romanovschi, şeful atelierului de butaforie şi, din când în când scenograf, fuma în toate zilele

„Select”, iar la reuniunile consiliului artistic „Kent“ şi că o dată, mai demult, apărându-şi un proiect de decor, greu de executat, spusese, „nu-i vorba de mine, e vorba de noi toţi, de prestigiul instituţiei, iar pentru prestigiul ăsta niciun sacrificiu nu-i prea mare”, ceea ce atrăsese replica lui Piero: „Intenţia dumitale teoretică de a-ţi da sufletul nu egalează hotărârea foarte serioasă de a scoate sufletul din alţii”.

Eugen Filipescu se gândi de asemeni la Mircea Pamfil. Cu ani în urmă, fuseseră împreună într-o delegaţie la Budapesta şi locuiseră în aceeaşi cameră, dar nici după cele zece zile nu reuşise să-l cunoască mai bine. De câte ori îşi amintea de perioada aceea îl vedea doar pe scenograf citind textul spectacolelor la care urma să asiste: parcurgea cu aviditate paginile, luând parte la acţiune, întorcând nerăbdător foile şi oprindu-se la scenele decisive cu o expresie de satisfacţie, de regrete, de încordare. Câteodată, aveai senzaţia că stă de vorbă cu personajele, de parcă le-ar fi prevenit („bagă de seamă în ce bucluc intri”) ori le-ar fi mustrat („nu faci bine, există şi o allă soluţie”). La întoarcerea în ţară, Mircea Pamfil fusese întâmpinat pe peron de soţia sa. Eugen Filipescu n-o mai văzuse niciodată şi şi-o închipuia fie o femeie tot atât de puţintică la corp ca şi bărbatul ei, o fiinţă decolorată ca o amintire nesigură, fie un soi de zdrahon mustăcios, o doamnă, asigurând, conform legilor misterioase ale speciei noastre, trăinicia bărbătească a căminului, fie una din acele zburătoare egolatre şi şarlatane pentru care căsnicia e un aerodrom de unde vin şi pleacă plictisite. Se întrebase atunci chiar din ce în ce mai curios ce fel de soţie îl alesese pe omul ăsta, care avea un aer atât de împlinit în absenţa sa, încât cu greu putea fi socotit jumătatea unui cuplu. „Oricum ar arăta, îşi spusese el, îl va aştepta fără nerăbdare şi-l va primi fără surprize. O îmbrăţişare formală, „ai toate valizele, mi-ai adus ce te-am rugat, n-ai uitat nimic?” şi atât. Când o zărise pe fata aceea cu ochii de un verde închis, arzând

sub o frunte înaltă şi care, în ciuda părului argintiu, arăta ca o adolescentă, când o văzuse sărind de gâtul lui Mircea Pamfil cu un amestec de bucurie şi disperare, nu-i venise să creadă. Subţire, agitată, cu mişcări ba neliniştite, ba exuberante, de parcă în fiecare clipă se cerea luată o hotărâre, şi încă o hotărâre pe viaţă şi pe moarte, părea prin definiţie nevasta altcuiva decât a lui Mircea Pamfil! Până la taxi, Eugen schimbă câteva vorbe cu ea despre spectacole, despre oameni, despre Budapesta. Ea îl ascultase încordată ca şi cum îi urmărea tot timpul raţionamentul. Acum, aducându-şi aminte de soţia lui Mircea Pamfil, Eugen Filipescu îşi zise că era probabil una din acele făpturi care-şi ascund frica pretinzând că nu cunosc sentimentul ăsta, mereu grăbite ori nervoase, îndârjite să uite de ceilalţi şi de ele însele şi care, într-o zi, descoperă că au lacrimi în oohi din te miri ce, că n-au pic de putere, n-au chef de nimic şi se pensionează cu diagnosticul nevroză.

În continuare, consiliul artistic a luat în discuţie celelalte puncte ale ordinei de zi: planul de deplasări, proiectul unor panouri publicitare, aşezate în diferite puncte ale oraşului, piesele ce urmau să fie prezentate pentru elevi şi studenţi.

Iar Viorica Dulan, aşa cum Eugen ştiuse din capul locului, a rămas în rol.

Atunci, George Voinea şi-a tăiat vinele. A făcut-o la prânz, pe scenă, după terminarea primei repetiţii de dimineaţă cu *Diavolul şi bunul Dumnezeu,* în care n-a mai fost distribuit. S-a culcat în mijlocul scenei, cu profilul spre sală, în poziţia optimă din punct de vedere scenic, pe care fără îndoială a găsit-o după mai multe încercări – destul de dificile fără regizor – apoi şi-a făcut două incizii adânci. Sângele a început să curgă, în timp ce-i aştepta pe cei care aveau să-l descopere. Dar repetiţia de după-amiază (cu *Liola)* fusese contramandată fără ştirea lui Gică, aşa încât maşiniştii, în loc să vină să demonteze decorul imediat după prânz, au sosit abia pentru

spectacolul de seară. Cum i se va fi părut în acele ceasuri lui Voinea, pe când îşi pierdea încet cunoştinţa, sala goală şi tăcută, ca o condamnare finală a unei cariere, nu-i greu de priceput. Şi nimeni nu venea să-l descopere, aşa cum nu venise în întâmpinarea sa rolul extraordinar, la care visase încă de la intrarea în Institut.

Zăcea în nesimţire când a fost descoperit pe la şase de către Marinuş, primul maşinist care a intrat în scenă. „Zăcea scăldat într-un lac de sânge”, povestea maşinistul. (De fapt, erau două băltoace mici, una în fiecare parte.) S-a telefonat imediat la Salvare, unde a fost transportat „trupul inanimat”, cum zicea Antoaneta Mavrodin, iar spectacolul din acea seară s-a jucat pe scena „încă udă”, aşa cum s-a exprimat cu tremolo în glas cabiniera Brazilia Damian.

Dintr-o dată şi parcă de nicăieri a răsărit o solidaritate generală şi mulţi actori au început să dea din cinci în cinci minute telefoane la Salvare să întrebe de starea lui, chiar după ce li se spusese din capul locului că e în afară de orice pericol şi că a doua zi se va putea întoarce acasă.

Pe urmă, după ce-a fost transportat la el, o mulţime de colegi s-au reunit în micul apartament. Locuia într-o casă veche pe Valeriu Branişte, pe care o împărţea cu altă familie. Camera unde fusese adus era o încăpere mare, cu două paturi înalte de culoarea lămâiei, un şifonier cu trei uşi şi un fotoliu cu pielea jupuită. Pe pereţi, nicio poză de familie. Numai afişe şi fotografii din spectacolele în care jucase. Într-un colţ al odăii, o sobă uriaşă cu plăci de teracotă verzuie tăiată în romburi, şi în faţa ei o ladă cu lemne şi un cleşte pentru jeratic. Alături, o etajeră plină de flori; ciclame, garoafe, cale. Pe noptiere, mormane de cutii cu bomboane.

Domnea o tăcere respectuoasă. Doar, din când în când, un suspin îi scăpa de pe buze Ginei Marinov. Atunci George Voinea îşi ridica ochii spălăciţi într-o imputare: „Trebuie admirat, nu plâns“. Îndată geamătul Ginei se stingea ruşinat, făcând loc unui zâmbet încurajator, iar

George Voinea îşi pleca pleoapele la fel de încurajator: „Nu mi-e frică de nimic“.

Din cinci în cinci minute, Alexandra, soţia lui George Voinea, o femeie corpolentă, care-şi pusese ciorapi negri, îi dădea să bea ceaiuri şi sucuri, ceea ce nu-l deranja pe actor din perfecta lui imobilitate. Capul lui avea nasul acela ascuţit al morţilor. Ţinea gura întredeschisă, iar buzele nu i se mişcau.

La căpătâiul suferindului se afla Viri, încercând să îmbine aerul rece al profesiunii ei cu o solicitudine de care se agăţa ca de-o geamandură. „Să nu credeţi că din cauza meseriei mele nu sunt impresionată”, părea că spune întreaga ei făptură de felină.

Lângă ea, Antoaneta Mavrodin îi trimitea lui Gică priviri sunând ca o melopee alintătoare şi pe furiş se uita din când în când la ceas. Apoi ochii i se înduioşau: „Orice am face, viaţa e oribilă şi mereu greşim”.

Tulburată de tristeţea Antoanetei Mavrodin, Alexandra îşi privea soţul, întrebându-se dacă nu cumva îl veghează după ritualul cuvenit convalescenţilor, când el îşi dădea de fapt sufletul, şi continua să-i ducă paharul la buzele vinete şi să aştepte, temându-se că bărbatul ei va spune din nou ca în clipa când intrase în apartament: „Aş fi preferat să mor pe scenă”, cuvinte care nu exprimau doar un vis de glorie pe care oricine îl înţelege, dar şi teama adevărată că acasă, unde-şi abandona cea mai mare parte a deprinderilor lui de actor şi unde nu mai murise încă nicio dată, organismul lui ar fi fost realmente ameninţat.

Lui Mircea Pamfil, care din colţul unde se refugiase vedea totul, George Voinea îi părea o fiinţă foarte ciudată şi arăta mai absent ca oricând. S-ar fi zis că se concentrează ca să înţeleagă, întrucât tot ce ştia nu-i mai era de-ajuns în faţa acelei realităţi având forţa înfricoşătoare a halucinaţiilor. Eugen îşi aminti că odată scenograful îi spusese: „I s-a întâmplat vreodată cuiva dintre noi ceva rău, vreau să zic ceva care să-i schimbe

viaţa?“

Cu toate florile din cameră, o duhoare de ceapă prăjită şi de closet venea prin uşa care dădea în culoar şi Viorica Dulan îşi ţinea respiraţia. Venise în grabă cu o rochie severă, de-un vişiniu stins, închisă la gât şi sugerând uşor doliul. Rochia îi venea de minune, scoţându-i în evidenţă formele explozive, deşi părea că se străduie conştiincios să le dea cât mai puţină expresivitate. Răsufla greu prin gura întredeschisă şi tremura nervos, aşa că Tăsică socoti de datoria lui s-o ia de umeri pentru a o linişti. Dar se scutură furioasă, dându-i să înţeleagă limpede că vrea să înfrunte singură totul. Mâna lui Tăsică mai întârzie o clipă, ca unul care nu se îndură să-şi lase semenul în suferinţă, dar în cele din urmă se resemnă.

În alt colţ al camerei, pe fotoliul de piele jupuită, bătrânul Ion Voinea, care căutase în două rânduri să se ridice şi să se apropie de fiul lui fără a reuşi (avea un picior în ghips), îşi strângea capul în palme ca şi cum l-ar fi durut tâmplele, aruncând o căutătură sticloasă spre zidul nevăzut dar de netrecut al celor patru paşi care-l despărţeau de pat şi încercând să priceapă.

Degetele lui Voinea se mişcară pe aşternutul plăpumii parcă în căutarea a ceva şi imediat Tatiana Sandovici i le prinse uşor într-un fel de asigurare că sunt toţi în jurul lui, de faţă prin însăşi liniştea lor. Dar actorul respinse cu oroare degetele ei care-l apucaseră blând, fiindcă erau ale unei fiinţe care putea aduce ghinion poate chiar prin simpla atingere.

Atunci Eugen Filipescu ieşi din nemişcare şi se apropie de Voinea. Actorul îl privi mulţumit de sine, mulţumit de Eugen. Îl privi aşa cum priveşte un om de pe cealaltă margine a prăpastiei când i se întinde o mână de ajutor, un sprijin la care el se aşteptase dintotdeauna, deşi atâtea circumstanţe păreau că-i pot înstrăina.

Zgomotul unei maşini frânând brusc traversă tăcerea, şi scârţâitul era atât de lugubru că Tăsică se strânse de Viorica Dulan, dar ea îl respinse cu o repulsie explicită.

Valentina Ionescu, care era clar că se zbătea tot timpul între părere de rău şi resentiment, îi trase un ghiont lui Tăsică, şi el îl înghiţi fără să crâcnească.

Numai Marco nu observa nimic. Aşa cum era el făcut, cu acea inaptitudine congenitală de-a atribui altora altceva decât intenţiile cele mai curate, nu putea ieşi din durerea care-i lovise propria familie. Totuşi găsi în el resurse pentru a-i şopti lui Piero, referindu-se evident la George Voinea:

— E groaznic când te-ai născut păgubos. Asta se vede şi când vrei să mori.

— Ori se fac lucrurile ca lumea, ori nu merită să le mai faci deloc! îi răspunse tot în şoaptă Simionescu, trăgându-şi umerii spre spate, şi în acea clipă secretarul literar fu mai prezent ca oricând prin această sinteză a unei vieţi care debutase cu o scrisoare iscălită „Piero păcălitul”.

Şi dându-l la o parte pe Oancea fără brutalitate, dar şi fără menajamente, simplu, ca pe-un obstacol oarecare, veni spre pat aidoma unei statui fără viaţă şi care se trezeşte dintr-o dată umblând. Mergea cu paşi sacadaţi, un mers făcut parcă din mai multe bucăţi, fiecare avându-şi autonomia ei, şi în care n-ar fi fiinţat nicio cale de comunicare între creier şi mişcări. Pe faţa zbârcită i se citea o emoţie camaraderească.

Voinea, care privea pe sub gene, înţelegând altfel gestul lui Piero, simţi că-l apucă sfârşeala – pierduse şi foarte mult sânge – şi căzu într-un leşin. Observând că bărbatul ei devine moale ca o cârpă, Alexandra se sperie:

— Nu vreau, nu vreau, nu vreau! ţipă ea. Şi lacrimile îi curgeau pe obraji într-un acces de disperare.

Strigătele Mariei îl treziră însă pe Voinea, care se uită speriat în jur, iar groaza lui creştea pe măsură ce vedea feţele marcate de gravitate, începând cu cea a tatălui său balansându-se pe fotoliu într-un dans static, continuând cu cea a Vioricăi Dulan tremurând imperceptibil în rochia ei şi sfârşind cu cea a Tatianei, îngheţată într-un fel de transă, de parcă şi ea intrase în contact cu lumea

cealaltă. De aceea îi fu recunoscător lui Viri, care-i surâdea stenic: nimic nu era pierdut, mai aveau să se petreacă şi alte lucruri, pline de viaţă, fermecătoare. Numai Eugen nu-şi modificase expresia. Ţinea mâna lui George Voinea în mâna sa şi, în ciuda a tot ce era ridicol în acest priveghi la căpătâiul unui om în afara oricărei primejdii, se simţea emoţionat, căci, la drept vorbind, George Voinea făptuise actul său de disperare dintr-o dragoste pentru teatru, dintr-o furie că i se răpea o speranţă, dintr-o spaimă în faţa eşecului pe care nimeni mai bine ca el nu le înţelegea. Îl cunoştea pe George Voinea şi ştia că atunci când apărea pe scenă era ca şi cum ar fi urcat la suprafaţă să-şi ia o provizie de aer şi să-şi dovedească lui însuşi că există. Îi simţea degetele subţiri, dintre care unul era jugulat de-un inel gros de aur împodobit cu o piatră rozulie, căldura care emana din ele, şi încercă senzaţia că grotescul nu anulează totul, că există totuşi ceva care-i supravieţuieşte.

Lângă Eugen se afla Ovidiu Munteanu, al cărui chip frumos era ca de piatră. Trăsăturile lui aveau o duritate semănând cu furia în faţa unei înfrângeri personale, de care nu era vinovat, dar pe care n-o putuse evita. În prezenţa acelui argument care le reducea pe toate celeilalte la tăcere, el care nu cruţase nicio idee, chiar interesantă, dar mincinoasă, niciun entuziasm, chiar sincer, dar născut din imitaţie, gândea probabil că, dacă între om şi moarte nu poţi pune totdeauna un stil, e necesar barem să aşezi un adevăr.

La plecare, afară, în stradă, Eugen, care nu-l slăbise din ochi, i se adresă precaut:

— Ştiu că nu-i nimic de spus. Nu pot să spun decât că...

— Nu e nimic de spus, îi tăie vorba Ovidiu Munteanu.

Patru zile mai târziu, George Voinea a apărut la teatru, purtând o cămaşă mov cu mâneci scurte, ca să se vadă bine pansamentele de la încheieturile mâinilor. A explicat că n-are putere în ele, şi când voia să fumeze, ruga pe cineva să-i scoată ţigările din buzunar, să-i pună una între

buze şi să i-o aprindă. Când, însă, ca să-i facă o farsă, Tase, care-i datora o sută de lei, a venit să i-o dea, Voinea a întins mâna cu celeritate, apucând-o destul de vârtos.

Era urmat de o întreagă procesiune, care-i punea tot felul de întrebări, printre care ce simţi când mori, situaţie asupra căreia Voinea a dat o descriere foarte originală şi spectaculoasă, infirmată numai de faptul că nu murise.

Şi cum George Voinea era tot mai mult printre cei vii, atenţia actorilor s-a topit şi a apărut o controversă, unii pretinzând că voise într-adevăr să se omoare, alţii că jucase doar un rol. Controversa nu s-a rezolvat şi nimeni n-a afirmat că însăşi tema disputei era absurdă, pentru că nici el, evident, n-ar fi ştiut să despartă cât era sinceritate şi cât era cabotinaj în această hotărâre deznădăjduită.

Toţi se întrebau cam ce atitudine va lua Marco.

O zi, două Marco a reflectat, împărţind îngândurat în dreapta şi-n stânga consideraţii de ordin general: actul lui George Voinea se înscrie în şirul acelora, foarte puţine, pe care un om le poate comite şi fără o raţiune precisă, fără o justificare serioasă; avea dreptate Montaigne când afirma că viaţa depinde de voinţa altora, moartea de a noastră; e un rău vechi de când lumea, dovadă că până şi în *Biblie* se citează numele lui Samson şi al lui Saul, iar cine nu ştie că în antichitate Socrate, Zenon, Seneca... După care Marco şi-a dovedit încă o dată darul răsturnărilor dramatice şi instinctul de conducător silit de prevedere să taie din rădăcini cheful de sacrificiu şi apetitul sublimului, căci l-a sancţionat pe George Voinea cu avertisment scris pentru că „folosise localul teatrului pentru treburi scrict personale”.

A fost un urlet de protest, dar strict verbal – cum sunt de altfel prin definiţie urletele – şi proaspăta victimă a priceput lecţia şi a acceptat să joace în *Domnişoara Julie,* căci, în definitiv, în mâna lui Marco erau rolurile viitoare, iar un alt „act necugetat” i-ar fi distrus definitiv cariera. (Deocamdată îşi distrusese definitiv doar mâinile, căci atinsese destul de adânc tendoanele şi nu mai avea să le

poată mişca niciodată ca lumea.)

Bineînţeles, Eugen a comentat incidentul cu Relia, dar ei nu-i plăceau întâmplările care sfârşesc rău, cufundând-o într-o lume tulbure, iar de când războiul cu Marco se înteţise, începuse să se teamă realmente de pasiunile, de adversităţile, de tot ce era dezordonat, pueril şi excesiv în teatru, mai ales că sesiza probabil şi câtă singurătate fără altă salvare decât scena intră în iubirea pentru această artă colectivă. (A făcut chiar o observaţie remarcabilă pentru o soţie, şi pe care Eugen i-a împărtăşit-o foarte mândru lui Ovidiu Munteanu, traducând-o însă în vorbele sale şi aprofundând-o într-o anume măsură: „George Voinea era autorul unei nesăbuinţe de pe urma căreia omul regăsea cu dragoste actorul care, de fapt, nu-l părăsise niciodată, iar actorul îşi venise în fire lângă propria lui persoană, lecuit însă de acea teroare pe care i-o trezea însăşi fiinţa lui”.)

Poate că, în lumina întâmplării cu George Voinea, necazurile ei cu Marin Bordea îi apărură mai puţin grave. Oricum, când i le relata, se mulţumea s-o facă în termenii unei ironii resemnate:

— Ce ghinion afurisit! Să dau tocmai peste imbecilul ăsta, când erau atâţia alţii.

Uneori Marin Bordea mai făcea o pauză, ori mai dădea înapoi la vreo cotitură, urcând încet, dar în cele din urmă, când a crezut că nu-i departe de creastă, a ambalat motorul şi a pornit în viteză: i-a făcut o porcărie Reliei – Eugen n-a priceput ce anume, căci era o chestie de cifre – una din alea care s-o îngroape sub lespedea intitulată „neglijenţă în serviciu”. Atunci ea s-a dus la Direcţie şi, excedată, şi-a dat demisia, hotărâtă să-şi caute alt loc de muncă, ceea ce nici nu părea greu întrucât era şi harnică, şi competentă. Directorul a vrut şi el să ştie despre ce e vorba, a chemat-o la el, iar Relia i-a spus că nu mai suportă să lucreze cu Marin Bordea.

Dacă s-ar fi dus să se plângă, e cert că lucrurile ar fi fost luate uşor, adversarul ei ar fi fost admonestat, ea de

asemenea – în numele obiectivităţii – şi ar fi fost îmbiaţi să se gândească mai mult la lucru şi mai puţin la animozităţi personale. Dar demisia era acolo pe masă, iar, în faţa directorului, expresia fermă a Reliei – şi ştie să aibă expresii deosebit de hotărâte. Nici nu era dispusă să se împace.

Directorul s-a gândit, s-a mai şi informat probabil şi a aflat că dintre cei doi mai bine era să renunţe la Marin decât la ea. Deci, făcând un simplu calcul de rentabilitate, l-a mutat la altă lucrare, iar ei i-a dat în chip de colaborator – după ce-a întrebat-o dacă-i convine – pe unul Simion Farca, coleg cu ea de la Politehnică şi despre care era sigură că n-o să-i facă neplăceri. După cum i l-a definit lui Eugen: „Un băiat cu destul caracter ca să nu se mire că-l are“.

De la o zi la alta şi-a regăsit buna dispoziţie, gustul pentru bridge, dragostea aceea de azur (care nu lipsise niciun moment, dar fusese mai reticent şi mai contrariant exprimată). Iar Eugen a văzut, în fine, închizându-se consecinţele declanşate de îndepărtarea lui Răzvan Ştefănescu.

Nu se putea însă bucura pe de-a-ntregul. Un capitol se închidea, altul, tot atât de ameninţător, se deschidea înaintea lui. Ce trebuia să facă? Să refuze pur şi simplu să pună în scenă *Domnişoara Julie,* dezlănţuind astfel un scandal şi provocând o înfruntare deschisă cu Marco şi Viorica Dulan, iar lui George Voinea o nouă decepţie? Era soluţia cea mai simplă, cea mai comodă. Dar avea dreptul s-o adopte? „În fond – îşi zicea Eugen – lucrurile stau aşa: duşmănia dintre mine şi Marco a pornit de la faptul că i-am distrus piesa; acum Marco vrea, la rândul lui, să-mi distrugă spectacolul; reacţia lui e firească. Dacă mă împotrivesc, înseamnă că n-am încredere în forţele mele artistice, că pot fi pus la pământ chiar şi acolo unde sunt eu cel mai tare, sau în orice caz că mi-e frică. Tare i-ar plăcea să-mi fie frică... Marco ştie că-s la vârsta când trebuie să mă afirm în propriii mei ochi. Altminteri la ce

bun totul? Îşi dă perfect de bine seama că dacă spectacolul cu *Domnişoara Julie* e o cădere, am să sufăr mai mult decât pentru eşecul altor cinci piese; tocmai de aceea trebuie să realizez un succes şi nu un succes oarecare.” Trebuie să-i ard una peste bot lui Marco, aşa ca să nu-şi mai revină niciodată; poate nu-s în stare s-o fac, dar e de datoria mea să încerc; altminteri o să am toată viaţa sentimentul că mi-e teamă să-mi măsor forţele şi-mi caut alibiuri. Orice ar fi, sunt obligat să montez spectacolul. Nu. N-are niciun rost. În condiţiile astea merg sigur la înfrângere. Ba un rost există. Bineînţeles că un rost există. La drept vorbind, dacă n-am să am încredere în mine, atunci în cine să am? În fine, problema nu se pune chiar aşa. Şi totuşi aşa se pune problema. Niciunul dintre spectacolele mele n-a fost o socoteală ştiută dinainte. Iar riscul ăsta e poate cel mai pasionant dintre toate câte sunt în teatru necontrolabile şi nesigure. De aceea nici nu mi-a plăcut vreodată să privesc fotografiile spectacolelor mele, tot ce mi-aducea aminte de ele. Mi se păreau pomana săracă a unor ceasuri de proiecte şi de iluzie transformate în ceva definitiv şi fix, în ceva încheiat pentru totdeauna. Dar dacă dau greş cu *Domnişoara Julie?* De data asta primejdia e mult prea mare. Are vreun sens să mă arunc înainte, când e clar ca lumina zilei că n-am nicio şansă? Şi cui, în afară de Marco, i-ar fi de folos eşecul meu? Lui Voinea? Vioricăi Dulan? De ce-am început să mă gândesc la alţii, când în primul rând e vorba de mine, nu ştiu. Ba, fireşte că ştiu. Sigur că ştiu.“

— Nu mai surâde în felul ăsta, dragul meu.

— Dar cum am surâs?

Relia avu o ezitare:

— Ai zâmbit numai cu gura. Nu şi cu ochii.

Eugen izbucni în râs:

— Aşa crezi? Poate.

— La ce te gândeai?

— La o groază de lucruri.

— Zău? Şi eu am avut senzaţia asta, conveni Relia ironică.

Eugen o privi drept în ochi. Ochii ei aveau lumini diferite. Uneori erau explicite ca o replică sau ca un epitet. Alteori rămâneau sclipiri fugare. Nu reuşeai să descifrezi nimic limpede şi simţeai că rămân nenumărate posibilităţi pe care se mulţumise să le sugereze. Acum ochii ei erau foarte expresivi. Eugen îşi desprinse privirea de-a ei:

— Te-ai supăra foarte tare dacă nu ţi-aş spune chiar în seara asta?

— Nu. Dar nu cred că-i bine.

— Adevărul e că-mi vine foarte greu să vorbesc.

— Înţeleg. Se întâmplă oricui. Nu-i plăcut să auzi asta. Dar, recunosc, se întâmplă oricui.

Eugen lăsă să-i cadă scrumul pe pantaloni. Habar n-avea nici cum să înceapă, nici ce era nimerit să-i povestească. Să-i spună că se teme să-şi asume răspunderea spectacolului? Fireşte, o astfel de mărturisire n-avea de ce să sune degradant, însă nu-i venea la îndemână. Să-i spună că-i obligat totuşi să monteze piesa, pentru că nimic nu i se mai pare important decât zdrobirea definitivă a lui Marco? Ar fi fost o prostie cât el de mare: recunoştea, aşadar, că există ceva pe care nu-l face gândindu-se înainte de toate la ea. Şi nici nu era exact: cea mai mare dintre satisfacţii o trăia simţind-o mândră de victoriile lui. Să-i spună că în confruntarea cu Marco niciodată nu-i ieşiseră treburile prea grozav fiindcă nimic extraordinar nu se putea petrece câtă vreme bătălia se ducea altundeva decât pe scenă? Însemna să admită că pierduse până atunci toate luptele.

Se ridică în picioare. Fără voie îşi aminti de-o observaţie a lui Ovidiu Munteanu: pentru un actor cel mai greu lucru e să suporte o emoţie căreia nu i-a găsit expresia adecvată.

Stinse ţigara cu un gest detaşat, care se voia negarea oricărei nelinişti, gestul calm şi precis al unei fiinţe

inatacabile, Apoi se aşează din nou în fotoliu.

— Realitatea e că trec printr-un moment foarte greu.

Rostise cuvintele astea ca şi cum ar fi vorbit de cineva cu totul despărţit de propria lui fiinţă; ea le ascultă liniştită de parcă în adevăr ar fi fost vorba de un străin, iar nelinişstea lui n-o privea. Tăcu mult timp înainte de a-i răspunde pe-un ton conciliant, indiferent:

— Dacă înţeleg bine, ai făcut un rezumat. Nu de alta, dar să câştigăm timpul. Acum ne putem culca.

Şi se îndreptă cu paşi demni spre dormitor. El o ajunse din urmă şi o prinse în braţe:

— Relia! N-am niciun secret faţă de tine.

— Nu-i vorba de asta.

— Atunci de ce-i vorba?

— De faptul că lipseşti de lângă mine chiar şi atunci când eşti de faţă.

— Ţi-am zis că trec printr-un moment greu.

— Da. Dar asta nu înseamnă că trebuie să te porţi aşa.

— Mă port ca toţi oamenii care trec printr-un moment greu.

— Altădată nu te-ai fi purtat aşa.

Stătea aproape lipită de el, dar într-un fel anonim, convenţional şi mai spuse o dată pe acelaşi ton:

— Altădată nu te-ai fi purtat aşa.

El o strânse şi mai mult în braţe:

— Nu-i adevărat, draga mea, nu-i adevărat.

— Bine, dacă vrei tu, ne putem minţi mai departe.

— Ce vorbă-i asta?

— O prostie. N-o lua în seamă. Nici eu nu vreau s-o iau în seamă. Sunt nervoasă. Asta-i tot.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot.

Şi-şi puse capul pe umerii lui într-o aşteptare supusă, neînfometată, o aşteptare pură şi simplă făcută numai din aşteptare.

Mai târziu, după ce stinseră lumina şi trase plapuma peste cap încercând zadarnic să adoarmă, se gândi la

Relia, la Marco şi la el însuşi, apoi din nou la Relia, şi, în vreme ce gândea la ea, realiză că într-un sens avea dreptate, căci dacă n-ar fi fost lupta cu Marco, nu s-ar fi aflat într-o alternativă atât de grea şi de stupidă, o alternativă care se aşeza, în adevăr, dincolo de dificultăţile obişnuite ale profesiunii. Nu reuşi să se strecoare în somn şi începu din nou să reflecteze la Marco, la nevoia de a-l înfrânge, iar gândul ăsta îl făcu să se simtă vinovat faţă de Relia şi faţă de alţii, deşi ştia că, cel puţin o vreme, în această privinţă nu era nimic de făcut. Îşi aminti de tatăl lui şi de faptul că niciodată nu-şi găsea timp pentru el, iar atunci când făgăduia că va trece să-l vadă, bătrânul îl aştepta nerăbdător de dimineaţă, cu toate că urma să vină abia seara, şi-i pregătea din puţina lui pensie un mic dar, fie un pachet de ţigări, fie o carte.

Se dădu jos din pat, trecu în cealaltă cameră, se aşeză într-un fotoliu, aprinse lumina, o stinse şi rămase iarăşi în întuneric. După câteva minute ochii se reobişnuiră cu bezna. Caloriferul se răcise, afară ploua, îi era frig, dar nu-i venea să se întoarcă în dormitor, fiindcă simţea că-i va fi cu neputinţă să adoarmă. Aşa că rămase în fotoliu singur cu amintirea tatălui, conştient de calea prin care amintirea asta îl împresura. Şi-l revăzu pe bătrânul care în ultimii ani ţinea să-i arate că-i încă întreg şi viu la minte, că-i mai poate fi folositor, şi-i relata din ziarele sau din cărţile citite, iar ori de câte ori stătea de vorbă cu el, ţinea braţele încrucişate. Totdeauna încerca un sentiment de jenă pe care-l ghiceai dintr-un gest neînsemnat. Odată, în timp ce se plimbau pe una din aleile Cişmigiului şi el îi istorisea un incident de haz dar penibil pentru eroii lui, prinse brusc să se zorească de parcă ar fi vrut să precipite şi sfârşitul păţaniei pe care-o asculta cu un surâs marcând prin însăşi efemeritatea lui caracterul derizoriu al întâmplării. În acele clipe arăta şi o grijă deosebită felului cum mergea, orientându-se printre micile băltoace: ţinea, indirect, să-i demonstreze că nici călăuzirea paşilor nu-i un act mecanic. Altă dată, deşi era vizibil interesat,

se ridicase de pe scaun şi se dusese în bucătărie fără un motiv urgent, semnalându-i în chipul ăsta că o parte din fiinţa lui se disocia de cea care-şi aplecase urechea.

O vreme rămase cu ochii în gol, fără nimic precis în minte, într-un fel de amorţire, succesiunea de prezenturi terne sosind şi plecând fără ţel, fără urmă, fiindcă n-aveau nici ce să releve, nici ce să ascundă. Apoi avu în faţă sfârşitul tatălui său, venit puţin după ce sărbătoriseră împreună noul an 1965, foarte curând după seara aceea când îi spusese: „Trebuie să ştii cum să iei moartea, dacă vrei să te cruţe, nu trebuie să i te arunci la picioare plângând şi lovindu-te cu pumnii în cap – nu face decât s-o plictisească, a mai văzut ea chestii de-astea – trebuie, dimpotrivă, s-o chemi la masă, să-i dai să mănânce şi să bea pe săturate, şi numai când o simţi mulţumită, să-i zici aşa, într-o doară: «Am şi eu o rugăminte». Îşi aminti perfect cuvintele tatălui, aşa cum îşi aminti că i-a fost milă şi ruşine de corpul lui obez şi flasc când s-a dezbrăcat să i se facă electrocardiograma, iar doctorul, care nu trecuse de prima tinereţe, i-a zis: „Ce vrei? Nu-ţi pot da o inimă de treizeci de ani. Dar a dumitale e încă foarte bună.“ Îşi aminti de asemeni că, două săptămâni mai târziu, intrând în agonie şi adunându-se umil, zgribulit în patul lui, i-a şoptit pe-un ton metalic atenuând emoţia: „Ca ieri am intrat pe uşa aia, şi acum ies pe uşa asta. Ce iute a trecut totul!“ Şi, cum îi ţinea mâna între degetele lui mici, boante, de parcă ar fi vrut să se agate sau să-i transmită ceva, cum uneori se crispau, apoi se destindeau, iar tatăl îl asigura din ochi: „E-n regulă. Nu te nelinişti.”

Aprinse lumina. Zorii întârziau. Cât timp trecuse de când se afla în fotoliu? Uitase ceasul pe noptieră şi nu voia să intre în dormitor, nu cumva s-o trezească pe Relia, până să sune ceasul. Şi apoi, oricum, n-ar fi reuşit să doarmă. Cum ar fi putut să doarmă? Se apropie de fereastră, o deschise, trase adânc în piept aerul rece şi umed al nopţii, o reînchise, îşi aprinse o ţigară. Şi, fiindcă

nicio idee nu mai mergea alături de el, începu să gândească, în paloarea concentrată a ultimelor ore, la spectacol: „Adevărul e că nici Viorica Dulan, nici George Voinea nu pot juca în *Domnişoara Julie.* Ce fiinţă şi Viorica Dulan... O fi având ea, să zicem, datele fizice ale rolului. E frumoasă, e senzuală, o simţi dornică să-şi exercite puterea de seducţie... Dar personajul nu se reduce la atât: e o inteligenţă aristocratică, fascinată să-şi dovedească superioritatea în duelul cu ceilalţi şi cu propria ei făptură. Iar de George Voinea ce să mai spun? Nicio legătură între omul ăsta la patruzeci şi cinci de ani şi valetul din piesa lui Strindberg.”

Cum să crezi că Viorica Dulan e, măcar o clipă, ispitită să se arunce în braţele lui George Voinea? Cine ar accepta, fie şi în răstimpul unui minut, că Dulama cea plesnind de sănătate întruchipează declinul unei nobiliari istovite, iar sinucigaşul de mai ieri rapacitatea ofensivă a unei burghezii tinere? Ar fi admis vreodată spectatorii, urmărind acest cuplu, că valetul e în stare să preia autoritatea asupra fiicei contelui şi să întoarcă în favoarea sa raporturile de forţe? În ce chip să facă plauzibil că eroina piesei, de-o mândrie maladivă, duce pe umerii ei un destin de victimă, un dor obscur de distrugere, iar celălalt personaj principal e mânat de-o îndârjită vitalitate? Era oare verosimil ca Jean – în interpretarea lui George Voinea – să-i dea de înţeles domnişoarei Julie – jucată de Viorica Dulan – că cea mai bună soluţie pentru ea e să-şi pună capăt zilelor? Şi totuşi nu se putea să nu existe o ieşire.

„Până la urmă am să dau de ea. E imposibil să nu găsesc o ieşire, ceva neaşteptat. Încă nu ştiu ce anume, dar am să găsesc.”

A doua zi, Eugen Filipescu s-a dus la Marco şi i-a spus că va pune în scenă *Domnişoara Julie* cu Viorica Dulan şi George Voinea. Marcel Oancea l-a privit cu satisfacţia pe care o ai când dai peste un om raţional, o privire materializând înţelegerea profundă dintre două

personalităţi gândind şi simţind la fel, şi l-a felicitat pentru hotărârea luată. A cerut doar s-o distribuie şi pe Tatiana Sandovici-Cădere în rolul episodic al bucătăresei, căci nu era rău să se alieze şi cu binecunoscuta ei forţă de-a atrage ghinionul asupra celor ce-o luau în spectacolele lor. Regizorul a acceptat, dar a pus şi el o condiţie: să-i dea voie să folosească şase-şapte circari. Dramaturgul l-a întrebat prudent:

— Pentru ce-ai nevoie de ei?

— Ştii, aş vrea să-i utilizez în scena sărbătorii. Nu de alta, dar să mai înviorez reprezentaţia.

— Să văd dacă avem bani.

Marco a reflectat vreo două zile. Şi-a făcut socoteala că nimic nu era mai dezastruos pentru o piesă gravă, unde gândurile, pentru a fi descifrate de-a lungul itinerariului lor, au nevoie să se desfăşoare în stricta lor logică interioară, decât un *intermezzo* de bâlci, care nu putea decât să încurce şirul subînţelesurilor. În plus, interludiul avea să incrimineze uşurinţa unui regizor interesat de pitorescul vizual într-o dramă de idei. A şi citit în gând cronica dramatică a spectacolului: „Tot ce e cutezanţă formală, şi încă una îmbătrânită, subliniază lipsa de maturitate a acestui spectacol, unde stările de suflet n-au cronologie, înlănţuindu-se disparat, mereu dezagregate, căci regizorul n-a mers spre inima textului, preferând loviturile facile, surprizele exterioare conflictului”. De aceea a făcut ce-a făcut şi a convins-o pe Maria Pandele să găsească bani pentru funeraliile artistice ale lui Eugen Filipescu. Se poate presupune chiar că ar fi fost gata să-i dea din buzunarul lui, numai să-i asigure mormântul pe care singur şi-l alesese.

Acum, când decizia era irevocabilă, regizorul s-a pus pe lucru. N-a mai dat deloc pe la teatru, a scos telefonul din priză, ferecându-se în apartament. La prânz ori la cină abia schimba câteva vorbe cu Relia şi nici nu tăinuia că e cu gândurile în altă parte. Doar uneori, spre seară, mergeau împreună să se plimbe, însă după un timp ea

încetă să-l mai însoţească, pentru că era obosită de lucrul ei şi pentru că-i venea greu să se ţină în pas cu el, mereu agitat, schimbând cadenţa când te aşteptai mai puţin, totdeauna cerându-i ei să-i povestească şi totdeauna întrerupând-o pentru a-i expune o idee despre spectacol, o idee care-i dădea târcoale şi acum o prinsese în frâu:

— Nu te superi, mă înţelegi, nu-i aşa?

Relia înţelegea, toate astea erau bune şi frumoase, însă, nu-i aşa, el de ce nu-şi dădea seama cât era de despotic în pasiunea sa şi cât de greu îi venea ei, care avea şi grijile gospodăriei pe cap, să bată străzile după opt ore de concentrare intelectuală (sigur, altfel de concentrare, dar şi ea acaparantă), trecând de la probleme de proiectare la cele de regie? Totuşi nu i-a spus nimic, nu i-a reproşat nimic, atâta doar că l-a rugat s-o lase să se odihnească ori să se uite la televizor.

Eugen renunţă atunci să se mai plimbe. Îşi petrecea toate orele zilei la masa de lucru, închipuindu-şi scenă de scenă, desenându-le – căci tot el semna şi decorurile – fugărind o inspiraţie care-i făcea semne ispititoare, avântându-l pentru a-l lăsa apoi să deznădăjduiască. Ba i se părea că nu va putea face nimic, ba găsea extraordinare ideile sale despre spectacol. Momentele astea se succedau într-un ritm mecanic. Altădată ar fi surâs, dar abia găsea timp să noteze ideile care-l hărţuiau şi să schiţeze pe hârtie imagini. Stătea în faţă cu textul lui Strindberg şi cu un vraf de cărţi pe care le cercetase subliniind cu roşu şi albastru anumite pasaje, mişca în bătaia lămpii (căci stătea şi ziua cu storurile trase) două siluete decupate din carton – una bărbătească învelită în celofan vişiniu, alta feminină învelită în celofan mov – urmărindu-le umbrele pe perete.

Şi iar recitea piesa, părându-i-se uneori că era un mister încăpăţânat sau alteori că sensuri niciodată limpezite, deşi îndelung căutate, izbucneau dintr-o replică, sărind printre crăpăturile cuvintelor şi căzând singure din ascunzişul lor, ca şi cum şi-ar fi bătut joc de

el. Se întâmpla însă adesea ca filonul dezgropat după o muncă migăloasă, ori pe care pusese mâna ca printr-un noroc, să fie înşelător: metal de rând. Furios, Eugen îl arunca la loc şi-l topea în masa piesei, fierbându-l la focul unei mânii jignite, în aşa fel încât nimeni în urma lui să nu mai ia vreodală acele rămăşiţe carbonizate drept ceva de preţ. La urmă, după ce se liniştea, relua textul, cu o nouă încrâncenare, deschizând alte drumuri, care să-l pună în legătură cu propria lui concepţie asupra piesei. Nu era uşor, căci până şi acum, după ce-i străbătuse paginile în lung şi-n lat, se rătăcea, înfundându-se sau apucând o direcţie contrară viziunii lui. Atunci avea senzaţia că s-a aruncat într-o aventură nebunească şi că n-are dreptul să intre în rămăşagul cu Marco şi cu sine însuşi. Dar nu voia să cedeze: înapoi nu mai putea da, prinsoarea cu Oancea îi tăiase orice ieşire. „Nu-i nimic, se încuraja singur. Esenţialul e că mă iau la trântă cu mine.“ Şi într-adevăr, la capătul unei nopţi epuizante, descoperi ceea ce căutase. Rămase stupefiat. În lumina acelei dimineţi desluşi limpede încotro trebuia să se îndrepte. De-aci încolo totul nu era decât o chestie de răbdare şi de muncă de furnică. Înfrigurat, se duse în dormitor, o trezi din somn pe Relia şi începu să-i vorbească. Ea îl ascultă buimacă. Nu înţelegea prea bine, fiindcă nu-i spusese totul, dar mai cu seamă pentru că observase dintr-o dată că soţul ei, cu ochii fosforescenţi şi dilataţi de nesomn, cu barba nerasă, cu mâinile tremurând, îmbătrânise prea iute, surprinzător de iute.

— Când cortina se va ridica – îşi urmă el lungul lui monolog – scena, luminată de toate reflectoarele, va fi goală. Apoi, un grup de bărbaţi şi de femei alcătuit din acrobaţi, jongleuri, prestidigitatori vor năvăli pe podium răspândind o veselie dezlănţuită şi zănatecă, dar având în ea ceva silnic, cum sunt totdeauna copilăriile mimate de oamenii ce au în urma lor treizeci-patruzeci de ani de existenţă. Şi zadarnic vor încerca fiinţele acelea pestriţe cu monede de aur prefăcându-se în porumbei, cu vorbe

înnodându-se miraculos în panglici, cu manechine de ceară oferind emoţiilor un tipar pe care să se muleze expresiv şi tranşant, cu oglinzi vrăjite unde fiecare are şansa de a-şi vedea adevărata înfăţişare şi în acelaşi timp de a râde fără grijă – de prisos vor căuta toţi să dea vacarmului general o bună dispoziţie adevărată, ca şi cum lumii puţin i-ar păsa de ceea ce fac, trăind la fel de bine sau la fel de rău şi fără ei, ba chiar s-ar plictisi să asiste încă o dată şi încă o dată la şmecheriile lor de doi bani. Şi în timp ce trupa, îndârjită de această rezistenţă, îşi va spori efectele, pierzând orice măsură, pe nesimţite, fără ca măcar vreun spectator să-şi dea seama, circarii vor înălţa un cort. Şi cortul va fi, după cum o cere Strindberg în indicaţiile sale, o bucătărie mare şi mohorâtă, iar, la rândul lor, saltimbancii se vor preschimba dintr-o dată în chefliii unei nopţi de Sânziene. Acum luminile vor începe să scadă, bâjbâind după câteva repere ca farurile dereglate ale unui vas ce s-a izbit de stânci şi coboară vertiginos de cealaltă parte a lumii, alunecarea asta fiind oprită de prima replică a piesei, rostită de Jean, care în spectacol va avea ceva dintr-un clovn, unul din acei clovni despre care se zicea odată, demult, în vechime, că circulă între nivelele deosebite ale existenţei, coborând în infern şi urcând iarăşi în viaţa de fiecare zi, nişte intermediari între lumi opuse izbutind să conjure moartea prin grimasele lor. Iar domnişoara Julie, care la prima vedere va părea o femeie făcută numai să aţâţe închipuirea erotică a bărbaţilor, un fel de încarnare a unei provocări nesătule, se va dovedi chinuită de întrebări ce-o stârnesc infinit mai mult decât dorinţa propriu-zisă: cât de durabilă e puterea ei de atracţie? oare, după ce se vor potoli cele dintâi patimi, va mai avea ea resurse să conducă jocul? ce sentimente intervin în relaţiile cu cel ales în ziua când trupurile îmbătrânesc şi din inteligenţe neobosite rămân doar orgoliul şi agresivitatea? Pentru a răspunde acestor gânduri, Julie îşi propune ei însăşi o încercare, alegându-l ca partener pe

Jean, valetul. Julie e convinsă că ea, numai ea l-a făcut pe Jean să iasă din neant, că bărbatul ăsta s-a născut dintr-un act suveran al voinţei ei, că ea i-a dat realitate, chip, nume. De fapt, există ceva ce-o ispiteşte la Jean, şi anume însuşirea lui de a mima totul, plasticitatea spiritului, capacitatea de-a întruchipa orice rol, până şi acela al unui bărbat superior, cu alte cuvinte, forţa lui de a trece peste tot felul de exigenţe şi oprelişti. Când Julie pricepe că s-a tras singură pe sfoară, că Jean deţine o putere fără de substanţă, că ea a fost din capul locului victima propriei ei conspiraţii, furia i se preface în dorinţa de a scoate la iveală tot ce-i derizoriu în destinul ei, tot ce-i batjocură, tot ce-i meschin în capcana pe care singură şi-a născocit-o. Julie e cea care râde cel mai tare şi cel mai rău de ea însăşi. Râde cu sentimentul teatral al inutilului.

Brusc, Eugen tăcu. Se ridică în picioare. Îşi trecu mâna peste faţă, pe urmă îşi pipăi ochii umflaţi, care începuseră să-l doară.

— Ei, ce zici?

Relia se uită la el, zâmbi, şi-l trase încet, precaut spre ea, de parcă s-ar fi temut să nu-i facă vreun rău. Îl mângâie, dar pielea lui părea o carapace făcută din celule fosilizate. Se lăsă dezmierdat rămânând imobil, într-o stare de epuizare în care se amestecau palid, nesigur imagini, amintiri din viitorul lui spectacol cu senzaţii uitate, până când lângă el nu rămase decât Relia care înţelesese mult înaintea lui că, în mod inconştient, tocmai asta dorea Eugen.

Capitolul XVI

MARCO ERA ÎNSĂ PRUDENT. ÎNcepuse să-şi dea seama cu cine are de-a face. Venea la repetiţii cel puţin de două ori pe săptămână. Şi nu se mişca din scaun. Trebuia să prevină din timp ca lucrurile să meargă altfel decât voia el. Eugen s-a simţit încolţit. Prezenţa lui Marco în sală îi dădea senzaţia că-i prins în chingi, că i se ia aerul, că nu mai poate respira. Socoti că Marco e neloial dincolo de limitele îngăduite chiar în teatru. Atunci, în acel moment de disperare, riscă să adopte o soluţie nebunească. Ceva care niciodată nu i-ar fi trecut măcar prin gând. Dar altă ieşire decât să i se destăinuiască Vioricăi Dulan (fireşte parţial), să-i propună o alianţă, să se încreadă în cuvântul ei, nu exista. În clipa în care s-a aventurat să-i vorbească de la om la om, Eugen, blestemându-se, a recunoscut faţă de sine că făcuse o eroare catastrofală acceptând să pună în scenă *Domnişoara Julie.* Acum totul era pierdut. Numai un miracol putea salva spectacolul. Iar miracolul era ca Viorica Dulan să se dovedească un om discret şi franc.

Discuţia dintre Eugen şi Viorica Dulan a avut loc în cabina ei. S-a desfăşurat în şoaptă, în dreptul ferestrei, după draperiile palide. Stăteau în picioare având un aer solemn şi tenebros, el cu un fel de deznădejde în obrazul ars de oboseală, Viorica Dulan fixându-l cu o privire nici ostilă, nici prietenă, ci numai atentă, încordată, cu ochii clipind mărunt şi căutător, amândoi complici în aceeaşi nelinişte, fiecare întrebându-se cine îl va trăda mai înainte pe celălalt, dar încredinţat că există lucruri pe

care cu orice risc nu le poţi lăsa neterminate.

— Sunt cu totul de partea dumitale. Şi-am să fac treaba pe care mi-o ceri. Nu-i uşoară, însă merită, conchise Viorica.

— Merită. Te asigur că merită.

Viorica Dulan îl mai scrută o dată:

— Dacă mă prinde, m-am nenorocit.

— N-aş crede. Important e să reuşeşti. N-o joci în fiecare zi pe Domnişoara Julie. Gândeşte-te la asta! Iar ca să reuşeşti, trebuie să te încrezi în mine.

Vorbise fără să-şi pledeze cauza, reamintindu-i perspectivele şi condiţiile succesului, pe-un ton sfidând amestecul sentimentelor în convenţia lor. Ea înţelese că nu-i întindea o cursă, că realmente îi propunea un acord.

— Fii fără grijă. Am să-mi ţin gura.

Şi-i strânse mâna. Eugen constată că şi mâna ei era jilavă, rece.

Înaintea celei de-a treia repetiţii pe scenă – până atunci fuseseră lecturile la masă – Viorica a anunţat că nu poate veni, pentru că nu se simte bine. A doua zi a venit, dar repetiţia a trebuit să se întrerupă la jumătate. Interpreta fusese prinsă de nişte dureri insuportabile. Următoarea a decurs aproape firesc, dar din când în când actriţa, care-şi învăţa rolul în ciuda suferinţelor, se înălbea prinsă de un spasm ce-i lua pur şi simplu vocea şi-i paraliza orice mişcare.

După a opta repetiţie de felul ăsta, Eugen a solicitat o dublură. Cererea era prea justificată ca să i se poată refuza, iar Marco s-a arătat foarte înţelegător. După o analiză minuţioasă a disponibilităţilor artistice, convins că nu există o actriţă mai proastă în tot ansamblul, i-a dat-o pe Doina Ursu. Dintr-un impuls romantic i-o oferea lui Eugen tocmai pe cea care-i nenorocise piesa. Iar regizorul a acceptat-o.

Începând din acea zi Viorica s-a mai întremat. Venea la teatru şi repeta asiduu. Crizele o apucau numai când Marco se afla în sală. Bineînţeles, atunci în rol intra Doina

Ursu şi directorul îşi avea satisfacţia lui.

Deocamdată lucrurile păreau să meargă bine (Viorica tăcuse mâlc şi juca perfect colicile), aşa că Eugen începu să spere într-o biruinţă asupra lui Marco. Dar a intervenit ceva neprevăzut. Într-un rând şi-a uitat pixul pe masa de regie. Era un pix ieftin, oarecare, însă, cum îl avea de la Relia, n-a vrut cu niciun chip să se piardă. Şi s-a întors în sală unde, cu un sfert de oră mai înainte, se terminase repetiţia. O repetiţie la care Marco asistase cu desfătare.

Eugen credea că sala-i goală. Dar, într-un fotoliu, abia vizibilă în lumina slabă de serviciu, era aşezată o făptură. Cu o curiozitate firească, regizorul s-a apropiat să vadă cine e. Ca de obicei, călca pe mochetă fără să facă zgomot.

De la oarecare distanţă a recunoscut-o pe Doina Ursu şi s-a întrebat ce caută acolo. Dacă avea o întâlnire, sigur nu aici ar fi fixat-o. A înaintat cu mai mare băgare de seamă şi, când a fost lângă ea, a constatat că plânge. Era palidă, trasă la faţă şi lacrimile ce izvorau din pleoapele pe jumătate închise se prelingeau monoton pe obrajii lipsiţi de orice expresie. A privit-o un timp, impresionat de această durere fără har, apoi a întrebat-o:

— Ce e, Doina?

Ea s-a întors spre el, şi-a scos o batistă şi a început să-şi şteargă ochii cenuşii, trişti, umpluţi de lacrimi.

— Nimic. Nu-i nimic.

Vocea neliniştită părea că-l imploră s-o lase în pace.

— Nu plânge, îi spuse el cu tonul adultului cerând copilului să fie raţional.

Şi mimă un surâs. Dar ea nici nu încercă să răspundă zâmbetului.

— E ceva important? stărui Eugen tot mai intrigat.

Doina clătină aproape imperceptibil din Cap, apoi şopti cu un glas alb, străin de orice efect, ca o simplă explicaţie:

— Sunt atât de netalentată! Atât de proastă!

Eugen rămase uluit. Văzuse multe de când era în

teatru: vâlvătăi de pasiune, explozii de orgoliu, crize de invidie, mărturisiri patetice, crispări dezolate. Se obişnuise cu ele. Îl lăsau indiferent. Erau roluri care se jucau cu un public improvizat. Chiar şi sinuciderea lui George Voinea tot un spectacol fusese. Dar Doina plângea pentru ea însăşi într-o sală pustie. Simţi că-l cuprinde neliniştea. Dacă hohotele ei ar fi fost un şantaj, ar fi ştiut ce să-i replice. Aşa, se simţea dezarmat. Nu găsea niciun cuvânt de consolare. În cele din urmă a luat-o de umeri şi a strâns-o uşor.

— Lasă, nu te descuraja, i-a zis în timp ce gândea: „De fapt, eu am insistat să aflu”.

Un fel de furie, de ruşine şi de neputinţă îl cuprinse.

Doina a întors capul, iar Eugen şi-a luat pixul şi a ieşit repede. Dar, în timp ce se îndrepta spre casă, continua s-o vadă pe Doina hohotind în tăcerea compactă a sălii şi lacrimile ei aglutinându-se de albul corupt al fondului de ten. Continua să-i vadă obrazul opac ca un zid ce se surpă sub o ploaie ternă, fără de sfârşit. Până atunci, femeia asta, căreia-i plăcea admiraţia unanimă, reprezentase pentru el doar un non-talent reclamând stăruitor dreptul de-a se afirma. Niciodată n-o considerase altceva. Probabil ar fi fost excelentă ca una dintre cele douăzeci de *girls* mişcându-şi buricul gol într-un spectacol de mare montare. Pentru întâia oară Doina Ursu devenea o fiinţă. Şi încă o fiinţă amestecând pornirea spre exhibiţia fizică şi cea spre pudoare sufletească. Situaţie excesivă, contrast violent care, nici vorbă, au purtat-o prin momente atroce – dovadă că se cheltuia abundent pe scenă într-un joc de vocative şi de interjecţii – dar au avut măcar meritul de-a o fi cruţat de probleme mai complicate şi care nu încap într-un plâns, fie el şi fără public. Pe măsură ce reflecta la acest personaj păcătuind cel puţin prin cumul, cu atât se enerva mai tare. „Dacă neliniştea ei – gândea Eugen – era reală şi sinceră, trebuia să aibă atâta putere încât să plângă şi să tacă. Putea să-şi închipuie că nu există leac pentru dureri de genul ăsta. Măcar asta putea să-şi

imagineze. De-ar fi avut cât de puţin caracter, n-ar fi încercat să-mi speculeze sentimentele. Sunt suferinţe compromiţătoare cu care nu te poţi mândri şi care, odată mărturisite, devin indiscreţii nemiloase cu ceilalţi.” Exasperarea lui Eugen creştea tocmai fiindcă înţelegea că n-are dreptate. Îşi dădea seama că, deşi Doina Ursu ştia că fusese distribuită doar printr-un concurs de împrejurări, se agăţase de acest noroc, şi-i cerea fără vorbe, dar imperios şi urgent, ceea ce nimeni nu-i putea da. Îi asculta cuvintele cu necrezută încordare, se străduia din răsputeri să-i urmeze întocmai indicaţiile, agăţându-se de fiecare din ele cu sufletul la gură, plină de nădejde, exaltată şi puerilă, nepricepând nimic din păcăleala aşteptărilor inutile. Nu încetase nicio clipă să creadă că regizorul va găsi măcar un artificiu, un truc, un expedient magic care să-i asigure succesul. Avea acelaşi tenace instinct al speranţei ca şi cobaii lui Viri. Iar el proceda întocmai biologului. Şi asta pentru a-i întreţine lui Marco convingerea că *Domnişoara Julie* va fi o cădere şi a-l împiedica să întreprindă ceva împotriva spectacolului până la premieră.

Soarta Doinei Ursu fusese clară pentru regizor din capul locului. Era hărăzită să fie dublura care joacă două-trei reprezentaţii, exact până când publicul, perfect informat de cronica orală şi scrisă, refuză să cumpere bilete în serile când deţine ea rolul. Nici nu i se păruse că-şi asumă o răspundere adăugând încă un eşec carierei Doinei Ursu. Dintr-o dată se simţea însă stânjenit, chiar vinovat. „Ce năpastă, ce blestem, îşi spuse, să-mi uit tocmai azi pixul! Oricum, n-avea dreptul să-mi ceară *asta.* Şi în orice caz nu *acum.“* Ca să se descotorosească de-un sentiment sâcâitor ca un intrus, Eugen se hotărî să solicite chiar a doua zi o altă actriţă pentru *Domnişoara Julie,* una căreia să nu-i pese, una care să nu se jelească când nu-i văzută de alţii. În fond, nu-i aşa, era firesc să meargă pe calea minimei rezistenţe. Nu avea cum să-şi aleagă armele, nu? Totuşi era o cruzime s-o scoată din rol. Cine ştie, poate

tocmai o asemenea decizie o va doborî definitiv? Şi nu-i putea face asta femeii care nici să plângă ca lumea nu ştia. El o târâse în aventură, el trebuia s-o scoată cu faţa curată. Dar cum? Pe scenă nu se pricepea decât să se uite servil spre el, ca şi cum l-ar fi interogat necontenit: „E bine cum fac? Am înţeles ce voiai?“ De altfel, toată comportarea ei era de-o umilinţă agasantă. Îşi aduse aminte că într-un rând el aruncase, aşa la nimereală, o întrebare: „Oancea e pe-aici? Dar Maria Pandele?“ iar ea răspunsese cu o solicitudine febrilă, nu cumva să-i ia altcineva înainte, că „fireşte, se aflau acolo, numai că nu veniseră încă“.

Evident, asocia imaginea de acea Doina Ursu care, după ce-i cerşise lui Piero rolul Valeriei, mărturisindu-i din priviri o gratitudine necondiţionată şi o dăruire gata să dăinuie până la moarte, se avântase în *Celălalt versant* cu elanul stupidităţii şi pe care el o convinsese că făcuse un rol superb, realizând un spectacol de excepţie, tocmai de aceea sabotat de conducerea teatrului. Dar oare îl crezuse? Dacă l-ar fi crezut, în clipa când a surprins-o plângând i-ar fi zis probabil ceva de felul: „Nu ştiu ce-i cu mine de nu reuşesc. Că-n Valeria am fost atât de bine!“ Dar Doina rostise: „Sunt atât de netalentată!“ Da, dintre toţi, Doina pricepuse atunci că el minte, poate chiar dibuise într-un mod obscur raţiunile ipocriziei sale. Fireşte, vag şi incomplet: cum i-ar fi putut trece prin cap că se bătuse pentru un eşec cu tot atâta îndârjire ca pentru o reuşită? Eugen ar fi vrut să uite acest episod din existenţa lui. Se hotărî s-o lase pe Doina în plata destinului ei. Dar impulsul contrar se dovedi mai puternic. Dincolo de nevoia de a-l învinge pe Marco, dincolo de necesitatea de a realiza spectacolul aşa cum îl visase, avea o datorie faţă de Doina. Nu cumva însă căuta un prilej de-a interpreta nobleţea sufletească, mărinimia, devotamentul? Nu cumva era avid să joace un asemenea rol ispititor? Nu. Era vorba pur şi simplu de obligaţia regizorului faţă de actorii săi. Trebuia să-şi respecte

meseria. N-avea încotro.

Dintr-o dată îl cuprinse panica. Parcă n-ar fi fost destul de greu doar cu Viorica Dulan şi cu George Voinea. „De ce toate astea? De ce n-am nicio clipă de linişte?“ Din nou îl năpădi o furie inutilă. Odinioară dorise altceva. Odinioară marea lui ambiţie fusese ca toţi actorii să-l caute, să-i ceară sprijinul şi să aibă nevoie de el ca de aer. Propria lui micime îi făcea scârbă. Sub presiunea acestei sile, imaginile în care-şi întrevedea viitorul se împărţeau între amintirea primilor ani de teatru şi o senzaţie istovitoare de neputinţă. Dublă ameninţare. Eugen se îndoia că va putea duce spectacolul la capăt. Cerea prea mult de la el. În orice caz, prea mult deodată. Mai înainte, când punea în scenă un spectacol, se întreba: „Oare voi răzbi până la înţelegerea publicului?“, pentru a alunga în felul ăsta o spaimă infinit mai puternică şi care-l însoţise din prima clipă, dându-i mereu târcoale fără a se hotărî totuşi să iasă la lumină. Acum era obligat să dea ochii cu această teroare secretă, care cu trecerea anilor îşi înmulţise forţa şi capcanele. Unde era oare regizorul trimiţându-şi observaţiile din sală cu o voce atât de scăzută încât actorii trebuiau să vină la rampă şi să-şi forţeze urechea ca să-i audă şoaptele gingaşe abia străbătute de-un fir de ironie, exact atâta cât era necesar ca să-i stimuleze şi mai ales să le amintească de-o hegemonie indiscutabilă? Dispăruse cel ce era capabil să improvizeze din el însuşi un spectacol pentru toţi. Îi luase locul un om prins de dorinţa nesăbuită de a fugi şi în acelaşi timp obstinat să ducă la capăt o întreprindere delirantă şi care, mai curând decât să-l extazieze, îl îngrozea. Dar nu se mai putea întoarce. Dacă eşua, era pierdut: ce i-ar fi rămas decât să se refugieze într-o demnitate fortificată exclusiv de dispreţul faţă de sine însuşi şi să supravieţuiască mizer din invidia faţă de toţi ceilalţi, înfundându-se pe nesimţite în iminenţa bătrâneţii? I-a trebuit lui Eugen Filipescu o noapte de nesomn ca să-şi readune exaltarea de care avea nevoie

pentru a înfrânge tentaţia abandonului. Ajunse la concluzia că n-are altă şansă decât s-o încorseteze pe Doina într-un joc sobru, interzicându-i orice artificiu. Nu exista pentru ea altă soluţie decât să-şi interpreteze personajul cu rigiditatea unei făpturi legate printr-o făgăduială inviolabilă cu moartea. O împietrire contrastând cu mobilitatea lui Jean. Şi vocea ei urma să fie un glas fără ecou, prizonier. Totul trebuia să sugereze o fugă în imobilitate după acea imagine pe care domnişoara Julie şi-a făcut-o despre sine. Evident, chiar aşa, Doina nu putea în niciun caz obţine succesul, dar evita măcar ridicolul. În această privinţă nu existau îndoieli. Şi adevărul e că nici groaza nu reuşea să stârnească în Eugen mirajele unei reuşite cu Doina în rolul domnişoarei Julie.

Când a doua zi regizorul a sărit din sală direct pe scenă, fără să mai ocolească rampa până în dreptul treptelor (n-ar mai fi crezut că-i în stare cu umbra de anchiloză din genunchi), Doina şi George Voinea căscară nişte ochi cât cepele, de parcă s-ar fi năpustit deodată peste ei un străin. Rămaseră şi mai stupefiaţi văzându-l pe Eugen înfuriindu-se din te miri ce, strigând şi blestemând într-o surescitare agresivă. Nu accepta nicio explicaţie, refuza orice scuză, trimiţând universului ordine scurte şi decrete fără de apel. La un moment dat, regizorul de culise, nefericitul de Sotică Dobreanu, cu permanenta lut agitaţie ineficientă, uită să dea la timp semnalul unui efect sonor şi Eugen se repezi la el urlând ca un apucat: „Mişcă-te, Dobreanule, că te zbor afară din teatru ca pe-un rahat“. Fireşte, toţi erau obişnuiţi cu nervozitatea regizorilor şi ştiau că aşa se comportă în preajma premierelor mulţi din rasa acestor vizionari irascibili. Dar Eugen dobândise o altfel de reputaţie şi nu dăduse semnele unui temperament sangvinar şi a unei guri slobode. Tulburaţi de ceea ce descopereau, s-au uitat mai atent la expresia de încordare sumbră a feţei lui şi s-au speriat realmente – mai ales Tatiana Sandovici-Cădere

– căci regizorul avea aerul unui om capabil de orice. Evident, atmosfera de brutalitate îi contamină şi pe ceilalţi, iar George Voinea, care nu izbutea să-şi amintească o replică oricât de tare i-o şoptea sufleurul, se răsti cutremurător la maşinişti, spunându-le răspicat că din cauza lor nu intră în rol. Abia în clipa aceea îşi reveni Eugen. Îşi vârî capul între umeri ca puii de găină şi, tăcând speriat, pricepu cât de mult dispreţuia cabotinajul acestor fiinţe pe care le iubea şi lângă care simţise întâia oară şi siguranţa pe care ţi-o dă respectul celorlalţi, şi emoţia stârnită de gândul devenit existenţă de sine stătătoare.

Repetiţiile următoare au fost mai puţin zgomotoase, dar s-au desfăşurat tot într-o atmosferă de febrilitate şi nelinişte, fiindcă regizorul avea sentimentul că Doina nu va reuşi cu niciun efort să-şi înfrâneze o voce care ba lâncezea funerar, ba exulta în contorsiuni sonore. („Nu se detestă îndeajuns. Când se priveşte în oglindă, are o privire recunoscătoare.“) Iar în pauza uneia dintre repetiţii s-a petrecut din nou ceva la care Eugen nici nu se gândise, un incident cât pe-aci să-i răstoarne planurile şi să-i facă munca zadarnică.

Se stinseseră luminile în sală şi se afla lângă uşa care dădea spre foaier. Tocmai se pregătea să se ducă la ateliere – ceilalţi îl credeau de mult plecat – când l-a auzit pe George Voinea rostind de pe scenă, după ce aruncase jur împrejur o privire prudentă:

— Ascultă, Tatiana. Aş vrea să stau de vorbă cu tine. Trebuie neapărat să vorbim între patru ochi.

— Cu dragă inimă, a răspuns Tatiana fără să-şi arate surpriza.

Se învăţase de mică să-şi controleze expresia sentimentelor. Aşa că rămase mai departe pe bancheta de lemn alb unde se odihnea alături de George Voinea şi nu-şi manifestă în niciun fel mirarea, ca şi cum ar fi fost un lucru obişnuit ca ceilalţi să-i caute tovărăşia şi să-i facă mărturisiri.

Eugen a ciulit urechile. Pentru ca Voinea să se adreseze Tatianei Sandovici-Cădere trebuie să existe un motiv foarte puternic. Ce-l îndemna la această convorbire cu o fiinţă pe care de obicei o trata ca pe-o pacoste ce nu trebuia stârnită? Voinea nu l-a lăsat să aştepte mult timp răspunsul. S-a mai asigurat o dată că nu-i nimeni nici în scenă, nici în sală, apoi s-a aplecat spre Tatiana şi i-a spus răspicat:

— Ceva nu-i în regulă. Nu ştiu ce, dar ceva nu-i în regulă.

Tatiana îl privi fără nicio expresie:

— Ce nu-i în regulă?

— Totul, preciză Voinea cu bărbia împinsă înainte şi faţa încruntată.

— Atunci nu-i chiar aşa de grav, surâse înţelegătoare Tatiana.

Voinea nu se aşteptase la această reacţie. Doar e un lucru unanim cunoscut că una dintre îndatoririle elementare ale unui om cu ghinion e să fie accesibil oricui.

— Vorbesc serios, continuă el după o ezitare. Povestea asta cu Viorica şi cu Doina în acelaşi rol mă pune pe gânduri.

— N-are de ce. Amândouă or să joace foarte bine. Şi nu te mai uita aşa, că nu te mint.

— Nu mă minţi, dar nu-ţi dai seama de situaţie. Cum naiba o să joace bine? Tăcu, o cercetă cu ochii lui de cărbune şi reveni: E tare ciudat. Viorica nu s-a zbătut să obţină rolul ăsta. I-a picat din senin pleaşca cea mare. De ce? Iar acum dintr-o dată s-a îmbolnăvit. Şi Eugen a luat-o pe Doina să-i ţină locul. Încă o idee strălucită. De ce tocmai Doina? Nu simţi că ceva nu-i în regulă? Pe mine nu mă prosteşte nimeni!

Alb la faţă, se ridică în picioare.

— Stai jos.

Instinctiv Tatiana vru să-l apuce de mână. Dar îşi opri gestul la jumătatea drumului. Nu-şi îngăduia familiarităţi

cu nimeni. În orice caz, nu cu Voinea, mai ales de când observase că nu-i suportă apropierea. Poate ştie şi de ce. Oricum, intimitatea era un paleativ al comuniunii de care învăţase să se dispenseze.

— Încearcă să fii calm, adăugă ea. Uită-te la mine.

Fără voie, Eugen se uită mai atent la ea. Tatiana arăta rău de tot. În jurul ochilor – singurele vestigii ale unei frumuseţi apuse – avea cearcăne vinete, iar faţa cu pometii proeminenţi se scufundase în oboseala aceea stinsă a făpturilor care nu strălucesc nici măcar de exasperare.

— Ţie-ţi vine uşor, replică Voinea. Ai un rol de câteva vorbe. Dar eu ce mă fac?

— Tu ai să ai succes. Nu-ţi fă griji de pomană.

Ripostase cu glasul cel mai plat cu putinţă, de parcă n-ar fi sesizat afrontul acela inconştient. Mai mult chiar, s-ar fi zis că-i perfect mulţumită de ceea ce obţinuse. Realitatea e că uneori prefera să înfrunte jignirile premeditate ori nu decât să fie obiectul compasiunii, că se deprinsese să sufere fără să-i fie milă de propriile suferinţe şi că nu-i plăcea să coboare pe scara înduioşării de sine. Asta ţinea de mândria, de principiile, de codul ei de onoare.

Voinea se aşează la loc pe bancheta de lemn alb, iar Tatiana continuă:

— Ţi-a fost teamă de Viorica. Ei, îţi mai este?

— Tocmai asta e! Mi se pare că-i bine. Atunci de ce s-a îmbolnăvit? De ce-a fost nevoie de Doina?

Pronunţa cuvintele ca un suspin venit din adâncul pieptului.

Eugen deveni şi mai încordat. Se făcuse una cu peretele de pluş şi-şi forţa auzul să prindă fiecare cuvânt. Era alarmat. Dacă Tatiana nu-i oferea o explicaţie satisfăcătoare, dacă şi ea îi împărtăşea suspiciunea, Voinea n-ar fi pregetat să-şi facă publică neliniştea. Secundele treceau. Aştepta cu sufletul la gură. Secundele se scurgeau în tăcerea întunecată a sălii. În cele din

urmă, Tatiana se adresă lui Voinea pe-un ton indulgent, ca o iertare:

— Eşti incorigibila Doar nu s-a îmbolnăvit într-adins. Ce-ţi închipui? E prea de tot. De unde până unde bănuiala asta?

— De unde până unde? repetă Voinea înfuriat. Trăieşti în teatru de atâţia ani şi te mai întrebi de unde până unde? Cine-mi poate garanta că-i bolnavă?

— Nu te grăbi cu concluziile, îl povăţui Tatiana, străduindu-se să pară mai convinsă decât era de fapt. De ce-ar da bir cu fugiţii tocmai acum, când e la primul ei mare rol? Nu vezi că nu-i logic? Crezi că Viorica ar da din mână o ocazie ca asta? Cunoşti pe cineva, spune-mi, cunoşti tu pe cineva care să dea din mână o ocazie ca asta?

— Ştiu eu? Poate că...

Voinea nu termină ce voia să zică: erau prea încâlcite presupunerile sale ca să fie expuse. Cum le exprimai, nu mai stăteau în picioare.

Din nevăzutul său post de observaţie, Eugen răsuflă uşurat. Dar faţa îi era acoperită de-o transpiraţie rece.

— Acum iartă-mă, se scuză Tatiana. Mă duc să-mi comand o cafea.

Când după sfârşitul repetiţiei plecară spre casele lor, Eugen o urmări cu privirea pe Tatiana. O văzu cum păşea de-a lungul bulevardului. Călca greoi, balansându-se din pricina greutăţii trupului, într-un mers făcut din rumoarea stinsă a unor paşi mărunţi.

Fiecare zi prospera în frenezie, sminteală şi haos. Aveau repetiţiile fixate la zece, dar actorii erau convocaţi cu noaptea-n cap, de la opt, şi stăteau până la două-trei, când plecau extenuaţi. Pe scenă suiau alternativ Doina şi Viorica, iar pe la mijlocul repetiţiei alaiul circarilor, evoluând în pocnetele petardelor şi refrenelor acordeonului şi trompetei, iscau un fel de coşmar exuberant. Din nevoia strategică de a păstra taina spectacolului său, se lucra pe episoade, sărindu-se peste

porţiuni întregi din piesă, revenindu-se apoi, şi Eugen se întreba disperat dacă va reuşi vreodată să închege din aceste fragmente reprezentaţia, dacă va izbuti să-i asigure o continuitate şi un *crescendo,* dacă data următoare interpreţii vor mai găsi inflexiunea şi mişcarea prin care ţintuiseră răstimpul unei inspiraţii, un sentiment fugar şi, mai ales, dacă toată această complicată schelărie are o temelie solidă.

Din întunericul sălii, Piero privea. Venise o dată în treacăt, încă o dată, pe urmă îşi făcuse un obicei. Cobora în sală şi stătea câte două-trei ceasuri la rând tăcut, inexistent acolo, în fotoliul din dreapta, din ultimul rând. Eugen ar fi vrut să-i afle părerea fără să i-o ceară, dar Piero rămânea retras în circumspecta lui solitudine. Oricum nu era o iscoadă.

Marco venea şi el să constate cum nu merge treaba. De la un timp se liniştise şi asista numai atât cât să verifice deruta regizorului. Îl văzuse zile în şir calm, stăpân pe situaţie, lucrând ca un mecanism de precizie atunci când se pusese în scenă *Celălalt versant.* Acum avea în faţa lui o fiinţă agitată, care alerga, care ţipa, care nu mai ştia cum să se descurce. În Marco se reînsufleţi brusc disponibilitatea uitată a dăruirii. A aprobat devizul de decor fără să reducă un leu, a fost de acord să se zorească ritmul de lucru în ateliere, a hotărât ca programul să se tipărească pe hârtie kunstdruck, a insistat ca pe afiş numele regizorului să apară cu litere mari. Când s-a apropiat premiera, a discutat cu Piero lista invitaţilor, insistând să fie chemate cât mai multe personalităţi. Atunci a spulberat ultimele îndoieli, cele mai rezistente, şi a convins pe toată lumea de prietenia ce i-o poartă necondiţionat regizorului. Se zbătea pentru el ca şi cum ar fi fost vorba de propriul lui succes.

Doi oameni nu l-au crezut pe Marco: Piero şi Maria Pandele. Piero, care intuise ceva din linia spectacolului şi-l vedea, în fine, pe Eugen abandonându-şi falsa siguranţă de sine şi plătind vieţii restanţele pe care i le datora (între

altele, recunoaşterea unei deznădejdi plină de fervoare), suspecta probabil solicitudinea administrativă a lui Marco. Maria Pandele, care nimerise şi ea pe la o repetiţie, asistând aiurită la desfăşurarea ei şi mormăind: „Asta-i bâlci curat”, socotea că bunăvoinţa lui Oancea nu-i altceva decât un fel de a precipita insuccesul propriului ei oponent, îmblânzindu-l printr-o deziluzie atât de profitabilă teatrului şi directorului său administrativ.

„Cu atât mai bine”, îşi spunea Eugen, dornic să păstreze clandestină concepţia sa şi preocupat doar ca Viorica, fidelă alianţei lor, să-şi manifeste criza de colibaciloză după ce pătrundea Marco în sală, dar nu cu o regularitate prea mare, ca nu cumva să dea de bănuit. Era şi prea obosit, prea absorbit de o mie de griji. Nu-i mai rămânea, în programul zilelor şi al nopţilor, nicio clipă pentru a se gândi la Maria Pandele. Ajungea acasă de la repetiţii abia la timp ca s-o primească pe Relia, iar când o vedea intrând pe uşă, nici n-o lăsa să-şi scoată pardesiul, o lua în braţe şi începea s-o sărute pe frunte, pe ochi, pe gură, ca şi cum încerca să-şi amintească de chipul ei, prins de senzaţia că trebuie să găsească urgent ceea ce pierdea în tumultul dimineţilor. Abia după aceea îşi afla destulă linişte ca să poată înghiţi ceva fără poftă.

Când repetiţiile au intrat în faza „şnururilor”, Eugen le începea foarte devreme şi, până sosea Marco la teatru, erau gata. Restul dimineţii refăcea scenele care nu ieşiseră bine. Dar veneau generalele. Cu simţul acut al primejdiei, cu sentimentul că dincolo de inamiciţii aproape uitate avea ceva de apărat, cu teama pe care i-o inspirau privirea tristă şi fălcile de oţel ale lui Marco din ziua vizionării spectacolului remaniat cu *Celălalt versant,* şi-a regăsit cheful de luptă. Dar nu mai avea putere să născocească intrigi complicate. Se hotărâse tocmai să se ducă la Dinu Velea şi să-i ceară de-a dreptul să facă ceva, orice, numai să-şi ducă la capăt spectacolul, când întâmplarea i-a sărit în ajutor: directorul a fost numit într-o delegaţie culturală care pleca în Italia. Aşa a putut să

lucreze Eugen zece generale fără să se mai uite cu teamă prin sală.

Din călătoria sa, Marco s-a întors cu un sac de impresii. Fireşte, va povesti tot, şi ce spectacole văzuse, şi ce oameni întâlnise. Dar mai târziu, acum era preocupat de premiera cu *Domnişoara Julie.* Oh! Cum să nu-i placă Veneţia?! A fost chiar entuziasmat. Nu, nu-i de acord cu cei care susţin că împreunarea aceea languroasă de apă şi de uscat ar avea o poezie artificială ori despuiată. Poate că Ovidiu Munteanu e îndreptăţit să-i vorbească despre canalele Veneţiei ca despre nişte mahalale sordide ale mării, dar pe el unul îl impresionaseră palatele de pe cheiuri cu desfrâul lor de culori, cu senzualitatea ornamentaţiei, cu risipa de capodopere şi, evident, senzaţia de frumuseţe parazitară gemând sub propria ei virtuozitate, de nimicire înceată şi indefinită, senzaţie prea bine cunoscută şi prea bine descrisă de alţii. Să treacă numai premiera şi va face un reportaj complet, deocamdată e, ca toţi din teatru, plin de speranţe şi de griji. De aceea, chiar azi, deşi toată noaptea voiajase, va veni să asiste la repetiţie.

Când Marco a sosit, a văzut-o pe Doina Ursu în rol şi a fost surprins neplăcut: dacă nu era deloc ceva să-ţi ia ochii şi să-ţi taie respiraţia, în schimb nu făcea făină de oase din personaj, cu fandoseala ei obişnuită. Sigur, era departe de a fi reuşită în rol, foarte departe, dar parcă nici eşec nu-ţi prea venea să-i spui. Iar spectacolul, în ansamblu, mergea cu indecenţa până la a fi nu numai omogen şi emoţionant, dar şi călăuzit de o idee care se impunea cu o încăpăţânare misterioasă. Oancea, care la începutul generalei mocnise posac, s-a congestionat progresiv în faţa sacrilegiului neprevăzut şi neprevenit care-l frustra de o speranţă legitimă. Înţelesese. Nu avea altceva la îndemână decât să înhaţe încă o nădejde. Ultima. Abilitatea lui Eugen fusese în primul rând să ceară o dublură pentru Viorica Dulan şi să facă din ea rolul principal. Şi-a zis de aceea că nimic nu-i fără leac. Şi

măcar pe linia asta mai putea interveni fructuos.

La generala următoare a cerut să joace Viorica, dar cum ea nu se simţea bine pe scenă, a apărut tot Doina. Atunci a chemat-o la el pe Dulama şi, uitând de primejdia pe care-o reprezenta soţul ei, i-a spus cu o brutalitate de care, acum, Eugen ştia că e în stare:

— Dacă nu joci la vizionare, te scot din rol.

Viorica a sughiţat puţin, lăsând să-i picure câteva lacrimi cristaline, apoi a făgăduit că va juca chiar moartă. Iar Marco a fixat vizionarea, chemând cu mic şi mare să vadă ce s-a făcut, manifestându-şi îngrijorarea pentru rolul domnişoarei Julie, căci era bine să se desolidarizeze anticipat, ca nu cumva eşecul să-l târască şi pe el, directorul instituţiei.

Astfel, sala era pe jumătate plină – veniseră actori, regizori, secretari literari şi directori de pe la alte teatre, toţi curioşi de acest spectacol cu o distribuţie atât de nepotrivită.

A jucat Viorica şi un public de vameşi a aplaudat ca o sală de plătitori, iar la sfârşit, în timp ce regizorul, palid şi cu palmele umede, încerca din răsputeri să domolească bătaia precipitată a inimii, i se spunea directorului:

— Nu-ţi face griji. Spectacolul e excelent.

Eugen nu i-a putut vedea faţa decât fugitiv, dar era ca împietrită, de parcă din acea clipă nu mai fiinţa nicio îndoială că diavolul ieşise victorios din rebeliunea lui încă de la facerea lumii. Şi era şi prea târziu.

Se pare că totuşi Marco a încercat să improvizeze, ceva, – nu se ştie ce – dar de data asta s-a lovit de adjunctul său. E greu de presupus că tragedia domnişoarei Julie pătrunsese dincolo de platoşa care-o apăra pe această femeie cu nervii tari de orice emoţie artistică, dăruindu-i imunitatea în faţa nenorocirilor închipuite ale unor fiinţe altminteri pline de slăbiciuni omeneşti şi pe deasupra prefăcute, poate nici spectacolul n-o fi fost o îngrămădire de calităţi, dar urechile exersate prinseseră sonoritatea aplauzelor, acel „factor obiectiv“

ce permite un diagnostic sigur. Acum directorul adjunct ştia că reprezentaţia îi va aduce bani şi, dintr-o dată, schimbându-şi poziţia, aşa cum o cereau interesele teatrului, deveni aliatul lui Eugen. Activă, întreprinzătoare, meticuloasă, Maria Pandele, care era prezentă şi în ateliere, şi la casa de bilete, şi la tot felul de şedinţe, venind la spectacole mult înaintea publicului, verificând personal dacă nu se ivise cumva vreo defecţiune, dacă mergeau caloriferele, dacă sala fusese aerisită şi parfumată cu un miros plăcut de brad, întreţinându-se cu actorii pe la cabine, pe urmă întâmpinând oaspeţii de seamă ai serii, era hotărâtă să tragă toate foloasele practice ale reuşitei. De aceea a grăbit operaţiile de finisare, nu s-a zgârcit la colaborări, a programat avantajos spectacolul în zilele bune ale săptămânii, când la televiziune nu-i nici telecinematecă, nici *Mannix.* Şi a făcut-o cu o plăcere cinstită, căci în felul ăsta putea da curs şi sentimentelor agonisite răbdător împotriva celui al cărui „om de casă“ se zicea că este.

Astfel s-a găsit Marcel Oancea în acel moment fără de sprijin şi a trebuit, să lase lucrurile să meargă în voia lor, camuflându-şi sentimente interzise de legea colegialităţii şi arborând o satisfacţie care, dacă n-ar fi avut în ea ceva obez, ceva corupt, l-ar fi convins până şi pe regizor. Evident însă că nu-i adevărat ceea ce s-a spus, şi anume că fusese văzut îngenuncheat la biserică rugându-se vulcanic pentru „incendiu, cutremur sau bombardament“.

Iar la premieră, când după cea de-a doua ridicare de cortină regizorul, insistent chemat de public, s-a urcat pe scenă atât de elegant în hainele sale gri-antracit şi care-i puneau în valoare silueta subliniindu-i paloarea distinstă a feţei, atât de departe de nişte aplauze care nu biruiau o singurătate irevocabilă, ci mai degrabă o întreţineau, sigur de sine şi în acelaşi timp stingherit ca un astru izolat într-un sistem planetar prea zgomotos, Marco l-a urmat îndeaproape, a sărutat mâna Vioricăi, l-a îmbrăţişat pe George Voinea, pupându-l pe amândoi obrajii, apoi a

venit lângă Eugen şi l-a luat cu braţul după umeri, aşa cum apar prietenii nedespărţiţi în filmele de aventuri pentru copii. Atunci, o fracţiune de secundă, Eugen s-a îngrozit, ca unul care ar fi priceput că oamenilor de felul său nu le e dată uşor ispăşirea.

La coborârea de pe scenă, Sotică Dobreanu şi un maşinist le făcură loc cu o mişcare de respect mecanic. Apoi, îndreptându-şi brusc şalele excesiv curbate, îşi zâmbiră cu o complicitate spontană. Şi-şi făcură cu ochiul.

Capitolul XVII

SPECTACOLUL ÎNCEPEA SĂ SE îndepărteze. Din el nu rămăsese decât o seară plină de feţe prietenoase, comunicative, complice, de glasuri extaziate spunând diferit dar omogen că nu amabilitatea, ci însuşi adevărul neînfrânat al emoţiei se exprimă prin gura lor şi, bineînţeles, o suită de cronici. Eugen era încă în acel punct în care oboseala ţine loc de scop şi în care cel mai frumos lucru de arătat lumii e modestia. Nu venise momentul când, de obicei, viitorul se refăcea din ţăndări sub forma unei nostalgii şi a unei nelinişti, împingându-l să se simtă într-o stare de extremă urgenţă.

Deocamdată trăia împreună cu Relia bucuria succesului. O căuta cu telefoanele la Institut şi-o aştepta nerăbdător în dimineţi fără un ţel precis, în care lăsa timpului răgazul de-a se reface. Uneori, în acele zile albe şi sticloase de iarnă, mergea s-o întâmpine la serviciu, încercând s-o desluşească o clipă mai înainte prin valurile de ingineri, proiectanţi şi desenatoare care la trei şi jumătate se îndreptau zoriţi spre staţia de tramvai, iar apoi se îmbulzeau în carcasele de fier cu geamurile îngheţate sclipind ca nişte uriaşe flori de sidef. Când Relia intra pe uşa apartamentului lor, găsea aproape de regulă daruri: crengi de liliac, săpunuri cu aromă de lavandă, truse cu creioane colorate, cutii de ananas, cărţi de vizită cu numele ei, baticuri, reviste de modă. O copleşea cu tot felul de atenţii, care erau negarea împătimată a absenţelor lui de până atunci şi o asedia cu mărturii ale unei adoraţii de fiecare clipă, iar ea, căreia îi lipsise o

vreme strictul necesar, orbită de acest prisos, le întâmpina uneori cu o satisfacţie dijmuită de melancolie, alteori cu o încântare cristalină.

Cei doi îşi petreceau cea mai mare parte a timpului acasă, iar Eugen devenise atât de înflăcărat şi de imaginativ încât Relia, surprinsă de frecventele lui inspiraţii, surâdea cu aerul ei vag ironic, dar fără să facă reflecţii. Erau îmbrăţişări scurte, convenţionale, altele părând o eternitate hurducată, ori îmbrăţişări în care, avizi şi generoşi, încercau să se egalizeze. La capătul lor, Eugen regăsea chipul pur al Reliei, reflexul îndepărtat al unei lumi pe cât de transparente pe atât de inaccesibile, iar candoarea asta îl incita ca o calitate contradictorie şi subversivă, reînsufleţindu-i energiile.

E greu de închipuit că Marco împărţea cu Viri în acelaşi fel dezolarea. În orice caz, împărţeau acelaşi pat, o mobilă greoaie, ornamentată din belşug, de-un negru funerar, probabil moştenită de la Margareta Oancea, şi acolo „când stăteau lungiţi alături, fără ca el să poată dormi, Viri trebuie să fi simţit ce însemna pentru Marco reuşita lui Eugen. Sau poate că la masă el îi spunea absent şi abătut câte-o vorbă între două tăceri lungi cât o confesiune pe care ţi-o interzici. Ipoteza cea mai plauzibilă e însă că Viri nu suporta această jale fără mort şi-l hărţuia cu proteste şi instigaţii, până când el explodă într-un torent tulbure de mărturisiri, pe care şi-l curmă cu greu. E improbabil ca Marco să-i fi spus pentru ce se încrâncena să poarte războiul cu Eugen şi de ce făcuse din această înfruntare centrul incandescent al lumii, nici de ce-ar fi socotit înfrângerea regizorului un dar fericit al propriului său destin artistic. E de bănuit doar că repeta, cu o încăpăţânare putând trece drept pasiune, împrejurările în care izbucnise conflictul, insistând asupra definiţiei agresorului. Dar Viri, care-şi cunoştea bărbatul, a înţeles şi s-a speriat. S-a speriat pentru că văzuse de ce era în stare Filipescu şi pentru că se temea de ce va face Marco. A venit la Relia, fără să se anunţe, într-o seară

când ştia că Eugen e la teatru. Relia a primit-o cam mirată – de un timp vizitele între ele se răriseră. Din câte a aflat Eugen, Viri n-a început prin conversaţia uzuală, care-i un fel de deschidere obligatorie a întâlnirilor cu un motiv precis, ci a rostit chiar din pragul uşii:

— Relia, ce ne facem cu idioţii ăştia doi?

Relia, după ce-a privit-o deschis în faţă, de parcă ar fi vrut să-i spună cât de mult se bucură c-o vede, s-a hotărât să câştige timp. N-a răspuns deci, a poftit-o pe Viri să-şi scoată mantoul şi să se aşeze, i-a dat fursecuri şi vin, apoi a rostit circumspectă:

— Ştiu eu?

Viri şi-a dat seama că nu va reuşi s-o antreneze în discuţie, dacă nu-i transmite neliniştile ei printr-o incursiune rapidă în viitor.

— Relia, ne îndreptăm spre o catastrofă. Şi te asigur că niciunul din ei n-o să scape teafăr.

De mai bine de un an asta era şi teama Reliei. Nu numai o dată se gândise cum poate fi rectificat ceea ce încă nu se petrecuse, dar avea, fără îndoială, să se întâmple. Totuşi nu putea capitula în numele soţului ei. Pe de altă parte, sub efectul recentului succes al regizorului, spaima Reliei se atenuase. S-a arătat deci rezervată:

— Eugen n-are nicio intenţie rea împotriva lui Marco. Te asigur.

Viri a surâs, catifelându-şi privirea rece, neîncrezătoare.

— Cred şi eu. A ieşit din premieră cu atâţia lauri, de nu mai ştie unde să-i pună. Dar ştii cum arată Marco?

Relia a profitat de unul din marile ei daruri şi a întrebat-o candid:

— Cum?

Dar şi Viri are umorul ei:

— Ca un golem prost dispus.

O clipă Relia, iritată de avertisment, a fost ispitită să-i riposteze cu o ironie, dar amintindu-şi că încetarea focului nu survenise, a devenit realmente serioasă:

— Şi ce pot să fac eu? Să-i cer lui Eugen să se lase lovit

fără măcar să se apere? Că doar nu i-a greşit lui Marco cu succesul ăsta. Beneficiază şi el ca director. Şi dacă a luat-o altfel, potoleşte-l tu.

Se pare că Viri a devenit dintr-o dată mică de tot şi a rostit cu un glas care de-abia se auzea:

— N-am cum... Crede-mă, am încercat.

Relia a început să se impacienteze. Pentru anumite temperamente situaţia ar fi putut părea interesantă. Nu şi pentru ea. A dat din umeri.

— Şi ce vrei? Să-l împac eu pe Marco?

Atunci, în sfârşit, a dat Viri drumul ideii pe care-o adusese de acasă. A făcut-o cu timiditate, stingherită. Tot ce era în ea aroganţă şi sfidare pierise. Vorbea cu un altfel de glas, un glas care nu-şi amintea decât că trebuie neapărat să vorbească.

— Să-l împace Eugen.

Se aştepta poate la o exclamaţie de tipul: „Adică să-i ceară iertare c-a reuşit?“, dar indignarea nu e atitudinea favorită a Reliei. În schimb, are simţ practic.

— Cum anume?

Într-un murmur febril şi privind-o tot timpul în ochi, Viri a început să-şi expună planul de acţiune ce pornea de la premiza subînţeleasă că învingători şi învinşi nu pot sta ca egali la masa tratativelor şi că celui ce-a biruit îi e mai uşor să se umilească. Era un proiect foarte detailat cuprinzând şi fraza ce urma s-o rostească Eugen şi de la care Viri putea să înlănţuie o conversaţie, angajând-o şi pe Relia, apoi cum ar fi trebuit să reacţioneze cei trei la posibilele replici ale lui Marco (şi trecu în revistă rând pe rând ipotezele) pentru a se ajunge, dacă nu la o reconciliere definitivă, măcar la un acord interimar.

Relia a ascultat cu atenţie, cântărind exact complexul de împrejurări şi interese care justificau aceste negocieri şi, trecând peste o senzaţie de jenă, rudă apropiată cu depresiunea, a acceptat să colaboreze cu Viri pentru evoluţia pozitivă a destinderii, oprindu-se asupra cuvintelor pe care trebuia să le rostească Eugen, fiindcă

„nu-i aşa, şi el trebuie înţeles şi ajutat“. Viri i-a dat perfectă dreptate şi a declarat că, dacă ar fi după ea, s-ar arăta mult mai acomodantă, însă era vorba de Marco. La un moment dat aproape că a renunţat:

— Mă simt atât de prost! Parcă m-aş alia cu alţii împotriva lui. Dar pentru el o fac. Îţi dai seama că pentru el o fac, nu?

— Doar nu pentru Eugen, a încuviinţat absentă Relia, simţind că se săturase de multe lucruri, iar unul din lucruri era chiar ceea ce făcea în clipa aia.

— Evident!

Viri era prea îngrijorată ca să surâdă. Şi pe-un ton la fel de coborât:

— Ştii că de luni de zile n-a mai scris nimic, absolut nimic?

Relia a încercat s-o liniştească. A inclus în tonul ei o participare şi o simpatie:

— Ştiam că n-a mai publicat. Mi-a spus Eugen. Dar credeam că scrie.

— Nu. Când se întoarce acasă, stă şi tace. Ori citeşte ziarele de la prima până la ultima literă, fără să se oprească şi fără să ridice ochii. Ori aşteaptă să sune telefonul ca să se repeadă la aparat.

Şedeau, dintr-o dată stânjenite, fiecare în câte-un colţ al canapelei, Viri nemaiascunzându-şi deprimarea, în timp ce desena cu degetele figuri ciudate pe postavul măsuţei, ca şi cum ar fi vrut să exorcizeze răul, Relia simţind că faţa şi urechile îi ardeau şi socotind că soţia lui Marco preferă să fie ascultată mai curând în tăcere decât cu atenţie.

— Acum câteva zile s-a apucat să cotrobăiască printre recenziile şi cronicile la cartea lui şi a început să le citească şi să le recitească.

Relia rămase mai departe nemişcată. Ai fi putut să crezi că nici nu auzea vocea aceea care părea ecoul unor zile demolate. Nu se clinti şi nu scoase niciun cuvânt. Şi nici la Viri nu se putea uita.

— E cu nervii la pământ. Adevărul e că nervii lui sunt la pământ, adăugă Viri.

Relia se feri şi de data asta să scoată vreun cuvânt. Poate că, ascultând-o, se gândea că e de-ajuns ca undeva într-un sector al vieţii noastre ceva să se schimbe, pentru ca din acel moment totul să arate altfel. Poate că-şi zicea: „Aşa cum o cunosc eu pe Viri, după mărturisirea asta o să urmeze o tresărire de furie, o vorbă trântită provocator; nu de alta, dar ca să se răscumpere faţă de sine“. Şi chiar aşa s-a întâmplat, căci Viri s-a oprit dintr-o dată din lunecarea aceea prin straturile rupte ale prevederii şi ale mândriei şi a privit-o drept, prin surprindere, iar ochii ei au sclipit răutăcios:

— Îl preferam megaloman decât melancolic. Aşa cum arată acum, nu m-ar mira să-şi compună el însuşi o pagină de laude, iar după aia viaţa să i se pară minunată.

Imediat după ce rosti fraza, Viri avu aerul că-i odihnită de parcă ar fi dormit până atunci.

— Înţeleg. Înţeleg foarte bine, replică Relia fără nicio intonaţie. Poate însă că nu-i decât o criză trecătoare. Poate c-o să-şi revină.

— Nu. N-o să-şi revină. Sau o să-şi revină foarte târziu.

— Ai să vezi c-o să-şi revină.

— Da, o să-şi revină, admise Viri. Asta-i şi nenorocirea. Că până la urmă o să-şi revină.

Glasul îi suna ciudat, batjocoritor.

— Bineînţeles c-o să-şi revină, replică Relia cu aceeaşi convingere.

— Ascultă, Relia, amândouă ştim foarte bine despre ce-i vorba. Crezi că are vreun rost să ne prefacem că nu ştim?

După ce tăcură câteva clipe, reluară negocierile, fiecare apărând interesele celui pe care-l reprezenta. Se mai apropiau una de alta, dar ori de câte ori se realizau „progrese utile“, ele nu rezolvau nimic. Exista o zonă a cedării în care niciuna din soţii nu voia să se aventureze. Viri recurse atunci la un argument pe care, de fapt, îl

adusese în discuţie tot timpul, dar avea senzaţia că-l invocă pentru prima oară

— Eugen a avut un succes atât de mare! Poate să cedeze. Ştii, Marco n-a avut niciodată decât succese de mâna a doua.

Relia nu răspunse, fiindcă ochii soţiei lui Marco, cu expresia lor fixă, parcă în căutarea unei fisuri, erau alarmanţi. Porni mai departe în căutarea unei formulări acceptabile de ambele părţi. Era cât pe-aci s-o descopere, dar se făcuse târziu.

— Trebuie să plec, zise Viri. Vreau să fiu acasă când vine Marco.

— Atunci rămâne pe altă dată.

Pe masă se aflau paharele cu vin. Niciuna nu se atinsese de ele. Adăugă:

— Nu se poate să nu găsim noi ceva.

— Dacă-ţi vine vreo idee, dă-mi un telefon. Trebuie să plec. Noapte bună.

— Noapte bună.

Viri nu mai avu răbdare să aştepte liftul. Coborî pe scări. Nu se uită înapoi. Aparent nu se uita nici unde călca. Era mult prea zorită.

Când Eugen s-a reîntors, Relia i-a povestit toată întâmplarea în amănunt, dar fără să comenteze depresiunea lui Marco şi reacţiile lui Viri.

Se mulţumea să consemneze întâlnirea din seara aceea cu o linişte semănând cu lipsa de sensibilitate, cu indiferenţa. Spiritul de observaţie, claritatea în expresie arătase că ştiuse să se distanţeze şi să-şi ţină cumpătul. Din reflecţiile ei reieşea doar cât de ridicolă găsea această tocmeală de cuvinte în care cheltuiseră amândouă resurse de energie şi inventivitate pentru a menaja susceptibilitatea unor adversari ce nu dăduseră nici uneia mandatul de-a media o pace. O pace pe care, poate, nici n-o doreau.

Regizorul a ascultat-o cu zâmbetul obosit pe care-l meritau mizeriile inevitabile şi mai ales inofensive ale

vieţii artistice şi a avut aerul că-i spune: „Nu-i vina ta. Ai făcut tot ce-ai putut în situaţia asta penibilă”. Faptul că Viri venise să ceară pace era o satisfacţie, întrucât, chiar dacă Eugen n-o credea implicată în acţiunile lui Marco, ştia că cel puţin o vreme le aprobase. Evident că satisfacţia ar fi fost şi mai mare dacă ar fi venit trimisă de Marco, dar nu încăpea nicio îndoială că iniţiativa îi aparţinea exclusiv. Mai mult ca sigur – îşi spunea Eugen – că după premieră Marco făcuse în secret un bilanţ, iar acea parte a fiinţei lui Viri care intuia ori ştia adevărul, chiar dacă încerca să se înşele, bănuise concluziile oricât i le-ar fi tăinuit. Din păcate, el unul n-avea cum să-l mintă, de vreme ce pentru Marco nu existau niciun fel de revanşe sau reparaţii. Să-i pună în scenă o piesă şi să realizeze cu ea o reuşită? Inutil. Oancea era prea inteligent. Ar fi ştiut că e reuşita lui Eugen. Şi abia nu l-ar fi iertat. Scriitorul îşi recruta recenzenţii, îşi organiza publicitatea, nu se dădea în lături de la niciun efort, oricât de extenuant, spre a-şi menţine numele în circulaţie, dovedindu-se iscusit. Dar nici vorbă că o îndoială permanentă îl însoţea, împreună cu o inevitabilă speranţă mereu descurajată, şi împotriva lor nu se putea pune la adăpost oricât de bine administrat ar fi fost sistemul său de alibiuri. Eugen prospectă distrat o cale să-l împace pe Marco, în acelaşi timp convins dinainte că ea nu există, căci cel ce cerea şi accepta cu plăcere minciunile altora despre talentul lui, dar le refuza pe ale sale, aştepta altceva de la regizor. Pentru Oancea orice umilinţă verbală a lui Eugen însemna cel mult un act de condescendenţă, deci cu atât mai ofensator. Probabil că prin mintea lui nu trecea decât ideea răzbunării. Ca să-şi ascundă teama de represaliile cărora avea să le facă faţă şi să-şi dovedească lui însuşi că se simte stăpân pe ceea ce va urma, a rostit ca şi cum înfruntarea cu Marco n-avea nicio importanţă:

— Sunt dispus să zic ce doriţi, adică ce crede Viri că l-ar mulţumi pe Marco.

Relia l-a ascultat, dar nu s-a lăsat păcălită de legănarea cuvintelor. A înţeles că Eugen nu se abandonase în voia curentului, că nu era cuprins de-o toropitoare linişte sufletească şi că era gata la orice capitulare doar pentru că socotea că niciuna nu-i posibilă. Desluşea ceea ce spuneau cu-adevărat vorbele lui şi nu ceea ce credea el că spun.

— Trebuie să termini cu povestea asta.

— E ceea ce vreau. Am impresia însă că nu-i chiar atât de uşor.

— Uşor, greu, trebuie să isprăveşti.

— Într-un sens am şi isprăvit.

— Ba nu. Din păcate, nu eşti deloc hotărât. Şi dacă nu eşti hotărât, lucrurile vor merge mai departe tot aşa. Întruna, la nesfârşit.

Brusc părea încordată şi neliniştită, alta decât fusese cu o clipă înainte.

— Spune-mi, draga mea, ce e?

— Mă întreb ce rost are să-ţi spun.

— Spune. Te rog.

— Dacă veţi continua să vă bateţi, totul o să se ducă de râpă.

Era clar că Relia nu se gândea doar la micimile şi mizeriile pe care le stârnise conflictul, ci şi la obsesia din care el se hrănea, la obsesia asta mereu mai obositoare, depăşind orice altceva.

Nu-i răspunse imediat. Dădu să se apropie de ea, însă Relia nu-i veni în întâmpinare şi adăugă iute, dintr-o suflare:

— Speram c-ai să-ţi dai singur seama. Speram c-ai să pricepi singur că lupta asta e o treabă care-o să te nimicească. Nu se poate trăi zi de zi într-o astfel de tensiune, în orice caz, tu nu poţi trăi. Nu simţi că te secătuieşte? Până la urmă o să te dea gata. Înţeleg că vrei să faci spectacole bune, dar nu înţeleg ce nevoie ai să te baţi cu Marco. N-ai destule griji pe cap? Şi de ce? De ce? Trebuie să-ţi spun eu că încă puţin, şi-ai să uiţi până

şi pentru ce-ai pornit războiul contra lui Marco? Spectacolele tale, teatrul erau lucrul cel mai de seamă, nu-i aşa? Iar acum am impresia că te bucuri mai mult de înfrângerea lui Marco decât de succesul cu *Domnişoara Julie.* Impresia asta o am, dacă vrei să ştii. Şi nici din dragostea noastră n-o să mai rămână nimic.

Eugen avu senzaţia că tot ce auzise fusese spus de altcineva decât Relia şi altcuiva decât lui. Încerca din toată fiinţa să fie calm, să nege, să răspundă, să argumenteze, dar nu se putea gândi la nimic. În cele din urmă găsi puterea să protesteze:

— Asta n-o să se întâmple. N-o să se întâmple. Ştii foarte bine!

— Ştiu un singur lucru, că te-ai prins singur în cursă.

Vorbise de astă dată stăpânit, reţinut, aproape fără emoţie. Îl privea contemplativă. Apoi, de parcă ar fi uitat ce spusese:

— Iartă-mă. Poate că n-am niciun motiv să mă amărăsc şi să mă frământ. În orice caz, am să-ncerc de-acum înainte să nu-ţi dau prea mult de furcă.

Lui Eugen i se păru stupid să angajeze o discuţie despre războiul cu Marco. În acest moment era ultimul lucru de pe lume care-l interesa. Ce importanţă mai avea în clipa aia Marco? Evident, Relia avea dreptate: se prinsese singur în capcană. Făcuse o imensă greşeală. Greşeala asta alterase şi mai mult, şi mai grav raporturile lui cu ceilalţi. Dar nu şi raporturile dintre ei doi. De-a lungul timpului evitaseră momente de flux şi reflux, dar ele făceau parte din cifrul secret şi inevitabil al oricărei iubiri. Dacă n-ar fi izbucnit conflictul cu Marco, s-ar fi ivit altceva. Sigur, era absurd să pretindă că înfruntarea cu Marco nu fusese un focar de pericole, şi nicio rătăcire întâmplătoare comisă din impulsivitate nu era. Iar Relia – şi asta era adevărat – îi deschisese ochii administrându-i câteva lovituri (de teatru), adică vorbindu-i pe limba lui. El însă, în ciuda aparenţelor şi a momentelor de criză, nu încetase niciodată să fie flămând de dragostea ei şi să-i

dea tot ce-i putea da. Din acest punct de vedere nimic nu se schimbase. De orice s-ar fi putut îndoi Relia, numai de el nu. Îi cunoştea doar foarte bine şi trăinicia, şi intensitatea sentimentelor! Îşi căută cu grijă cuvintele şi recurse la toată forţa lui de convingere, dar Relia, nefiind foarte surprinsă de ce afla, nu se arătă foarte încântată. În cele din urmă, Eugen conchise pe-un ton rugător:

— Aşa că să nu mai vorbim despre Marco.

— E foarte greu. N-avem cum să nu vorbim.

— Totuşi să nu mai discutăm subiectul ăsta.

— Bine. Deşi n-are rost să nu vorbim de un lucru care te face fericit şi de care eşti mândru. Nu eşti mândru?

Relia îşi răsucea părul negru, bogat, conştientă de propria frumuseţe şi de puterea ce-o avea asupra lui, în timp ce-l privea ca şi cum ar fi exprimat un regret şi o scuză pentru această putere de care nu era cu nimic vinovată. El îşi călcă atunci din nou pe inimă şi, fără să-i pese de banalitate, zise:

— Sunt mândru doar că suntem împreună.

— Şi amândoi suntem, nu-i aşa, nişte oameni minunaţi?!

Relia râse discret, cu o nuanţă de maliţie, descumpănindu-l iarăşi. Îi plăcea să-l vadă dând piept cu el însuşi, acceptându-se aşa cum era, încetând să se supravegheze cu o privire străină, renunţând la gesturi care tălmăceau mai mult sau mai puţin decât simţea şi la atitudini care-i falsificau adevărata natură, târându-l în neghiobii mai mari sau mai mici, dar inacceptabile tocmai pentru că se lăsa purtat de ele dincolo de graniţa simulării şi avea impresia că-l reprezintă în ceea ce are mai bun. Îi plăcea să-l vadă lepădând, una câte una, armurile unui om perfect acordat cu lumea şi predându-i-se, iar, în convingerea ei, momentul acela venea doar când el nu se mai ruşina să fie firesc, spunând orice îi trecea prin cap, dar mai ales spunând simplu şi categoric că nu poate trăi fără ea. Eugen simţea toate astea, însă mai simţea şi că ea urmărea acum ceva mai mult. În

fond, la rândul său, dorea să pună capăt războiului cu Marco. O dorea din toată inima. Şi soluţia trebuia să existe. Dacă născocise atâtea ca să-l învingă, era cu neputinţă să nu descopere şi o stratagemă care să readucă liniştea. Cu puţină îndrăzneală, cu un dram de fantezie, cu eforturi, o va găsi. Se concentră serios şi intens asupra *happy-end*-ului, până ce închipuirile şi sentimentele sale deveniră halucinant de reale. Încă nu desluşise stratagema, se întreba chiar dacă-i cinstit să recurgă la o viclenie când vrei să realizezi o pace, dar era încredinţat că se va împăca foarte curând cu Oancea, poate chiar mâine. Ar fi vrut să-i comunice Reliei viziunea sa premonitorie, însă era caraghios să-i prezinte ca un lucru neîndoielnic o realitate care nu exista decât în imaginaţia lui. De aceea se mulţumi să-i promită că va întreprinde tot ce-i stătea în puteri:

— Şi te asigur c-am să reuşesc.

Relia observă imediat, puţin mâhnită, puţin resemnată:

— Dragul meu, nu vorbi ca şi cum ar trebui să mă convingi pe mine. Trebuie să te convingi pe tine.

Sesiză că Relia obosise şi-şi pierduse răbdarea aşteptând prilejul care nu venise, prilejul care trecuse, nenumăratele prilejuri care, fiindcă nu fuseseră luate în seamă, înteţiseră şi mai tare războiul.

— Sunt convins.

— Dacă e aşa, ar trebui atunci să-ţi dai seama şi că lucrurile au ajuns unde au ajuns numai din vina ta. Fii cinstit şi recunoaşte. Nu era nevoie nici să te împrieteneşti, nici să te certi cu el. Şi după o pauză: Era mult mai bine înainte. Sau nu era?

Eugen replică:

— Era şi este.

Nu voia să accepte nicio deosebire. Continuă, derutat de trecerile ei bruşte şi speriat că totuşi o diferenţă se infiltrase, iar el o nesocotea, căutând să pună ordine:

— Îţi repet, nu există nimic altceva important în afară de ceea ce e între noi. Ai dreptate când zici că eram liber

să nu intru în toată istoria cu Marco. Dar am intrat. Am intrat din slăbiciune. Bun. Acum am să închei. Definitiv.

— Cum ai să faci?

— Nu ştiu. Dar am s-o fac.

— Nu eşti supărat pe mine?

— Nu.

— Şi n-ai impresia că-mi faci o concesie?

— Nu.

Capitolul XVIII

CÂND PRINTR-UN NOU ACCIDENT în viaţa ei – duşmănia dintre Eugen şi Marco – Viorica Dulan a devenit de pe-o zi pe alta stea de mărimea întâi, actriţa a socotit fulgerătoarea ascensiune drept recompensa firească, deşi tardivă, a talentului. Dar nu şi-a dat seama că împrejurările în care se afirmase îi asigurau şi adversitatea devotată a directorului.

Complicea inamicului său trebuia pedepsită pentru a arăta tuturora că orice conspiraţie împotriva autorităţii e sancţionată şi în acelaşi timp pentru a-l izola pe Eugen. Cu o rapiditate de acţiune ce se făcea cunoscută în fiecare zi mai mult – probabil în ceasurile când Viri spunea că tace – el elabora noi planuri de luptă, şi înainte ca cele două soţii să fi început măcar reconstrucţia păcii, a dezlănţuit atacul.

Aparent n-a fost decât o „informare” discretă, efectuată în şoaptă şi cu uşile închise. L-a înregimentat în ea pe Vincenţiu Romanovschi, şeful atelierului de butaforie, membru în consiliul artistic. Din nişte aluzii vagi ar reieşi că iniţial voise s-o încredinţeze directorului adjunct. Poate că în condiţii obişnuite Maria Pandele ar fi primit, dar acum, fiind prea sensibilă la orice ar fi putut-o asemui cu un stipendiat al lui Marco şi, pe de altă parte, nevoind să se angajeze într-o operaţie împotriva a doi oameni ce abia repurtaseră un succes, îşi declinase competenţa. Se pare, dar cine poate şti, că Marco a făcut chiar gafa să încerce a-l antrena pe Piero în această anchetă, pentru că Simionescu a fost văzut ieşind de la el

din birou foarte roşu în obraz şi spunându-i tam-nesam lui Sotică Dobreanu, cu care n-avea niciun fel de relaţii, dar care se afla întâmplător în anticameră: „Dacă vă închipuiţi că secretarii literari trebuie aleşi aşa cum se aleg bretelele, adică pentru elasticitatea lor, n-aveţi decât să mă schimbaţi”. Refuzul Mariei Pandele şi al lui Piero l-a împiedicat pe Oancea să facă o a treia eroare, căci n-a mai apelat la Valentina Ionescu, a cărei colaborare era cât pe-aci s-o solicite. S-a mulţumit cu ajutorul butaforului, extrem de măgulit de această dovadă de încredere.

Au început deci să fie chemaţi salariaţi ai teatrului, actori, maşinişti, garderobiere – pentru a fi întrebaţi dacă văzuseră sau auziseră că în timpul repetiţiilor regizorul Eugen Filipescu şi actriţa Viorica Dulan s-au retras în mai multe rânduri într-o cabină şi dacă puteau emite vreo ipoteză plauzibilă asupra felului cum îşi ocupaseră atunci timpul. Li se mai atrăgea atenţia că-i vorba de-o chestiune foarte confidenţială, că există o desăvârşită încredere în morala celor doi, că la urma urmei nu-i deloc exclus ca totul să fi pornit de la un zvon răuvoitor şi că, în orice caz, trebuie evitat un scandal care s-ar răsfrânge neplăcut asupra întregului colectiv. Marco îi ruga să nu pomenească nimănui de această anchetă pe care era obligat s-o facă şi care lui, cel dintâi, îi era nespus de penibilă. Părea chiar atât de zorit să sfârşească o acţiune străină firii lui încât se mulţumea cu primul răspuns, necerând amănunte în defavoarea celor puşi sub semnul îndoielii, iar dacă cineva încerca să profite de situaţia în care se aflau Eugen şi Viorica pentru a se răfui neprincipial cu talentul lor, le atrăgea imediat atenţia că vechile ranchiune nu trebuiau să blocheze obiectivitatea. De altfel, din toată atitudinea lui reieşea c-ar prefera să se înşele în mod nobil decât să aibă dreptate în chip josnic. Mult mai activ era Vincenţiu Romanovschi. El se pricepea să sugereze celor „consultaţi” că, de fapt, afirmă ceea ce nu cred, că găsesc argumente contra propriilor

lor păreri şi că fac concesii nerostindu-şi răspicat opinia, dar că nu-i deloc pierdut momentul sinceităţii. De aceea şi insista asupra celor mai neînsemnate detalii, descoperind în cele din urmă incertitudini şi contradicţii care puteau veni în sprijinul unui adevăr mereu perfectabil tocmai prin lipsa probelor absolute. Recalcitranţilor care-o ţineau una şi bună „că nu ştiu nimic“, după ce le spunea că şi el s-ar putea dezinteresa de ceea ce se întâmplă în jurul său pe motiv că nu-i treaba lui, le punea întrebarea unde ar ajunge teatrul, arta în general, dacă fiecare ar vrea să fie băiat bun. Şi apoi, ce înseamnă aia a fi băiat bun? Le cerea să se mai gândească. Şi era limpede că le mai oferea o şansă. Mic de stat, cu un craniu pleşuv şi împodobit pe margini cu bucle blonde, butaforul n-avea însă nimic dintr-un inchizitor, Când vreunul dintre cei ascultaţi intra bunăoară în detaliile scenei în cauză. Întorcea privirea precum unul care nu suportă vederea sângelui. În acelaşi timp, ştia să încurajeze timiditățile. Dacă cineva, de pildă, îşi depunea mărturia în şoaptă, îi zâmbea stimulator:

— Vorbeşte mai tare, tovarăşe. Să se ruşineze alţii, nu dumneata.

Ancheta, care a avut un caracter neoficial, a durat doar o dimineaţă, întrucât dacă Marco ştia că nimic nu cimentează mai strâns decât participarea la o operă comună şi cu cât sunt mai mulţi cei ce sunt într-un fel sau altul implicaţi în construcţie cu atât temeliile ei sunt mai solide, mai ştia şi că acţiunea lui ar putea stârni rezistenţe sau chiar împotriviri. De aceea o încheie la numai câteva ore după ce-o declanşase, dând sentimentul că nu merita osteneala să fie luată prea în serios şi că, dacă n-ar fi avut un accentuat simţ al datoriei, el unul cel puţin s-ar fi lăsat din capul locului păgubaş, însă, din păcate, fusese nevoit să îndepărteze ceea ce risca să devină un subiect de scandal, curmându-l cu hotărâre, întrucât nu existau niciun fel de probe, ci doar supoziţii care trecuseră pe sub uşile cabinelor,

coborâseră pe coridoare, traversaseră scena, se prelinseseră chiar în stradă, pentru a reveni apoi pe alt drum la direcţie, unde-l ocoliseră ca să nu-l mâhnească, până când, şi numai din întâmplare, aflase de ele.

— Ce să-i faci, suspină el, mai negru ca oricând, se vede că aşa mi-a fost dat.

— E adevărat, recunoscu Mircea Pamfil, nu oricui îi e dat.

Marco rămase pe gânduri. Oftă din adânc.

— Dar de ce tocmai mie?

— Poate pentru că întâmplările sunt pe măsura oamenilor. Pe unii îi lasă aşa cum i-a găsit, pe alţii îi devastează, răspunse Mircea Pamfil cu o privire absentă şi cu o expresie de mare nevinovăţie.

Marco se uită la el ca la un om care-l ghiceşte perfect, iar scenograful îşi completă ideea:

— Oricine altcineva s-ar fi făcut că n-a auzit, că nu-l priveşte, şi-ar fi lăsat lucrurile în drum. Or asta e exact ceea ce nu puteţi.

Mircea Pamfil nu părea deloc ironic şi Marco îşi stăpâni suspiciunea, concentrându-se tăcut asupra persecuţiilor la care-l supunea propriul lui destin. După o tăcere rosti:

— Adevărul e că nu suport unele lucruri. În primul rând minciuna. N-o suport. De aceea sunt... De aceea scriu.

Era o mărturisire fără nicio urmă de vanitate sau fanfaronadă. Ca şi cum dintr-o dată l-ar fi iubit pentru cuvintele astea, scenograful, de obicei atât de distrat şi care habar n-avea de ce se întâmplă în jurul lui, uitând parcă şi de el însuşi, simţi nevoia să-i facă la rândul său o confidenţă:

— Trebuie să vă spun că aşa mi-a vorbit totdeauna de dumneavoastră şi Eugen Filipescu.

Directorul se încruntă. Iarăşi îl cercetă cu privirea, dar Mircea Pamfil era de-o naivitate mai dezarmantă chiar decât o certitudine. Numai că acest personaj cu totul de prisos în viaţă începea să-l agaseze. Marco ar fi închis discuţia exact în acea clipă, dar ceva îl reţinu. Se simţi

obligat să replice:

— Eugen e, după cum ştii, unul din prietenii pe care contez cel mai mult. De altfel, continuă el cu o resemnare tristă, cam asta-i tot ce-i rămâne unui director: prietenii.

— Nu numai, îl contrazise senin scenograful. Îi rămân şi spectacolele care s-au făcut sub conducerea lui.

Niciodată parcă faţa scenografului, faţă fără vârstă, fără mister, nu radiase o linişte mai mare.

Marco se ridică în picioare şi-l măsură pe omul firav, neînsemnat şi incredibil de inocent. Încuviinţă încet, printre dinţi:

— Fireşte.

— Spectacolele astea sunt marea noastră bucurie. Ele ne fac pe toţi să ne simţim mai buni şi mai curaţi.

Probabil că dacă nu l-ar mai fi auzit, dacă nu i-ar fi cunoscut vocea aceea prin spărturile căreia răzbătea o încredere nelimitată în artă, indiferenţa aceea în faţa vieţii pe care numai depărtarea şi abstracţia o pot dărui, privirea aceea care nu întreba nimic şi aproba totul, ar fi luat cuvintele scenografului mai mult decât o simplă copilărie ridicolă, o adevărată impertinenţă. Dar aşa vorbea, aşa se comporta Mircea Pamfil. Uitându-se la el şi ascultându-l, aveai senzaţia unui fapt cu desăvârşire neverosimil şi pe care-l vezi totuşi luând fiinţă sub ochii tăi stupefiaţi. Aşa că, deşi Marco atinsese punctul de fierbere, trebui să admită:

— Ai dreptate. Ai teribil de multă dreptate. Spectacolele depăşesc orice. Absolut orice. Atâta doar că sunt grozav de amărât de povestea asta de după spectacol.

— N-ar trebui. Vă înţeleg, v-am spus-o, dar n-ar trebui. N-aveţi de ce să fiţi amărât.

Mircea Pamfil continuă să rămână calm în fotoliu. Adăugă cu ceva protector în liniştea lui:

— M-aţi chemat, sunt aici. Dar e bine să ştiţi că vă puteţi sprijini pe toţi, că preţuim ce-aţi făcut ca să risipiţi calomnia.

— Care toţi? întrebă Mareo.

— Păi din câte am auzit şi George Voinea, şi Piero, şi Doina Ursu, şi Tatiana Sandovici sunt de aceeaşi părere cu noi.

Scenograful făcu o pauză parcă pentru a-şi aduna gândurile, parcă transportat de-o viziune care tocmai în momentul ăla se năştea:

— Cred că cel mai bun lucru e să-i chemăm pe Eugen şi pe Viorica şi în numele tuturor să le cerem scuze. Evident, în frunte cu dumneavoastră.

— Bună idee! explodă Marco într-o mânie care nu dură decât o secundă.

— Drept să vă spun, mă aşteptam la răspunsul ăsta, conchise Mircea Pamfil, lăsându-l pe director singur cu satisfacţia pe care i-o dăruise.

Bineînţeles, au fost de-ajuns cele câteva ore de anchetă pentru ca relaţiile dintre Eugen şi Viorica Dulan să devină subiectul general de discuţie, ca mulţi să-şi dea cu părerea, chiar şi cei ce nu fuseseră interogaţi ori abia aflau de ce se întâmplase, aşa cum unii, în război, veniţi prea târziu, se grăbesc să fotografieze câmpul de luptă pentru a avea măcar aşa impresia că şi ei au ucis puţin. Şi, firește, au început să circule şi o seamă de glume, delicii ale mizeriei („Filipescu este un partizan înfocat al căsniciei, dacă i se asigură dpeptul la nevestele altora”; „Ce voiai să facă lângă Dulama? Era în legitimă apărare”; „Nu cred că s-a petrecut ceva, dar aşa au unii noroc, din nimic îşi fac celebritate”; „Dacă nici măcar un regizor n-ar avea mai multe femei, poţi să-mi spui la ce i-ar folosi să facă meseria asta?”). În foarte scurtă vreme, nu mai constituia o problemă dacă Eugen era vinovat sau nu, ci dacă erai partizan sau duşman al culpabilităţii lui.

Eugen Filipescu a fost pus în gardă încă din primele ore ale dimineţii. A auzit şi de ultimatumul pe care Valentina Ionescu i l-a aruncat lui Marco în faţă („O fi mergând teatrul bine... Or fi existând spectacole bune... O fi depăşit planul de încasări şi spectatori... Dar el, Marco, e

bine să priceapă că s-au adunat prea multe... Dacă n-ar fi decât istoria cu George Voinea, iar acum, murdăria asta, pusă pe seama lui Eugen şi a Vioricăi... Frumoasă treabă. Nu i se pare că-i prea de tot? Or fi actorii docili prin obicei, prin meserie, dar e datoria ei să-i spună pe şleau că, aşa cum ştiu să placă, ştiu să şi displacă, iar înţelesul unor lucruri nu le scapă... Pe scenă or fi trăind ei pentru aparenţă, dar... Oricum, lui îi trebuie curaj nu glumă ca să se simtă nevinovat. Ce-şi închipuie, că toate rămân pe loc, că toate vor fi cum sunt? Asta-şi închipuie? Nu cumva crede că actorii sunt un neam de oameni făcuţi să plătească şi pentru dramaturgi şi pentru regizori şi pentru directori, că suferinţa lor nu-i serioasă, nu-i gravă, nu lasă urme, e mai ieftină decât a altora?). A auzit şi riposta lui Marco („Valentina nici nu ştie, nici nu-şi dă seama cât de mult se bucură de toate reproşurile astea. N-are importanţă că-s nedrepte. Ce contează că ar putea oricând să explice cum şi de ce s-au petrecut toate? Altceva contează. Contează că în jurul lui sunt oameni de caracter. Şi că o descoperă din nou, în momentul acela când avea nevoie de el, când mai mult decât oricând avea nevoie de ei.“). A auzit şi de dialogul dintre Marco şi Ovidiu Munteanu („Am făcut tot ce-am putut. — Nu vorbiţi aşa. Aţi făcut enorm. Ne-aţi coborât pe toţi la nivelul dumneavoastră. Vi se pare asta un fleac?“. Pe la prânz a aflat de anchetă şi Viorica, care, deloc pusă pe râs, i-a dat un telefon lui Eugen să-l întrebe:

— Ce-i asta?

— Succesul, a răspuns regizorul.

Ancheta iniţiată de Marco i se părea o acţiune stupidă şi inoperantă. Ce realiza oare Oancea? Gelozia lui Dulan, dorinţa acestuia de-a se răzbuna? Fireşte, ziaristul avea cum să-i facă rău, însă putea da el crezare unei intrigi atât de grosolane? Cel mult, iritat de toată istoria, i-ar fi făcut un scandal Vioricăi, pornind de la un pretext oarecare, dar şi asta, oricât de trist ar fi fost, era suportabil. Eugen a ridicat din umeri mai curând scârbit

decât alarmat. Şi i-a povestit Reliei totul, ca nu cumva un altul să-i facă serviciul ăsta. De altfel, totdeauna îi relata „în mare“ întâmplările din teatru, iar ultima dintre ele neînfăţişându-i-se mai însemnată decât altele şi întrucât putea fi uşor risipită, nici n-a revenit asupra asentimentului pe care şi-l dăduse pentru orice formulă de împăcare cu Marco. Realmente, nu-i purta pică. Nu era supărat de acest mic scandal organizat sumar, fără imaginaţie, cu trivialitatea unei cumetre şi care divulga existenţa în Oancea a unor impulsuri inferioare. Dar Relia n-a luat lucrurile ca de obicei. A rămas o vreme într-o tăcere în care se învălmăşeau zilele când gândurile nu-i ţineau o tovărăşie prea plăcută, zilele când ieşea în lume sau primea oaspeţi, deşi n-avea chef, zilele când îl aştepta să dea ceva mai mult din el, fiindcă asta înţelegea ea prin dragoste, dar pe el îl preocupa altceva şi acel altceva nu era teatrul, zilele când ea îl prevenise de ce avea să se întâmple, zilele când Eugen îi promisese că va termina cu războiul. Dar ajunsă din urmă de-o oboseală, n-a rostit nimic din toate acestea. A zis doar oarecum incredulă:

— Şi chiar a scornit Marco povestea asta din nimic?

Pe Eugen îndoiala ei l-a iritat. A replicat cu duritate:

— E o întrebare pe care şi-o pun toţi. Cred că tu ai putea să te singularizezi.

Cu oricine altcineva Eugen s-ar fi descurcat în acest început de situaţie dificilă (aşa cum ar fi realizat că mirarea şi îndoiala ei ascundeau, de fapt, reproşuri la alte întrebări), dar faţă de Relia îşi pierduse abilitatea. De prea multe luni era refugiul lui, singura fiinţă de care nu se ferea şi lângă care lăsa lucrurile în voia lor fără a se prooroci tot timpul pe sine însuşi. Sau cel puţin aşa credea. De aceea, în loc să-şi socotească replica aşa cum ar fi trebuit, a dat-o spontan, simplă reacţie a unor nervi prea osteniţi:

— Doreşti o declaraţie de nevinovăţie? Ţi-o ofer. Spune-mi doar termenii în care doreşti s-o formulez, ca să fii

mulţumită.

Comparativ cu violenţa frazelor folosite curent în disputele amoroase, era o ripostă deosebit de blândă. Dar niciodată până atunci Eugen nu folosise faţă de Relia tonul ăsta, nici atunci când el o bănuise, căci pe vremea aceea voia să scoată adevărul la iveală şi deci îşi trimitea înainte gândurile cu băgare de seamă, ascunzându-le adevărata lor preocupare. Fireşte, a fost imediat sensibilă la intonaţia necunoscută. S-a uitat la Eugen, s-a uitat lung, fără să rostească un cuvânt, pe când în el animozitatea creştea, încât după un timp regizorul a chestionat-o cu acea notă de sarcasm care-i cucerise multe antipatii:

— Ce faci? Te întrebi cine-i bărbatul din faţa ta?

Relia s-a ridicat, lăsând masa nestrânsă şi s-a dus să se întindă. Poate că dacă n-ar fi fost lunile de repetiţii istovitoare cu *Domnişoara Julie* şi apoi lovitura primită chiar în acea dimineaţă, poate dacă ar fi reflectat la tăcerea care precedase întrebarea: „Şi chiar a scornit Marco povestea asta din nimic?“, ar fi găsit cum s-o împace pe Relia, cu toate că, ţinând la ea atât de mult, era tot mai neîndemânatic în prezenţa ei. Dar a făcut cea mai mare greşeală din viaţa lui. Şi-a pus paltonul şi a plecat. Nu ca s-o pedepsească. Doar pentru că nu se putea culca alături de ea, atâta tot. Şi nici să stea în compania tacâmurilor murdare să-şi macine supărarea n-avea chef, dar să le strângă şi să le spele nu era treaba lui.

S-a dus la teatru. De data asta portarul nu s-a mirat văzându-l; îşi închipuia pesemne că va avea loc o discuţie, căci i-a spus:

— Tovarăşul director a venit de zece minute.

Era fie un simplu act de deferenţă, fie, cum ţinea la Eugen – care avea grijă să-i facă rost de invitaţii pentru familie la premiere şi intervenise pentru bacalaureatul băiatului său – un fel de a-l preveni pentru a putea găsi pe scară explicaţia întârzierii.

Eugen nu ştia de ce venise la teatru şi de ce nu se dusese în altă parte, iar în clipa când a aflat că şi Marco e acolo ar fi fugit, dacă o astfel de atitudine nu i-ar fi părut ciudată portarului, aşa c-a intrat dând din cap uşor ca pentru a spune: „Ştiam“.

Un moment l-a ispitit gândul să se ducă în sală şi să se aşeze într-unul din fotolii, cel în care se aşeza de obicei la repetiţii şi unde găsea totdeauna puterea de-a înţelege şi puterea de-a se stăpâni – a deschis chiar uşa – şi a înaintat pe dibuite trăgând cu urechea, în beznă, la tăcerea podelei îmbrăcate în mochetă şi a zidurilor învelite în catifea şi a huselor de pânză groasă proteguind scaunele, la tot ce amplifica senzaţia de lume stinsă şi obosită apărându-şi puţina odihnă, dar a ieşit iute şi s-a instalat pe-o banchetă în foaier, unde încet-încet şi-a dat seama că important nu era doar să risipească dubiile Reliei, ci şi altceva, ceva încă neclar, dar foarte alarmant, şi că nu era deloc ora potrivită să-şi contabilizeze leziunile, că trebuia să le înlăture cauzele. Poate ar fi reuşit să găsească mai repede soluţiile, dar îl simţea pe Marco acolo, deasupra lui, şi asta-i risipea ideile, îl împiedica să se concentreze. A stat destul de mult timp în foaier, şi-ar mai fi rămas, dacă n-ar fi fost gonit de presimţirea că foarte curând aveau să vină maşiniştii să monteze decorul pentru spectacolul de seară şi garderobierele să măture şi să cureţe. La plecare, portarul, cam nedumerit, căci văzuse unde-şi petrecuse cele două ceasuri, spuse cu un soi de teamă:

— Tovarăşul director n-a plecat încă.

Când a ajuns acasă, Relia era plecată la bridge. Masa fusese strânsă, tacâmurile spălate. Şi i-a părut rău. Ar fi dorit să le facă el. Ştia la cine e şi s-a dus s-o ia. A întreţinut o conversaţie sclipitoare timp de zece minute, să-şi dovedească încă o dată că niciun cataclism nu-l putea împiedica să fie inteligent. Îi părea doar rău că nu ştiu şi ceilalţi cât e de nenorocit, ca să-l admire şi mai mult. Apoi a pornit împreună cu Relia spre casă.

Conducând maşina cu atenţie, asigurându-se la viraj, intră într-o străduţă şi opri. Relia nu schiţă nicio mişcare. Nici măcar mirată nu păru. Pur şi simplu aştepta să plece mai departe. Se întoarse spre ea şi-i vorbi cu fervoarea adunată, pregătită şi compusă în ceasurile când se gândise la ea.

— Relia, trebuie să fii nebună ca să crezi comedia aia! Nu-ţi dai seama că e o aberaţie?!!

Relia nu întoarse capul spre el. Vorbi cu multă linişte, ca şi cum treaba asta n-ar prea privi-o:

— Hai acasă, te rog. Ce faci acum e o scenă de film, şi tu eşti regizor de teatru.

Eugen a rămas o clipă înmărmurit, încercând să se hotărască. Apoi şi-a dat seama că stă nemişcat de câtva timp, că de câtva timp nu face altceva decât să stea nemişcat. În cele din urmă se hotărî să treacă peste jignire şi, nici el neînţelegând prea bine de ce, se aplecă înainte s-o ia în braţe. Relia nu se clinti, dar nici nu se opuse, lăsându-se strânsă, neferindu-şi gura.

Atunci lui Eugen i se păru că totul e din nou bine, că momentul greu fusese depăşit, că realizase cât de absurdă îi fusese bănuiala, şi în general orice învinuire, iar replica „e o scenă de film“ venea din înclinarea spre umor. Încă ţinând-o în braţe şi lipindu-şi fata de-a ei, murmură:

— Îmi pare bine că, în sfârşit, ai înţeles.

— Da, ai remuşcări, replică ea cu un glas lipsit de orice vlagă.

El se îndepărtă brusc şi o privi. Stătea cu umerii puţin aduşi, cu faţa fără de expresie, cu ochii albaştri parcă neînsufleţiţi. Dacă licărea ceva în ei, era doar o încercată disponibilitate pentru înţelegera zădărniciei. Eugen nu mai pricepea nimic.

— Dar atunci de ce te-ai lăsat sărutată?

— Din moment ce nu ne despărţim, capitolul ăsta trebuie să continue. Dar cred că mai bine în pat decât în maşină.

Vorbise parcă într-o limbă în care cuvintele îşi pierduseră orice culoare, topindu-se în acelaşi cenuşiu, retrăgându-se în aceeaşi indiferenţă, dispărând în aceeaşi oboseală; era sătulă de explicaţii, mai ales de explicaţii era sătulă, nu cerea decât să fie lăsată în pace.

— Mi se pare tare ciudat să te aud vorbind aşa.

— Şi mie, mărturisi ea. Dar asta e. Şi nu-i fiindcă te suspectez. Nu, nu cred că m-ai înşelat cu Viorica Dulan. Numai că s-a umplut paharul. De fapt, m-ai înşelat mai rău.

— Nu te-am înşelat niciodată şi în niciun fel.

— Ba da. De mult timp.

— Ce poveste mai e şi asta?

— O poveste care a însemnat enorm pentru mine, iar acum înseamnă mai puţin.

— Spune mai departe. Şi fii, te rog, mai clară.

— Am să fiu mai clară. Iartă-mă. Câteodată, când sunt tare obosită, uit că sunt lucruri pe care nu le pricepi, deşi le ştii foarte bine.

— Te referi la Marco?

— Şi la Marco şi la tot ce-a adus războiul contra lui. De fapt, războiul contra ta. Fiindcă asta a fost. La început am crezut că te lupţi tocmai ca să te păstrezi pe tine, aşa cum eşti cu adevărat. Pe urmă te-am văzut schimbându-te în fiecare zi. Te-am văzut schimbându-ţi părerile ca să-l poţi învinge, te-am văzut încercând să tragi oamenii pe sfoară şi încurcându-te în tot felul de istorii din care nu ştiai cum să mai ieşi, pentru că nu eşti bun la treburile astea, nu eşti bun deloc, te-am văzut dându-te în spectacol, un spectacol pentru toţi ceilalţi; un spectacol în care erau toţi ceilalţi şi numai tu nu erai.

Tăcu, sleită de puteri, epuizată de efortul de-a privi în urmă.

— Faţă de tine am rămas totdeauna acelaşi, rosti Eugen cu toată convingerea. Nu ţi-am ascuns nimic. Nu m-am prefăcut cu nimic. M-am purtat aşa cum sunt.

— Ba nu. Şi ce-i mai grav e că nu-ţi dădeai seama. Şi

nici acum nu-ţi dai seama. M-ai pus la rând cu restul lumii.

— Adică vrei să zici...

— Nu vreau să zic decât că nu poţi simula faţă de alţii, iar faţă de mine să rămâi acelaşi. Fiecărei femei îi e teamă de ceva. Mie de asta mi-a fost teamă. Dar acum nu mai îmi e. M-am obişnuit, aşa cum şi tu te-ai obişnuit să-mi spui uneori mai mult, alteori mai puţin şi doar rareori, foarte rareori, ceea ce simţi, sau să semeni cu cineva cu care nu poţi semăna, sau să brodezi peste realitatea evidentă una fabricată.

— N-are rost să negi ceea ce am simţit şi ceea ce simt şi acum, protestă Eugen cu oarecare întârziere, dar dintr-o dată foarte calm. Poţi să mă acuzi de o mie de lucruri, dar de asta nu.

— Nu te acuz. Tăcu şi după o pauză lungă adăugă: E timpul să mergem.

— Bine. Să mergem, răspunse el în timp ce-i trecea prin minte că n-are voie să adauge la descurajarea ei descurajarea lui şi încerca vaga impresie că, orice cuvânt ar fi rostit, nu va ajunge până la Relia: chiar până la el propriile lui cuvinte veneau ca prin ceaţă.

A dat drumul la motor şi a reluat drumul spre casă.

A fost o seară ca toate celelalte, cu mici reflecţii despre familia unde jucase bridge, o trecere în revistă a obligaţiilor din săptămâna în curs, apoi ritualul conjugal, de-a lungul căruia ea nici n-a încercat să-şi ascundă plăcerea. Aparent, nimic nu se schimbase. Aparent, era ca mai înainte. Numai cu un prag mai coborât. Dispăruse subit acea determinare interioară a gesturilor, a vorbelor, ca şi cum, brusc, ceea ce până atunci fusese o dorinţă, o convingere, o necesitate, se tocise, iar în locul lor se instalase un raport: impersonal, anonim, între două fiinţe ce-şi delegaseră fiecare câte-un prieten devotat şi pe a cărui bună creştere şi largă înţelegere se puteau bizui spre a-i reprezenta în căsnicie. O căsnicie cum altele sunt încă din prima lor zi şi cu care unii se împacă perfect. O

căsnicie cum altele sunt cu vremea şi cu care unii se obişnuiesc uşor, aproape neobservând diferenţa între ceea ce fusese căsătoria lor şi ceea ce devenise, fiindcă nu s-a produs niciun traumatism, nu s-a anulat iluzia, nu s-au şters din memorie amintirile visate împreună – atâta doar că au fost uitate înţelesurile lor.

Un moment Eugen s-a întrebat dacă nu cumva Relia cântărise faptele, enumerase ipotezele pentru deznodământ şi alesese anume ca să-l pedepsească o convieţuire evitând gospodăreşte o separare şi totodată instituind-o, întrucât ştia că o astfel de convieţuire însemna pentru el cazna cea mai grea de îndurat. Apoi s-a gândit că ea judecă dragostea lor din perspectiva ştiinţei, unde prăbuşirea unui principiu nu implică şi că legile de care oamenii s-au slujit pentru a-l stabili sunt false, nu ele rămân valabile, şi-o iei de la început căutând altă rezolvare, mai fericită. În cele din urmă a acceptat că situaţia era fără de întoarcere, fiindcă Relia socotea că ceea ce pierduse era bun pierdut şi că, oricum aveau să meargă lucrurile de-aci înainte, ceea ce fusese nu mai putea fi.

Aşa începu în viaţa lor un alt timp. Schimbau cuvinte ca şi cum n-ar fi fost singuri, făceau dragoste de parcă erau politicoşi unul cu altul, păstrându-şi mici gesturi tandre pentru reuniunile unde ea avea de pildă grijă să-i pună în farfurie mâncărurile care-i plăceau, iar el nu pierdea niciodată prilejul să-i aprindă ţigara sau să-i ţină paltonul. Foarte curând, Eugen îşi pierdu somnul şi începu să aibă migrene. Dintr-o mândrie elementară nu-i vorbea niciodată de cauza lor. Se îmbolnăvi de o uşoară gripă şi fu bucuros că n-a trebuit să i-o ascundă. Ea îl îngriji cu un devotament aplicat şi senin, dovedindu-i că se putea conta pe serviciile ei de prietenă, de infirmieră, şi că are o fire bună. Îşi pierdu o întreagă după-amiază să caute omnadin la farmacii, se interesă zelos de-o infirmieră, îl mustră când uită să-şi ia tetraciclina prescrisă. S-ar fi zis că ţinea să-i demonstreze în fiecare clipă că se poate trăi

şi aşa, că ceea ce pierduse era redobândit prin această înstrăinare familiară şi înţelegătoare care, dacă nu reuşea, fireşte, să se întrupeze în pasiune, reprezenta cel puţin altceva decât o realitate provizorie, că, în fine, devenise pregătită pentru viaţă, trecutul metamorfozându-se în experienţă. Găsea mereu un fel de a-şi mobila singurătatea. Îşi lua de lucru acasă, croşeta, mergea la bridge-uri, ştia totdeauna cum să-şi petreacă orele. Atâta doar că începu să facă anumite lucruri pe care înainte nu le făcuse de faţă cu el, bunăoară să se depileze, sau să cheme la telefon câte-o prietenă uitată şi să stea de vorbă aproape o oră. Luase obiceiul să-l trimită după cumpărături, ori să-i ia ciorapii de la remaiat. Un timp mai aşteptă, pândind vremea care trecea, până când se obişnui şi cu aşteptarea.

Capitolul XIX

CEVA S-A SFÂRŞIT. SEMNUL CEL mai sigur e că ori de câte ori se gândeşte la Relia nu mai simte nimic. Uneori îşi spune: nu-i dracu chiar atât de negru cum crezusem. Acum căsnicia lor are ceva stabil şi sigur ca un mers al trenurilor. În discuţii Eugen rosteşte cuvântul hotărâtor. Ea îi dă foarte uşor dreptate; din faptul ăsta el înţelege că e acasă. Nenorocirea e doar că acum au puţine să-şi spună. Cei din jur intuiesc şi ei sfârşitul. Eugen i-a surprins la câteva reuniuni stând în fotolii şi studiindu-i cu neruşinare. Stelian Panait, regizorul de filme care demult îi dă târcoale Reliei, a devenit insistent. Caută mereu alte pretexte pentru a-i vizita sau pentru a-i suna la telefon. Nici măcar nu-şi dă osteneala să aleagă pretexte plauzibile. Eugen i le-a semnalat Reliei, fiindcă oricum nu-i pasă.

— Ţi se pare, a replicat ea indiferentă, punând cartea deoparte.

— Ştii bine că nu mi se pare.

— Şi ce vrei să fac?

— Nimic. Vorbesc şi eu aşa. N-am vrut să te plictisesc.

— Nu mă plictiseşti. Numai că n-am ce să fac.

— Azi e prima oară când nici măcar n-a catadicsit să schimbe o vorbă, două cu mine. M-a rugat doar să te dau la telefon.

— Ai dreptate. E foarte nepoliticos. O să-i cer să înceteze. Şi pe mine mă sâcâie.

Discuţia s-a închis.

— De ce nu citeşti ceva? l-a întrebat după un timp,

văzând că-i cu mintea dusă. Ai putea totuşi să citeşti ceva.

— N-am chef.

— Ai dreptate. Timpul trece şi aşa.

Nu răspunde. Ce rost ar avea? Peste o vreme îl întreabă din nou:

— N-ai vrea să mănânci?

— Nu, mulţumesc.

— Mie mi s-a făcut foame.

— Bine. Atunci ia ceva.

S-a ridicat şi s-a îndreptat liniştită spre bucătărie. Eugen aude uşa frigiderului care se deschide şi se închide de câteva ori, farfuria vibrând pe masă când îşi taie pâinea şi apoi aude încă o clipă tăcerea.

Pe urmă nu se mai gândeşte la ea. Se gândeşte la Viri. A fost acum câteva zile la Relia. Când a intrat pe uşă, le-a găsit discutând. Relia, pe-un fotoliu, cu picioarele ghemuite sub ea, se uita la Viri. Îşi ţinea ca întotdeauna capul drept, dar îşi plecase ochii parcă pentru a-şi ascunde indiferenţa, iar Viri îi vorbea puţin plictisită, ca de-o treabă pe care şi-a pus în gând s-o facă, dar al cărei rost nici ea nu-l mai desluşeşte bine. Timp de câteva secunde nu i-au observat prezenţa. A avut senzaţia netă că dialogul dintre ele atinsese un punct mort. Aşa şi era: Viri venise s-o convingă că povestea cu Viorica Dulan nu-i decât o invenţie a lui Marco, iar pentru Relia această confirmare nu reprezenta o surpriză, nu reprezenta nimic, cel mult o amintire tulbure venind de departe.

După ce-a plecat Viri, Eugen a aflat de la Relia că Marco joacă cărţi două seri din trei şi vine acasă după unu noaptea, şi s-a întrebat dacă şi lui îi e lehamite de el însuşi, şi-a zis că da, că şi lui îi e lehamite, că probabil regretă ancheta pe care a declanşat-o şi toate celelalte, dar sunt fapte consumate, nu mai are cum să le revoce, cum nici el nu mai poate schimba ceva. Şi şi-a amintit de acel joc de copii. Îl ştia şi Ovidiu Munteanu, îl jucaseră adeseori împreună. Era un joc ciudat: cu fiecare biruinţă,

câştigătorul desena încă un element din spânzurătoarea adversarului pentru ca, în ultimul moment, să schimbe locurile, iar dacă învingătorul nu izbutea să iasă din laţ, să-i revină lui de drept supliciul ca o supremă încununare a strategiei.

„Nu ştiu care sunt şi cum au evoluat relaţiile dintre Marco şi Viri. Nu mi-am pus niciodată problema. De ce?“ Adevărul e că Viri i-a fost antipatică din primul moment, în ciuda capului ei de bacantă blondă. Până şi felul cum, la mare, înota pe sub apă cu ochii deschişi şi săltându-se la suprafaţă dintr-o dată îi era nesuferit. Mai târziu a constatat că încearcă o satisfacţie din a-l înfrunta. De ce simţea nevoia să-l ironizeze? Ce-i displăcea în comportările lui? Era o simplă agresivitate? Oare ce intuise? S-a mulţumit s-o identifice mereu cu Marco până şi atunci când a avut dovada că ezită între un rest de afecţiune pentru soţul ei şi un început de furie, între o datorie de loialitate şi o nevoie de desolidarizare.

Dintr-un fel de lene a confundat-o mereu cu profesiunea ei, cu aspectele care-i repugnă într-o astfel de meserie, fiindcă e foarte comod să te stabileşti într-o părere care rânduieşte totul aşa cum îţi convine. Nu s-a întrebat niciodată de ce uneori îl ocroteşte şi-l stimulează pe Marco, iar alteori îl repede, şi nici de ce lui îi e puţin teamă de ea şi în acelaşi timp n-are curajul s-o pună la punct. Şi totuşi, un incident ar fi trebuit să-i dea de gândit încă în urmă cu două veri, pe vremea când toţi patru băteau de zor restaurantele Mamaiei, încântându-se reciproc cu observaţii despre fiinţele care înfulecau la mesele vecine, meditau în faţa unor sticle goale, ori se îmbulzeau veseli pe parchetul de dans, săltând frenetic şi congestionaţi sau dormind vertical şi cu obrajii lipiţi. Atunci, la un moment dat, nu-şi aminteşte exact cum se legase discuţia – era în orice caz vorba de acei oameni sâcâitori şi permanent ofensaţi, neinteresând pe nimeni, cerând de lucru directorilor de teatru cu o obstinaţie jalnică, suportând tot felul de amânări, minciuni şi

pretexte, resemnaţi dinainte la orice jignire „din devotament pentru talentul lor“, fiinţe uitate până în ziua când se află de moartea lor, şi atunci suflarea artistică, înduioşată, cotizează pentru un necrolog inserat la mica publicitate – Viri i-a spus lui Marco: „Nimic nu-i mai rău decât s-aştepţi mai mult decât poţi obţine“, iar Marco i-a replicat cu o flacără rece în ochi, dar pe-un ton umil: „E adevărat, însă n-are niciun rost să mai vorbim despre asta, nu-i aşa?“

Uşa bucătăriei s-a deschis. Relia revine în cameră. S-a întins pe canapea. Îi spune:

— Ce-i la televizor?

— Seară pentru tineret.

— Eşti sigur?

— Da. Aşa cred. Uită-te şi tu în program.

— Am putea totuşi să-l deschidem. Poate pe urmă vine ceva interesant.

— Sau nu vine.

— Nu mai vorbi aşa. Nu de alta, dar nu-i cel mai antrenant fel de a-ţi ţine singur companie.

Zâmbeşte. Surâsul ăsta e un gol care seamănă leit cu surâsul lui:

— Ai dreptate.

„Aş putea să-i replic că de multe ori, da, de foarte multe ori nu m-am simţit bine în tovărăşia mea. Nici în tinereţe, nici mai târziu. În privinţa asta nu mi-am epuizat înzestrarea.”

Nu scoate însă niciun cuvânt. Iar Relia şi-a reluat cartea.

Realitatea e că la vârsta când, după ce-ai învăţat să umbli şi să vorbeşti, înveţi să fii, el era foarte nemulţumit. N-avea niciunul din meritele absolut necesare sistemului de valori pe care şi-l constituise şi care trebuia să-i garanteze raporturile cu el însuşi şi cu ceilalţi. Suferea, de exemplu, pentru că el unul nu era în stare să atragă fetele în capcana unui sentiment inexistent. Când, fără voia lui, şi printr-o neînţelegere a reuşit, ispravă asta i-a

lăsat un gust urât şi încâlcit. Nu se simţea deloc mândru că izbutise ceea ce visase, avea chiar senzaţia că s-a înjosit, că, de această degradare, ea era în primul rând vinovată, iar o clipă s-a întrebat dacă, de fapt, nu-l păcăleşte simulând o afecţiune absentă pentru a obţine astfel afecţiunea lui reală. Şi totuşi asta dorea: relaţii cu lumea. Bine păzite de o uşă dincolo de care nu trece nimic din ceea ce ar putea tulbura datoria de „a fi tare”. A purtat mereu cu sine şi această aspiraţie stupidă, şi această nelinişte suspicioasă, una încercând s-o anuleze pe cealaltă şi amândouă rezistând îndărătnice într-o convieţuire care nici nu le suprima, nici nu le împăca. Iar consecinţele le-a întrezărit uneori cu inocenţă, alteori fără.

Poate că radioul din apartamentul alăturat e demult deschis, dar Eugen îl aude abia în clipa aceea. „Ce naiba o fi? Mozart?“ Acelaşi concert vine din stradă trecând prin ferestre. O fracţiune de secundă îl bate gândul să se ridice, să tragă perdeaua şi să vadă prin întuneric cine trece la ora aia cu un tranzistor deschis. Dar nu se mişcă din fotoliu. Întinde doar mâna dreaptă încercând să ia din bibliotecă o carte, oricare, însă nereuşind s-ajungă, abandonează. Cum ceva trebuie totuşi să facă, îşi aprinde o ţigară. „N-ar trebui să fumez. Azi am trecut de două pachete”. Pe urmă se uită la ceas cu o privire mecanică fără să se mire că arătătoarele se târâie atât de încet.

Îşi aminteşte că pe când era foarte mic şi se ascundea printre fotolii în semiîntunericul camerei, iar tata îl căuta prefăcându-se că nu-l vede şi nici prin cap nu-i trece unde ar putea fi, întrebându-se răspicat, ca s-audă bine, cum a dispărut dintr-o dată, cum e posibil să se facă nevăzut, în sincera bucurie că nu-i găsit, se strecura teroarea că din el nu mai rămăsese nicio urmă. Apoi, în adolescenţă, adică atunci când existenţa i se părea un loc foarte potrivit pentru tot felul de schimburi de valori („plătesc cu asta ca să obţin asta, şi pe urmă oi vedea eu, în fond numai aşa afli cum trebuie să trăieşti”) şi de schimbări de

identitate, i-a fost iarăşi frică.

Era în clasa a şasea de liceu şi deţinea funcţia avocatului într-un proces literar inspirat de piesa lui Camil Petrescu *Jocul ielelor.* Îşi aminteşte foarte bine sala de gimnastică transformată în tribunal, cei trei judecători şi pe preşedinta instanţei, o fată cu nasul mare şi părul tăiat scurt, îmbrăcată într-un soi de tunică sumbră şi care privea lumea cu ochii imparţiali ai călăului cântărindu-şi viitoarea victimă, apoi defilarea martorilor – „numele, vârsta, profesiunea". Fiecare din ei îşi aleseseră rolul şi pe urmă îl pregătiseră sub supravegherea profesorului de română, care le precizase cum să se înfăţişeze, ce atitudini se cuvin adoptate şi mai ales în ce fel să se desfăşoare dezbaterile pentru a evita anticiparea deznodământului. Totul era atât de bine regizat încât se stabiliseră până şi momentele când preşedinta va ameninţa că întrerupe şedinţa sau evacuează sala. Făcuseră multe repetiţii şi ele sfârşiră prin a şterge diferenţa dintre persoana lor reală şi personajul jucat, iar între el şi acuzatorul lui Gelu Ruscanu se stabiliră încetul cu încetul raporturi stranii, un amestec tulbure de complicitate, de înţelegere, de ură. Evident, Eugen avea toate ieşirile tăiate. Ştia dinainte – căci aşa se hotărâse – că va pierde procesul. Atunci i-a venit ideea că singura carte pe care putea s-o mai joace în duelul cu adversarul ce-l seducea şi în acelaşi timp îl îngrozea prin mecanismul fără de cusur al rechizitoriului său era să aducă în ultimul minut un argument. Un argument care să-l dea peste cap nu numai fiindcă era neaşteptat, dar şi cu neputinţă de respins. A început să-l caute cu febrilitate, întrebându-se mai întâi ce l-ar fi putut clinti pe el însuşi dacă ar fi fost în locul procurorului şi pe urmă care altă motivare decât cea cunoscută l-ar fi convins realmente să treacă de partea acuzării. Iar când a găsit, în sfârşit, şi o soluţie şi cealaltă, în loc să se bucure, s-a creat în el un vid, şi a avut din nou senzaţia aceea nedesluşită şi insuportabilă de pulverizare.

„Ani de zile întâmplările astea m-au obsedat, dar acum, când ştiu că nu suntem manipulaţi de forţe necunoscute, ele nu mai înseamnă mare lucru. De ce i-aş învinui pe alţii? Tot ce-am distrus, am distrus singur.“

SFÂRŞIT

Lei 7

Colecția
«Romanul de dragoste»
102

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

81 Thomas Mann — Alteță regală
82 Daphne du Maurier — Verișoara mea Rachel
83 Viktor Astafiev — Un păstor și o păstoriță
84 Alexandăr Karasimeonov — Iubire
85 Laurențiu Fulga — Alexandra și Infernul
86 I. Peltz — Foc în Hanul cu tei
87 Petru Popescu — Copiii Domnului
88 Cella Serghi — Iubiri paralele
89 G.P. Danilevski — Mirovici • Prințesa Tarakanova
90 René Barjavel — Tarendol
91 Erwin Wickert — O iarnă pe muntele Fuji
92 Yves Gandon — Zulmé
93 Carlo Cassola — Logodnica lui Bube
94 John Galsworthy — Dincolo
95 Alexandru Struțeanu — Fluturii albi mor spre sfîrșitul verii
96 Jan Otčenášek — Pe cînd în rai ploua...
97 Maria Kuncewiczowa — Străina
98 W.S. Maugham — Doamna Craddock
99 Mihail Sebastian — Orașul cu salcîmi • Accidentul
100 G. Ibrăileanu — Adela
101 F. Scott Fitzgerald — Blîndețea nopții